T.C.

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

"ḲIṢAṢÜ'L-ENBİYĀ" DA BİRLEŞİK FİİLLER

Bilal Erdem DAĞISTANLIOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2009

T.C.

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

"ḲIṢAṢÜ'L-ENBİYĀ" DA BİRLEŞİK FİİLLER

Bilal Erdem DAĞISTANLIOĞLU

DANIŞMAN: Prof. Dr. Ayşehan Deniz ABİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2009

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Ayşehan Deniz ABİK
(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Mehmet ÖZMEN

Üye: Yard. Doç. Dr. Faruk YILDIRIM

ONAY
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
… /… /2009

Doç. Dr. Azmi YALÇIN
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

"ḲIṢAṢÜ'L-ENBİYĀ" DA BİRLEŞİK FİİLLER

Bilal Erdem DAĞISTANLIOĞLU

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

DANIŞMAN: Prof. Dr. Ayşehan Deniz ABİK

Haziran 2009, XIV + 332 sayfa

Bu çalışmada Türkçenin XIV. yüzyıl Harezm sahası metinlerinden Rabġūzī'nin *Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā* adlı eserinde yer alan birleşik fiiller, oluşum biçimleri, yapı ve anlam bakımından incelenmiş ve sınıflandırılmıştır. Çalışmamızın amacı, bir Harezm Türkçesi dönemi metni olan *Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā*'da kullanılan birleşik fiillerin ne şekilde oluşturulduğunu, bunların yapı ve anlam bakımından ne gibi nitelikler arz ettiklerini tespit ve tasnif etmektir.

Giriş bölümünde, birleşik fiil kavramı ve onun etrafında ele aldığımız bakış, kip, kılınış, fiil birleşikleri, bildirme gibi kavramlar hakkında kuramsal bilgiler ve konuyla ilgilenen araştırmacıların yaklaşımları ortaya koyulmuş ve bunlar, gerek üzerinde çalıştığımız metinden gerekse Türkçenin diğer tarihî ve çağdaş dönemlerinden elde ettiğimiz veriler ışığında sorgulanmıştır.

Tezin ana bölümü olan inceleme kısmında, *Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā*'da tespit etmiş olduğumuz birleşik fiiller, bir isim ile bir fiil unsurundan ya da iki fiil unsurundan oluşmalarına göre, bir başka deyişle bütünü oluşturan unsurların türlerine yani yapılarına göre iki ana kolda değerlendirilmiştir. Bu çalışmada, fiil birleşmeleri, birleşik fiil çekimi, birleşik zaman, deyimleşmiş yapılar gibi terimler ve kavramlar birleşik fiil çatısı altında ele alınmış ve bu açıdan incelenmiştir.

Çalışmamızın sonuç bölümünde ise söz konusu birleşiklerden edinilen bulgular birleşimi oluşturma biçimlerine göre karşılaştırılmış ve genel bir değerlendirme ortaya koyulmuştur. Bu bölümde yardımcı fiillerle diğer birleşenlerin aralarındaki bağlanma ilgileri ve bunların kullanımlarındaki sıklıklar da ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: birleşik fiil, yardımcı fiil, fiil birleşmeleri, bildirme eki, bakış, kılınış.

ABSTRACT

COMPOUND VERBS IN ḲIṢAṢÜ'L-ENBİYĀ

Bilal Erdem DAĞISTANLIOĞLU

Master Thesis, Turkish Language and Literature Department

Supervisor: Prof. Dr. Ayşehan Deniz Abik

Haziran 2009, XIV + 332 pages

In this study, Rabġūzī's *Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā* that is XIV. century Harezm area's book, in his work of compound verbs, the formation forms, were examined and classified in terms of structure and meaning. The aim of our study, a period Harezm Turkish text is generated in the manner verb compounds are used, their meaning in terms of structure and properties such as how to supply the detection and classification.

Introduction section, compound verb concept and its surrounding consider the view, mode, manner of action, verb compounds, reported as concepts about the theoretical information and the interested researchers approaches revealed and they both worked on the text from the Turkish and other historical and contemporary periods to obtain the data is the query.

The review of the main part of the thesis in the *Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā* we have found that the compound verb, a verb with a name consisting of elements or components according to two acts, in other words the type of elements that make up the whole structure has been evaluated according to the two main branches. In this study, verb compounds, combined conjugation, compound tense, expressions and other same terms and concepts are addressed under the title compound verbs and were examined.

Results of our study is that the combination of findings from the creation of unified format based on an overall assessment and comparison has been revealed. In this section, connecting between the auxiliary and other associated interests and frequency of their use has been taken up.

Key Words: compound verb, auxiliary verb, verbal composition, copula, aspect, manner of action.

ÖN SÖZ

Sondan eklemeli bir dil olan Türkçenin türetme gücünü yalnızca ekler değil, çeşitli yöntemlerle vücuda getirilen birleşik sözcükler de teşkil etmektedir. Birleşik yapılar, dilin anlatım zenginliğini geliştiren ve farklı sözcük türlerini, başka başka ekler ve onların sağladıkları anlam ilgileriyle bir araya getirerek dildeki girift üslubu vücuda büründürüp anlatım renkliliğine katkı sağlayan önemli unsurlardır. Bu yapılar içinde hem zaman çizgisindeki ve buna bağlı oluşum şekillerindeki hem de mekân algısındaki gönderimleriyle dikkat çekici olan bir kol ise *birleşik fiillerdir*.

Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā'da Birleşik Fiiller adını verdiğimiz çalışmamızda, *birleşik fiil* kavramını, içeriğini, oluşum biçimlerini sorguladık ve uğraşımıza konu olan Türkçenin XIV. yüzyıl Harezm sahası metninden elde ettiğimiz tanıkları bu doğrultuda tasnif ettik. Muhakkak ki dilbilgisi çalışmalarında tasnif edilecek kavram, tanıkların elde edildiği dönem ve metne göre değerlendirilmelidir. Biz de çalışmamızda, *birleşik fiilin* tasnifini *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'dan elde ettiğimiz tanıklara dayandırdık. Öte yandan, *birleşik fiil* kavramını sorgularken hem çağdaş ve tarihî Türk lehçelerinden elde ettiğimiz verileri ve bu dönemler üzerine yapılan çalışmaları hem de *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'dan sağladığımız verileri karşılaştırarak sorguladık.

Çalışmamızda *birleşik fiil* çatısı altında *fiil birleşmeleri*, *birleşik zaman*, *bildirme*, *yardımcı fiiller, deyimleşmiş/ anlamca kaynaşmış yapılar* ve diğer benzer terimler ve bunların mahiyetleri ele alınmış, söz konusu kavramların *birleşik fiil* tasnifi içindeki yerleri gerek *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'dan gerekse Türkçenin diğer tarihî ve çağdaş dönemlerinden edindiğimiz tanıklar ışığında sorgulanmıştır.

Çalışmamızdaki bir diğer gayemiz, dilbilgisi yazımında izlenen bir tek kalıbın bütün dönemlere uygulanması alışkanlığının ötesine geçerek dillik verilerin dönemine, sahasına ve sağlandıkları metne uygun olarak tasnif edilmesi gerekliliğini *birleşik fiil* kavramı üzerinden ortaya koyabilmektir. Umudumuz, çalışmamızın Türkçenin bilhassa tarihî dilbilgisi çalışmalarında sözünü ettiğimiz doğrultuda küçük bir hizmet verebilecek liyakate sahip olmasıdır.

Çalışmam sırasında her türlü sıkıntıda yardımlarını benden esirgemeyen ve gerek hoşgörüsü gerekse sabrıyla yanımda yer alan saygıdeğer hocam

Prof. Dr. A. Deniz ABİK'e, bilhassa seçmiş olduğum konuda tasnifi sisteme koyma yolunda fikirleriyle yolumu aydınlatan ve teşvikiyle uğraşımda ilerlememi sağlayan saygıdeğer hocam Yard. Doç. Dr. Faruk YILDIRIM'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Bilal Erdem DAĞISTANLIOĞLU

Adana, Haziran- 2009

İÇİNDEKİLER

Türkçe Özet ……..i
İngilizce Özet ……...ii
Önsöz ……...iii
Kısaltmalar ……xii
Tablolar Listesi ……..xiii
0. GİRİŞ ……..……..1
0. 1. Konu ……...……..1
0. 2. Amaç ……1
0. 3. Harezm Türkçesi ve Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā 1
0. 4. İncelemeyle İlgili Kuramsal Bilgi ve Değerlendirme ….……..2
0. 4. 1. Birleşik Fiil ……..……....2
0. 4. 2. Bildirme Yapısı ……..…….26
0. 4. 3. Birleşik Çekim ve Zaman Kavramı ……..……..31
0. 4. 4. Bakış (Görünüş) ve Kılınış ……41
0. 4. 5. Kip ……..……48
0. 4. 6. Birleşik Fiilde Görev Alabilen Ekler ……..…….…….…….50
0. 4. 7. Yardımcı Fiiller ……..…….56
0. 4. 8. Deyim ……..……68
0. 4. 9. Değerlendirme ……..……..70

BİRİNCİ BÖLÜM

BİR İSİM UNSURU İLE FİİLDEN OLUŞAN BİRLEŞİK FİİLLER

1. 1. Bir İsim Unsuru ile Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller ……73
1. 1. 1. Yardımcı Fiilin Birleşime Anlam Özelliğiyle Katıldığı Birleşik Fiiller …..73
1. 1. 1. 1. Olumlu Gövde ……74
1. 1. 1. 1. 1. Yarımcı Fiili *bol-* Olan Birleşik Fiiller ……74
1. 1. 1. 1. 1. 1. İsim Unsuru Alıntı Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller 74
1. 1. 1. 1. 1. 2. İsim Unsuru Türkçe Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller..91
1. 1. 1. 1. 2. Yardımcı Fiili *er-* Olan Birleşik Fiiller……99
1. 1. 1. 1. 2. 1. İsim Unsuru Alıntı Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller…99
1. 1. 1. 1. 2. 2. İsim Unsuru Türkçe Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller..99
1. 1. 1. 1. 3. Yardımcı Fiili *et-* Olan Birleşik Fiiller ……..101

1. 1. 1. 1. 4. Yardımcı Fiili *eyle*- Olan Birleşik Fiiller ……..101
1. 1. 1. 1. 5. Yardımcı Fiili *kıl*- Olan Birleşik Fiiller …….101
1. 1. 1. 1. 5. 1. İsim Unsuru Alıntı Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller...102
1. 1. 1. 1. 5. 2. İsim Unsuru Türkçe Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller.152
1. 1. 1. 1. 6. Yardımcı Fiili *tur*- Olan Birleşik Fiiller…….157
1. 1. 1. 1. 6. 1. İsim Unsuru Alıntı Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller...157
1. 1. 1. 1. 6. 2. İsim Unsuru Türkçe Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller.158
1. 1. 1. 2. Olumsuz Gövde ……158
1. 1. 1. 2. 1. Yardımcı Fiili *bol*- Olan Birleşik Fiiller ……158
1. 1. 1. 2. 1. 1. İsim Unsuru Alıntı Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller...158
1. 1. 1. 2. 1. 2. İsim Unsuru Türkçe Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller 161
1. 1. 1. 2. 2. Yardımcı Fiili *er*- Olan Birleşik Fiiller …….161
1. 1. 1. 2. 2. 1. İsim Unsuru Alıntı Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller...161
1. 1. 1. 2. 2. 2. İsim Unsuru Türkçe Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller 162
1. 1. 1. 2. 3. Yardımcı Fiili *et*- Olan Birleşik Fiiller ……..162
1. 1. 1. 2. 4. Yardımcı Fiili *kıl*- Olan Birleşik Fiiller …….162
1. 1. 1. 2. 4. 1. İsim Unsuru Alıntı Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller...162
1. 1. 1. 2. 4. 2. İsim Unsuru Türkçe Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller 167
1. 1. 1. 2. 5. Yardımcı Fiili *tur*- olan Birleşik Fiiller ……...…….168
1. 1. 2. Yardımcı Fiilin Birleşime Kılınış Özelliğiyle Katıldığı Birleşik Fiiller …168
1. 1. 2. 1. Olumlu Gövde ……...168
1. 1. 2. 1. 1. Yardımcı Fiili *bol*- Olan Birleşik Fiiller ……168
1. 1. 2. 1. 1. 1. İsim Unsuru Alıntı Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller...169
1. 1. 2. 1. 1. 2. İsim Unsuru Türkçe Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller 169
1. 1. 2. 1. 1. 2. 1. İsim Unsuru Ad Olan Birleşik Fiiller ……170
1. 1. 2. 1. 1. 2. 2. İsim Unsuru İsimsi Olan Birleşik Fiiller……170
1. 1. 2. 1. 1. 2. 3. İsim Unsuru Zamir Olan Birleşik Fiiller ……...171
1. 1. 2. 1. 2. Yardımcı Fiili *er*- Olan Birleşik Fiiller ……..172
1. 1. 2. 1. 2. 1. İsim Unsuru Alıntı Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller...173
1. 1. 2. 1. 2. 2. İsim Unsuru Türkçe Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller 177
1. 1. 2. 1. 3. Yardımcı Fiili *tur*- Olan Birleşik Fiiller ……190
1. 1. 2. 1. 3. 1. İsim Unsuru Alıntı Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller...191
1. 1. 2. 1. 3. 2. İsim Unsuru Türkçe Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller 195

1. 1. 2. 2. Olumsuz Gövde ……207
1. 1. 2. 2. 1. Yardımcı Fiili *bol-* Olan Birleşik Fiiller ……207
1. 1. 2. 2. 2. Yardımcı Fiili *er-* Olan Birleşik Fiiller ……..207
1. 1. 2. 2. 2. 1. İsim Unsuru Alıntı Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller...208
1. 1. 2. 2. 2. 2. İsim Unsuru Türkçe Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller 209
1. 2. Bir İsim Unsuru ile Asıl Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller ……..….211
1. 2. 1. Fiili Tek Heceli Olan Birleşik Fiiller ……211
1. 2. 1. 1. *al-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……211
1. 2. 1. 2. *at-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……....212
1. 2. 1. 3. *ay-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……...212
1. 2. 1. 4. *bėr-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……212
1. 2. 1. 5. *bul-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……214
1. 2. 1. 6. *çal-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……..214
1. 2. 1. 7. *iç-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……214
1. 2. 1. 8. *kel-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……..215
1. 2. 1. 9. *kes-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……..215
1. 2. 1. 10. *kit-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……215
1. 2. 1. 11. *kol-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……216
1. 2. 1. 12. *kör-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……...216
1. 2. 1. 13. *sun-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……...……216
1. 2. 1. 14. *tök-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……217
1. 2. 1. 15. *tur-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……217
1. 2. 1. 16. *tut-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……217
1. 2. 1. 17. *tüş-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……217
1. 2. 1. 18. *ur-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……218
1. 2. 2. Fiili İki Heceli Olan Birleşik Fiiller ……..218
1. 2. 2. 1. *baġla-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……218
1. 2. 2. 2. *keçür-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……..218
1. 2. 2. 3. *keltür-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……218
1. 2. 2. 4. oḳı-/ *oḳu-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……220
1. 2. 2. 5. *öte-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……..220
1. 2. 2. 6. *turuk-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……..220

1. 2. 2. 7. *tegür-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller ……..221
1. 2. 3. Fiili Üç Heceli Olan Birleşik Fiiller ……..221

İKİNCİ BÖLÜM

BİR FİİL UNSURU İLE YARDIMCI FİİLDEN OLUŞAN BİRLEŞİK FİİLLER

2. 1. Yardımcı Fiili Başlama Bildiren Birleşik Fiiller …….222
2. 1. 1. Yardımcı Fiili Anlam Niteliğiyle Başlama İfade Eden Birleşik Fiiller …222
2. 1. 2. Yardımcı Fiili Kılınış Niteliğiyle Başlama İfade Edenler Birleşik Fiiller 225
2. 1. 2. 1. Yardımcı Fiili Zaman Eki Alan Birleşik Fiiller …….225
2. 1. 2. 1. 1. Zaman Çizgisinde Geçmişi Belirtenler ……..226
2. 1. 2. 1. 1. 1. Yardımcı Fiili *-D˚* Ekini Alanlar ……...226
2. 1. 2. 1. 1. 1. 1. Olumlu Gövde ……...226
2. 1. 2. 1. 1. 1. 2. Olumsuz Gövde …….227
2. 1. 2. 1. 1. 2. Yardımcı Fiili *–mIş* Ekini Alanlar …….229
2. 1. 2. 1. 2. Zaman Çizgisinde Sürerliği Belirtenler …….229
2. 1. 2. 1. 2. 1. Sürer Zamanda Geçmiş Bir Noktayı İşaret Edenler ……229
2. 1. 2. 1. 2. 2. Zaman Çizgisinde Bir Başlangıç Noktasından İtibaren Sürerlik İfade Edenler …….229
2. 1. 2. 1. 3. Zaman Çizgisinde Geleceği Belirtenler …….230
2. 1. 2. 1. 3. 1. Gelecekte Sabit Bir Noktadan İtibaren Sürerlik İfade Edenler……...230
2. 1. 2. 1. 3. 2. Gelecekteki Sabit Bir Noktadan Önce Olma Bildirenler…230
2. 1. 2. 2. Yardımcı Fiili Şekil Eki Alan Birleşik Fiiller ……...230
2. 1. 2. 2. 1. Çıkarım İfade Edenler ……..230
2. 1. 2. 2. 1. 1. Geçmişte Bir Noktadan Başlayan ve Çıkarım İfade Edenler……..231
2. 1. 2. 2. 1. 1. 1. Olumlu Gövde ……...231
2. 1. 2. 2. 1. 1. 2. Olumsuz Gövde …….231
2. 1. 2. 2. 1. 2. Sürerliğin Söz Konusu Olduğu Çıkarım İfade Edenler…..231
2. 1. 2. 2. 2. Emir- İstek İfade Edenler ……..232
2. 1. 2. 2. 3. Şart İfade Edenler ……..232
2. 1. 2. 2. 3. 1. Geçmişte Bir Noktaya Dayandırılanlar ve Şart İfade Edenler……...232
2. 1. 2. 2. 3. 1. 1. Birinci Fiili *–GAn* Ekini Alanlar ……...232

2. 1. 2. 2. 3. 1. 2. Birinci Fiili *–mIş* Ekini Alanlar …….232

2. 1. 2. 2. 3. 2. Zaman Çizgisinde Sürerliğe Dayandırılan ve Şart İfade Edenler …….233

2. 2. Yardımcı Fiili Kesinlik Bildiren Birleşik Fiiller ……..234

2. 2. 1. Birinci Fiili *–GAn* Ekini Alanlar ……..234

2. 2. 2. Birinci Fiili *–mIş* Ekini Alanlar ……234

2. 3. Yardımcı Fiili Sürerlik Bildiren Birleşik Fiiller ……...234

2. 3. 1. Zaman Çizgisinin Sürer Kısmında Olanlar ……..235

2. 3. 1. 1. Birinci Fiilin Belirttiği Hareketin Geçmişte Bir Başlama Noktasını İşaret Ettiği Yapılar ……..235

2. 3. 1. 1. 1. Olumlu Gövde ……..235

2. 3. 1. 1. 2. Olumsuz Gövde ……238

2. 3. 1. 2. Birinci Fiilin Belirttiği Hareketin Başlama Noktası Olmaksızın Sürerliğini İşaret Edenler ……..238

2. 3. 2. Zaman Çizgisinin Geçmiş Kısmında Olanlar ……...239

2. 3. 2. 1. Birinci Fiilin Belirttiği Hareketin Geçmişte Bir Başlama Noktasını İşaret Ettiği Yapılar ……..239

2. 3. 2. 2. Birinci Fiilin Belirttiği Hareketin Başlama Noktası Olmaksızın Sürerliğini İşaret Edenler ……..239

2. 4. Yardımcı Fiili Tezlik Bildiren Birleşik Fiiller ……..240

2. 4. 1. Yardımcı Fiili Zaman Eki Alanlar ……240

2. 4. 1. 1. Zaman Çizgisinde Geçmişi Belirtenler ……240

2. 4. 1. 2. Zaman Çizgisinde Geleceği Belirtenler ……243

2. 4. 1. 3. Zaman Çizgisinde Sürerliği Belirtenler ……243

2. 4. 2. Yardımcı Fiili Şekil Eki Alanlar ……...243

2. 4. 2. 1. Emir- İstek Eki Alanlar ……243

2. 4. 2. 2. Şart Eki Alanlar ……246

2. 5. Yardımcı Fiili Yeterlik Bildiren Birleşik Fiiller ……...246

2. 5. 1. Yardımcı Fiili *al-* Olanlar ……246

2. 5. 1. 1. Zaman Çizgisinde Geçmişi Belirtenler ……246

2. 5. 1. 2. Zaman Çizgisinde Geleceği Belirtenler ……246

2. 5. 1. 2. 1. Olumlu Gövde ……..247

2. 5. 1. 2. 2. Olumsuz Gövde ……247

2. 5. 1. 3. Zaman Çizgisinde Sürerlik Belirtenler …….247
2. 5. 2. Yardımcı Fiili *bil-* Olanlar ……247
2. 5. 2. 1. Zaman Çizgisinde Geçmişi Belirtenler …….247
2. 5. 2. 1. 1. Yardımcı Fiili *–GAn* Ekini Alanlar ……..247
2. 5. 2. 1. 2. Yardımcı Fiili *–D˚* Ekini Alanlar ……..248
2. 5. 2. 2. Zaman Çizgisinde Geleceği Belirtenler ……248
2. 5. 2. 2. 1. Olumlu Gövde ……..248
2. 5. 2. 2. 2. Olumsuz Gövde ……249
2. 5. 2. 3. Zaman Çizgisinde Sürerlik Bildirenler …….249
2. 5. 3. Yardımcı Fiili *bol-* Olanlar ……...250
2. 6. Yardımcı Fiili Zaman ve Uzay Boşluğunda Var Olma Bildirenler ……..250
2. 6. 1. Yardımcı Fiili Zaman Eki Alanlar ……250
2. 6. 1. 1. Zaman Çizgisinin Geçmiş Kısmında Olanlar ……...250
2. 6. 1. 1. 1. Yardımcı Fiili *-D˚* Ekini Alanlar ……..250
2. 6. 1. 1. 1. 1. Zaman Çizgisinin Geçmiş Kısmına Dayalı Olan ve Gerçekleşmemiş Şartı Belirtenler …….251
2. 6. 1. 1. 1. 1. 1. Olumlu Gövde …….251
2. 6. 1. 1. 1. 1. 2. Olumsuz Gövde ……...252
2. 6. 1. 1. 1. 2. Zaman Çizgisinin Geçmiş Kısmına Dayanan ve Olmayası Tasarıyı Belirtenler ……...253
2. 6. 1. 1. 1. 2. 1. Olumlu Gövde …….253
2. 6. 1. 1. 1. 2. 2. Olumsuz Gövde ……...255
2. 6. 1. 1. 1. 3. Zaman Çizgisinde Konuşma Anında İşaret Edilen Geçmişten Öncesini Belirtenler ……257
2. 6. 1. 1. 1. 3. 1. İşaret Edilen Geçmişten Önceki Bir Zaman Kesitini Kesinlik Vurgusuyla Belirtenler ……...258
2. 6. 1. 1. 1. 3. 1. 1. Olumlu Gövde …….258
2. 6. 1. 1. 1. 3. 1. 1. 1. Birinci Fiili *-D˚* Ekini Alanlar …….258
2. 6. 1. 1. 1. 3. 1. 1. 2. Birinci Fiili *–p* Ekini Alanlar ……..258
2. 6. 1. 1. 1. 3. 1. 2. Olumsuz Gövde ……..259
2. 6. 1. 1. 1. 3. 1. 2. 1. Birinci Fiili *-D˚* Ekini Alanlar …….259
2. 6. 1. 1. 1. 3. 1. 2. 2. Birinci Fiili *–y* Ekini Alanlar ……..260

2. 6. 1. 1. 1. 3. 2. İşaret Edilen Geçmişten Önceki Bir Zaman Kesitini Tanık Olunmaksızın veya Tahkiyeye Dayanarak Belirtenler ……...260

2. 6. 1. 1. 1. 3. 3. 1. Olumlu Gövde ……260

2. 6. 1. 1. 1. 3. 3. 2. Olumsuz Gövde ……...265

2. 6. 1. 1. 1. 4. Zaman Çizgisinin Geçmiş Kısmında Sürerlik İfade Edenler……...265

2. 6. 1. 1. 1. 4. 1. Olumlu Gövde ……..265

2. 6. 1. 1. 1. 4. 2. Olumsuz Gövde ……285

2. 6. 1. 1. 2. Yardımcı Fiili *–GAn* Ekini Alanlar ……..287

2. 6. 1. 1. 2. 1. Zamanın Geçmiş Kısmında Sürerlik Belirtenler ……..287

2. 6. 1. 1. 2. 2. İşaret Edilen Geçmişten Önceki Bir Zaman Kesitini Sürerlik Vurgusuyla Belirtenler ……288

2. 6. 1. 1. 3. Yardımcı Fiili *–mIş* Ekini Alanlar ……....288

2. 6. 1. 1. 3. 1. Olumlu Gövde ……288

2. 6. 1. 1. 3. 1. Olumsuz Gövde ……289

2. 6. 1. 2. Zaman Çizgisinin Sürer Kısmında Olanlar ……..289

2. 6. 1. 2. 1. Birinci Fiili *–GAn* Ekini Alanlar ……..289

2. 6. 1. 2. 2. Birinci Fiili *–mIş* Ekini Alanlar ……289

2. 6. 2. Yardımcı Fiili Şekil Eki Alanlar ……..290

2. 6. 2. 1. Şart Kavramını Zaman Çizgisinin Geçmiş Kısmına Dayandıran Yapılar ……..290

2. 6. 2. 1. 1. Şart Kavramını Zaman Çizgisinin Geçmiş Kısmında Başlama Noktası Olmaksızın İfade Eden Yapılar ……..290

2. 6. 2. 1. 2. Yapının Zaman Çizgisindeki Gönderimi Cümlenin Bütününün Zamanından Önceye Olan ve Birleşiğin Kipinin Gerçekleşmesi Cümlenin Kipinin Gerçekleşmesi İçin Şart Oluşturanlar ……..290

2. 6. 2. 1. 2. 1. Olumlu Gövde ……..291

2. 6. 2. 1. 2. 2. Olumsuz Gövde ……313

2. 6. 2. 2. Şart Kavramını Zaman Çizgisinde Sürerlik Olarak İfade Eden Yapılar……..314

2. 6. 2. 2. 1. Olumlu Gövde ……..……314

2. 6. 2. 2. 2. Olumsuz Gövde ……314

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ ……316
KAYNAKÇA ……324
ÖZ GEÇMİŞ ……332

KISALTMALAR LİSTESİ

AC: Avrupa'da Bir Cevelân

AY: Altun Yaruk

BK: Bilge Kağan

DK: Dede Korkut

KB: Kutadgu Bilig

KE: Kısasü'l- Enbiyâ

KT: Köl Tigin

NF: Nehcü'l- Ferâd s

T : Tunyukuk

TS : Türkçe Sözlük

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1 (Ön Sınırı Vurgulayan Fiiller) ……..47

Tablo 2 (İsim + Yardımcı Fiil) ……...……..317

Tablo 3 (Nesne Almaları Bakımından Yardımcı Fiiller) ……..320

0. GİRİŞ

0. 1. Konu

İncelememizde, Aysu Ata'nın bilimsel yayınını yaptığı *Rabġūzī*'nin, peygamberlerin kıssalarını, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin ile dört halifenin hayatlarını ve Kur'an'da var olan kıssaları da içeren *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā* adlı kitabında yer alan birleşik fiilleri esas aldık.

0. 2. Amaç

Çalışmamızın hedefi, Türkçenin sekiz sözcük türünden biri olan fiilin gerek yapısı gerekse anlam özellikleri bakımından karmaşık bir kolu olan birleşik fiilleri sorgulamak ve sınıflandırmaktır. Çalışmamızda, *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da tespit ettiğimiz birleşik fiillerin, temelde *yapıya* dayanan fakat *söz dizimi* ve *anlam* değerlerini de içine alacak biçimde tasarladığımız, tasnifini amaçladık. Çalışmamızda Türkçenin bu birleşik unsurlarının nasıl kurgulandığını ve hangi anlamları verdiklerini ortaya koymağa çalıştık.

0. 3. Harezm Türkçesi ve Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā

Harezm'i günümüzde Türkmenistan ve Özbekistan'ın sınırları içinde kalan, Aral gölünün güneyinde yer alan bölge ve bu bölgede yaşayan halka verilen ad olarak açıklayan Ata, bu adın sadece ülke adı olarak kullanılmasını ve burada yaşayan halka *Harezm* denmesini de Arap istilasına dayandırmıştır ve *Harezm*'i çevresindeki bozkır ve çöllerin arasında bütün toplulukları kendisine çeken bir vaha bir cazibe merkezi olarak adlandırmıştır (Ata, 2002, 9).

Caferoğlu, *Müşterek Orta-Asya Türkçesinin Batı Türkistan Şiveleri* başlığı altında XII. yüzyılda "doğuda esas merkez rolünü Kaşgar oynamış, batıda ise aynı vazifeyi Harezm ve Sirderya ırmağının güneyindeki yerlerle, Yedisu, Merv, Buhara ve saire gibi kültür merkezleri görmüşlerdir" açıklamasıyla adı geçen tarih devrin Türk dillerinin haritası açısından nasıl bir görünüş arz ettiğini ortaya koymuştur (Caferoğlu, 2001, 102).

Eckmann, *Harezm Türkçesi*'ni "13. Yüzyıldan itibaren, Harezm ve Sir Derya'nın aşağı kesiminde kısmen Oğuz (Türkmen) ve Kıpçak yerli ağızlarının tesiri altında Karahanlıca'dan teşekkül eden, Orta Asya Türkçesi (Doğu Orta Türkçesi) edebiyat dilinin inkişaf" merhalesidir olarak açıklamıştır (Eckmann, 2003, 1). Eckmann'ın da belirttiği gibi *Harezm Türkçesi*, sırasıyla Uygur ve Karahanlı Türkçesi geleneklerinden gelip Oğuz ve Kıpçak lehçelerini de içine alan birden çok lehçe özelliğini gösteren bir geçiş devresidir.

Harezm Türkçesinin bugüne ulaşmış eserlerinden bazıları Zemahşer 'nin *Mukaddimetü'l- Edeb*'i, Rabguz 'nin *Kısasü'l- Enbiyâ*'sı, İslâm'ın *Muinü'l- Mürid*'i, Kutb'un *Hüsrev ü Ş r n*'i, Mahmud bin Ali Saray 'nin *Nehcü'l-Ferâd s*'i, Harezm 'nin *Muhabbet-name*'si, *Satır-altı Kur'ân Tercümesi* ve *İbni Mühennâ Lugati*'dir (Ercilasun, 2005, 373- 385).

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā, peygamberlerin kıssalarını anlatan bir eserdir. Metin, yaratılışla başlayıp Hz. Âdem'den Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e kadar ulaşan, içine dört halifeyi, Harut ve Marut gibi Kur'ân'da adı geçen kıssaları da alan geniş bir içeriğe sahiptir. *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'nın biri Londra'da, altısı Leningrad'da, ikisi İsveç'te, biri Paris'te ve biri de Bakü'de olmak üzere on bir nüshası vardır (Ata, 2002, 17).

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'nın yazarı olan Rabġūzī'nin Oğuz oluşunun Türk dil tarihi açısından önemine değinen Ercilasun, Türkistan'da yaşayan bir Türk yazarın hangi boya mensup olursa olsun eserlerini ortak bir yazı diliyle ürettiğini, Rabguzî'nin de bu yoldan gidip eserini *Harezm Türkçesi* ile yazdığını belirtmiş ve Eckmann'ın da benzer fikirlerini işaret ederek *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'nın, Arapçadan Farsçaya yapılmış bir tercümenin Türkçeye uyarlanması olduğunu dile getirmiştir. (Ercilasun, 2005, 375).

0. 4. İncelemeyle İlgili Kuramsal Bilgi ve Değerlendirme

0. 4. 1. Birleşik Fiil

Türkçenin temel sözcük türlerinden biri olan fiil *Türkçe Sözlük*'te "olumlu veya olumsuz olarak çekimli durumda zaman kavramı taşıyan veya zaman kavramı ile birlikte kişi kavramı veren kelime, eylem" olarak tanımlanmıştır (TS, 2005, 700). Birleşik fiil ise "isim soyundan bir kelime ile biçim veya anlam bakımından kaynaşıp bütünleşen fiil" şeklinde tanımlanmış ve "kaybol-", "hasta ol-" gibi örnekler verilmiştir (TS, 2005, 283).

Görüldüğü üzere *Türkçe Sözlük* birleşik fiilin tanımını tatmin edici biçimde vermemektedir. Hatta tanımdan yola çıkarak tasarlayacağımız bir birleşik fiil kavramı yine Türkçe Sözlük'ün kendi madde başlarıyla çelişmektedir: *alıkoymak* (TS, 2005, 73), *çıkagelmek* (TS, 2005, 422), *öleyazmak* (TS, 2005, 1538), *çekememek* (TS, 2005, 406) vb. Tahir Kahraman'ın tüm dökümünü verdiği bu tip yapıların (Kahraman, 1996, 78) sözlükte madde başı olarak yer almaları, sözlüğün birleşik fiil tanımının verdiği tanıklarla çelişmesini doğurmuştur. Ayrıca ilgi çekici olan bir diğer husus da öteki fiillerin olumsuz gövdeleri sözlükte yer almazken *çekememek* yapısının sözlükte madde başı olarak var olmasıdır.

Ahmet Topaloğlu, birleşik fiili, "bir yardımcı fiilin bir isme veya bir fiil şekline eklenmesiyle meydana gelen öbek" biçiminde tanımlamıştır (Topaloğlu, 1989, 42).

Zeynep Korkmaz, "ad soylu bir kelimeyle et-, eyle-, ol- yardımcı fiillerinin birleşmesinden veya birer sıfat-fiil ya da zarf-fiil ekleriyle birbirine bağlanmış iki ayrı fiil şeklinin anlamca kaynaşmasından oluşmuş fiil türü" olarak tanımladığı birleşik fiilde üçüncü bir kategorinin varlığından daha bahsediyor ve bunları "kalıplaşma yoluyla anlam değiştirerek deyimleşmiş türler" (bel bağlamak, can çekişmek vb.) açıklamasıyla ortaya koyuyor. Korkmaz sıfat-fiil ve zarf-fiillerle oluşmuş yapıları iki fiil şeklinin birleşimi olarak kabul etmiştir (Korkmaz, 2003, 46).

Birleşik fiili "başka bir eylem ve başka türde sözcüklerle birlikte, genellikle kalıplaşmış olarak oluşmuş eylem" biçiminde açıklayan Hengirmen, yapıyı üç kategoriye ayırmıştır:

1. Eylem + yardımcı eylem (hükm-etmek, işgal etmek, test yapmak, spor yapmak).

2. Ad soylu sözcük(ler) + yardımcı eylem (gelivermek, yazakoymak, düşeyazmak, alabilmek).

3. Deyimleşmiş olanlar (Hengirmen, 1999, 78).

Gabain'in "bir başka grup" olarak adlandırdığı (Gabain, 1953, 16- 28), alıntı bir sözcükle (Bu sözcük alındığı dilde mastar görevindedir: tamir et-/ kıl- vb.) Türkçenin bir yardımcı fiilinin birleşiminden oluşan birleşik fiilleri Hengirmen, iki fiilin birleşimi ile meydana gelmiş bir birleşik fiil biçiminde adlandırmıştır. Hengirmen'in ikinci kategoride verdiği örnekler, birçok araştırmacının *fiil + yardımcı fiil* biçiminde gördüğü ve "tasvir fiilleri" denilen yardımcı fiillerle geliştirilmiş birleşik fiillerdir. Hengirmen bu örneklerdeki zarf-fiil eki almış birinci unsurları yardımcı fiilin zarfı, yani isim genel

sözcük kategorisinin bir alt öğesi olarak görmüştür ve bir isimle bir yardımcı fiilin birleşmesinden oluşan birleşik fiiller olarak adlandırmıştır.

Gerek Hengirmen'in ve gerekse Korkmaz'ın tasniflerinde ilk iki kategori yapı bakımından incelenirken üçüncü kategori anlam eksenine yönelik olarak adlandırılmıştır. Biz bu noktada tasnifimizi Korkmaz'ın belirttiği üç fiil türünden (esas fiiller, yardımcı fiiller ve ek fiil) (Korkmaz, 2003, 91) biri olan yardımcı fiillerin birleşime, *şekil* ve *anlam* olmak üzere iki açıdan katılış değerlerine göre tasarladık. Tasnifimizde esasen birleşik fiillerin meramı *nasıl* anlattıklarına, yani yapıya dayalı bir sınıflandırma oluşturduk ve bunun ardından yapıların bu sefer de *neyi* anlattıklarını, yani anlam değerlerini yeri geldikçe alt başlıklar olarak kurguladık.

Tasnifimizi iki ana başlıktan oluşturduk:

1. Bir isim unsuru ile fiilden oluşan birleşik fiiller.

2. Bir fiil unsuru ile yardımcı fiilden oluşan birleşik fiiller.

Birleşimi oluşturan unsurların türlerine dayalı bu birinci katmanın ardından yardımcı fiillerin birleşime kazandırdıkları anlam özelliklerine dayalı alt başlıkları tasarladık: *yardımcı fiili birleşime anlam özelliğiyle katılanlar, yardımcı fiili birleşime kılınış niteliğiyle katılanlar* vb. Bu noktadan sonraki başlıklarımız ise birleşimin ne anlattığı, hangi anlam özelliklerini sunduğu vb. niteliklerle oluşturuldu. Yani tasarlamış olduğumuz birleşik fiil tasnifinde ana çıkış noktamız biçim olmakla beraber, incelememizi derinleştirdiğimizde yapıların ve yeri geldikçe unsurlarının anlam özelliklerini ve söz dizimi açısından nasıllıklarını da sorguladık.

Bugün Türkçenin gerek tarihî lehçelerinin ve gerekse çağdaş lehçelerinin dilbilgisi yazım çalışmalarında üç temel gramercilik geleneğinin, bir başka deyişle dilbilgisi yazmada üç ana bakış açısının varlığını görüyoruz. İlki klasik Arap gramerciliği ki *Dīvānu Lugati't-Türk*, *Muyassıratu'l- Ulūm* gibi kendileri de başlı başına birer inceleme konusu olan dilbilgisi çalışmalarının yanı sıra bugünkü gramerciliğimizde de karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ikincisi, bilhassa Osmanlı Devleti'nin Batı'ya açılma eğilimleriyle baskınlık kazanan ve günümüzde de süregelen Batı gramerciliğidir. Üçüncüsü ise özellikle Asya'daki Türk lehçelerinin dilbilgisi yazımlarında etkin olduğunu gördüğümüz ve bugün de bu etkisini sürdüren Rus gramerciliğinin bakış açısıdır. Bu üç bakış açısının *birleşik fiil*, *fiillerin birleşik çekimi* kavramlarını tasnifte de farklı yaklaşımlar sunduğunu incelediğimiz gerek dilbilgisi

kitaplarında gerekse doğrudan ya da dolaylı olarak konuya değinen bildiri ve makalelerde de açık bir şekilde gördük.

Örneğin, Batı gramerciliğine dayalı çalışmalarda, bugün Türkiye Türkçesinin dilbilgisi yazım çalışmalarında da baskın bir bakış açısıdır, birleşik fiil teriminin karşılığı olarak, genellikle, birinci unsuru isim olanlar ve birinci unsuru zarf-fiilli yapılar olan birleşik fiiller diye iki temel kategori görmekteyiz. Öte yandan, Rus veya Slav okuluna dayandırılarak yapılan çalışmalarda bu tasnifin isimlerle oluşan kısmının birleşik fiil olarak kabul edilmediğini görüyoruz. Bu okulun yaklaşımında esas birleşik fiil olarak iki fiilin birleşmesinden doğan yapılar işaret ediliyor.

Benzer tutum bu iki tercihe gösterilen nedenlerde de karşımıza çıkıyor. Örneğin, her iki bakış açısında da temel ölçüt olarak birleşik fiillerin sözlük birimler oldukları vurgulanıyor. Fakat böylesi bir ölçüt aynı zamanda orta yolu bulunmayan ve bireyin algılayışına kalmış ucu açık bir tarifi doğuruyor. Zira Batı esaslı dilbilgisi kitapları kendi bahsettiklerini sözlük birimi sayarlarken, öte tarafta da Rus okulu temelli Türk dilbilgisi çalışmaları da yalnızca birinci unsuru zarf-fiilli yapılarla kurulu birleşik fiilleri sözlük birimi olarak görmektedirler.

Çalışmamızın sabit bakış açısına dayanan bir uygulama olarak görünmemesi gayesiyle biz tasnifimizde daha önce de belirttiğimiz metoda dayanarak ve adlarını andığımız üç temel okulu da göz önünde bulundurarak, fakat hepsinin ötesinde *Türkçenin* bizlere sağladığı verilere dayanarak bütünleyici bir sınıflandırmayı kurgulamaya çalıştık.

Ancak, bu noktada özellikle değinmemiz gereken bir husus daha bulunmaktadır. Çalışmamız *Harezm Türkçesi*'ne ve o dönemin bir eseri olan *Ḳışaṣü'l- Enbiyā'* ya, ondan elde ettiğimiz tanıklara dayanmaktadır. Tasnif denememiz esasen bu eserin bize sağladığı tanıklar esas alınarak tasarlanmıştır. Fakat yeri geldikçe gerek tarihî Türk lehçelerinden ve gerekse çağdaş Türk lehçelerinden sunacağımız tanıklarla çalışmamızın dayandığı esasları sağlam temellere oturtmayı amaçladık.

Tasnif metoduyla ilgili bu genel açıklamaların ve tasnifimizde dayanacağımız bu bakış açılarını ortaya koyduktan sonra tekrar araştırmacıların birleşik fiil ve ona bağlı konularda bugüne kadarki yaklaşımlarına ve bunlara yönelik değerlendirmemize dönüyoruz.

Türkçede söz yapımını inceleyen Öner, üç temel yöntemin varlığını ortaya koymuştur:

1. “Morfolojik yol” (söz + ek).

2. “Sentaktik yol” (söz + yardımcı söz).

3. “Semantik yol” (yeni anlamlı söz + yeni anlamlı söz) (Öner, 2006, 61).

Bu yapılandırma biçimlerinden özellikle ikinci ve üçüncü sıradaki yöntemler çalışmamızın da temelini oluşturmaktadır. Gerek bir isim unsuruyla gerekse bir fiil unsuruyla bir yardımcı fiilin birleşmesinden oluşan birleşik fiillerdeki oluşum mantığının semantik yolla izahının mümkün olabildiğini görmekteyiz. İsim ya da fiil sözlük birimin[1] üzerine gelerek onları ya bir hareket bildirir duruma getiren (*isim + fiil*) veya fiil sözlük birimin oluşum biçimini tasvir yeteneğiyle ortaya koyan birinci tip yardımcı fiillerle oluşturulan iki ana model birleşik fiilin de oluşumu temelde söz dizimsel bir yapılanmadır.

Fakat bilhassa, *isim + fiil* biçimindeki birleşikler içinde yer alan fiili, şekil ve anlam bakımından isim unsuruna tabi olan birleşik fiillerde, bir başka deyişle ikinci tip yardımcı fiillerle kurulu olan *isim + asıl fiil* biçimindeki birleşik fiillerde yapılandırılma mantığının semantik yolla izahının daha uygun olacağı muhakkaktır: *kan tök-* örneğiyle *kanat-*[2] ya da *kanını akıtmak* sözleri artık aynı anlamı taşımamaktadır. Deyimleşmiş olan yapının unsurları şekil itibariyle her ne kadar sözdizimsel bir birleşim oluşturmuş olsalar da yapının ortaya koyduğu anlam artık “kanın insan vücudundan olağan bir olay gibi akması” veya “bir yerde bulunan sıvının durduğu yerden daha aşağıdaki bir noktaya aniden veya ağır ağır akması” değildir. Yapıyı oluşturan unsurlar birleşerek yeni bir anlam dairesine yönelmişlerdir. Birleşimin getirdiği anlam *öldür-* fiili veya bu fiilin gösterdiği hareketin mübalağalı eylenmesidir.

Muharrem Ergin, *birleşik fiili* “bir yardımcı fiille bir isim veya fiil şeklinin meydana getirdiği kelime grubudur” biçiminde tanımlıyor. Bu tanımda da gördüğümüz üzere birleşik fiili iki kola ayırıyor. Sıfat-fiillerin üzerine gelen *ol-* fiilliyle kurulu dediği yapıları ise isimle yardımcı fiilin birleşimiyle oluşan birleşik fiiller başlığında değerlendiriyor (Ergin, 2000, 386).

---

[1] Fiil sözlük birim, bir fiil ile bir yardımcı fiilden oluşan birleşik fiillerin birinci unsurları için kullanılan terimdir (Uğurlu, 2003, 247- 258). Muhakkak ki yardımcı fiil de bir sözlük birimdir. Ancak yapının bütünündeki hareket yahut durumu belirten unsur birinci fiil iken, yardımcı fiil, bu birinci unsurun belirttiği işin ya da durumun ne şekilde vuku bulduğunu işaret eder tasvir fiilidir. Diğer bir deyişle, fiil sözlük birim ve yardımcı fiil olma durumu, birleşiğe katılma değerlerine göre tespit edilir ve adlandırma da bu doğrultuda gerçekleştirilir.

[2] *Ḳışaṣü'l- Enbiyā*'da *ḳan tök-* birleşiğinin yanı sıra KE/ 17v- 5'te *ḳan ḳıl-* birleşiği de kullanılmıştır.

"Özel birleşik eylemler" biçiminde adlandırdığı *fiil+ fiil* yapısı ile "yardımcı fiillerle yapılmış birleşik eylemler" olarak adlandırdığı *isim+ fiil* yapısına "kurallı birleşik eylemler" adını vererek birleşik fiil tasnifinin birinci kategorisini oluşturan T. Nejat Gencan, ikinci kategoriye ise "anlamca kaynaşmış birleşik fiiller" adını vermiştir. Bu iki kategorinin dışında bir de "öbekleşmiş eylemler" adıyla ayrı bir sınıfın varlığından bahsetmiş ve burada yer alan yapıların iki veya daha çok sözcükten oluşup deyimleştiğine değinmiştir (Gencan, 1979, 310- 329).

Jean Deny, "karmaşık ve mürekkep fiiller" olarak nitelediği yapıları yine bu adlara dayandırarak ikiye ayırıyor. Karmaşık fiilleri, sıfat-fiilli unsur ile *ol-* fiilinin birleşiminden meydana gelen birleşikler ve *–A/ -I* zarf-fiilli yapıyla bir yardımcı fiilden kurulu olanlar biçiminde ikiye ayırıyor (Deny, 1941, 465- 469). Bu sınıflandırmayla Deny, karmaşık yapılarda "çözümlemeli" bir düzenek kurduğunu belirttiği *ol-* fiili ile *fiil+ fiil* biçimindeki birleşik fiillerde görev alan tasvir fiillerini aynı kategoriye yerleştirmiştir. Tasnifinin "mürekkep fiiller" kısmında ise bir isim unsuru ile onun üzerine gelen *et-* ve *ol-* fiilleriyle oluşan *isim+ fiil* biçimindeki yapıları değerlendiriyor (Deny, 1941, 476).

"Birleşik sözcükler" başlığı altında yer alan "birleşmiş olarak kullanılan yardımcı eylemler" alt başlığıyla birleşik fiilleri tasnif eden Vecihe Hatiboğlu yapıyı, "bir adla bir eylemden kurulan" ve "iki eylem kökünden kurulan ulaçlı" birleşik fiiller olarak sınıflandırıyor (Hatiboğlu, 1982, 43- 45). Hatiboğlu, *ol-* fiili ile kurulu birleşik yapıların birinci unsurunun ya müstakil veya bir isim unsuru ya da ortaç almış bir fiil unsuru olduğunu belirtiyor (Hatiboğlu, 1982, 106- 107).

Lars Johanson, birleşik fiilleri "bir fiil sözlük birimle kendisinden hemen sonra gelen gramatikalleşmiş bir fiilin çok genel bir işlevle birleşmesidir" biçiminde tasvir etmiştir (Johanson- Demir, 2007, 89). "Fiil sözlük birimlerin zarf-fiil biçimiyle" kullanıldıklarını ve "karmaşık fiil unsurları" olarak gördüğü yapıların çoğunlukla bir kılınış ifadesine, "diğerleri yanında bir fiilin evrelerini belirginleştirmeye" yaradığını dile getiriyor (Johanson- Demir, 2007, 89). Johanson, bu tanımlamasında da gördüğümüz üzere, birleşik fiil kavramını iki fiilin birleşmesi biçimde sınırlamıştır.

Johanson, "ekleşik fiil birlikleri"nin normal şartlarda yüklem olmaları durumundaki kapasitelerine göre artık genişletilemeyen, sınırlı sayıdaki fiile dayandığını belirtmiştir. Örnek olarak verdiği *Ali yazıp duruyor* cümlesindeki yüklemde yer alan "duruyor"un artık ayrı bir olgu ifade etmediğini ve *dur-* fiilinin bu kullanımda

yalnızca *yaz-* fiilinin kılınışını "gramatik" bir unsur olarak belirlediğini, yapının bütün olarak yüklemi oluşturduğunu açıklamıştır. Johanson, yardımcı unsurun, "biçimsel sentaks" açısından, birinci unsurun bağlı olduğu fiil olarak karşımıza çıktığını, asıl anlamıyla kullanılan fiili tasvir işini gördüğünü belirtmiştir. Öte yandan Johanson, bu tip yapılara benzer birleşmeler "art arda sıralanma" ya da birinci "sözlük birim" ile yardımcı fiilin "uyumlu" eklerle çekime girmeleriyle de oluşabilir diyerek ikinci tip birleşiklerin de varlığına değinmiştir. *Yazar durur* "yazar (ve) durur> sürekli yazar" örneğiyle aslında yapının birleşik bir halde olduğunu ve birlikte tek bir anlama yöneldiğini belirtmiş fakat bu yapıların unsurlarının birleşim şekillerine ve hangi eklerle bu biçimi oluşturduklarına değinmemiştir (Johanson- Demir, 2007, 89).

Bu noktada aklımızda şu sorular belirginleşmektedir: Yardımcı fiillerimizden *er-* ile *bol-* fiili bu tasvir hususunda hangi konumda bulunmaktadır? Bu iki fiil, *fiil sözlük birime* eklendiğinde ne gibi anlam özellikleri ve işlevler yükleniyorlar ve *fiil sözlük birime* hangi anlam inceliklerini sağlıyor? *Fiil sözlük birimler* yalnızca zarf-fiiller aldıklarında mı yardımcı fiiller *tasvir* ifade eder? *Er-* fiili isimlerle kullanıldığında onları yalnızca fiilleştiriyor mu? *Er-* fiilinin bir anlamı var mı? *Er-* de *bol-* fiili gibi geniş bir çekim kabiliyetine sahip mi? Kılınış nitelikleri *er-* ile *bol-* fiillerini birbirinden ayırt etmede kullanılabilinecek bir araç mıdır? Elbette bu soruları yanıtlarken ilgili fiillerin yer aldıkları çağdaş lehçeyi ve muhakkak ki tarihî Türk lehçelerindeki kullanımlarını önce kendi içinde ve daha sonra da kıyaslayarak değerlendirmek elde edilecek bilginin tatmin ediciliği açısından oldukça büyük önem arz etmektedir. Araştırmacıların yapılar hakkındaki fikirlerini ortaya koyduktan sonra bu birleşimleri ve onun unsurlarını tanıklarıyla birlikte değerlendireceğiz.

Leyla Karahan, *Türkçenin Söz Dizimi* adlı kitabının altıncı baskısında birleşik fiili isim unsurunun peşi sıra gelen yardımcı fiillerle kurulu olanlar, fiil unsurunun ardından gelen yardımcı fiille kurulu olanlar ve anlamca kaynaşmışlar olarak üçe ayırmıştır (Karahan, 1999, 36).

Fakat kitabın on üçüncü baskısında karşımıza farklı bir tasnif çıkmaktadır. Bu tasnif temelde yardımcı fiilin nasıl bir işlevle kullanıldığına dayanmaktadır:

a. "Bir hareketi karşılayan birleşik fiiller"

1. "Ana yardımcı fiillerle kurulanlar[3]".

[3] Sıfat-fiil+ *ol-* yapısı buraya dâhildir.

2. “Diğer fiillerle kurulan birleşik fiiller”.

b. “Bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller” (Karahan, 2008, 73). Gerek bir hareketi karşılamak ve gerekse bir fiilin gösterdiği hareketi tasvir etmek için ihtiyaç duyduğumuz unsur yardımcı fiildir.

Leyla Karahan’ın bu ikinci tasnifinde, birincisinden faklı olarak, *deyimleşmiş*, *kalıplaşmış*, *anlamca kaynaşmış* gibi adlarla anılagelen birleşikler yapıya dayalı yaklaşımın getirisiyle *isim+ fiil* olarak kodlayabileceğimiz kategoride alt başlık olarak yer almıştır.

Karahan’ın tasnifinde dikkat çeken bir diğer husus ise Johanson’da da gördüğümüz gibi *fiil+ yardımcı fiil* birleşmelerinde birinci unsuru *kip* eki almış yapıların da birleşik fiile dâhil edilmesidir: “dolandı durdu”, “çırpınır durur” vb.

Kononov, *fiillerin teşkil usulleri* başlığında iki ana kategoriyi işaret etmiştir: *sentetik, analitik*. *Köksel fiil temelleri* ile yapım ekleriyle teşkil edilmiş bulunan gövdeleri anlatır *yapma fiil temelleri* kategorileri *sentetik* yapıyı oluştururken, *analitik fiiller* (mürekkep fiiller) başlığında ise karşımıza sözcük grupları halindeki fiiller yani birleşik fiiller çıkıyor. Birleşik fiilleri bir isim unsuru ile ardı sıra gelen *leksiko* biçiminde tanımlayan araştırmacı bu durumu söyle formülleştirmiştir: *İsim (pek nadir isim grubu) + hususi bir leksiko= sentaktik bir vazife gören fiil (et-, ol-, kıl-, eyle-)*. Kononov, birleşikteki isim unsuru fiilin tümleciyken sonradan “bir tek leksik birlik hâline gelmiş, gramerleşmiş” diyerek birleşiğin oluşum sürecini de açıklıyor (Kononov, 1956, 339- 348). Araştırmacı, birleşik fiilleri yalnızca *isim+ fiil* kalıbı olarak tanımlamış ve birleşimdeki fiil kısmın söz dizimine dair bir vazifede olduğunu belirterek Türkiye Türkçesinin klasik gramercilik anlayışının dışında bir yaklaşımı ortaya koymuştur.

Göksel ve Kerslake, *yardımcı fiil* başlığı altında iki tip birleşik yapıdan bahsediyorlar: *compound verb forms*, *nominal-verb compounds*. İkinci tip yapıların *isim+ fiil* tipi birleşik fiilleri teşkil etmektedir. Birinci tip yapılarda ise Karahan (Karahan, 2008) ve Johanson’un (Johanson- Demir, 2007) tasniflerinin kapsamından daha geniş bir içerikle karşılaşmaktayız. Birinci unsuru zarf-fiilli olan yapıların ilk alt başlığı oluşturduğu bu ana maddede ikinci alt kategoriyi ise çekimli bir fiilin üzerine gelen çekimli bir *ol-* fiiliyle kurulu birleşik fiiller kaşımıza çıkıyor: *bitirmiş olacağız* (Göksel ve Kerslake, 2005, 157- 159). Yardımcı fiilleri de tasnif eden araştırmacılar üç kategori oluşturmuşlardır: “bound auxiliaries” (-Abil-, -Iver-, -Ayaz-, -Adur-, -Akal-), “free auxiliaries” (ol-, et-, gel-, dur-, kal-, düş-, bulun-, eyle-, buyur-), i-/ -(y)- (Göksel

ve Kerslake, 2005, 156). Bu tasnifteki ikinci kategoriye verilen ad- Banguoğlu'nun yarı yardımcı fiil/ ana yardımcı fiil adlandırmalarına paralel düşünülebilir- araştırmacıların *deyimleşmiş*, *anlamca kaynaşmış*, *klişeleşmiş* gibi adlar verdikleri ve fiil unsurları isme tâbi olan birleşik fiillerdeki yapının fiil kısmı için de kullanılabilir görülmektedir.

Fakat bu ikinci maddeyle ilgili yardımcı fiillerin hem zaman hem bakış hem de kip eki aldıkları fikri bizde yeni soruları doğurmuştur: Yardımcı fiillerin aldıkları ek tarz eki midir? Fiil sözlük birimin aldığı ek zamanı mı bildiriyor? *Birleşik fiil çekimi* dediğimiz kavram aslında bu kitapta da gördüğümüz gibi bir tür birleşik fiil mi? Bunlar birleşik fiil başlığının alt kategorisi olarak değerlendirilebilirler mi? *Hikâye*, *rivayet* gibi adlandırmalar bu yapılar için ne kadar doğru? Bu ve bunlara paralel soruların yanıtlarını yine diğer sorularımızla birlikte araştırmacıların görüşlerini belirttikten sonra kendi tanıklarımız ve araştırmacıların sunduğu tanıklarla kıyaslayarak yanıtlamağa çalışacağız.

Kitabının "yapı bilgisi" kısmının "kelime yapımı" bölümünde "birleşik fiil tabanları"nı değerlendiren Tahsin Banguoğlu, bu tip birleşikleri söz dizimi değerleri bakımından sınıflandırıyor:

1. Zarf öbeği kalıbında olanlar: ileri sür-, karşı koymak, geri kal- vb.

2. Çekim öbeği kalıbında olanlar: yardım et-, baştan çık- vb.

3. Bağlam öbeği kalıbında olanlar: sayıp dök-, vermek veriştir- vb. (Banguoğlu, 2000, 310).

Yeni sözcük türetmede bir yöntem olarak görmediği *tasvir fiillerini* ve *karmaşık fiilleri* kitabının *fiil* başlığı altında inceleyen Banguoğlu, *karmaşık fiilleri* şöyle sınıflandırmıştır:

1. Öncelik fiilleri: *-mXş + ol-*.

2. Başlama fiilleri: *–Ar/ -r + ol-*.

3. Niyet Fiilleri: *-Acak ol-*.

4. Çekimsiz fiil şekilleri: *-mA/ -mAk +ol-, -An + ol-, -DXk ol-* (Banguoğlu, 2000, 482).

Banguoğlu'nun sınıflandırmasında ilk üç madde birleşiklerin taşıdıkları anlam özelliklerine dayalı bir kategorileme sistemine dayalıyken dördüncü madde yapıyı oluşturan unsurlara dayandırılmış olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan ilk üç maddenin hepsinde ortak olan *ol-* fiili, bu üç yapıya da bir "başlama" anlamı

vermektedir. Bu yapıları birbirlerinden farklı kılan ise birinci unsurların üzerlerine gelen tarz eklerinin bütüne yükledikleri anlam özellikleridir[4].

Tahsin Banguoğlu, tasvir fiillerini "yeterlik", "sürek", "ivedilik", "yaklaşık" olmak üzere dörde ayırmış ve bunları da kelime türetme metotlarının haricinde tutmuştur (Banguoğlu, 2000, 488).

Haydar Ediskun, birleşik fiilleri dört gruba ayırmıştır. "Birinci öbek" olarak adlandırdığı ilk grupta "iki ya da daha çok fiilden oluşan" yapıları ele almıştır: *yeterlik, tezlik, sürerlik, yaklaşma, beklenmezlik (geleceği tut- vb.), gerekseme (geleceği gel- vb.), yapmacık fiilleri (bilmemezliğe vur-, duymamıştan gel- vb.)*. Bu kategoride yer alan "beklenmezlik", "gerekseme" ve "yapmacık" fiilleri başlıklarında verilen örneklerin birinci unsurları birer fiil unsuru olmayıp isimleştirilmiş ve bu şekilde kullanılmış yapılardır. (Ediskun, 2005, 228).

Ediskun, "ikinci öbek"te ise bir ortaç üzerine getirilen ol- yardımcı fiili ile oluşturulan birleşikleri ele alıyor: *başlama fiilleri (yapar ol- vb.), bitirme fiilleri (yapmış ol- vb.), davranma fiilleri (yapacak ol- vb.)* (Ediskun, 2005, 228).

Bu noktada aklımızda yeni sorular beliriyor: "Ol-" fiiliyle kurulan bu yapılarda yardımcı fiil tıpkı "i-" gibi görev alıyor olabilir mi? Yani söz konusu olan Mehmet Özmen'in de belirttiği gibi ikinci tip bir birleşik fiil çekimi midir (Özmen, 2007, 1417-1426)? Pekâlâ, bu durumda tarz eki hangisi ya da bir başka deyişle yapının bütününü kapsayacak zaman ve şekil belirten ek hangisinin üzerine geliyor? Yardımcı fiilin mi, fiil sözlük birimin mi? Birinci unsurun kişi eki aldığı örnekler var mı? Elbette bütün bu soruların çıkış noktası şudur: Birleşimdeki birinci unsur sıfat-fiil eki almış bir isim midir, yoksa tarz ekini üstlenmiş bir fiil midir? Bir başka deyişle bu yapılar *isim+ fiil* biçiminde bir birleşik mi yoksa *fiil+ fiil* biçiminde bir birleşik mi?

"Üçüncü öbek", bir isim unsurunun üzerine gelen "et-, eyle-, kıl-, buyur-, ol-" yardımcı fiilleriyle kurulan isim+ fiil biçimindeki birleşikleri içermektedir. "Dördüncü öbek" ise "anlamca kaynaşmış" birleşik fiillerdir (Ediskun, 2005, 228).

Nurettin Koç, birleşik eylemleri "yardımcı eylemlerle kurulmuş" olanlar, "iki eylemle kurulmuş" olanlar ve "deyimleşmiş" olanlar diye üçe ayırmıştır. Bu tasnifin kategorilerinin adlandırması ilgi çekicidir. Koç, bu tasnifiyle *isim+ fiil* biçimindeki yapılarda yer alan ikinci fiili yardımcı eylem olarak görmekte, fakat *fiil+ fiil*

[4] -m*X*ş' in öncelik, şüphe, kanıtsızlık vb. bildirmesi; -Ar/ -r eklerinin sürerlik ifade etmesi vb.

biçimindeki birleşiklerde yer alan unsurları birbirine denk unsurlar olarak nitelendirmektedir (Koç, 1990, 275). Kaya Bilgegil ve Koç'un tasniflerinin ortak noktası bu husustur.

Bilgegil, birleşik fiilleri "yardımcı fiiller ve onlarla teşkil olunan", "iki fiilin birleşmesiyle teşkil olunan" (yeterlik, tezlik, sürerlik, yaklaşma) ve "kaynaşma yoluyla teşkil edilen" birleşik fiiller olarak üçe ayırmıştır. Burada da tasnifin ana ölçütü ilk iki kategoride "yapı" iken ikinci kategoride bunların dışına çıkıp "anlam" olmuştur. Bilgegil, "iki fiilin birleşmesiyle" oluşan birleşik fiillerde birinci unsurun üzerine aldığı ekin "istek" eki olduğunu belirtmiştir (Bilgegil, 1984, 280). Nadir İlhan ise bu yapılardaki birinci unsurun aldığı ünlülerin fonetik işlevli yardımcı ünlüler olduklarını dile getirmiştir (İlhan, 2001, 177- 183). Fakat her iki yaklaşım da yerinde değildir. Zira birinci unsurların aldıkları bu ekler, söz dizimi bakımından birinci unsuru ikinci unsura, yani yardımcı fiile bağlayan zarf-fiillerdir. Bu tip birleşiklerde fiil sözlük birim, söz dizimi bakımından yapının asıl unsuru olan yardımcı fiile, üzerine gelen zarf-fiil aracılığıyla ulanmaktadır. Mustafa Öner de birleşik fiillerde söz dizimi bakımından asıl unsur olarak yardımcı fiili belirtmektedir: yok (yardımcı unsur) bol- (asıl unsur) (Öner, 2006, 60- 76).

"Sözcük Türleri"nde "bir sözcükle hem anlam hem de biçim kalıplaşarak oluşan eylem" biçiminde tanımlanmış olan birleşik fiilin iki ana başlığa dayandırılarak tasnif edildiğini görüyoruz:

1. *Yardımcı eylemlerle oluşan birleşik eylemler*.
2. *Ulaçlı birleşik eylemler* (Özel, Atabay ve Kutluk, 2003, 184).

Bu tasnifte de *asıl unsur*, *yardımcı unsur* veya *denk unsurlar* kavramları karşımıza çıkıyor. Bu sınıflandırmayla araştırmacıların tasnifte, ikinci tip birleşik fiillerin denk unsurlardan oluştuklarını tasarlamış olduklarını anlıyoruz. Araştırmacıların *ol-* fiilinin yardımcı fiil biçiminde kullanımıyla ilgili yargıları da yardımcı fiilden önceki unsurun yardımcı fiilin belirtili nesnesi, dolaylı tümleci ya da öznesi olması durumunda *ol-* fiilinin müstakil vaziyette cümlede yer aldığı ve bu durumun diğer yardımcı fiiller için de geçerli olduğu yönündedir. Ayrıca "bağlama görevi yapan iken"in ekleşmiş biçimi "-ken"in, genellikle, "ortaçlarla" kullanıldığına değinilmiştir. Bir başka deyişle, "i-" fiilinin "-ken" zarf-fiil çekiminin önündeki sıfat-fiil kökenli ek almış yapının bir isim unsuru olduğunu belirtmişlerdir (Özel, Atabay ve Kutluk, 2003, 188- 221).

Acarlar da "birlikte bulunduğu kelime ya da kelime birliği özne durumunda" ise *ol-* fiilinin başlı başına bir yüklem olarak kullanıldığını vurgulamıştır. Araştırmacı, *ol-* fiilinin birlikte bulunduğu sözcük isim veya isim soyundan yalın bir kelimeyse ve cümlede özne görevinde değilse *ol-* fiilinin bu sözcükle birlikte değerlendirilmesi gereken bir yardımcı fiil görevinde bulunduğunu dile getirmiştir. Acarlar'ın bir başka tespiti ise, *ol-* fiili bulunma durumu eki taşıyan bir isimle birleştiğinde de yardımcı fiil vazifesiyle kullanılmakta olduğudur: sıkıntıda ol- (Acarlar, 1969, 714- 718).

H. Cahit Yalçın, "bazı fiiller diğer fiillerle birleşerek onların manalarını tadil yahut Arabî ve Fârisî kelimât ile birleşerek Türkçe fiiller teşkil ederler" biçimince açıkladığı "mürekkep fiiller"i tanımına uygun olacak şekilde ikiye ayırmıştır. Yalçın, "muzâri sıygasının müfred-i gaibi nihayetine gelerek âtî-i gayr-i mahdûda doğru ma'nâ-yı istimrar ve i'tiyat vermeğe hizmet eder" biçiminde tanımladığı yapıyla birleşiğin anlam özelliğini de vermiştir (Yalçın, 2000, 148). Fakat burada "sürekliliği" ve "alışkanlık edinme" anlamlarını sağlayan unsur *ol-* fiilinin kendisi değil, fiil sözlük birimin üzerine gelen tarz ekidir. Oysa Yalçın, bu anlamın sağlayıcısı olarak *ol-* fiilini görmektedir. *Ol-* fiili bu yapıya yalnızca "bir noktadan başlamışlık" anlamı yüklemektedir.

Kendi tasnifimizi tanıtırken tanıklarıyla izah edeceğimiz bu hususa burada kısaca değinmek uygun olacaktır. *Ol-* fiili gerek isim soyundan bir sözcükle kullanıldığında ve gerekse fiil soylu bir sözcüğün peşi sıra geldiğinde karşımıza iki temel anlamla çıkmaktadır: başlama ve yeterlik. *Yeterlik* anlamıyla gerek tarihî Türk lehçelerinden kalma eserlerde[5] ve gerekse çağdaş Türk lehçelerinde[6] faklı birleşik yapılarla karşımıza çıkmaktadır.

Ol- fiilinin sağladığı *başlama* anlamı ise onun kılınışıyla doğrudan ilgilidir. Bunu açıklayabilmek için *ol-* fiiliyle gerek işlev gerekse de anlam bakımından sıkça karıştırılan ana yardımcı fiil *i-* fiilini karşılaştırmalı olarak kullanacağız: *1453 senesinin mayısında padişah idi. / 1453 senesinin mayısında padişah oldu*. Her iki cümle de

[5] Karahanlı, Harezm ve Çağatay Türkçelerinde –sA bol- birliği yeterlik anlamını vermek amacıyla kullanılmıştır (Eckmann, 2003, 28; Hacıeminoğlu, 2003, 197).

[6] Özbekçe ve Türkmencede –b bol- birleşiği yeterlik ifade etmektedir (Coşkun, 2000, 180- 181; Hanser, 2003, 168- 171).

zaman çizgisinde bilinen bir geçmiş zaman noktasını işaret etmektedir: *-DX*. Fakat birinci cümlede bahsedilen yılın içinde fiilin aldığı zaman ekinin bizi zaman çizgisinde götürdüğü anda cümlenin ilgili kişisinin hâlihazırda padişahlık mertebesinde olduğunu görüyoruz. İkinci cümlede ise söz konusu olan, gönderilen anda yüklemin kişisinin padişahlık mertebesine yükseldiğini görüyoruz. Buradan da açık bir şekilde anlaşılacağı üzere *ol-* fiili kılınış özelliği itibariyle isimlerle birleştiğinde başlama anına gönderim ifade eder.

Aynı durum fiil soylu sözcüklerin üzerine geldiğinde de karşımıza çıkmaktadır: *dersime çalışır oldum/ gelmiş olduk/ pencereden dışarı bakacak oldum* vb. Bütün bu birleşiklerde ortak yan *ol-* fiilinin fiil sözlük birime başlama noktasıyla ilgili tasvir sunduğudur. Bir başka deyişle *ol-* fiili, fiil soylu sözcüklerle birlikte kullanıldığında, fiil sözlük birimin belirttiği hareketin zaman çizgisinde başlama noktasıyla olan ilişkisine gönderim yapan bir tasvir fiilidir. Gerek *ol-* fiili ve gerekse *i-* fiili birlikte kullanıldıkları fiil sözlük birimlere tıpkı diğer tasvir fiilleri gibi anlam incelikleri sunarlar ki bunu kılınışlarında saklı olan yanlarıyla gösterirler. Bu fiillerin kılınış nitelikleri ileride tekrar ele alınacağı için bu konuyu burada tamamlıyoruz ve araştırmacıların *birleşik fiil* ve *fiillerin birleşimine* dair yaklaşımlarını ortaya koymağa devam ediyoruz.

Özmen, iki tarafı da fiil olan ve *ol-* yardımcı fiiliyle kurulan yapıları "ikinci tip bir birleşik fiil çekimi" olarak kabul etmektedir. Özmen, *ol-* fiilinin işlevini "üzerine geldiği fiil şeklini fiilleştirmek değil onlarla yeni ve ortak bir zaman kavramıyla değişik işlevler kazandırmaktır" biçiminde tanımlıyor. Diğer bir deyişle Özmen, birleşiği oluşturan birinci unsurun bir isimsi[7] olmadığını belirtiyor. Bir fiil şeklinin tekrar fiilleştirilmesinin gereksiz olduğunu ve buradaki *ol-* fiilinin görevinin zaten bir fiil unsuru olan birinci ögenin üzerine ikinci üçüncü çekim eklerini getirmekte araç olma biçiminde ortaya koyan Özmen, bu birleşimdeki hususun sadece morfoloji ile sınırlı kalmayıp söz dizimini de etkilediğini dile getiriyor: Üst üste iki fiil şekli birleşmişse bu birleşik fiil çekimi yüklem, eğer sıfat-fiilli unsurun üzerine *ol-* fiili gelmiştir denirse sıfat fiil grubunun tamamı *ol-* fiili ile birlikte yüklemdir (Özmen, 2007, 1417- 1426).

[7] Özmen, "isim dışında kalan, ancak, söz dizimi içinde isim gibi kullanılan, isim muamelesi gören fiil dışındaki diğer kelimelere isimsi" demektedir: sevdiklerim vb. Özmen, öte yandan, söz dizimi içinde isim muamelesi gören kelimeden büyük söz birliklerine isimlik, bu bağlamda "birleşik fiil"i de "fiillik" olarak adlandırmaktadır (Özmen, 2001, 111- 125).

Johanson, *i-* yardımcı fiilli ile kurulan birleşik yapıları "komplexe einheiten" (karışık veya mürekkep birimler), *ol-* yardımcı fiili ile kurulan birleşik yapıları ise "periphrastische" (betimleyici) birimler olarak değerlendiriyor (Johanson, 1971, 19).

Gülsevin de *ol-* fiilinin tıpkı *i-* fiili gibi birleşik fiil çekimi oluşturduğunu, bu tip yapılardaki fiil sözlük birimin sıfat-fiil ekli bir unsur olmadığını belirtiyor. Araştımacı, *ol-* ve *i-* fiillerinin anlamlarının farklı olduğunu dile getiriyor (Gülsevin, 2009, 1- 8). Gerçekten de Clauson'un da ortaya koyduğu gibi *er-* fiili "to be", *bol-* fiili ise "to become" anlamında olan iki fiildir (Clauson, 1972, 193- 331). Yani birincisi başlangıcı ve sonu işaret edilmeksizin uzayda ve zamanda var olma, ikincisi ise bir başlangıç noktasıyla birlikte var olma, vücuda gelme vb anlamları barındırır (Cambridge, 2005, 98- 102).

Savran, gerek *ol-* ve gerekse *i-* yardımcı fiiliyle kurulan ve birinci unsuru fiil sözlük birim olan söz konusu yapıların ilk unsurunun aslında bir isim olduğunu belirtiyor; yani bu tip birleşikleri *isim+ fiil* biçiminde *birleşik fiiller* olarak ele alıyor (Savran, 2001, 140- 142).

Fiil haricindeki sözcük türlerinin yapısal sınıflanmasında "basit", "türemiş", ""birleşik terimlerini kabul ederken, fiil kategorisi için *birleşik* kavramını kabul etmeyen Delice, *birleşik fiil* denen yapının aslında bir fiil öbeği olduğunu belirtiyor. "İki gösteren başka bir anlam için yapıca birleşirse …. iki kelimeden oluşan yeni bir sözcük yapılmış demektir (hanımeli, imambayıldı vb.)" diyen Delice, bunlar dışındaki sözcüklerden oluşan yapılarda (fiil ya da isim ve fiil birleşmeleri) "anlamı netleştirmek", "sınıflandırmak", "açıklamak" gibi anlam daireleri oluşturma maksadı bulunduğunu ve bunların yalnızca öbek oluşturduklarını dile getiriyor (Delice, 2002, 188).

Delice "öbek fiiller"i "yardımcı fiillerle kurulanlar[8]", "asıl fiillerle kurulanlar"[9], "ek-fiille kurulanlar[10]" olmak üzere üç ana kategoriye ayırmıştır (Delice, 2002, 193).

Bu tasnifte araştırmacının *er-* ve *tur-* fiillerinin bir isim unsurunun üzerine gelmeleriyle oluşan yapıları da fiil öbeği içine alması dikkat çekicidir. Gerek *er-*

[8] Yabancı isim + yardımcı fiil ve fiil (zarf fiil eki yahut kip eki) + yardımcı fiil.

[9] Yalın veya çekimli isim + asıl fiil: küplere bin- vb.

[10] İsimlerin söz dizimi içinde yüklem olarak kullanılabilmesi için gerekli olan kip kavramını vermek için kullanılan *er-* ve *tur-* fiilleridir.

gerekse *tur-* fiilleri, tıpkı *bol-* fiili gibi isim unsurlarını fiilleştirmekte ve onlara kendi anlam ve kılınış niteliklerine göre değerler yüklemektedir. Öte yandan araştırmacı, bu yardımcı fiillerin bir fiil sözlük birimle kullanımlarını bu tasnifin içine almamıştır. Oysa kendisinin de belirttiği gibi bu yardımcı fiiller eklendikleri fiil sözlük birimlerin belirttiği hareketin nasıl cereyan ettiğini ortaya koyan tasvir unsurlarıdır.

İsim ya da fiil soylu sözcüklerin yardımcı fiillerle birleşerek oluşturdukları yeni anlamlı fiil yapılarının adlandırılmasında birbirine benzeyen, farkları tam anlamıyla ortaya konulamamış (sözlük birim olabilmek vb.) ve üst başlığı oluşturulamamış tasnifler görmekteyiz. Korkmaz, yardımcı fiilleri "bir isim ile birleşerek onu fiilleştiren ol-, i-< er-, ve tur-" ile "aslında bir esas fiil olduğu halde, yavaş yavaş bu özelliğini kaybedip esas fiile bazı anlam incelikleri katmak suretiyle yardımcı fiil hâline gelmiş bulunanlar" diye iki gruba ayırmıştır. İki ayrı fiil şeklinin birleşiminden oluşan yapılara "fiil birleşmeleri" diyen Korkmaz, *-mXş ol-* yapısı için önce "fiil birleşmesi" daha sonra da "birleşik fiil" ve "birleşmiş fiil" terimlerini kullanıyor (Korkmaz, 1960, 107- 124).

Bütün bu yapıların özünde hepsinin ortak yanı, birleşim sonucunda, bu birleşimin birinci unsuru ister isim isterse fiil sözlük birim olsun, vücuda gelen yapının bir fiil olmasıdır. Bu fiil, dilin yeni sözcük türetme yöntemlerinden olan eklemeyle değil, birleştirmeyle oluşmuştur. Biz çalışmamızda bu yapıların genel adı olarak *birleşik fiil* terimini kullanacağız.

Gabain, "birbirine bağlı iki fiil şeklinin sıkı surette birleşmesinden meydana gelen ve yalnız bir oluş anlatan" yapıları "fiil birleşmeleri" olarak adlandırmıştır. Gabain, bu yapıları üç gruba ayırmıştır:

1. Esas manayı taşıyan bir fiil ile bir yardımcı fiilden oluşanlar (-Xr, -yor, -mXş, -DX, -sA, -mAlI, -A, -AcAk + i- [-di, -miş, -se, -ken]). Gabain, bu yapılarda *i-* fiili yerine *ol-* veya *bulun-* fiilleri yer alırsa "hususi bir kılınış" bildirir demiştir.

2. Bir fiil ile ona ulanan tasvir fiilinden oluşan fiil birleşmeleri. Gabain, bu grup ile birinci grup arasındaki temel farkı, birinci unsurdaki "verbal finitum" olan fiil sözlük birimin burada –A, -I, -U veya –p ile yapılmış bir "konverbal" şekil olması biçiminde açıklamıştır.

3. Bu grup modal yardımcı fiillerle oluşturulmuş birleşikleri içerir[11]: *Ünlü zarf-fiil + başla-, bil-, buyur-, git-, gör-* vb. Gabain, bu grubun bugün daha çok yönelme grubuyla karşılandığını belirtmiştir: istemeğe gel- (fiil + -GAlI + kel- vb.).

Gabain, çalışmasında "bir başka grup" adıyla dördüncü bir grubun varlığından daha bahseder, ancak adı *fiil birleşmeleri*, *mürekkep fiil* başlığı altında geçmesine rağmen onları tam da bu kategoriden saymaz: *tamir et-/ kıl-/ eyle-*. Gabain, bilhassa Arapça mastarlarla oluşturulan bu yapılardaki yardımcı fiilleri sözde yardımcı fiiller, isim unsurlarını ise "praedikat" olarak adlandırır (Gabain, 1953, 16- 28).

Burada açıkça görüldüğü üzere Gabain'in dile getirdiği *fiil birleşmeleri* aslında genel ad olarak *birleşik fiil* çatısının altındaki bir kategoridir. Araştırmacının da belirttiği gibi söz konusu yapılar, tıpkı *isim + fiil* biçimindeki birleşikler gibi, birleşerek tek bir fiil gibi algılanıyor ve söz diziminde bu şekilde görev alıyorsa *fiil birleşmeleri* aslında *birleşik fiil* kavramının bir alt kategorisi olmalıdır.

İki unsuru da fiil olan birleşik fiillerin tasnifini yapan Demir, iki ana grup oluşturmuştur:

1. Zarf-fiil + yardımcı fiil.

2. Çekimli fiil + yardımcı fiil: *dolaştım durdum, kıpırdanır dururum, sürer giderdi* vb. Demir, bu yapıların söz dizimi bakımından iki ana cümle olduklarını ve anlam bakımından ikinci fiilin birinci fiili tasvir ettiğini belirtmiştir (Demir, 1997, 83-94). Aslında *fiil + yardımcı fiil* biçimdeki yapıların temeli de buna dayanmaktadır: Yardımcı fiil, fiil sözlük birimin gösterdiği hareketin nasıllığını belirleyen unsurdur.

Çalışmamızın başında da belirttiğimiz gibi birleşik fiil tasniflerinde gramercilik okullarına dayalı farklı bakışlar söz konusudur. Schamiloğlu, birleşik fiilleri yalnızca bir fiilin ardı sıra gelen ikinci bir fiilden oluşan yapılar olarak görür. Bu birleşimi iki gruba ayırmıştır:

1. "Tüm fiil yapısı".

2. "Yardımcı fiil yapısı". Her ikisinde de birinci fiil "geçmiş zaman yahut şimdiki zaman zarf-fiilinden" oluşup, ikinci fiil ikinci fiil ise çekimli fiil oluyor. İkinci fiil hâli gösterirse "tüm fiil yapısı" (akçanı kilep aldı "o geldi ve parayı aldı"), ikinci fiil birinci fiil sözlük birime "nüans" veya "başka bir anlam değişikliği" getiriyorsa

[11] Modal yardımcı fiiller, tasvir fiillerinden farklı olarak anlamlarını tamamen korurlar.

"yardımcı fiil yapısı" (öyge kerep kitte "o eve girdi") oluşur (Schamiloğlu, 1996, 152-168).

"Bir isimle bir fiil birleştiğinde fiil, gerçek mânâsını muhafaza ediyorsa, bu, birleşik fiil değildir" diyen Hacıeminoğlu, birleşik fiillerin gerek tarihî Türk lehçelerini gerekse çağdaş Türk lehçelerini değerlendirip genel bir tasnifini ortaya koyuyor:

1. İsim unsurunun üzerine gelen yardımcı fiillerle kurulu olan birleşik fiiller.

2. Bir fiil unsuruyla ondan sonra gelen bir tasvir fiilinden oluşan birleşik fiiller (Hacıeminoğlu, 1991, 255- 256).

Hacıeminoğlu, "Eski Türkçe"deki birleşik fiilleri tasnif ederken daha ayrıntılı bir inceleme yoluna gitmiştir:

1. Yardımcı fiillerle kurulanlar: *isim + er-/ bol-/ tur- fiilleri*. Araştırmacı bu fiillerin tek başlarına kullanılamayacağını ve zarf-fiil veya çekimli fiil ile birleşemeyeceğini belirtmiştir.

2. Modal yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiiller: *kıl-u u-, kör-ü bil-, ayıt-u ıd- "sordur-"* vb.

3. Tasvir fiilleriyle kurulan birleşik fiiller: *alda-yu tur-, kü-yü tut-, ay-u bir-, kud-u tart- "yavaş yavaş mahvol-"* (Hacıeminoğlu, 1991, 257).

Zeynalov'un birleşik fiil tanımı Türkiye'deki gramercilik bakışının ortaya koyduğu tasniften oldukça farklıdır. Zeynalov'a göre birleşik fiiller, her iki unsuru da fiil olan yapılardır ve bu oluşumun iki unsuru da bağımsız birer fiildirler. Araştırmacı, bu birleşiklerin müşterek bir sözlüksel anlam ifade ettiklerini belirtmiştir (Zeynalov, 1993, 253- 260). Bu bakış açısını gördükten sonra sözlük birimliğin birleşik fiil olmağa bir esas ölçüt olup olamayacağını bir kez daha sorgulayabiliriz. Ya da bir başka deyişle sözlük birimliğin hangi birleşikleri içine alacağını düşünmemiz gerekmektedir. Birleşimin gerek fiil veya isim sözlük birimin ve gerekse yardımcı fiillerin anlamlarının dışında bir ortak anlam ifade etmesi durumunda esasen birleşik fiil genel adı altında bir alt kategoride yer alma hakkı kazandığını söyleyebiliriz.

Zeynalov, *fiil birleşmele*rini, iki unsurunun da fiil olması bakımından birleşik fiillere benzetmekle birlikte, tek bir fiillik anlam verememesi ve cümlesel birleşme özelliği taşıması bakımından birleşik fiillerden ayırır (Zeynalov, 1993, 253- 260).

Bu noktada aklımızda yeni soru işaretleri belirmektedir: *Keldim* yapısı ile *kelür erdim* ve *kelür boldum* biçimleri, *namaz ötemiş* ile *namaz öter ermiş* ve *namaz öter bolmış* yapıları aynı anlamı mı ifade etmektedir? Eğer bunlar birbirlerinden farklı

anlamlar ifade ediyorlar ise Zeynalov'un belirttiği ayırıcı ölçüt kullanılması mümkün olmayan bir araçtır. Bu örneklerdeki birinci yapıların ortaya koydukları hareket, ikinci ve üçüncü örneklerde yerini, bu hareketin nasıl ortaya konulduğuna dair yeni bir anlama bırakmıştır.

Zeynalov birleşik fiilleri dört grupta ele almıştır:

1. Hareketin "başlamasını", "sürmesini", "yönünü" bildirenler: *geçip git-, a̲lıp gel-* vb.

2. "Süreklilik", "anilik" bildirenler: *gideber-, yiber-* vb.

3. "Bitme", sona erme", "sınır" bildirenler: *donup kal-, yeyip gurtar-* vb.

4. Hareketin "şiddeti"ni ve "ortaklığı"nı bildirenler: *sararıp sol-, aşıb daş-* (Zeynalov, 1993, 253- 260).

Zeynalov *ek-fiili*, yardımcı fiiller gibi müstakil sözlüksel anlamı olmaması bakımından ayrı bir sınıfta değerlendiriyor. Aynı zamanda yardımcı fiillerin yapısal olarak da ekleşemeyeceklerinden bahsederek *ek-fiili* diğer yardımcı fiillerden ayırıyor (Zeynalov, 1993, 292- 310).

Araştırmacıların çoğunlukla anageldiği bu tespit gerçeği ne kadar yansıtmaktadır? *Er-* fiili gerek tarihî Türk lehçelerinde gerekse çağdaş Türk lehçelerinde müstakil anlamıyla hiç kullanılmamış mıdır? Nasıl olur da bir fiil anlam özelliği veya kılınış niteliği taşımaz? Bu fiilin ekleşmesi onun sık kullanımından- ana yardımcı fiil olması bu açıdan değerlendirilebilir- sözcük sonu /-r/ sesinin ani düşmelere bugün bile müsait olmasından, bu düşme sonucunda yalnız kalan bilhassa /i/ sesinin sözcük başında zaten dayanıksız bir ses olmasından (ınan- > inan- Türkiye Türkçesi) kaynaklanmış olabilir mi? Zira Kırgızcada *erken* yapısı *-GAn* sıfat-fiil kökenli geçmiş zaman ekiyle çekimlenmiş *er-* fiili ise bu yapı ekleşmemekte, eğer *-ken* zarf-fiil ekiyle geliştirilmiş bir unsursa ekleşebilmektedir (Cumakunova, 1999, 233- 237). Öte yandan *er-* fiili gerek tarihî Türk lehçelerinde ve gerekse çağdaş Türk lehçelerinde müstakil anlamıyla ya da birleşime anlam özelliğiyle katılmasıyla da karşımıza çıkmaktadır. Bu konuyu ileriki kısımlarda *er-* fiilini ve onun çeşitli niteliklerini sorgularken ayrıntılı olarak ele alacağız.

Hanser, Türkmencedeki birleşik fiilleri iki ana gruba ayırmıştır:

1. Bir isim unsurunun üzerine gelen yardımcı eylemden oluşan birleşik fiiller: *et-, bol-, gör-, ber-, tut-, sal-, çık-, gal-, at-, al-* vb.

2. "Eylemin eylemle birleşmesi" (Hanser, 2003, 168- 171).

İkinci kategoride yer alan alt başlıklardan ikisi dikkatimizi çekmektedir. İlki, "başlangıç" ifade edenler başlığı altında yer alan *gaynamaga vaşladı*, *iymäge durdı* gibi örneklerle tanıklanmış olan kategoridir. Hanser, bu yapıların birinci unsurunu bir fiil olarak değerlendirmiştir. Bu tip yapılarda eğer bir birleşim söz konusuysa bu olsa olsa birinci unsurun fiil kökünün isim-fiil aracılığıyla adlaştırılmış şekline yönelme durumu eki getirilerek söz dizimi açısından asıl unsur olan yardımcı fiilin tümleci biçimine sokulmasıyla tasarlanmış bir birleşik yapıdır. Bu tip yapıların *fiil+ fiil* biçimindeki formunu biz Eski Türkçedeki birinci unsuru *–GalI* zarf-fiil eki almış yapılarda görebilmekteyiz. Gabain'in, "modal yardımcı fiiller" içinde verdiği örnekler Hanser'in Türkmenceden gösterdiği tanıkların gerçek anlamda *fiil+ fiil* karşılıklarıdır: *ärtgeli uġra-* "geçmeyi planla-", *körkitgeli ḳılın-* "göstermeye çalış-" (Gabain, 2000, 90).

Hanser'in birleşik fiil tasnifinin fiil+ fiil kategorisinde dikkatimizi çeken bir diğer unsur ise "olabilirlik" ve "olamamazlık" gösteren birleşik fiiller biçiminde adlandırılmış sınıfın tanıklarıdır (Hanser, 2003, 168- 171). "-mAk" ve "-p" zarf-fiili almış fiil sözlük birimin peşi sıra gelen "bol-" yardımcı fiiliyle kurulan bu yapılar (sürmök bolmoz "süremezsin", geçip bolor mu "geçilebilir mi") tezimizin inceleme kitabı olan "Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā"da da karşımıza çıkmaktadır.

Türkmencede ve "Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā"da gördüğümüz bu yeterlik yapısını Özbekçede de görmekteyiz. Coşkun'un, "tasvir fiilleri" başlığı altında değerlendirdiği "bol-" fiili için verdiği örnekler şöyledir:

1. "Tamamlanmış", "sonuçlanmış", "yapılmış" bir iş veya oluş bildirir: *Kirgänimdä kekçi åvqatni yeb bolgän ekän*. "Girdiğimde akşamki yemeği yiyip bitirmişti."

2. Yeterlik bildirir: *båşläb bolmäydi* "başlanamaz", *ötirib bolädimi* "Oturabilir mi?"

3. Tamamlanmakta olanın şart şeklinde tasarlanması: *süsäyib bolsä-dä* "ağırlaşsa da" (Coşkun, 2000, 180- 181).

Bol- > ol- fiilinin yanı sıra *er-* fiili de dilbilgisi çalışmalarında tasvir fiili olarak karşımıza çıkabilmektedir. Kirişçioğlu'nun, *Saha Türkçesi Grameri* adlı kitabının tasvir fiilleri kısmında *-an er-* "ol-" biçimiyle verdiği yapıyı bu hususta örnek olarak gösterebiliriz: *üleleen ererim* "O zaman çalışmaya başladım", *min ihittexpine it üren erer* "Ben işittiğimde köpek havlamayı sürdürüyordu." Kirişçioğlu, bu tip yapılarda yer

alan *er-* tasvir fiilinin "hareketin başladığını ve devam ettiğini" gösterdiğini belirtmiştir (Kirişçioğlu, 1994, 100).

Yaman Özbekçedeki "yardämçi fe'llär"i üçe ayırmıştır:

1. *Söz yäsäş vä bağlämä* "Kelime türetme ve bağlama, *isim+ fiil*": *käsäl bol-* "hasta ol-", *tasdıq etmaq* vb.

2. *Qoşımçä mä'na ifadälavçi yardämçi fe'llär* "Ek anlam bildiren yardımcı fiiller": *al-* "yeterlik", *bil-* "yeterlik", *qal-* "tesadüf, anilik", *qoy-* "güçlendirme", *çıq-* "bitirme", *kel-* "güçlendirme", *bol-* "bitme, tükenme", *ver-* "tezlik", *tur-* "sürerlik", *başlä-* "başlama" vb.

3. *Tolıqsız fe'l* "ek-fiil": *edi, ekän, emiş* (Yaman, 2000, 152). Yaman'ın bu tasnifinde de gördüğümüz gibi *bol-* fiili isimlerin üzerine geldiği zaman onlardan fiiller oluşturmakta, fiillerin üzerine geldiği zaman fiil sözlük birimin belirttiği hareketin nasıllığını ortaya koymaktadır. Öyleyse *bol-* fiili fiil sözlük birimin ardı sıra geldiğinde tasvir etme niteliğiyle ortaya çıkardığı kılınış özelliğini isim sözlük birimin üzerine geldiğinde ortaya çıkarmıyor mu? Aynı durumun "er-" fiili için nasıllığını sorguladığımızda karşımıza ne çıkıyor?

Şinasi Tekin yardımcı fiilleri, "esas" ve "tarifî (=tasvirî)" yardımcı fiiller olarak ikiye ayırmıştır. Tekin, *er-*, *bol-* ve pek az olarak da *tur-* biçiminde sıraladığı esas yardımcı fiilleri üç gruba ayırmıştır:

1. İsim cümlelerinin yüklemini oluşturmak için isim ve benzerleri ile birleşenler: bilge kağan ermiş vb.

2. Bazı zarf-fiil ve isim-fiillerle birleşerek "gereklilik" bildiren ve bazı hâllerde de "tarifî" yardımcı fiil görevini görenler: örü bol- "kaldırabil-" vb.

3. Birleşik fiil çekimlerinde kullanılanlar (Tekin, 1992, 98).

Tekin "tarifî" yardımcı fiilleri, zarf fiil eki almış fiil sözlük birimlerin "manalarını yakından tarif, tayin ve tasvir ederler" biçiminde tanımlamıştır: kılu u-, körü bil- vb. Tekin, bir kısım yardımcı fiillerin esas anlamlarını kaybedip fiil sözlük birimin anlamında değişiklik yapma görevini gördüklerini belirtmiştir: *altayu tur-* "aldatıp dur-", *ayu bir-* (Tekin, 1992, 98).

"Yardımcı fiil ile kullanılan unsurun isim veya zarf-fiil oluşuna göre birleşik fiiller iki çeşittir" diyen Kemal Eraslan, yapının isim sözlük birimi olarak gördüğü sıfat-fiilli unsurların aldıkları sıfat-fiil eklerinin "yardımcı fiili durum belirterek tamamladıkları için" bir çeşit zarf olarak kabul edilmesi gerektiğini vurgulamıştır

(Eraslan, 1980, 57). Yani Eraslan, birinci unsuru sıfat-fiil kökenli ek almış ve yardımcı fiili *bol- >ol-* olan birleşik fiillerdeki birinci unsurun isim soylu bir öğe olduğunu belirtmiştir ve buradaki sıfat-fiil ekinin tıpkı zarf-fiil gibi işlev gördüğünü dile getirmiştir.

Talat Tekin birleşik fiilleri iki ana gruba ayırmıştır:

1. "Ad ya da sıfat + yardımcı eylem": Ad ya da sıfat + bol- (kagan bol-, yagı bol-, yok bol- vb.) V Ad ya da sıfat + kıl-/ kış- (baz kıl-, bay kıl- vb.).

2. "Eylem zarfı + tasvir eylemi": "Genellikle ünlülü eylem zarfı + bar-, ber-, ıd-, elt-, kal-, käl-, kör-, u-, yorı-" (Tekin, 2000, 99).

Gabain, "bağlı fiiller" başlığı altında üç sınıf oluşturmuştur: "Yardımcı fiiller", "modal yardımcı fiiller", "tasvirî fiiller". Aslen yardımcı fiil olduklarını belirttiği *är-, bol-, tur- fiillerinin yanı sıra käl- ve kıl-* fiillerini de bu kategorinin içinde yer alan unsurlar olarak işaret eden Gabain, bunların anlamlarının, aşağı yukarı, "ulaşmak, tam olmak, durmak" olduğunu dile getiriyor (Gabain, 2000, 129). Gabain, *är-, bol-, tur-* fillerinin "tabiatları gereği zarf-fiillerle değil, çekimli fiillerle, yani tercihen isim durumunda olanlarla ve bundan dolayı da diğer bütün isim çeşitlerine" bağlandıklarını belirtiyor: *-ġu* + *är-* "-abilir ol-", *-ġuluk* + *är-* "-mesi gerek-", *tüşmiş tururlar* "düşmüştürler", *täpränçsiz botlum ärmäz mu* "sarsılmaz değil miyim (acaba)" , *-u bol-/ -ġalı bol-* "-abil-" vb. Gabain ayrıca *tur-* fiilinin yardımcı fiil göreviyle, *är-* fiilinin ise "var olmak" anlamıyla çok seyrek kullanıldığını dile getiriyor: ḫatunınta tuġmış körgäli säwiglig üç oğlanı bar ärti (Gabain, 2000, 87- 88). Gabain'in işaret ettiği bu iki fiil, *er-* ve *tur-*, *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'*da da benzer şekillerde karşımıza çıkmıştır. Bilhassa *er-* fiilinin, *var olmak, olmak; zamanda ve mekânda başlama veya son belirtilmeksizin olma, bulunma* anlamlarında ve müstakil bir yüklem veya yüklemcik vazifesiyle de karşımıza çıkması dikkat çekicidir: KE 8v/21 ḳayda ʿābid *ėrse* ʿālimġa ḫidmet ḳılmaḳ ḳerek; KE/ 25r- 21 anıñ üstünde ḳırḳ ḳarı suv *erdi*; KE 104r/ 2 mundaġ ḳuvvetiñ bar *igeç* Yūsufnı börige nelük yėdürdiñ; KE 110v/ 2 *Tirig erkençe* tükelge ḳāhir erdi ġunneti; KE 137r/ 2 *ʿAzrā'īl erkenin* bilmedi; KE 145r/ 14 eger bilmese kāfire *erdükin*; KE 179r/ 10 ol ėlde ėki türlüg ḫalāyıḳ *erdi* vd.

Daha önce Özbekçe ve Türkmence örneklerinde de gördüğümüz *-p bol-* yeterlik yapısı, yeterlik ya da uygun olmama anlamlarıyla, *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'*da da karşımıza çıkmaktadır: KE 49/ 4 İbrāhīm aydı: tewedin *inip bolm*as (5) ant içip-men.

Bu durum *er-* fiili için de geçerlidir: KE 163r/ 5 Duʿsı tamām *bolmay ẹrdi* kim gūrları yarılıp on yėti (6) kişi ḳopa ketli, KE 171r/ 8 sen tüneki ölügni tirgüzür-sen cānı (9) taḳı *çıḳmay erdi*, KE 182v/ 21 men seniñ üçü[n] [183r] (1) *kelmey erdim*; KE 87v/ 17 keç *bolup erdi*, KE 88v/ 19 bu tüşlerni *yalġan aytıp erdük*, KE 103r/ 4 biz aña bir oġlan ḳul *satıp erdük*, KE 162v/ 7 *susap erdim* kandım vd. Schinkewitz, bu tip yapıları "yakın geçmiş zaman I" olarak adlandırmıştır (Schinkewitz, 1947, 10).

Çalışmamızın inceleme kısmındaki ilgili konu başlığının altında bütün tanıklarını ortaya koyacağımız bu örneklerde de görüldüğü üzere bu tip birleşikler ya Cumakunova'nın Kırgızcadaki hâlini belirttiği gibi "çabuk ve tam olma" anlamını işaret ediyor (Cumakunova, 1999, 233- 237) ya Schamiloğlu'nun belirttiği gibi *-p ol-* biçimiyle "eylemin sonucunun öznenin kendisi için, kendi yararına kullanılmasını", *-A/ -y ol-* biçimiyle de *ihtimal* kavramını ortaya koyuyor (Schamiloğlu, 1996, 152- 168) ya da zarf-fiil kökenli zaman eki almış bir fiil sözlük birim kimliğinde kullanılan unsurla onun ardından gelmiş bir *er-* fiiliyle kurulu, Schinkewitz'in adını koyduğu, "yakın geçmiş zaman I" olarak kullanılıyor ve olumsuzu da *-mAy er-* biçiminde karşımıza çıkıyor (Schinkewitz, 1947, 10).

Erdal, "types of actions" başlığında "actionality", "intention", "ability and possibility", "version" kategorilerini değerlendirmiştir. "Version" başlığında fiil sözlük birimi ünlü zarf-fiil almış ve yardımcı fiili *al-* veya *ber-* olan birleşik fiiller söz konusudur: *tokuz oguz terä kovratu altïm* vb. Araştırmacıya göre, eğer yardımcı fiil olarak *al-* kullanılmışsa, ortaya konuşucuya yönelik bir kazanım çıkmaktadır; eğer söz konusu birleşiklerde *ber-* yardımcı fiili kullanılmışsa söz konusu kazanım geneldir. Erdal, Schinkewitz'in benzer yapılar hakkındaki "completion meaning" yorumuna da katılmamaktadır. "Ability and possibility" başlığında karşımıza *u-, -U bil-, -sA bol-, -gAlI bol-, -gUlXk är-* fiilleri ve birleşikleri çıkmaktadır. "Intention" (kasıtlılık?) maddesinde *ugra-* ve *kör-* fiilleri bulunmaktadır. "Actionality" kategorisi ise yardımcı fiiller açısından en zengin kısım olarak karşımıza çıkmaktadır: Uygurca için *alk-, bar-,*

bol-, är-, ïd-, kal-, käl-, tur-, tut-, "tükät-", yorï-. Erdal, nomlagalï başla- örneğindeki *başla-* fiilini yardımcı fiile uygun görmezken, *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da yer alan *-U başla-*'nın hareketin başlamasını işaret eder yapı olduğunu belirtiyor ve yardımcı fiil olarak değerlendiriyor. "Közädü ärürlär/ ärzünlär yapısındaki gibi *-U är-/ yorï-/ tur-/ tut-* birleşiklerinin anlamını "continuing or repeated action" olarak açıklıyor. Araştırmacı benzer şekilde *-(X)p är-/ kal-/ alk-* birleşiklerinin de benzer anlamlarının olduğuna değinmiştir. "Completion" gösterir dediği yapılar için de şunları göstermiştir: *-U tükät-/ alk-/ ïd-*. "İntention" kategorisindeki anlam özelliğini gösterir bir yapı olan *-gAlI är-* yapısını da "actionality" başlığında değerlendiriyor ve anlam olarak da "intended actions"ı gösteriyor (Erdal, 2004, 246- 251). Erdal'ın bu tasnifinde ilgi çekici bir yan da söz konusu yapılardaki fiil sözlük birimlerin hem zarf-fiil hem de sıfat-fiil kökenli unsurlar oluşlarıdır.

Gabain, bir fiil sözlük birimin "yardımcı fiil"e gelişmesi yolunda önce "modal yardımcı fiil"e dönüştüğünü, sonra ya anlamı değişerek ya da "kendine has bir kuruluş ve anlam" ile tasvir fiili olarak kullanıldığını ve en son aşama olarak asıl anlamlarını kaybedip "yardımcı fiil"e dönüştüğünü dile getiriyor (Gabain, 2000, 129).

"Modal yardımcı fiiller"i çekimli şekillere sahip olmaları bakımından "yardımcı fiiller"e benzeten Gabain, "buna karşılık esas fiiller '–u', daha kuvvetli bir hedefleme durumunda ise '–ġalı' zarf-fiilleridir" diyor ve modal yardımcı fiillerin, anlamlarını korumaları bakımından tasvir fiillerinden ayrıldıklarını dile getiriyor (Gabain, 2000, 89).

Tasvir fiillerini, "-u", "-p", "-ġalı" zarf-fiillerinden birini almış bir fiil sözlük birimle birleşerek yeni yapıyı kuran ve kendi anlamını kaybedip birinci unsuru tasvir etme işleviyle kullanılan fiiller olarak tanımlayan Gabain, bu tip yapıları "fiil birleşikleri" olarak adlandırıyor (Gabain, 2000, 90- 91).

"Bağlı fiiller"i sınıflandırdıktan sonra Gabain, bu fiillerin oluşturduğu birleşikleri de ele alıyor. "Verbalkompozition[12]" başlığı altında değerlendirdiği bu birleşikleri üç ana başlığa ayırıyor:

[12] Gabain'in bu terimi Akalın tarafından "birleşik fiiller" olarak çevrilmiştir. Fakat bu terimin Türkçeye doğrudan çevirisi "fiil birleşikleri" yahut "fiil birleşmeleri" biçiminde olmalıdır.

1. Fiil sözlük birim ve yardımcı fiilden oluşanlar: *ḳılġu är-* "yapabil-", *ḳıltım ärdi*, *ḳılur män ärsär* "yapar isem", *bar ärdi*, *ḳılayın ärti*.

2. Fiil sözlük birim ve modal yardımcı fiilden oluşanlar: *ḳılu u-, ḳılġalı saḳın-, tip ötün-*.

3. Fiil sözlük birim ve tasvir fiilinden müteşekkil olanlar: *ḳılu tut-*, *ḳılġalı yat-* (Gabain, 2000, 109).

Bu tasnifte dikkatimizi çeken en önemli husus, fiillerin birleşmesinin dile getirildiği bir oluşumda *bar*, *yok* ve *kärgäk* sözcüklerinin üzerine getirilen *är-* fiiliyle oluşan birleşiklerin de bu genel kategoriye dâhil edilmiş olmasıdır. Her iki unsuru da bir fiil şekli olan birleşik yapıları değerlendirdiğini algıladığımız bu tasnifte araştırmacının neden böyle bir kategori oluşturduğu soru işareti olarak zihnimizde yer almaktadır. Birçok araştırmacının *birleşik fiil* sınıflanmasında gösterdiği *tasvir filleri* ile kurulu olan yapılarla yine *birleşik fiil çekimi*, *birleşik zaman* gibi adlarla anılan iki tarafı da çekimli bir fiilden oluşan yapıları Gabain, bir çatı altına almıştır ki biz de incelememizde bu yöntemi uygulayacağız. Ancak biz bu birleşik şekilleri daha büyük bir başlığın, yani *birleşik fiil* başlığının altında ele alacağız ve ona göre değerlendirmemizi ortaya koyacağız.

Hacıeminoğlu Karahanlı Türkçesinden yadigâr metinlerde geçen birleşik fiilleri üç kategoride sınıflandırmıştır:

1. İsim + yardımcı fiil şeklinde olan birleşik fiiller: bol- (*isim* + *bol-*; *sıfat-fiilli unsur* + *bol-*), kıl-, er-[13], et-, tur-, tut- (ık tut- "hıçkırık tut-").

2. *İsim* + *fiil* biçiminde olan birleşik fiiller: ak-, al-, bar-, bekit-, bir-, bul-, ıd-, it-, kal-, kel- vd.

3. *Fiil* + *Fiil* şeklinde olanlar: bar-, bil-, bir-, kel-, kör-, tur-, yaz-, bol-[14] (Hacıeminoğlu, 2003, 176).

Hacıeminoğlu, dilbilgisi kitaplarında *anlamca kaynaşmış birleşik fiiller*, *deyimleşmişler* gibi adlarla karşımıza çıkan yapı bakımından *isim* + *fiil* olan birleşikleri,

[13] Hacıeminoğlu'nun bu noktada *er-* fiili ile ilgili şu örnekleri vermiştir: *kara er-> karar-, kızıl er-> kızar-* vb.

[14] Kutadgu Bilig'deki örneklere dayanarak *bol-* fiilinin yeterliğin olumsuz çekiminde de kullanıldığını belirtiyor: KB 4757 tükel bilse bolmaz kılıklarını; yime alsa bolmaz alıklarını.

birleşikteki ikinci unsurun yardımcı fiil ya da bir asıl fiil olmasına göre ikiye ayırmıştır. Çalışmamızda bu iki kategoriyi, daha büyük bir çatı altında, *isim + fiil* çatısı altında değerlendirdik ve fiil unsurun yardımcı ya da asıl fiil olmasına göre iki alt kategori oluşturduk. Zira her iki alt kategori de temelde bir isim unsuruyla ardı sıra gelen bir fiilden oluşmaktadır.

Timurtaş, Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde yer alan birleşik fiilleri dört gruba ayırmıştır:

1. "Birleşik sıygalar.

2. "Yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiiller": *it-, kıl-, eyle-, ol-*.

3. "Tasvirî fiiller".

4. İsim, sıfat ve zarflarla meydana getirilenler. Timurtaş, Gabain'e göndermede bulunarak birleşik fiilin yalnızca fiillerin birleşmesiyle oluşmadığını dile getiriyor (Timurtaş, 1994, 140- 141).

Ahmet B. Ercilasun, "bir kelime grubudur" dediği birleşik fiilleri iki kategoriye ayırmıştır:

1. "Bir tarafı isim bir tarafı fiil olan birleşik fiiller[15]"

2. "İki tarafı fiil olan birleşik fiiller". Ercilasun, bu yapılarda esas olanın "mânâca bir bütünlük teşkil etmek ve cümle içinde tek kelime muamelesi görmek" olduğunu belirtmiş ve "kelime gruplarına iştirak eden unsurlar, asıl mânâlarından az veya çok farklı, yeni ve tek bir mânâ ifade etmek üzere bir araya gelirler" diyerek sözcük gruplarının oluşum maksadını da ortaya koymuştur (Ercilasun, 1984, 48).

0. 4. 2. Bildirme Yapısı

Ercilasun "bildirme" yapısının oluşturulmasında görev alan *bol-, er-, tur-* yardımcı fiilleriyle kurulu olan birleşik yapıları "cümle ile ilgili bir iş" görmeleri, "cümlenin kuruluşunda vazife" almaları sebebiyle birleşik fiilden saymaz ve birleşik fiillerin cümle içinde ya da dışında yeni ve müstakil bir kavramı karşılayan bir kelime grubu olduğunu belirtir (Ercilasun, 1984, 50).

Topaloğlu *bildirme eki* için "sonuna eklendiği yükleme olumluluk veya olumsuzluk, süreklilik, kesinlik, kuvvetlendirme ve ihtimal kavramı veren, isim soylu yüklemi özneye bağlayan öğe" tanımını vermiş ve bu ekin Türkiye Türkçesi'nde *-DXr*

[15] Sıfat-fiilli birinci unsur + *bol-* birleşiği bu gruba alınmıştır.

olduğunu belirtmiştir (Topaloğlu, 1989, 41). Topaloğlu, bu ekin "cevher fiili"nin geniş zamanın üçüncü kişilerinde kullanıldığına işaret etmiş ve "cevher fiili"ni, "isim soylu kelimelerin yüklem görevinde kullanılmasını sağlayan fiil" biçiminde tanımlamıştır (Topaloğlu, 1989, 47).

Ergin *i-* fiilini, "bütün isim ve fiil şekillerinin sonuna gelerek onlardan "birleşik fiil" yaptığı için ana yardımcı fiil, isimleri fiilleştirdiği için de isim fiili"dir biçiminde tanıtmıştır (Ergin, 2000, 314). Ergin'in bu tanımlamada *birleşik fiil* terimini kullanmış olması ilgi çekicidir.

Kemal Eraslan "isim cümlesi"ni, "er- ana yardımcı fiili ile hükmün ifadesi, bu fiilin kelime veya kelime grubu hâlindeki bir unsur ile teşkil ettiği birleşik fiilin çekimiyle" sağlanan bir oluşum biçiminde tanımlamıştır ve "birleşik fiilde yer alan unsur, yüklem ismi (nom prédicat) görevini yüklenmektedir" diyerek yapının bileşenlerini de ortaya koymuştur (Eraslan, 1996, 457- 463). Bu tanımlamalarda da görüldüğü üzere Eraslan, araştırmacıların *bildirme yapısı* adlandırmasıyla ortaya koydukları birleşiklerin aslında bir çeşit *birleşik fiil* olduğunu dile getirmiştir.

"Eğer haber (predikat) bir isim ile ifade edilmiş olursa, hemen onun arkası sıra koşaç gelir" diyen Schinkewitz, birinci ve ikinci kişilerde "predikatif sonekler"in, üçüncü kişilerde ise "tur- fiilinin geniş zamanı" ve nadiren "erür" şekli kullanıldığını belirtiyor (Schinkewitz, 1947, 10).

Brockelmann, notlar kısmında "kopulae und existenzialausdrücke" başlığı altında değerlendirdiği *bildirme yapısının* oluşumuna dair olarak *är-, tur-< turur, bar, yoq, käräk< kärgäk* sözcüklerini ele almıştır. *Yüklem ismi* biçiminde adlandırdığı *bar, yoq, käräk* sözcükleri birer isim olarak görüp bunları *är-* ve *dur-* ile oluşmuş ve eksiltili biçimler olarak değerlendiriyor: *bar baqïr, yoq altun; bar imiš; käräk imäs* vb. Bunun yanı sıra, araştırmacı *bar* biçiminin "<*barïr" biçiminden oluşmuş olabileceğini de dile getiriyor (Brockelmann, 1954, 266- 269).

Aysu Ata, "Harezm Türkçesi"nde olumlu bildirme yapısını kuran unsurları *er- ~ i-, tur-* ve şahıs zamirleri şeklinde, olumsuz yapıyı oluşturanları ise *er- ~ i-mez/s* ve *yok* biçiminde veriyor (Ata, 2002, 69). Eraslan'ın tasnifinde ise *er-, tur-, titir, bar ve yok* ile kurulanlar (bar + er-, bar + bol-, bar + Ø, yok + er-, yok + tur-, yok + Ø) ve "yardımcı

fiilin düşmesi ile oluşturulanlar" kategorileri karşımıza çıkıyor (Eraslan, 1996, 457-463).

Karamanlıoğlu Kıpçak Türkçesindeki bildirme yapısı için *er-*, çoğunlukla *e-* veya *idi*, nadiren *turur*, çoğunlukla *-D˚r* ya da bu yardımcı fiiller olmaksızın yalnız kişi zamirleri ya da ekleri kullanılmıştır diyor ve olumsuz biçiminin *ermez* yerine *degül, tüyül, devül, döl* (muhtemelen dõl) şekilleriyle karşılandığını belirtmiştir (Karamanlıoğlu, 1994, 151). *Er-* fiilinin olumsuz geniş zamanının üçüncü kişisi olan *ermez/s* ile *degil* sözcüğü anlamca denk görünseler de yapıca incelendiğinde birbirlerinden faklı unsurlar olarak karşımıza çıkarlar. Özmen, *değil* sözcüğünün edat ve bağlaç olarak kullanım biçimlerini tespit ettikten sonra bu sözcüğün söz dizimi içinde ortaya koyduğu anlamları da değerlendirmiştir. Bu anlam özellikleri içinde verilen bir tanık bizim de çalışma alanımız için de oldukça ilgi çekicidir: *Asmân ilminde hab r değil idigüŋ mal m oldu* (Özmen, 2000, 199). Bu örnekte yer alan *değil idigüŋ* birleşiği *değil* ve *i-* sözcüklerinin anlamca denk ve yapıca farklı olduklarını göstermesi açısından önemli bir tanıktır. *Değil/ tegül* biçimi, yapı bakımından bir isim unsuruyken *imes/ ermes* biçimi, çekimli bir fiildir.

Bildirme üzerine araştırmacıların söylediklerini ortaya koyduktan sonra artık şu soruları sorabiliriz: Neden *hasta idim* biçimini *bildirme* ile açıklıyoruz da *hasta oldum* yapısına *birleşik fiil* adını veriyoruz? Bu yapıların her ikisi de yapıca bir *birleşik fiil* değil mi? Her iki biçimde de bir isim unsuru fiilleştirilmiyor mu? Durak, "hastaydım/ hasta oldum" ve "hastaymışım/ hasta olmuşum" gibi yapılardaki anlam denkliklerini oluşturmayı hedeflemiştir (Durak, 1992, 19- 27), Gülsevin ise hem *i-* hem de *ol-* fiillerinin anlamlarının ortak olduğunu belirtmiştir (Gülsevin, 2009, 1- 8), lakin söz konusu yapılarda yer alan yardımcı eylemlerin kılınış özellikleriyle birleşiğe verdikleri anlamlar birbirinden ayırt edilmeyi hak edecek miktarda farklıdırlar.

Biz bu tip birleşikleri, *yapısal* değerlerini göz önünde bulundurarak ortak bir adla yani *birleşik fiil* adıyla değerlendirdik. Çünkü her iki birleşikte de bir isim unsurunun fiilleştirilmesi söz konusudur. *Hasta idim* biçimi, isim sözlük birimin belirttiği anlamın *zaman ve mekânda başlama ve son bildirilmeksizin* anlatımı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani adı geçen birinci teklik kişisinin sağlığının bozukluğu herhangi bir ana gönderim olmaksızın ortaya koyuluyor. İkinci örnekte ise yine birinci teklik kişinin sağlığının bozukluğu ele alınıyor, fakat bu sefer bu durum belirli bir

zaman noktasına gönderimle *başlama* noktası- bir zarf ile doğrudan ya da zarf olmaksızın, dolaylı biçimde- bildirilerek ortaya koyuluyor. Her iki biçimde de zaman, zaman çizgisi üzerinde konuşucunun konuşma anının gerisini yani geçmişi işaret ediyor. Bir diğer husus ise *hastalık durumunun* konuşma anında sürüp sürmediği üzerine çıkan farktır: *i-* fiilinin –*D*X eki ile çekimlenmiş biçimi, ekin "perfective"- tamamlanmışlık- (Göksel ve Kerslake, 2005, 331) bildirme özelliğine dayanarak *hastalık durumunun* artık söz konusu olmadığını bize gösteriyor. Bir diğer deyişle, *er-* > *i-* fiilinin işaret ettiği *zaman ve mekânda başlama ve son bildirilmeksizin* vakayı ortaya koyma özelliği ekin getirisiyle ve anlatıcının *bakışıyla* kısıtlanıyor. İkinci örnekte ise *hastalık durumunun* sürüp sürmediği bağlamla ya da cümleye getirilecek bir zarf ile tespit edilebilir. Fakat ister bir zarf olsun isterse zarf olmaksızın kullanılsın birinci örnekte isim sözlük birim fiilleşirken ismin getirisi olan anlam başlama olmaksızın değerlendiriliyor, ikinci örnekte ise başlama noktasına gönderim yapılıyor[16].

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā 87v- 9'da yer alan *āzād erdüm* biçimi değerlendirdiğimizde karşımıza, *hür olma durumunun başlangıç işaret edilmeksizin* ortaya konulduğunu görüyoruz. Fakat söz konusu birleşiğe *er-* fiili yerine *bol-* fiilini getirmiş olsaydık karşımıza, *esir olma durumunun özgürlüğe döndüğünü* yani *hürriyetin başladığını* işaret eden bir yapı çıkacaktı. Yani iki yapının birbirinden ayrılan yanı yardımcı fiillerin kılınışına dair getirisi ile açıklanabilir. Zira her iki biçim de, yapısal olarak, bir isim unsuru ile ardı sıra gelen bir yardımcı fiilden oluşan birleşik fiillerdir. Aralarındaki fark ise, yardımcı fiiller ve onların birleşiğe sağladıkları anlam ile ortaya konulabilir. Bu durumu yine *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'dan cümlelerle tanıklayalım: KE/ 91r- 5 ḫor erdi ʿazīz boldı; KE/ 91r- 5 yat erdi yavuḳ boldı; KE/ 91r- 6 ḳurtḳa erdi yigit boldı; KE/ 185r- 8 aruḳ erdi semiz boldı. İki fiil arasındaki kılınış farkını apaçık ortaya koyan bu örneklerde, bir durumda bulunuluyor iken bir başka duruma geçmenin yani yeni bir hâlin başlangıcının anlatıldığına şahit oluyoruz. Kılınışına değindiğimiz *er-* fiilinin bu özelliğini *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da, aynı zamanda, tamlayıcısı olarak kullanılan zarflar aracılığıyla da görmekteyiz: KE/ 223v- 5 Ḫālid bin Velīd *ol kün* kāfir erdi.

[16] Örneğin, "dün hasta idim" deseniz dahi sizin hasta olduğunuz bir zaman dilimi dile getirilmiş oluyor, yani yine de ortada bir başlama noktası söz konusu değildir.

Birleşiğin belirttiği anlam inceliklerini ortaya koyduktan sonra şunu söyleyebiliriz ki bir isim sözlük birim ister *er- ~ i-*, isterse *bol- ~ ol-* yardımcı unsuruyla fiilleştirilmiş olsun, her ikisinde de karşımıza çıkan biçim yapısal olarak bir birleşik fiildir ve bunları ancak yardımcı fiillerin birleşime kattıkları anlama dayanarak sınıflandırabiliriz. *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da karşılaştığımız *er-* fiilinin olumsuz gövdeleri de yine olumlu gövdelerdeki gibi yapı bakımından birleşik fiiller oluşturmaktadır. *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da bu yapı yine *er-* fiilinin kılınış özelliği ve anlamıyla somut bir şekilde karşımıza çıkmaktadır: KE 2v/ 19 egerçi özümüzni ol işke lāyıḳ ol ʿamelge *muvāfıḳ ẹrmesin ẹrken* (20) özini aġırlap nefsin saḳlamış bolup bu aġır işke yüz evürdük; KE 82r/ 10 *er ermeslik* ʿaybı ḳamuġ ʿayblardın uluġraḳ turur; KE 123r/ 11 Mevlī dīdārın su'ālġa tuş *ermez üçün* bėrmedi; KE 146r/ 3 niçe hem andın evvel *ẓillet ermese* yalavaç ol ḳadr-(4)-nı özlerindin uluġ ẓillet kördiler; KE 179r/ 7 men barıp *Daḳyānūs ermesiñizni* (8) aytu bėreyin.

Ercilasun'un *birleşik fiil* ile *bildirme yapısı* olarak adlandırdığı birleşik biçim arasında ortaya koyduğu fark olan birleşik fiilin sözlük birim olma özelliği, araştırmacılar arasında farklı biçimlerde yorumlanabilmektedir. Örneğin Zeynalov, tasvir fiilleriyle oluşturulmuş ve iki fiilin birleşiminden oluşan yapıları esas birleşik fiiller olarak alır, bunları sözlük birim olarak görür ve *fiil birleşmeleri* ile *bildirme yapısını* "cümlesel birleşme özelliği" taşımaları bakımından *birleşik fiilden* ayırır, yani bu unsurların- tasvir fiilleriyle kurulu birleşik fiillerin- cümle dışında da anlamlı yapılar olduğunu iddia eder (Zeynalov, 1993, 253- 260). Oysa Türkiye Türkçesinin *Türk Dil Kurumu* tarafından hazırlanan sözlüğüne baktığınız zaman gerek Ercilasun'un ve gerekse Zeynalov'un aksine, tasvir fiilleriyle oluşturulan, iki fiilin birleştirilmesinden oluşmuş birleşik fiiller, sözlükte gerçek anlamda yer almamakta, hatta olumsuz gövde olması itibariyle yalnızca *çekememek* sözcüğü sözlükte madde başı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum birleşik fiillerde "sözlük birim" olma, "cümle dışında da anlam taşıma" gibi kuralların aslında tam analmıyla çözüme götürmediği ve sağlıklı bir ayırıcı olarak anılamayacak ölçütler olduklarını karşımıza çıkarmıştır. Eğer bu ölçüt esas alınırsa *birleşik fiil* sınıflandırması yapan araştırmacıların çok büyük bir bölümü

tamamen yanlış bir tasnif yapmış olurlar, yani bugüne kadar alışılagelen birleşik fiil tasnifi tamamen geçersizleşmiş olur.

0. 4. 3. Birleşik Çekim ve Zaman Kavramı

Ercilasun, *fiillerin iki kipli çekimi* olarak adlandırdığı yapılardaki fiil sözlük birimin yani birinci unsurun da çekimli bir fiil olduğunu belirtir ve bu yapılar ile *sıfat-fiilli fiil sözlük birim + bol-* yardımcı fiilinden oluşmuş birleşik fiilleri birbirlerinden ayırır (Ercilasun, 1984, 50- 51). Ercilasun ayrıca, bu iki birleşik yapının birbirinden faklı olduklarını gösterir üç ölçüte işaret eder:

1. *Bol-* fiili çekimli şekillere girer; *er-* fiili yalnız *–dI, -mIş, -sA, erür/ ermez (bildirme)* şekillerini alır.

2. *Er-* fiilinden önce sıfat-fiil kökenli çekimli fiillerin yanı sıra *–dI* ve *emir kipi* de geliyor. *Bol-*'dan önce ise ya isim ya da isimleşmiş, sıfat-fiil ekli bir unsur gelebiliyor.

3. *Bol-* fiili yapıya anlamıyla katılırken *er-*'te böyle bir özellik karşımıza çıkmıyor (Ercilasun, 1984, 151- 152).

Ercilasun'un bu üç tespitini değerlendirmeden önce *birleşik fiil çekimi, birleşik kip, birleşik zaman, mürekkep sıyga* gibi adlarla kullanılagelmiş olan kavramın ne olduğunu ortaya koyacağız.

Türkçe Sözlük, "birleşik zaman" madde başında, "yalın zamanlı ve çekimli bir fiilin –di (i-di), -miş (i-miş), -se (i-se) gibi ek fiil eklerinden birini alarak bildirdiği zaman" açıklamasını vermiştir (TS, 2005, 283).

Topaloğlu da "birleşik zaman" terimini kullanmış ve yapıyı "basit zamanlı çekimli bir fiilden sonra cevher fiilinin –DI, -mIş, -sA biçimlerinden birinin getirilmesiyle oluşturulan zaman" şeklinde tanımlamıştır (Topaloğlu, 1989, 44).

Hengirmen de Topaloğlu gibi "birleşik zaman" terimini kullanmış ve "yalın zamanlı eylemlerle ek- eylemin birleşerek oluşturduğu zaman" biçiminde bir tanım ortaya koymuştur (Hengirmen, 1999, 78).

Vardar da *birleşik zaman* terimini kullanmış ve "yardımcı eylem ya da, Türkçede olduğu gibi, ekeylemle oluşturulan zaman" tanımını vermiştir. Araştırmacı, bu yapıların adlandırması olarak, klasik gramerciliğimizdekine paralel olarak, *hikâye*, *rivayet* adlarını tercih etmiştir (Vardar, 2002, 44).

Sözünü ettiğimiz bu yapı için "birleşik zamanlı kip" terimini kullanan Korkmaz, "bildirme ve tasarlama kiplerinin 3. şahıs teklik çekimi üzerine i- ek-fiilinin hikâye, rivayet ve şart kiplerinin eklenmesiyle oluşan kipler" tanımıyla yapıyı açıklamış ve "çekimde şahıs ekleri i- ek-fiilinden sonra gelen hikâye, rivayet ve şart eklerine eklenir" diyerek yapıyla ilgili bir açıklama daha vermiştir (Korkmaz, 2003, 48). Yani Korkmaz, bu tip birleşiklerde kişi unsurunun ikinci birleşende olduğunu ve birinci unsurun yalnızca üçüncü şahıs çekimiyle kullanılabildiğini belirtmiştir. Korkmazın bu tespitini *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'dan elde ettiğimiz veriler ışığında değerlendirdiğimizde farklı bir sonuca ulaştık: KE 93r/ 15 biz seni ḳulluġa *salmasaḳ erdi* (16) bu kün ḳullar ḳadrin ḳayda bilgey erdiñ; KE 209r/ 16 sen *bolmasañ erdi* eflāk bolmaġay erdi; KE 29v/ 9 oġlanları yaşġa *tegdiler* (10) *erse*; KE 39r/ 19 men *kitdim erse*; KE 89v/ 17 Reyyān melikniñ tüşin yorġuçılar *bilmediler* (18) *erse* aydı; KE 97r/ 5 *Bėrmediñiz erse*; KE 145v/ 19 ḳamuġları çerig *başlaġaylar erdi*; KE 224v/ 6 ḳuş ḳurtlar *yėgeyler erdi*; KE 101v/ 9 soldın kollarıġa ya ok *alıp tururlar erdi*; KE 137v/ 14 tört miñ (15) ādemīlerdin ileginde tört miñ dīvlerdin, tört miñ ferişte lerdin ḳanat *kölege kılıp* (16) *tururlar erdi*; KE 143v/ 12 *sormadım erdi*; KE 123v/ 14 umanu *keldim erdi* bulmadım vd.

"Bileşik kipler" başlığını kullanan Bilgegil, "içinde ardı ardına iki zaman veya kip eki bulunan fiiller" biçiminde tanımladığı yapının "önce birinci, sonra ikinci zaman adı söylenerek belirtilmektedir" diyerek nasıl adlandırılması gerektiğini de ortaya koymuştur (Bilgegil, 1984, 271).

Ediskun'da da diğer araştırmacılardaki gibi bir başlığı, "birleşik zamanlı fiiller"i görüyoruz. Araştırmacı, bu yapıları "bildirme ve dilek kiplerinin– genellikle- III. Tekil kişilerine ek-fiillerin –di'li geçmiş, -miş'li geçmiş, şart ekleri ulanarak oluşan fiillerdir" biçiminde tanımlamıştır (Ediskun, 2005, 195).

Sözünü ettiğimiz yapıyı *geliyordu* örneği ile açıklayan Banguoğlu "burada bir birleşik fiile gelen iki zaman eki vardır" demiş ve bu yapının kuruluş niteliğini de "ikinci ek şimdiki zaman fiilini geçmişte bir plana aktarmış ve artık tarz eki olmuştur" biçiminde açıklamıştır (Banguoğlu, 2000, 443).

"Bileşik zaman" terimini kullanan bir diğer araştırmacı olan Nurettin Koç, bu yapıların alt başlıkları olarak da yine alışageldiğimiz "hikâye", "rivayet", "koşul"u

işaret etmiştir ve bunların sağlayıcısı olarak da "i- fiilinin üzerine gelen tarz ekini" göstermiştir (Koç, 1990, 247).

Ergin "birleşik çekim" terimini kullanarak adlandırdığı yapıları "iki çekimli fiilin bir araya gelmesinden, birlikte kullanılmasından" oluşan biçimler olarak açıklamıştır. Bu birleşikleri oluşturan unsurlardan birinin kökünün belirli bir anlam taşımadığını belirten Ergin, her iki birleşenin de zaman ifade ettiği tespitini ortaya koymuştur (Ergin, 2000, 320). Ergin ayrıca fiillerin birleşik çekimlerindeki birinci unsurların aslında birer isim unsuru olduğunu, fakat zamanla *i-* fiilinin ikinci bir çekimi olarak yapıya yansıdığını belirtiyor (Ergin, 2000, 319). Yapının adlandırmasına da değinen Ergin, *i-*'te ekleşme yoksa "birleşik fiil çekimi", varsa "fiil birleşik çekimi" terimini tercih etmiştir (Ergin, 2000, 321).

Tekin, "birleşik eylem biçimleri" başlığı altında "yüklem görevinde bir eylem sıfatı ile onu izleyen çekimli är- yardımcı eyleminden" meydana gelen birleşikleri incelemiştir. Tekin, bu birleşiklerin tasnifinde yapıların *neyi* anlattıklarını esas almıştır:

1. Sürekli geçmiş zaman I.
2. Sürekli geçmiş zaman II.
3. Uzak geçmiş zaman: *mIş* + *är-ti/ -miş*.
4. Gerçekleşmeyen gelecek zaman: *-DAçI* + *är-ti*.
5. Yan cümlesi –sAr ekli olan ve yüklem –DaçI + är-ti (Tekin, 2000, 190).

Erdal, "the analytic verb" başlığında "a verb phrase can, beside of fully lexical verbal kernel, include another verb, which can be grammatical to varying degrees" açıklamasının ardından diğer yardımcı fiiller "lexical" özellik de taşırlarken *är-* fiilinin yalnızca "grammatical" olduğunu belirtiyor (Erdal, 2004, 244). *Är-* fiilinin aldığı zaman ve şekil ekleriyle onların birleşimde sağladıkları anlam özellikleri ve görevleri Erdal tarafından şöyle tespit edilmiştir: *-gAlIr*< **-gAlI är*ür "the imminent future" (çok yakın gelecek zaman); *ärip/ ärmätin* "to turn sentences into adjunct"; *ärür/ ärgäy* "to serve the expression of tense and taxis" (Erdal, 2004, 244- 263).

Kononov, fiillerin zaman çekiminde "basit" ve "mürekkep şekiller" altında iki kategori oluşturmuş ve ikincisini *basit zamanın temeli* + *i-* olarak tasvir etmiştir. Araştırmacı, bu tip yapılarda yer alan *i-* fiilinin "leksikal" mahiyetini kaybedip "gramatikal ulam" olduğunu dile getiriyor. Fakat Kononov'un "mürekkep şekiller"

başlığındaki unsurları adlandırışı alışılageldik adlandırmalardan farklıdır: "Yazıyordum" örneğini değerlendiren araştırmacı bu birleşiği "belirli imperfekt" olarak adlandırmış. Yapıyı, "belirli bir anda, geçmiş", "1. Fiilin hareketinin geçmişte vuku bulduğu gibi" anlatılmakta olduğu biçiminde adlandırmış ve açıklamıştır. Kononov, *yazardım* biçimini "belirsiz imperfekt", *yazdıydık* birleşiğini "çoktan geçmiş I", *yazmıştık* yapısını "çoktan geçmiş II", *yazacaktık* birleşiğini ise "gelecek geçmiş zaman", "konuşanın yakın zamanda yapmak isteyip yapamadığı" biçiminde adlandırmıştır (Kononov, 1956, 316- 323).

Menges, tasvir fiilleri ile oluşturulan birleşik fiilleri de "verbal composition" başlığının içinde değerlendirmiştir ve bu ana başlığı iki kolda tasnif etmiştir:

1. *Fiil+ nomina verbalia (temporis [of tense or tense-like function])+ yardımcı fiil (är-/ bol-)*.

2. *Fiil+ genellikle –A/-p zarf-fiili+ tur-/ yorı-/ ber-/ yat-/ kal-/ koy-/ kel-* (Menges, 1995, 145).

Gabain, fiil birleşmelerini "birbirine bağlı iki fiil şeklinin sıkı surette birleşmesinden meydana gelen ve yalnız bir oluş anlatan" yapılar biçiminde tanımlamaktadır. Gabain, bu tip birleşikleri üç ana grupta toplamıştır:

1. Fiil sözlük birim ile bir yardımcı fiilden oluşanlar: -*X*-r/ -*X*-yor/ -m*X*ş/ -D*X*/ -sA/ -mAlI/ -A/ -AcAk+ i-di/ -miş/ -se/ -ken. Araştırmacı, *i-* fiili yerine *ol-* veya *bulun-* fiilleri kullanılırsa "hususi bir kılınış, bir başlangıç ifade eder" diyor.

2. Bir fiil sözlük birim ile ardı sıra gelen bir tasvir fiilinden oluşan fiil birleşmeleri[17].

3. Araştırmacı, tasvir fiillerden farklı olarak anlamlarını koruyan modal yardımcı fiillerden oluşan bu kategorideki birleşiklerin bugün daha çok yönelme durumu ekiyle karşılandığını belirtiyor: *körgeli kel-* "görmeğe gel-", *ol-a bil-, ver-i başla-* vb. Gabain, "bir başka grup" adı altında tamir *et-/ kıl-/ eyle-* vb tipteki birleşikleri değerlendirir ki bu gruptaki fiilleri sözde yardımcı fiil, isimleri ise praedikat olarak adlandırır (Gabain, 1953, 16- 28).

[17] "Bu grupla birinci grup arasındaki en göze çarpıcı fark, esas fiilin bir verbum finitum olmayıp –a, -ı, -u veya –p ile yapılmış konverbal bir şekil olmasıdır" diyen Gabain, yapının ana unsuru olan tasvir fiiliyle ilgili olarak da "fiil birleşmelerinde kendi manasını hemen tamamıyla kaybetmiş normal bir esas fiildir" diyor. Bu noktada şu sorulmalıdır: *Er-* fiili de tıpkı bu tanımdaki gibi bir fiil değil midir?

Eğer Gabain'in de belirttiği gibi adı geçen yapıların tek parça fiil olduğunu göz önüne alırsak, fiil birleşmeleri de tıpkı *isim+ fiil* biçimi gibi birleşik fiil olarak sayılmalıdır. Gabain'in bu sınıflandırması ise bu genel çatının altındaki, yapıya dayalı tasnif edilmiş iki ana kategoriden biri olmalıdır.

Korkmaz da "ol-, i-< er- ve tur- gibi gerçek yardımcı fiiller" veya "aslında esas fiil olduğu halde, yavaş yavaş bu özelliğini kaybedip esas fiile bazı anlam incelikleri katmak suretiyle yardımcı fiil hâline gelmiş bulunan" fiiller ile oluşturulmuş, "anlamca birbirine sıkı sıkıya bağlı bulunan" ve "tek bir oluşu gösteren" fiillere "fiil birleşmeleri" adını veriyor (Korkmaz, 1960, 107- 124). Ancak araştırmacı makalenin başında "fiil birleşmesi" dediği yapıya (-mIş ol-) daha sonra "birleşik fiil" ve "birleşmiş fiil" de diyor.

Bütün bu terimlerin ve onların adlandırma biçimlerinin kendisi de tarihî bir veri olan *Kavâid-i Osmaniyye*'deki yansımaları da oldukça ilgi çekicidir: "Mürekkep sıyga" teriminin kullanıldığı eserde, bu yapılar için "fi'l-i iʿāne ile terekküp edenlerdir" tanımının ardından bu "fi'l-i iʿāne"nin mastarının olmadığı ve yalnız "mâz leri ile sıyga-i şartiyyesi" bulunduğu belirtilmiştir: sevmiş idim "hikâye-i mâz -i nakl ", sever idim "hikâye-i muzâri" vd. (Özkan, 2000, 99- 100).

Kavâid-i Osmaniyye'de kullanılan bu terimler, bugün de Türkiye Türkçesinde dönemin kendi sözcükleriyle kullanılmaktadır: belirsiz geçmiş zamanın hikâyesi, geniş zamanın hikâyesi vb.

Acaba bu adlandırmalar ne kadar doğru? Acaba biz bu adlandırmalar ile Türkçenin temel kurallarını göz ardı mı ediyoruz? Çalışmamızın bu noktasından sonra "fiil birleşmeleri" veya "birleşik fiil" ile ilgili olan küçük parçacıkları değerlendireceğiz. Bunlar birbirleriyle iç içe geçmiş konular olması nedeniyle sürekli gönderimin olduğu, fakat sadece müstakil olarak değerlendirildiğinde meramın sağlıklı bir biçimde aktarılabildiği hususlar olduğundan biz de anlatımda her biri için özel bir paragraf veya paragraflar yumağı oluşturup bunlar arasında yeri geldiğince göndermelerde bulunacağız. Buna göre çalışmamamızda bu noktadan itibaren değineceğimiz hususlar sırasıyla *zaman, birleşik zaman kavramı ve varlığının sorgulanması*, *birleşik çekim, fiil birleşikleri yahut bizim tercih ettiğimiz adıyla iki fiilden oluşan birleşik fiillerin adlandırılması sorunsalı*, bu konunun paralelinde ele alınacak olan *tarz eki, kip- kiplik, içeriği ve birleşiklerde nerede bulunduğu, eklerinin neler olduğu ve birleşim değerleri*, bunun paralelinde *kılınış* ve Türkçenin fiillerinin, bilhassa yardımcı fiillerinin, kılınış

özellikleri, *görünüş* ve Türkçede *görünüş kategorileri* ile üzerinde bugüne değin çokça durulmuş, fakat anlamları, kullanılış biçimleri hakkında genellikle birbirini tekrarlayan çalışmalarla adı sürekli anılagelmiş olan *er-* ve *bol-* fiilleri olacaktır.

Türkçe Sözlük *zaman* için, "bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit; bu sürenin belirli bir parçası, vakit; belirlenmiş olan an; fiillerin belirttikleri geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, geniş zaman kavramı" tanımlarını vermiştir (TS, 2005, 2221). Bu tanımda da açıkça gördüğümüz üzere Türkçe Sözlük zamanı dilbilgisel olarak dört kısma ayırmıştır.

Uğurlu, *zamanı*, "içinde olayın gerçekleştiği, kabul edilmiş ölçütlere göre bölümlenebilen süre" biçiminde tanımlamıştır (Uğurlu, 2003, 249).

Konuşmacının zaman aktarımında dilimleri konuşma anını merkez alarak aktardığını belirten Akerson, zamanı üç temel dilime ayırıyor: *geçmiş, şimdi ve gelecek*. Araştırmacı tespit ettiği bu üç zaman dilimini daha büyük bir çatı altında da değerlendiriyor: *dilimlenmemiş zaman yani geniş zaman ve dilimlenmiş zaman yani geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman* (Akerson, 2000, 142). Zaman eklerinin metinlerde kullanım için tercih edilmesini ise *anlatım tarzı* belirlemektedir. Uğurlu, anlatım tarzlarını "içeriden anlatım" ve "dışarıdan anlatım" olarak ikiye ayırıyor. Olay, "zaman çizgisi üzerinde şimdi noktasından görülerek" ele alındığında "içeriden anlatım", "yönelişi noktasına bağlı kalınmadan, tarihî olarak dile getirilir" ise "dışarıdan anlatım" kullanılmış olur (Uğurlu, 2003, 255- 256).

Zaman ekleriyle, genel anlamda, biçimsel zamanın bildirildiğini, ancak asıl olanın cümlenin tamamından çıkan zaman olduğunu belirten Akçataş, zamanın bölümleri olarak da *geçmiş, bulunulan an gelecek ve sınırsızlığı* işaret etmiştir (Cümle adına asıl olanın bütünü belirttiği zaman olduğunu dile getiren Akçataş, *yarın Ankara'ya gidiyoruz* cümlesini bu söylemine tanık olarak göstermiştir. Gerçekten de Uzun'un da belirttiği gibi dilbilgisel zamanın gerçek zaman çizgisinde nerede bulunduğunu tespit etmek ancak bağlama dayanarak ortaya çıkarılabilmektedir [Uzun, 1998, 109]. Bu cümlenin yükleminde yer alan zaman eki, sürer zamanı karşılayan ektir. Ancak bu sürer zaman cümle içindeki *yarın* zarfı aracılığıyla konuşma anından bir sonraki günde gönderim yapılan anı işaret eden ve o zaman diliminde süregelen zaman olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir diğer deyişle ortada bir zaman kayması ya da kiplerin birbirleri yerine kullanılması vakası değil, bir zaman zarfı aracılığıyla gönderim yapılan anın içinde süregelen bir vaka işaret edilmiştir.). Araştırmacı adını koyduğu bu zaman

dilimlerinin alt başlıkları olarak da *bitmişlik/ bitmemişlik, süreklilik/ süreksizlik, belirlilik/ belirsizlik, kesintililik/ kesintisizlik, mutlaklık/ itibar lik, bağımlılık/ bağımsızlık, eşzamanlılık/ artzamanlılık, uzaklık/ yakınlık* kategorilerini ortaya koymuştur (Akçataş, 2004, 97- 104). Akçataş'ın belirttiği bu alt kategoriler, zamanın kendisi değil cümlenin bütünü ve bağlamla ortaya çıkan *bakış* kategorilerinden bazıları olmalıdır.

Yalnızca bir tek zaman ekinin olduğu çekimli bir fiilde zamanı ve cümle bağlamından onunla ilgili diğer unsurları- bakış kategorisi, kip vs.- bulmak kolaydır. Bir fiilde veya iki fiilden oluşan bir birleşik fiilde birden fazla zaman aynı anda olabilir mi? Ya da zaman kayması veya kiplerin birbirleri yerine kullanılması gibi bir yapılanma olabilir mi?

Birleşik zaman hususunda Uzun, "eğer şimdiki zaman gerçekten şimdiki zamanı, gelecek zaman da şimdiden sonraki zamanı gösteriyorsa, nasıl oluyor da her ikisi, üzerlerine tam karşıtı oldukları bir zaman göstericisini (-dı) alabiliyorlar" diyerek aslında bu tarz bir adlandırmanın ve buna paralel yaklaşımın temelde kendi kendini sorgulatır hâle getiren tutumlar olduğunu ortaya koymuştur (Uzun, 1998, 111).

Bu noktada <*oku-r i-di* örneğini inceleyelim. Birbirine sıkı sıkıya bağlı ve ortak bir anlam dairesi oluşturabilen bu birleşik fiilde yapıyı birleşik kılan, diğer bir söyleyişle isim unsurlarının fiil olarak kullanılmasını ve bir fiil sözlük birimin gösterdiği hareketin meydana gelişini kendi kılınış niteliğine dayanarak ortaya koyduran, söz dizimi bakımından yapının yüklemi olan yardımcı fiil yani *ana unsur* aynı zamanda yapının bütününü ilgilendiren zaman ya da şekil ekini de kendi üzerine almaktadır. Ayrıca Türkçede asıl unsurun daima sonda olduğu gerçeğini de göz önüne alacak olursak bu söylediklerimizin sağlamasını da gerçekleştirmiş oluruz. Söz konusu örneğe baktığımızda birleşik fiilin klasik gramerciliğimizdeki adlandırılması *şimdiki zamanın hikâyesi* biçimindedir. Fakat az önce saydığımız gerekçeleri göz önünde bulunduracak olursak yapının asıl zamanının sonda yer alan *-di* ekinin işaret ettiği zaman olduğunu görebiliriz. Yani birleşiğimiz bizi geçmişte bir noktaya göndermiştir. Fakat geçmişteki işaret edilen noktada gerçekleşen fiilimiz, fiil sözlük birimin üzerindeki ekin bildirdiği niteliğe dayanarak gerçekleşmektedir, yani sürer vaziyette bir *oku-* eylemi söz konusudur. Bir diğer deyişle, yardımcı fiilin gönderimde bulunduğu geçmiş zamandaki bir noktada fiil sözlük birimin üzerine gelen ve birleşiğin *bakış* kategorisini ortaya koyan ek aracılığıyla geçmiş zamanda sürer bir eylem söz

konusudur. İşte bu noktada birleşiğimizin ana unsuru olan yardımcı fiillin kılınış özelliği devreye girmektedir. Buna göre geçmiş zamanda süregelen bir eyleme başlangıcı veya sonu işaret edilmeksizin değinilmiştir.

Yardımcı fiilin kılınış özelliğinin birleşiğe neler kazandırdığını karşılaştırmalı olarak görmek için şimdi de *okur oldu* örneğini ele alalım. Önceki örnekte olduğu gibi burada da söz konusu olan geçmişteki bir noktaya gönderimdir ve bu yardımcı fiilin üzerine gelen *-du* eki ile sağlanmıştır. Fakat bu sefer kullandığımız yardımcı fiil *ol-* fiilidir ve bu unsur kılınışı itibarıyla *başlama* işaret edebilmektedir[18]. Konuşma anına gönderim olsun ya da olmasın yapının temelindeki anlatı, *oku-* eyleminin geçmişte bir noktada başlama anına da gönderim yapılarak gerçekleştiğini ve bunun bir sürerliğe tâbi olduğunu belirtmektedir.

Yani söz konusu birleşik fiilin oluşumunda fiil sözlük birimin belirttiği hareket, yardımcı fiilin kılınış özelliği, yardımcı fiilin üzerine gelen ve bütünü kapsama niteliği olan zaman veya şekil eki, fiil sözlük birimin üstüne gelen ve bakış kategorisini gösteren unsur, kip ve kiplik kavramları yapının anlatmak istediği meramı şekillendiren temel taşlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu durumda *tarz eki* olarak söylememiz gereken ek, fiil sözlük birimin üzerine gelen ektir ve yapının zamanını ya da şeklini ortaya koyan ek ise yardımcı fiilin üzerine gelen ektir.

Bakış kategorisinin taşıyıcısı olan *–yor* eki her ne kadar zaman eki olarak adlandırılsa da aslında tarihî seyrini göz önünde bulundurduğumuzda hiç de yadırganmayacak bir vazifeyi görmektedir. Zira *<yoru-r* biçiminden gelişen bu ek, arkaik biçiminin mirasını korumaktadır. *Yoru-* fiilinin kılınışındaki süreğen algılayış bugün *-yor* ekinin içinde de yer almaktadır. Yani aslında Uzun'un da dile getirdiği gibi araştırmacılar, *bildirme* ve *isteme* kiplerini yalnızca kendi anlam dairelerinde düşünerek alt kategorilere ayırmışlardır (Uzun, 1998, 106). Örneğin bildirme kategorisi içinde yer alan ve adı *şimdiki zaman eki* olan *-yor* ekinin zaman bildiriminin yanı sıra zaman çizgisindeki oluşum biçimini nasıl sağladığı (arkaik yapısında saklı olan kılınış niteliği), *-AcAk, -Gay/ -GA* eklerinin gelecek zaman kavramını taşımasının yanı sıra içinde bir de aslında *ileriye yönelik arzu, temenni* de taşıdığı, bunun daha kati olan şeklinin *Ḳışaṣü'l-*

[18] Daha önce ele aldığımız "hasta idim/ hasta oldum" örnekleri bu bağlamda oluşturulmuş *isim+ fiil* biçimindeki birleşik fiillerdir.

Enbiyā'da *-GU+ iyelik eki+ turur* biçiminde geçtiği, *-sa* şart ekinin bilhassa Köktürkçeden kalan zarf işleviyle kullanılma niteliğinin varlığı, *-A* ekinin isteğin yanı sıra gelecek zaman da bildirdiği vb.

Türkiye Türkçesinin gramerlerinde alışageldiğimiz biçimdeki adlandırmalar, diğer Türk lehçelerinin dilbilgisi kitaplarında daha detaylı ve farklı bakış açılarıyla karşımıza çıkabilmektedir: *Türkmen Dilinin Grammatikasy- Morfologiýa*'da "öten zamanyñ görnüşleri" (geçmiş zamanın bakışları) başlığı altında ele alınan maddeler bu hususta oldukça ilgi çekicidir: *mälim dowamly öten zaman* (-ýardy/ -ýärdi), *nämälim dowamly öten zaman* (-ardy/ -yerdi), *hyýal-meýil öten zaman* (-jakdy/ -jekdi), *öñki öten* (uzak geçmiş) *zaman* (-ypdy/ -ipdi/ -updy/ -üpdi), *subýektiw öten zaman* (-ypdyr/ -ipdir/ -updyr/ -üpdir) (Türkmen Dilinin Grammatikasy- Morfologiýa, 1999, 251). Bu örnekte de açıkça gördğümüz üzere zaman kategorileri, yalnız zaman ekleri değil bakış kategorileri de göz önünde bulundurularak değerlendiriliyor.

Gülsevin, birleşik zaman teriminin hatalı olduğunu ve bir fiilin birden çok zamanda gerçekleşemeyeceğini belirtiyor ve bu tip yapılarda eklerden biri *zaman,* diğeri *kip* (tarz) bildirir, diyor. Araştırmacı, *-AcAk i-dim*, *-(I)r i-dim* vb. yapılarda asıl zamanın sonda yer aldığını, yani yapıların belirli geçmiş zaman belirttiğini, fiil sözlük birimlerin üzerine gelen eklerin ise tarz eki olduklarını dile getiriyor ve bu tip yapıları *geniş zamanın hikâyesi*, *gelecek zamanın hikâyesi* biçiminde adandırmanın yanlış olduğunu ortaya koyuyor (Gülsevin, 2009, 1- 8).

Taşkıran da birleşik çekimlerdeki alışılagelmiş adlandırma yöntemine itiraz etmiş ve *gidiyordu* örneğinden yola çıkarak bu yapının asıl zamanının geçmiş zaman olduğunu ve bütünün geçmiş zamanda cereyan eden vakanın sürekliliğe dayanarak dillendirildiğini ortaya koymuştur (Taşkıran, 1997, 21- 22). Ancak, araştırmacı, tasnifinde *gidiyor, gidiyordu* yapılarını basit yapılar sınıfına alırken *ol-*'lı birleşikleri *birleşik yapılı zamanlar* sınıfına almıştır.

Dilâçar, zaman ve bakış kavramlarını bilikte değerlendirmiş ve "zamanın başlıcaları" başlığında uzunca bir liste vermiştir: *gelecek öncesi* (yarın geldiğinde yazımı bitirmiş olacağım), *geçmiş öncesi sürekliliği* (kardeşine mektup yazıyordu) (Dilâçar, 1971, 81- 145). Dilâçar, bu sınıflandırmada, zamanla birlikte, anlatıcının fiil ve onun zamansal oluşumuna ilişkin yorumunu yani bakışı esas almış ve bakış kategorilerini oluşturmayı hedeflemiştir. Dilâçar'ın bu tasnifinde ilgimizi çeken en

önemli husus, klasik gramerciliğin yerleştirdiği "gelecek zamanın rivayeti, şartı" vb. adlandırmalar yerine bakış kategorisini gözeten daha ayrıntılı bir tasnife gitmiş olmasıdır.

Delice, bu tip yapılardaki bütünü ilgilendiren ekin, *kip eklerinin*, yardımcı fiile ulandığını, fiil sözlük birime ulanan *kip eklerinin* ise "fiilin tabanında var olan kılınış anlamlarını netleştirmek ve pekiştirmek" için kullanıldığını belirtmiştir. *Öbek fiillerde, kip göstergesinin* yardımcı fiile geldiğini belirten Delice, fiil sözlük birime ulanan *kip eklerinin* ise "fiilin kılınış göstergesi olarak kullanıldığını ve fiil tabanına fiilin işleniş zamanı dışında anlam ilgisi" verdiği tespitini vurgulamıştır ve *geliyordum* tanığına dayanarak adlandırmanın da şimdiki zamanın hikâyesi biçiminde değil, *sürerli geçmiş kipliğine* dayanan bir adlandırma olması gerektiğini dile getirmiştir (Delice, 2002, 203).

İki unsuru da fiil olan birleşik fiiller ile ilgili araştırmacıların ortaya koydukları bu verileri de göz önünde bulundurarak *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da sıkça karşılaştığımız bir birleşik yapıyı inceleyelim: *tėdi erse*. Tahkiye üslubunun ağırlıklı olduğu *Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā*'da karşımıza sıklıkla çıkan *tėdi erse* birleşik fiili, Schinkewitz (Schinkewitz, 1947, 8) ve Ercilasun'un da belirttiği gibi (Ercilasun, 1984, 188), *-(y)XncA* zarf-fiilinin anlam özelliğine paralel bir nitelikle kullanılmıştır. Bu yapıyı anlam dairesini de içine alacak biçimde incelediğimizde karşımıza şu sonuç çıkmaktadır: *-(y)XncA* zarf-fiili, eklendiği fiile bağlı olduğu yüklem veya yüklemcikten önce olma, ulandığı fiilin gösterdiği hareketin olması şartıyla asıl yüklem ya da yüklemciğin olabileceğini belirtir. *Tėdi erse* birleşiğinde bu asıl yüklemden önce olmayı işaret eden, yani bir başka deyişle yapının zaman çizgisinde geçmişte olmayı gösteren aracı, fiil sözlük birimin üzerine gelen *-di* belirli geçmiş zaman ekidir ve bu birleşikte tarz eki vazifesiyle karşımıza çıkmaktadır. *-DX* eki, zaman belirtmesinin yanı sıra *perfectum* yani tamamlanmışlık ve geçmişte sabit bir noktayı işaret etme gibi nitelikleri aracılığıyla yalnızca zaman eki özelliğini değil bunların ardındaki niteliğini de kullanarak tarz eki biçiminde karşımıza çıkıyor. Yapının ana unsuru olan yardımcı fiilin üzerine gelen *-se* eki ise tıpkı diğer birleşiklerde olduğu gibi yine yapının bütününü temsil eden asıl şekil eki olarak karşımıza çıkıyor. Zaten *–(y)XncA* ekinin işlevini verebilmek için *tėdi erse* birleşiğinin mecburen bir şekil ekine ihtiyacı vardır ve bunun sona gelerek bütünü kapsaması gerekir. Şekil ekleri için *-sA* ekinin seçilmesi de tesadüfî olmasa gerek. Zira

çalışmamızın ilerleyen kısmında da araştırmacıların görüşlerine yer verip tartışacağımız bir mevzu olan *-sA* eki ve işlevleri birleşiğin kurgulanmasında bu ekin seçimini haklı çıkarmaktadır. Bilindiği üzere Türkçenin Köktürkçe devresinde *-sAr* biçimbirimi olarak karşımıza çıkan ve kişi zamirleriyle çekimlenmeyip âdetâ zarf-fiil eki görünümünde olan bu ek, bizim birleşiğimizde de arkaik biçiminden yadigâr olan bu niteliğini göstermektedir. Şart ekinin içinde saklı olan bu zarf oluşturmaya yönelik anlam, *-(y)XncA* zarf-fiilinin anlamca dengi olan bu birleşiğin ana çatısının da kurucusu olmaktadır. Yani birleşik fiilimizin ilgili zarf-fiilin anlamını karşılayan zaman gönderimini fiil sözlük birimin üzerine gelen *-di* tarz eki, onun zarf gibi kullanılmasını sağlayıcı niteliği kazandıran *-se* eki ise birleşiğin ana unsurunun üzerine gelen temel şekil eki olarak karşımıza çıkıyor. Bu örnekte de açıkça gördüğümüz üzere iki unsuru da fiil olan birleşik fiillerde fiil sözlük birimin üzerine gelen tarz eki, yardımcı fiilin üzerine gelen ek ise bütünü kapsayan zaman veya şekil ekidir.

0. 4. 4. Bakış ve Kılınış

Bakış[19], *Türkçe Sözlük*'te *görünüş* adıyla yer almış ve "fiillerin belirttiği oluşların süresi, gelişmesi ve bitmesiyle ilgili bütün biçimleri kapsayan dil bilgisi kategorisi" biçiminde açıklanmıştır (TS, 2005, 783). Bu tanımda yer alan fiil unsurunun zaman işaret ettiği hareketin zaman çizgisindeki oluşum seyri aslında *kılınış* kategorisi olarak değerlendirilmelidir ve bu bakımdan tanım ve terim uyuşmamaktadır. *Türkçe Sözlük*'te *kılınış* için dilbilgisel kategori olduğuna ilişkin bir açıklama yer almamaktadır.

Vardar, *görünüş* terimini kullanmış ve "eylemin anlattığı iş, oluş, edim vb.ni konuşucunun nasıl gördüğünü belirten dilbilgisi ulamı" tanımını vermiş, *görünüşün* zamandan ayrı bir kategori olduğunu dile getirmiştir (Vardar, 2002, 105). Araştırmacı, *kılınışı*, "eylemin belirttiği oluşun zaman bakımından niteliğini, bir başka deyişle başlama mı, bitiş mi, süreklilik mi belirttiğini gösteren anlamsal ulam" biçiminde tanımlamıştır (Vardar, 2002, 134).

Korkmaz, *görünüş* için "bir fiildeki oluş ve kılışın zaman bakımından konuşan tarafından öznel biçimde değerlendirilmesi; fiilde, dil psikolojisine ve konuşanın kendi

[19] Biz çalışmamızda *görünüş* terimi yerine Uğurlu gibi *bakış* terimini kullanacağız. Zira bu tip yapılarda kastedilen yapının nasıl göründüğü değil, anlatıcının kurguladığı bu yapılara nasıl baktığıdır.

değerlendirmesine bağlı zaman kayması durumu" açıklamasını yapmıştır (Korkmaz, 2003, 109).

Acarlar da *anlam kayması* terimini kullanmıştır: *geleceğim yerine geliyorum; varıyorum yahut varmama az kaldı yerine vardım* (Acarlar, 1969, 250- 253). Acarlar'ın verdiği örneklerde gerçekten de anlam kayıyor mu? Anlamın kayması eylemi nasıl bir hareketliliktir, tanımı ne şekilde yapılabilir bir olgudur? Anlam kayar mı? Burada söz konusu olan, anlamın, zamanın ya da kipin kayması değil, konuşucunun kullandığı fiil ve onun çekiminde yer alan zaman ve şekil eklerinin konuşucu tarafından içinde bulunduğu konumda ve ruh halinde nasıl kullanılması olmalıdır. Bir diğer deyişle konuşucu *geleceğim* yerine *geliyorum*'u kullanıyorsa burada söz konusu olan konuşucunun *gel-* eyleminin konuşmaya göre ileriki bir tarihi işaret etmesini arzulamasına rağmen bunu *-yor* eki ile çekime alarak kastedilen hareketin kesinliğini vurgulamayı hedeflemesi söz konusu olabilir. Bu kullanılış, konuşmacının ilgili fiili ve kendini, konuşma anına göre gelecekteki bir noktadaymış gibi algılayıp alıcının da aynı noktaya çekilmesi ve sürekliliği ifade eder bir unsur olan *-yor* ekiyle hareketin bu noktada gerçekleştiği hissi yaratarak ilerde olacak bir olayın kesinliğini ortaya koymasından ibarettir. Yine diğer örnekte de bir noktaya ulaşma halindeki konuşucunun alıcıyı kendisiyle birlikte varma anına götürüp söz konusu eylemin tamamlanmışlığını kastederek aslında tamamlanmamış olan eylemin bitmek üzere olduğunu, varmaya çok yaklaştığını vurguladığını görüyoruz. Her iki örnekte de söz konusu olan ne bir zaman ne anlam ne de kip kaymasıdır. Buradaki vaka, konuşucunun ilgili eylemi zaman çizgisinde hareket ettirerek anlatmak istediği öznel yargıyı vurgulaması, yani eylemin gösterdiği harekete bakış açısıdır.

Koç da "anlatımı güzelleştirip güçlendirmek ve uzun anlatımdan kaçınmak için bir kipin başka bir kipin yerini alması" biçiminde açıkladığı "kiplerin birbirinin yerine kullanılması" olayını da yukarıda değindiğimiz şekilde değerlendirebiliriz. Zira Koç da bu vakanın aslında "eylemde görünüm ve karşıt görünüm" ile ilgisi olduğundan bahsetmiştir (Koç, 1990, 260).

Korkmaz *kılınış* için "fiil kök ve gövdelerinin, dil mantığı ve zamanla olan bağlantı açısından gösterdikleri özellik; fiil kök ve gövdelerindeki kılınış sürecinin zaman bakımından birbirlerine oranla taşıdıkları ayrılıklar" tanımını vermiştir (Korkmaz, 2003, 146).

Kılınışı fiil köklerindeki hareketin veya durumun zamanla olan bağı biçiminde tanımlayan Hengirmen, *görünüş* için de "çekimli eylemlerin bildirdiği iş, oluş veya durumun zaman ile bağlantısını bitmiş, bitmemiş, süren, başlama, yineleme gibi kavramlar açısından belirleyen dilbilgisi kategorisi" tanımını vermiştir. Hengirmen, bakışın zaman ekleri içinde doğrudan bulunduğunu, "birleşik zamanlı eylemlerde" ikinci zaman ekinin, genellikle, görünüşü gösterdiğini belirtmiştir (Hengirmen, 1999, 194). Daha önce Uzun'un değerlendirmesinde de bahsettiğimiz gibi birleşik yapılarda yapının bütününün zamanını ve şeklini belirleyen ek yardımcı fiilin yani söz dizimi bakımından birleşik yapıların ana unsurunun üzerine gelmektedir. Yapının tarz eki ise birinci unsurun yani fiil sözlük birimin üzerine gelmektedir.

Koç, *eylemde görünümü* "eylemin bitip bitmediğini; başlangıcını, gelişimini, sonucunu, tekrarını; kısaca eylem kavramındaki oluşumu belirleme biçimi" olarak tanımlamıştır ve "geçmiş zaman görünümü" (bir kez görmüş oldu/ söz vermiş bulundu vb.), "süreklik görünümü" (dövünür durur/ inledi durdu), "yaklaşma görünümü" (çarptı çarpacak vb), "yapmacık görünümü" (duymamış olayım vb.), "gelecek zaman görünümü" (verecek oldu vb.), "istekleme görünümü" (göresim geldi vb.), "geniş zaman görünümü" (gelmez oldu vb.), "sona erme görünümü" (sattım gitti vb.), "tezlik görünümü" (düşmeyegör vb.) kategorilerini tespit etmiştir (Koç, 1990, 284). Araştırmacı ayrıca *karşıt görünüm* başlığında söylemle kasıt arasındaki zıtlığa dayalı bakış açısını da değerlendirmiştir: *olumsuzluk eki almadıkları halde olumsuz gibi kullanılanlar* (Hiç değilse Ahmet gelseydi.), *olumsuzluk eki almış eylemin olumlu gibi kullanımı* (Keşke ben gelmeseydim.), *değil*'in *olumlu bildirici olması* (Siz de az kurnaz değilsiniz.), *soru cümlelerinde karşıt görünüm* (Biz sanki olmaz mı dedik?) (Koç, 1990, 288).

Aksan, "eylemin, çekimli biçimiyle anlattığı işin, kılınışın dışında, kişisel, öznel bir anlatımı yansıtması" olarak tanımladığı *görünüşü* şu örnekle açıklamıştır: Gidip çarşıdan meyve alacağım; getirip yıkayacağım; önünüze koyacağım; siz de yiyeceksiniz; yağma mı var? Cümlede yer alan *–AcAk* ekinin görünüşü itibarıyla aslında olumsuz bir fiili, kabullenilemeyen bir durumu anlattığını dile getirmiştir (Aksan, 2000, II- 102).

Aspekt teriminin dar anlamıyla, durumu gösteren yapıya ya da konuşucunun bakışına işaret eden gramatikal sınıfı gösterdiğini belirten Dahl, terimin geniş anlamıyla ise sözcüğü ve onun anlamını kapsayan yapısal sınıflandırma olduğunu ortaya

koymuştur. Araştırmacı *aktionsart* teriminin ise, çoğunlukla, bunlardan ikincisi için kullanıldığını, karşılaştırmalı dilbilimde *dilbilgisel aspektin* zaman ve kip eki ile birlikte fiilin yapısında temel rol oynadığını belirtmiştir. *Aktionsartın* işin durumuna (eylemin iç dinamiğine) bağlı olduğunu, *aspektin* ise aynı fiilin farklı bakış açılarına dayandığını söyleyerek iki terim arasındaki ana farkı ortaya koyan Dahl, *aspektin* fiilin kendi özelliğinden ziyade bireysel kavrayışın getirisi olan bir niteliğe dayandığını ve öznel olduğunu, *aktionsartın* ise "salt fiil"in durumunun zamanda nasıllığına bağlı olduğunu ve nesnelliğini vurgulamıştır. Araştırmacı, diğer bir ayırt olarak, *aktionsartın* sözlükbilimsel, *aspektin* ise dilbilgisel kategoride yer aldığını belirtmiştir. Slav dilciliğine de değinen Dahl, bu okulda *aspekt* için *perfective* ve *imperfective* olmak üzere iki kategorinin yer aldığını dile getirmiştir (Dahl, 1994, I- 240- 247).

Türk Dili El Kitabı'nda alışılageldik sınıflandırmada yer alan zaman eklerinin aslında sadece zaman belirtmedikleri, konuşucunun olaya bakış açısını da işaret ettiği tespiti yer almış; kılınışın fiilin anlamıyla doğrudan ilgili olması sebebiyle nesnel, bakışın ise öznel bir yaklaşım olduğu belirtilmiştir (Demir ve Yılmaz, 2003, 188).

Eklerin "tekçilliğinden" bahseden Uzun, bu durumun bakış ve zaman kategorilerinde farklılığı ortaya koymaya engel teşkil ettiğini belirtmiştir. Dilin bu tutumuna dayanarak, bakışın ancak *iki kipli çekimlerde* kendini gösterdiğini belirtmiştir. Şimdiki zaman şimdiyi, gelecek zamanda geleceği işaret ediyorsa nasıl olup da taban tabana zıt olan bir zaman dilimiyle birlikte kullanıldıklarını sorgulayan Uzun, bu durumun aslında iki zaman ekinin birleşimiyle gerçekleşmediğini, yapının ana unsurunun zaman taşıyıcısı olup fiil sözlük birimin üzerindeki unsurun ise yapının *tarz eki* olarak birlikte bütündeki bakışı tespitte kullanıldığını dile getirmiştir (Uzun, 1998, 110- 111). Araştırmacının yaklaşımını şu örnekle değerlendirebiliriz: *geliyor idi*. Bu birleşikteki zaman nedir? Yoksa şimdiki zaman ve geçmiş zaman aynı anda mı yer almaktadır? Konuşma anına göre başka bir zamana gönderimi sağlayan unsur hangisidir? Örnekte birleşiğin söz konusu gönderimi konuşma anına göre geçmiş bir noktadır. Yapı geçmişteki bir noktayı işaret etmekle beraber, bunu yalnızca bir işaretten ibaret bırakmıyor ve birleşiğin birinci unsurunun üzerine gelen tarz eki aracılığıyla fiil sözlük birimin belirttiği hareket, geçmişteki bir yerde başlama noktası işaret edilmeksizin (i- fiilinin durumu başlama ve son işaret olmaksızın anlatan kılınış niteliğine dayanarak) sürer vaziyette karşımıza çıkıyor. Tarz eki olan *-yor< yorı-r*

biçiminden geliştiğini düşünürsek buradaki *yorı-* fiilinin kılınış özelliğinin ekleşen yapıya nasıl yansıdığını da açıkça görebilmekteyiz.

Akerson, *bakışı*, "bir olayın süreye nasıl yayıldığını gösteriyor, ancak bunu yaparken, konuşma ya da anlatı zamanı dediğimiz bir noktayı temel almıyor, genel olarak bir olayın süre boyutuyla ilişkisini gösteriyor" biçiminde tanımlamıştır (Akerson, 2000, 145). Araştırmacının iki fiilden oluşan birleşik yapıları tahlili ve adlandırması da ilgi çekicidir: *kalkardı/ kalkarmış* "geçmişte geniş", *uyuyordu/ uyuyormuş* "geçmişte şimdi", *unutmuş olacağız* "gelecekteki belli zaman noktasına göre geçmiş". Bu örneklerde söz konusu olan acaba geçmişte geniş mi yoksa geçmişteki bir noktada belirsiz devamlılık mı ya da ikinci örnekte de geçmişteki belirli devamlılık mı? *Türkmen Dilinin Grammatikasy- Morfologiýa*'da yer alan *geçmiş zaman görünüşleri* bu açıdan ilgi çekicidir: *mälim öten zaman* "-ýardy/ -ýärdi", *nämälim*[20] *öten zaman* "-ardy/ -ýärdi" (Türkmen Dilinin Grammatikasy- Morfologiýa, 1999, 251).

Sözcük Türleri'nde *kılınış*, "eylemlerin anlattıkları işin zaman açısından ne türde olduğudur", *bakış* ise "dil içinde eylemin kullanımına yansıyan ruhsal etkiler ve koşullar" ile ilgisi ve konuşanın bakışına dayalı öznellik olarak tanımlanmıştır (Özel, Atabay ve Kutluk, 2003, 179- 180).

Aspect'i konuşma anına göre konumlanmış zamansal bakış açıları biçiminde tanımlayan Göksel ve Kerslake, "perfective" (-DX, -mXş) ve "imperfective" (-yor, -mAktA, -r/ -Ar, copular marker –(y)DX) şeklinde iki kategori ortaya koymuşlardır (Göksel ve Kerslake, 2005, 330- 331).

Yıldırım, birleşik yapılardaki bakışı ve buna bağlı olarak "perfective" ve "imperfective" kategorilerini *Ahmet gelmişti* örneğiyle açıklamaktadır. Buna göre, ekleşmiş olan yardımcı eylemin üzerindeki *–di* eki, yapının bütününün zamanını geçmişte *tamamlanmış zaman dilimine* yönlendirmektedir ve bu aslında konuşucunun kendi geçmişidir. Fiil sözlük birimin üzerine gelen *-miş* eki ise Ahmet'e ait olan ve konuşma anından önceki (hatta yapının bütününde işaret edilen zaman noktasından önce) bir noktada onun gelmişliğini ve tam da bu noktada bilinmeyen bir geçmişi ya da onun üzerinden bir şüpheyi ortaya koyuyor (F. Yıldırım, görüşme, 23 Mart 2009).

[20] Bassarak'ın da belirttiği gibi bu kategorideki –Ar eki anlatışın zamanıyla sınırlı olmayıp "ebedi gerçekler" olarak uzun süre geçerli, çok daha genel ve meçhullüğü daha fazla olan bir bakışa sahiptir (Bassarak,1997, 31- 36). Bu açıdan değerlendirildiğinde *nämälim* terimi durumu karşılama açısından yerinde bir kullanımdır.

Dilâçar, *Türk Ansiklopedisi*'nde yer alan ilgili maddede *kılınış* ve *bakış* için "geniş ve dar anlamda aspekt" sözcük gruplarını kullanmıştır (Dilâçar, 1949, 474- 477). Araştırmacı, *kılınış* için "kipin anlattığı öznel düşünceyle karışmadan fiil sürecinin, yani eylemin ve oluşun nesnel olarak nasıl geliştiğini, yapıldığını anlatan" dilbilgisel ulam tanımını vermiş, kesiksiz" ile "kesikli" olmak üzere iki kategori ortaya koymuş ve bunları da alt kategorilerle zenginleştirmiştir. Dilâçar, zaman kategorilerini oluştururken yalnızca eklerin bildirdiği kalıp söylemlerle sınırlı kalmamış, bunların *bakış* kategorileriyle desteklenen bir tasnifini de ortaya koymuştur: *kardeşine mektup yazıyordu* "geçmiş öncesi sürekliliği", *yarın geldiğinde yazımı bitirmiş olacağım* "gelecek öncesi" (Dilâçar, 1971, 81- 145).

Dilâçar, yaklaşık üç yıl sonra yine *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten'de* yayımladığı çalışmasında kılınış ve bakış arasındaki farkı da ortaya koymuş ve *bakışın* "çekime uğramış fiilin taşıdığı kavramda süreç bakımından konuşanın öznel başkalaşım yapması" yani *öznel*, *kılınışın* ise "fiil mastarının bildirdiği ana anlama bağlı" yani *nesnel* olduğuna işaret etmiştir. Araştırmacı, *bakışı* "şekle bakmadan, söylenenin verdiği sübjektif değer" olarak nitelemiş ve şu örneği vermiştir: *Ben gittim= Ben gidiyorum* (Dilâçar, 1974, 159- 171).

Kononov, "fiilin kılınış tarzları[21]" başlığı altında üç kategori oluşturmuştur: "leksik", "morfolojik" ve "sentaksik". Leksik sınıf, iki ya da daha fazla fiilin "leksik" içeriğinin çiftler oluşturmasıdır: *demek ve söylemek* vb. Morfolojik sınıf ise fiilin zaman ve bakış şekillerinin arasındaki bağ ile tespit edilen, haber kipinin geçmiş zamanında bulunan bitmişlik veya bitmemişliktir: *yazıyordum* "belirli imperfect" ("yani geçmişin belirli bir zamanında yazıyordum"), yazardım "belirsiz imperfect" (Kononov, 1956, 276- 277).

Bu noktada şu ana kadarki tanımlamalarda karşımıza çıkmayan bir husus daha vardır ki bu, fiil kök ya da gövdelerinin üzerine gelen yapım eklerinin- bilhassa çatı eklerinin- bakış kategorisindeki yeridir. Kononov, tık-a-, kaz-ı-, eş-e-le- örneklerini verip bunlara "tekrarlayıcı kılınış (bakış?)" adını vermiştir (Kononov, 1956, 277). Menges de, fiil gövdesine eklenecek ilk ek olarak çatı eklerini de içine alan "aspect" olduğunu belirtmiştir: tut-uz-/ -dur-/ -gur- (Menges, 1995, 126).

[21] Paylı, çevirisinde bu kategori için "Aspect" ve Rusça "vid" terimlerini de işaret etmiştir ki buradan da anlayacağımız üzere araştırmacının asıl kastı bakış kategorileridir.

Kononov'un bahsettiği son kategori ise "sentaksik usul"dür. Ünlü bir zarf-fiil veya "–p" zarf-fiilini alan bir fiil sözlük birim ile bunun ardı sıra gelen bir "çekilen fiil" aracılığıyla oluşan birleşik fiiller bu kategoride yer almaktadır. Araştırmacı, bu kategoride ayrıca, bir ortaç ile bunu müteakip *ol-* fiili ile oluşturulan birleşik fiiller olarak adlandırdığı yapıları da bu kategoride değerlendirmiştir ve bunlara "perifrastik şekiller" adını vermiştir (Kononov, 1956, 279- 285).

Kononov'un bu sınıfta verdiği, *başlama* ve *bitirim* bildirir dediği yapılar ise araştırmacının verdiği örnekler bakımından dikkat çekicidir: *yazar ol-* "başlama", *yazmaz ol-* "bitirim" (Kononov, 1956, 284). Birinci örnekte yapı, *yaz-* fiil sözlük biriminin belirttiği hareketin bir başlama noktası işaret edilerek gerçekleştiğini arz etmektedir. Benzer durum ikinci örnekte de söz konusudur. Bu noktada yine, başlama anına gönderimle birlikte gerçekleşen bir hareket söz konusudur. Fakat bu seferki fiil sözlük birimimiz olumsuz gövdededir. İster olumlu gövde isterse olumsuz gövde olsun yapının kastı bir başlama noktasına gönderimle birlikte fiil sözlük birimin gerçekleşmesidir. Buna göre ikinci örnekte de *yazma-* fiilinin başlama noktası işaret edilerek sürekliliği anlatılmıştır.

Uğurlu, *kılınış* için "fiil tabanının özelliği olup o dile hâkim kişilerce ortak olarak bilinir, kişiden kişiye değişmez" açıklamasını yapmıştır. Eyleme getirilen eklerle veya *istemine* (valenz) uygun kelimelerle eylemde *kılınış birliği* oluştuğunu belirten araştırmacı, bu yapılardaki unsurların artık müstakil iken taşıdıkları niteliklerinden sıyrılabilecekleri gibi bu özelliklerini koruyabildiklerini de ortaya koymuştur. Uğurlu, kılınışı *ön sınırı vurgulayanlar*, *son sınırı vurgulayanlar* ve *sınır vurgulamayanlar* olarak üç gruba ayırmıştır. Bu üç grubun her birinde alt başlık olarak da *bir anda*, *uzun sürede*, *bir seferde* ve *tekrarlamayla* cereyan etme kategorileri yerleştirmiştir (Uğurlu, 2003, 251).

Ön sınırı vurgulayan fiiller, gelişmesi birbirine bağlı olan iki eylemi ifade etmektedir. Diğer bir deyişle, hareketi gerçekleştirmek için ön sınır aşılmalıdır: *yat-, uyu-* vb. Araştırmacı, bu kategori için bir de tablo sunmaktadır (Uğurlu, 2003, 251):

Tablo 1 (Ön Sınırı Vurgulayan Fiiller)

Saat 1'de x-di	ve on dakika sonra hâlâ	x-iyordu
Saat 1'de x-di	demek ki şimdi	x-iyor

Son sınırı vurgulayan fiiller, son sınıra varmadıkça gerçekleşmiş sayılmayan yapılardır: *öl-, bul-, bitir-* vb. Üstteki tablo bu tip fiiller için uygulanamamaktadır (Uğurlu, 2003, 251).

Sınır vurgulamayan fiillerin gerçekleşmesi için herhangi bir başlangıç ya da bitiş noktası söz konusu değildir: *iç-, yaz-, ye-* vb. Yukarıdaki tablo bu tür fiiller için de geçerlidir (Uğurlu, 2003, 252).

Kılınış veya *kılınış birliğine* sahip olan eylem çekimlendiğinde *bakış* ya da *bakış birliğine* kavuşur diyen Uğurlu, bakışta bir olayın gerçekleşmesindeki safhalardan birine- *başlangıç sınırı, bitiş sınırı, sürek-* yönelmenin söz konusu olduğunu vurgulamıştır. Araştırmacı insanoğlu için iki ana bakış kategorisini ortaya koymuştur: *sınırlararası bakış* ve *sınır ötesi bakış*. *Sınırlararası bakış*, olayın başlangıç ve bitiş sınırı arasına yani "sürek"e bakmak iken, "sınır ötesi bakış" olayın önemli sınırının (Son sınırı vurgulayanlar ile sınır vurgulamayanlarda bitiş sınırı, ön sınırı vurgulayanlarda ise başlangıç sınırı önemlidir.) geçilmiş olduğuna dikkat etmektir. *Sınır ötesi bakışa* göre olay, son sınırı vurgulayanlar ve sınır vurgulamayanlarda bakış noktasından geçmişte kalmıştır: *Ali gelmiş*.= "Ali, benim dikkat ettiğim zaman noktasından önce gelmiş ve artık gelemez." *Ön sınırı vurgulayanlarda* ise olayın gerçekleşmesi bakış noktasında olabilir (Uğurlu, 2003, 253).

Uğurlu, bunların yanı sıra, Türkçede bir de "gerçekleşmiş bir olayı ifade etmeyen öngörülü bakış", *tarz bakışının* (modalperspektive) varlığından bahsetmiştir (Uğurlu, 2003, 254).

0. 4. 5. Kip

Çalışmamızda sıkça karşılaştığımız ve araştımacıların farklı biçimlerde açıkladıkları bir terim ise *kiptir*.

Kononov, *kip* için "hareketin konuşan tarafından gösterilen gerçeklikle münasebetini gösterir" demiştir ve kipi *emir, haber, şart, gereklik ve dilek* olmak üzere beş gruba ayırmıştır (Kononov, 1956, 291).

Kip, *Türkçe Sözlük*'te "fiillerde belirli bir zamanla birlikte konuşanın, dinleyenin ve hakkında konuşulanın, teklik veya çokluk olarak belirtilmiş biçimi, sıyga" olarak açıklanmıştır (TS, 2005, 1184).

Vardar, *kipi*, "eylemin belirttiği oluş karşısında konuşucunun tutumunu, bir başka deyişle, salt bildirmeyle mi yetindiğini, yoksa bir yorumda mı bulunduğunu,

istek, dilek, koşul, gereklik, buyrum mu anlattığını gösteren eylem biçimlerinin özelliği" şeklinde tanımlamıştır. Araştırmacı, kip ile zaman terimlerinin sıkça karıştığını, kip yerine tarzın, zaman yerine kipin kullanıldığını belirtmiştir (Vardar, 2002, 135).

Korkmaz, *kipi* "kök ve gövde durumundaki fiilin bildirdiği oluş ve kılışın; konuşan, dinleyen ya da kendisinden söz edilen şahıslar açısından ne biçimde, ne tarzda yansıtıldığını gösteren bir gramer kalıbı" olarak tanımlamıştır (Korkmaz, 2003, 148).

Kip madde başında "eylemin belirttiği iş, oluş veya duruma yönelik konuşucu tutumunu yansıtan, onun amacını, duygu ve düşüncelerini aktaran dilbilgisel kategori" açıklamasını veren Hengirmen, *kip ekini* "Türkçede eylem kök ve gövdelerine gelip cümlelerin kipini belirleyen ek", *kipliki* ise "kip ile birlikte olumluluk, soruluk gibi kategorileri de içeren üst dilbilgisel kategori" olarak açıklamıştır (Hengirmen, 1999, 256).

Gencan, "eylemler, zaman ve anlam özelliklerine göre türlü eklerle değişik biçimlere girer" ve "bu biçimlerin her birine kip denir" açıklamasıyla *kip* kavramını ortaya koymuştur (Gencan, 1979, 275).

Kiplerin "eylemin tarz ve zamanına ait itibari kalıplar" olduğunu belirten Bilgegil, bir zamana ait fiil eğer "muayyen bir şekil" içinde ifade edilirse o şeklin fiilin kipini oluşturacağını dile getirmiştir (Bilgegil, 1984, 262).

Kocaman, *bildirme, dilek- şart, gereklilik* gibi yalnızca fiil ve fiilliği ilgilendiren bir çerçeveyle kip olgusunun tanımlanamayacağını, "acaba, sakın, kuşkusuz, eğer" gibi fiil veya fiilliği niteleyen unsurlarla beraber büyük bir çatının kip olarak algılanması gerektiğini dile getiriyor. Yani araştırmacı, "kipsel olguların tümce üstü birimler açısından ele alınmaları" gereğini ortaya koyuyor (Kocaman, 1981, 81- 85).

Kipi, fiilin bildirdiği hareketin, durumun konuşucu tarafından ne biçimde yansıtıldığını gösterir birim olarak adlandıran Aksan, bunun "bir bakıma, açıklamada beliren ruh durumu" olduğunu belirtmiştir. Kavramı genelleyerek sınıflandıran araştırmacı, fiilde zaman veya oluş biçimi söz konusuysa *bildirme*, istek, şart gibi farklı *ruh hâlleri* bulunuyorsa *tasarlama kipleri* vücut bulmuştur açıklamasını yapmıştır (Aksan, 2000, II- 101).

Dilâçar, *kipi* "fiilin gösterdiği sürecin hangi psikolojik koşullar altında meydana geldiğini ya da gelmek istendiğini bildiren ve ruh durumunu, kişisel duyguları, niyeti, isteği, belirten" dilbilgisel ulam olarak tanımlamıştır. Araştırmacı, kipin herhangi bir

dilbilgisel unsura, eke bağlı olmaksızın söz konusu olabileceğini, bunun yanında *bildirme kipi* (gider, gidiyor, gitti vb.), *kesinlik kipi* (gitmiştir, gidiyordur vb.), *tumturak kipi* (gitti mi gitti vb.), *şüphe kipi* (acaba gitti mi vb.), *istidlal kipi* (takındığı tavırdan gideceği belli idi vb.), *bileşik buyurum kipi* (gitsindi vb.) gibi kategorilerde de görüldüğü üzere şeklin de kipi belirlemede söz sahibi olabileceğini ortaya koyuyor (Dilâçar, 1971, 81- 145).

Palmer ise *kipi* (mood), şart, emir vb. dilbilgisel ve bilhassa yapıbilgisel unsurlar için, *kipliği* (modality) cümlenin bütününün sağladığı anlam için kullanıyor, yani kipliği bir çıkarım olarak nitelendiriyor (Palmer, 1994, V- 2535- 2541).

Çalışmamızda, *kip* terimi Türkçe için, Dilâçar'ın da belirttiği gibi, biri şekle dayalı ve biri de şekil üstü olan iki kol olarak ele aldık. *Bildirme* ve *tasarlama* kipleri olarak ikiye ayrılagelen şekle dayalı kip ile birlikte bir de fiile gelen eklerin ötesinde cümlenin tamamından çıkarım yoluyla elde edilen ruh hali kipin iki kanadını oluşturmaktadır.

0. 4. 6. Birleşik Fiilde Görev Alabilen Ekler

Kipleri, bakış ve kılınış kategorilerini ele aldıktan sonra şimdi de *Ḳışaṣü'l-Enbiyā*'da geçen birleşik fiilin kuruluşu ve anlam değerleriyle ilgili eklerin araştırmacılar tarafından ne şekilde değerlendirildiğini ortaya koymak yararlı olacaktır.

Mansuroğlu, *-mXş* ekinin özelliklerini iki ana grupta toplamıştır:

1. *Almış* gibi kullanılışları, *almış idim*'in de açıkça gösterdiği gibi şüphe edilen, anlatılan, tamamlanmış, tamamlanmamışlık gibi hususların hiçbirini bulundurmayan, basit geçmiş zamanlardır.

2. *Söylendiğine göre, güya, sanki* manasını ancak *i-* fiiline getirilen *-miş* eki vermektedir (Mansuroğlu, 1953, 345- 350).

Göksel ve Kerslake *-mXş* ekinin bakış kategorisi içinde *perfective* sınıfında yer aldığını belirtmişlerdir. Yani söz konusu yapılarda geçmişe gönderim ve tamamlanmışlık söz konusudur (Göksel ve Kerslake, 2005, 330- 331).

Uzun, *isteme kipleri* doğrudan kipsel alt kategorilere ayrılırken, *bildirme kiplerinin* neden yalnızca zamana dayalı bir tasnife sokulduğunu sorgulamıştır. Başka bir deyişle bildirme kipleri yalnızca zaman mı belirtir ya da isteme kipleri zamana dayalı bir nitelik taşımaz mı sorularını yöneltiyor (Uzun, 1998, 106). Buna en belirgin örnekler olarak *-yor, -sA, -p/ -A* ekleri gösterilebilir. Türkiye Türkçesi dilbilgisi

kitaplarında, genellikle, *şimdiki zaman* adıyla geçen *-yor* eki hece yutumu sonucu oluşmuş bir şekildir: *<yorı-r*. Bu niteliğine dayanarak arkaik özelliği olan süreklilik kavramını bilhassa birleşik fiillerde tarz eki olarak kullanıldığında ve bakış kategorileri sorgulandığında görmekteyiz: geliyor idim vb. *-A* istek eki *Eski Anadolu Türkçesi* döneminde hem istek hem de eskicil şeklinin niteliğinin getirisiyle (<-GA/ -GAy) gelecek zaman işleviyle de kullanılmaktadır. *-GAy ve –GA* gelecek zaman kavramı taşımaktadır, fakat bu gelecek istenilen niteliktedir ve kati gelecek olan *<–Gu+ iyelik eki + turur* biçimi kesinliğinden şüphe olmayan gelecek söz konusu olduğunda kullanılmaktadır. Yine "-A" ekinin zaman kavramından "istek"e yönelişi de sebepsiz değildir, zira istekler, arzulananlar geleceğe yöneliktir ve bilhassa eskicil şeklinde arzulanan ve kesin olmayan geleceği anlatan bir ekin bildirme kipinden tasarlama kipine geçişi tesadüf değildir.

Bu duruma benzer şekilde Acarlar, "-miş'li geçmiş zamanın hikâye kipinde kullanılışı sırasında bu özelliğinden sıyrıldığını anlamda belirlilik, kesinlik" kazandırdığını dile getirmiştir (Acarlar, 1969, 250- 253).

Johanson, *-mXş* ve *-GAn* eklerinin "evidensiyel" (delilli veya çıkarımsal) ve dolaylı referans için geçmiş nitelikleriyle kullanıldıklarını belirtmiştir (Johanson-Demir, 2007, 94). Öner, *-GAn* ekinin Kıpçak grubu Türk yazı lehçelerinde hem belirli hem de belirsiz geçmiş zaman kavramlarını karşılayabildiğini dile getirmiştir (Öner, 1998, 211).

Ana hatları *-DI'li geçmiş zaman* olan bir anlatıda öğrenilmişlik belirtilmek istenildiğinde karşımıza *-mXş* eki gelmektedir diyen Brendemoen, bu tutumun temel bir kaide olmadığını ve *-mXş* yerine *geniş ve şimdiki zaman* eklerinin de kullanılabildiğini belirtmiştir. Araştırmacı, *-mIş'li geçmiş zamanın öğrenilmişlik fonksiyonunun* Doğu Karadeniz ağızlarında bulunmadığını, buradaki *-mXş* ekinin ise "postterminal" (eylemin gerçekleşmiş veya bitmiş durumu) olarak iş gördüğünü vurguluyor ve bunu Halaççа ile Azericedeki örneklerle destekleyerek ekin bu özelliğinin aslında tarihî süreç içinde birincil nitelik olduğunu ve öğrenilmişlik anlamının sonradan kazanılmış bir özellik olduğunu belirtiyor: otuz sene bu işe ç'alişmişim vb. Brendemoen, *-DI'li geçmiş zamanı* "terminalite", eylemin geçmişte bir nokta olarak gösterildiği bakış, olarak değerlendiriyor (Brendemoen, 1999, 199- 206).

Göksel ve Kerslake, *-mXş* ekini olduğu gibi *-DX* ekini de "perfective" kategorisine yerleştirmişlerdir (Göksel ve Kerslake, 2005, 330- 331).

Hanser, Türkmencede belirli geçmiş zamanın süregelen bir hareketi ifade için kullanılabildiğini ve bunu özellikle "zaman gösteren eylemler" ile veya bu tür eylemlerle birleşerek yaptığını ileri sürmüştür: Durdı kolxo:zzo yö:rdü "Durdı, kolhozda çalışırdı"; olor gitdiler oturdulor "onlar uzun süre gittiler" (Hanser, 2003, 99). Burada söz konusu olan süreklilik, yardımcı eylemlerin kılış özellikleriyle yapıya aktarılmış ve *–DX* eki ise yine *perfective* kategorisinde yer almış olsa gerek.

Gerek zaman eki olarak ve gerekse birleşik fiillerde zarf-fiil işleviyle, ancak bilhassa asıl unsurdan önce veya ona paralel olmaya dayalı zaman bildirmelerle, *-p/ -A/ -y* eklerinin zaman çizgisindeki nasıllığını ortaya koyan Tekin, *-p* ekinin zaman bakımından kendisinden sonra gelen fiilden önce olduğunu ve *-U* de böyle bir zaman önceliğinin söz konusu olmayıp eş zamanda olma bildirdiğini tespit etmiştir (Tekin, 1992, 69- 119).

Turgunbayev de Kırgızcada *-A/ -U/ -I* ve *–p* zarf-fiillerinin gerek *turur* ile oluşturdukları birleşikleri gerekse müstakil kullanımlarını inceleyerek, söz konusu ünlü zarf-fiillerin esas fiille eşzamanlı- paralel olma, *-p* zarf-fiilinin ise esas fiilden önce olma bildirdiğini ortaya koymuştur. Araştırmacı bu yapılardaki zarf-fiilleri zaman çizgisine yerleştirdiğinde, ünlü zarf-fiilli yapının şimdiki, *-p* zarf-fiilli yapının geçmiş zaman ifade ettiği sonucuna varmıştır (Turgunbayev, 1999, 497- 503).

Ancak Turgunbayev, fiil sözlük birimin önüne gelen *–(i)b* zarf-fiiliyle ardı sıra gelen bir yardımcı fiilden oluşan birleşik fiiller üzerlerine *-(i)b* eki aldıklarında şimdiki zaman göreviyle kullanıldıklarını dile getirmiştir: *åş-i-b yåt-ib-di-kü* "aşıyor", *taq-ı-b yür-i-b-sänmi* "takıyor musun" (Turgunbayev, 1999, 497- 503). Coşkun, Özbekçede *-p+ er-* yapısını (ökünüp erti "pişman olmuştum" vb.) birleşik çekim olarak görürken, *-p tur-* yapısında bildirmeden bahsediyor (Coşkun, 1999, 173- 192).

Göğüş, *-p* zarf-fiilinin işlevleri için *arka arkaya oluş* ("çocuk oturup kalkıyor" vb.), *acele- hız* ("kedi kuşu kapıp kaçtı" vb.), *beraberlik* ("okuyup yazıyor" vb.), *durum* ("taşa basıp geçti" vb.), *süreklilik* ("yaşayıp gidiyor" vb.), *zaman önceliği* ("ben o hayatı görüp geldim" vb.) kategorilerini tespit etmiştir. Benzer şekilde *-A* zarf-fiilinin zaman çizgisindeki konumu ve anlam özelliklerini de inceleyen araştırmacı, *amaç* ("eş dost hasta göre geliyorlardı" vb.), *zaman sınırı* ("Atatürk 10 Kasım 1938'de saat 9'u 5 geçe öldü" vb.), *tarz* ("bu işi ortaklaşa yaptılar" vb.) sınıflarını tespit etmiştir (Göğüş, 1989, 89- 142). Fakat bu tasnifte dikkat çekici olan, *-p* zarf-fiilli yapılarda zarf-fiil ekini alan

unsur her halükârda asıl fiilin öncesinde olmayı işaret etmektedir ve *-A* ekini alan unsur da bağlı olduğu fiille eşzamanlı olma anlamı vermektedir.

Eckmann, *-p turur* birleşiğini "belirli geçmiş zaman" ve "geçmiş zaman II" adlarıyla karşılamış ve "gerundiumla yapılan kipler" başlığında değerlendirmiştir (Eckmann, 2003a, 34; 2003b, 129). Eckman, *-A turur* biçimindeki birleşikleri ise şimdiki zaman kategorisinde ele almıştır ve hem şimdiki zamanı karşılayan hem de geçmiş zamanı karşılayan yapıların olumsuzunun *-mAydUr* veya *-mAdIn turur* biçiminde olduğunu belirtmiştir (Eckmann, 2003, 34). İlgi çekici olan ise, Eckmann bu yapıların kişi unsurunun çekime katılışını gösterirken bütünün bir kip eki gibi vazife gördüğünü ve kişi zamiri ya da ekinin bu bütün üzerine geldiğini belirtmiştir: < *-p turur+ kişi unsuru*.

Eckmann'ın bahsettiği birleşiklerin Harezm Türkçesindeki biçimlerini inceleyen Ata, *-p+ kişi zamiri* ya da *-p + -dUr* yapılarının belirsiz geçmiş zamanı karşıladığını belirtmiştir (Ata, 2002, 74).

Adı geçen yapıların Özbekçe ve Azeri Türkçesindeki görünüşlerini inceleyen Abik, yapıların belirli geçmiş zamanı (geçmişte olup tamamlanmış ve etkisi devam eden), ve belirsiz geçmiş zamanı karşılayabildiğini belirtiyor (Abik, 1998, 27- 39).

Schinkewitz, *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'daki *-p turur* yapısını yakın zamanda olmuş ve etkisi hala süren olaylar için kullanılan "yakın mazi" kategorisine yerleştirmiştir (Schinkewitz, 1947, 8).

Birleşik *-p turur/ -p tur* yapılarını görülen geçmiş zaman eki olarak adlandıran Karamanlıoğlu, *Et-Tuhfetü'z- Zekiye*'ye dayandırarak bu yapının tam şeklinin *duraklamak* ya da söze güzellik vermek için kullanıldığını söylüyor. Araştırmacı *-a-dır< -a-turur* birleşiğini de şimdiki zaman sınıfında değerlendiriyor ve olumsuz çekimi için de *-mAy-dIr* birleşiğini işaret ediyor (Karamanlıoğlu, 1994, 124- 128).

Araştırmacıların, genel olarak, geçmiş zaman- geçmişte olup etkisi hala süren- olarak adlandırdığı *-p turur* birleşiğinin oluşumunu incelediğimizde karşımıza şu durum çıkıyor: *<-p tur-ur* birleşiğinde sürekliliği ve konuşma anından önce de olsa konuşma anına etki etmeyi sağlayan iki unsur söz konusudur: *tur-* fiilinin kılınış özelliği ve *–Ur* eki. Örnekteki gibi görünen bir yapıda olay bu iki unsur sayesinde konuşma anında da devam edebilmekte veya etkisini göstermektedir. Fil sözlük birimin üzerine gelen *-p* zarf-fiili ise birleşiğin belirttiği hareketin geçmişte başladığını ortaya koymaktadır. Örnek *-A turur* biçiminde olsa idi, bu kez de yine etkisi ya da fiil sözlük birimin

belirttiği hareketin kendisi konuşma anında devam etmektedir, fakat bu kez fiil sözlük birimin işaret ettiği hareket önceki bir noktadan başlamamış ve eşzamanlılık söz konusu olmuştur. Örneği <*kel-i-p tur-dı* biçiminde tasarlarsak bu defa artık söz konusu eylemin konuşma anında sürerliği ya da doğrudan etkisi söz konusu değildir, zira *-dı perfective'i* birleşiğin geçmişte bir noktada gerçekleştiğini göstermektedir ve bu bir tamamlanmışlıktır (Veriden de anlaşılacağı üzere bütünün zaman eki yine yardımcı fiilin üzerindedir ve tarz eki ise fiil sözlük birimin üzerinde çeşitli görünüşlerle karşımıza çıkmaktadır.). Fiil sözlük birimin üzerindeki *-p* eki ise, birinci unsurun gösterdiği hareketin yardımcı fiilin işaret ettiği geçmişteki noktadan da önce başladığını ve bunun *tur-* fiilindeki kılınış niteliği ile sürer biçimde tasarlandığını işaret etmektedir.

Birleşik yapılar içinde *-p* ve *-y* zarf-fiillerinin birlikte kullanıldığı tek yardımcı fiil *tur-* değildir. Oskar Hanser, Türkmencede *-p bol-* birleşiğinin *yeterlik* işleviyle kullanıldığını belirtmiştir (Hanser, 2003, 168- 171).

Coşkun, *-p bol-* yapısının tamamıyla sonuçlanmış, yapılmış bir iş veya oluş, yeterlik ve şartlı tamamlanma (*süsäýib bolsä-dä* "ağırlaşsa da" vb.) bildirdiğini ortaya koymuştur (Coşkun, 2000, 180- 181).

Coşkun, Özbkçedeki *-p er-* yapısını birleşik çekim olarak değerlendirmiş (Coşkun, 1999, 173- 192); Cumakunova ise Kırgızcadaki *-p ir-/ iy-* yapısında yer alan yardımcı fiilin müstakil anlamlarının olmadığını, ancak fiil sözlük birimin "çabuk ve tam yapıldığını" bildirme göreviyle kullanılabildiğini belirtmiştir (Cumakunova, 1999, 233- 237).

Schinkewitz, *-mAy er-di* birleşiğini "yakın geçmiş zaman I" olarak adlandırmıştır: *kelmey erdim, çıkmay erdi* vb.

Dilâçar'ın "bileşik buyurum kipi" olarak nitelendirdiği ve *gitsindi* gibi örneklerle tanıkladığı kategoriyi (Dilâçar, 1971, 81- 145) ayrıntılı bir şekilde inceleyen Abik, *gitsindi, çıksındı, girmeliyimdi, olsunmuş, gitsinlerdi* vb. örneklerde birinci kişi söz konusu olduğunda "niyet ve irade", ikinci kişilerde "istek ve emir", üçüncü kişilerde ise "arzu ve ümit" ifade edildiğini belirtmiştir. Abik, bu tarz yapılanmaların birer psikolojik iç monolog biçiminde tasarlandığını dile getirmiştir. Abik, bu tip yapılarda yer alan birinci unsurun kalıplaşarak isim halinde algılandığı ve *i-* fiilinin bu isim unsuru üzerine geldiği tespitini sunmuştur (Abik, 2000, 64- 80).

Konu *-sA* ekine geldiğinde ise karşımıza bu ekin bir zarf-fiil eki olduğunu ve kip eki olduğunu savunan iki ana bakış açısı çıkmaktadır.

Develi, *-sA* biçim birimiyle kurulmuş ve "şart, sebep, zaman" gibi anlatım alanlarıyla hiç ilgisi olmayan birçok yapının var olması, söz konusu biçim birimin sadece birkaç fonksiyonu itibariyle *zarf-fiil* olamayacağını belirtmiş ve *XVI.- XVII. Yüzyıllar arasındaki Osmanlı Türkçesi* metinlerini inceleyerek *-sA* biçim biriminin söz dizimi bakımından görevlerini ortaya koymuştur: *fail, nesne, zaman tamlayıcısı, hal tamlayıcısı ve yer tamlayıcısı* (Develi, 1995, 91- 94).

Karahan, *-ArAk* ekinin "tarz", *-(y)XncA* ekinin "zaman bildiren" bir zarf-fiil eki olması gibi *-sA* biçim biriminin de "şart, zaman, sebep" vb. bildiren bir zarf-fiil eki olduğunu öne sürüyor ve "kip ekleriyle çekimlenmiş bütün fiiller, -sa/ -se ekli fiiller hariç, yargı taşır"- *-sA ekinin dilek işlevi hariçtir*- diyerek de iddiasını destekliyor (Karahan, 1994, 471- 474).

Gülsevin, "gerundiumlar, fiillerden türeyen ve cümlenin yükleminin zarfı olan şekillerdir" kaidesinden yola çıkarak Türkçenin dilbilgisi kitaplarında "dilek-şart" kipi olarak geçen *-sA* ekinin aslında "gerundiumlar" bölümünde değerlendirilmesi gerektiğini belirtiyor ve *-sA* ekli fiillerin (dilek anlamlı az örnek dışında) cümlenin yüklemi olamayacağını ve fonksiyon itibarıyla ancak zarf konumunda olabileceğini dile getiriyor (Gülsevin, 1990, 276- 279).

Korkmaz, Orta Türkçede tek bir biçimle karşımıza çıkan *-sA* ekinin hem dilek hem de şart kipini işaret etmesinden yola çıkarak, bu iki kipin aslında hangi eklerden vücuda geldiğini sorgulamıştır. Araştırmacı çalışmasında dilek kipinin bir esas cümle kurabilirken, şart kipinin ise ancak yardımcı cümle olabileceğini belirtmiştir. *-sAr* ekinin Köktürkçede kişi unsuruyla çekimlenmeden ve zarf-fiil ekiymiş gibi kullanılmasını göz önünde bulunduran Korkmaz, adı geçen iki kipin bu ekten kaynaklanmış olamayacağını dile getirmiştir. Buradan yola çıkan araştırmacı dilek kipi olan *-sA* ekine köken olarak *-sAk* biçim birimini işaret ediyor. Korkmaz, her iki eki de *+sA-* ekinden getirmiştir: < *+sA- r* (geniş zamanın üçüncü teklik kişisi); < *+sA- k* (isimden isim yapan ve sıfat türeten ek). Korkmaz bu yaklaşımı için *Divanu Lugati't-Türk*'ten tanıklar sunmuştur: II- 55 *ol berü kelig-sek erdi, ol evge kirigsek ol*. Söz konusu yapı kişi unsuruyla beraber çekimli fiil olarak görünüyor (Korkmaz, 1982, 305-315).

Söz konusu ek hakkındaki bu farklı yaklaşımlar, özellikle, *tėdi ẹrse* birleşiğinin açıklamasında önem kazanmaktadır. Daha önce de değindiğimiz gibi yapının bütününün

–(y)XncA zarf-fiilin işlevini gütmesini sağlayan, birleşiğin sonuna gelen *-se* biçim birimidir. Ekin adına her ne denirse densin, söz konusu birleşikteki görevi, yapının bütününün zarf işleviyle kullanılmasını sağlamaktır.

0. 4. 7. Yardımcı Fiiller

Çalışmamızda yer alan terimler ve diğer bazı unsurlar üzerindeki görüşleri ve bizim verilerimiz ışında bunları değerlendirmemizi ortaya koyduktan sonra, şimdi yeniden Ercilasun'un *birleşik fiil* ile *birleşik fiil çekimini* birbirinden ayıran ölçütlerini tahlile dönebiliriz. Daha önce de değindiğimiz gibi Ercilasun, birleşik fiillerle birleşik fiil çekiminin faklı olduklarını gösterir üç ölçüt ortaya koymuştur:

1. *Bol-* fiili çekimli şekillere girer; *er-* fiili yalnız *–dI, -mIş, -sA, erür/ ermez (bildirme)* şekillerini alır[22].

2. *Er-* fiilinden önce sıfat-fiil kökenli çekimli fiillerin yanı sıra *–dI* ve *emir kipi* de geliyor. *Bol-'*dan önce ise ya isim ya da isimleşmiş, sıfat-fiil ekli bir unsur gelebiliyor[23].

3. *Bol-* fiili yapıya anlamıyla katılırken *er-*'de böyle bir özellik karşımıza çıkmıyor[24] (Ercilasun, 1984, 151- 152).

Ercilasun'un ortaya koyduğu ölçütlerden birincisiyle ilgili *Orta Türkçede* ve Türkçenin diğer tarihî ve çağdaş lehçelerinde farklı örneklere rastlanmaktadır: KB/ 1710 biligsiz bile tursa devlet ḳalı; biliglig bile turġa tüplüg *erip* "mâdemki saâdet bilgisiz ile birlikte yaşayabiliyor, bilgili ile elbette daha esaslı surette bağdaşacaktır" ;

---

[22] Bu hususta Deny de Türkiye Türkçesinde "ol-" fiilinin tam bir tasrifinin bulunduğunu ve *i-* fiilinin böyle bir özelliğinin olmadığı daha sınırlı bir çekim şemasının söz konusu olduğunu belirtmiştir (Deny, 1941, 465). Benzer şekilde Yalçın da bütün zaman ve şekil eklerini almadığını sebep göstererek *i-* fiili için "fi'l-i cevheriye" ve "fi'l-i nâkıs" adlandırmalarını tercih ediyor (Yalçın, 2000, 153).

[23] Clauson, *er-* fiilin öncesindeki yapıların genellikle neler olduğunu "participles, etc. of other verbs" olarak açıklamıştır (Clauson, 1972, 193). Yalçın, *ol-* fiilinin, çokluk, Arapça ve Farsçadan sıfatlarla ve "sıfat demek olan ism-i fâil ve mef'ullerle" birleştiğini dile getirmiştir (Yalçın, 2000, 152). Bu konuda, bilhassa, *-mAk bol-, -p bol-, DX bol-, -sA bol-, -gAlI bol-, -p er-, -U er-, -gUlXk er-* birleşiklerinden bahsedeceğiz ve araştırmacıların bu ölçütlerinin de bir ayırt edicilik taşımadığını ortaya koyacağız.

[24] Deny de Türkiye Türkçesi için, *karmaşık yapılarda ol-* fiilinin "analitik" (çözümlemeli) düzenek kurduğunu, *i-* fiilinin ise birleşiğe anlam vermeden sadece dilbilgisel bir araç olduğunu belirtiyor (Deny, 1941, 465). Büker de *i-* fiilini "auxiliary verb" olarak görmez ve "defective verb" adlandırmasını tercih eder ve yardımcı fiilin hem asıl anlamının hem de birleşiğe katıldığında özel bir anlamının olmasının gerektiğinden bahseder (Büker, 1990, 9- 14).

KB/ 6539 kögüz kerdim ança yaġı sançmış er teg; küvez teg kür *erip* ḳaya teg ḳaḍıttım "düşmanına gâlip gelen insan gibi, öylesine göğüs kabarttım; mağrur insan gibi, kabadayı olup kaya gibi karşılarına dikildim"; KB/ 897 bu eḍgüg bilir ol kişi eḍgü tip; asıġlıġ *erürin* munı ḳılġu tip "bu iyiyi insan iyi olarak tanır ve faydalı olduğu için, yapılmasını ister"; KB/ 663 sevve baḳtıñ erse közüm yümdüküm; saña körkitür men negü *erdüküm* "sen sevgi ile bakınca, ben gözümü yummak suretiyle, sana nasıl olduğunu göstermek istedim"; KB/ 33 sini *erdüküñ* teg ögümez özüm; sini sen met öggil kesildi sözüm "seni olduğun gibi methedemiyorum; seni sen methet sözüm kesildi"; KB/ C6 yalñuḳ oġlı aġırlıḳı uḳuş bilig birle *erdükin* ayur "insanoğlu hürmetinin anlayış ve bilgiden ileri geldiğini söyler" vd. (Arat, 1998; 1999). *Kutadgu Bilig*- 33'teki örnekte *er*- fiilinin müstakil olarak da cümlede yer alabildiğini apaçık görmekteyiz. *Er*- fiili, tıpkı diğer fiiller gibi, müstakil kullanılabilmekte, bilinen ve alışılagelmiş bulunulan çekimleri dışındaki eklerle de çekime girebilmekte ve hatta çatı eklerini dahi üzerine alabilmektedir: T/ Doğu- 4 ilteriş ḳaġan ḳazġanmasar (Doğu- 5) udu ben özüm ḳazġanmasar, il yeme bodun yeme *yoḳ erteçi* erti; T/ Doğu- 6 ne buñı *bar erteçi* ermiş; T/ K- 2 *yoḳ erteçi* erti; KT/ Kuzeydoğu kü tig(i)n: kooń yılḳa: yiti y(e)g(i)rm(i)ke: uçdı: tok(u)z(u)nç (a)y: y(e)ti ot(u)zḳa: yoġ: *(e)rtütüm(i)z*; BK/ Güney- 10 l(a)ġzin: yıl: biş(i)nç: (a)y: yiti ot(u)zḳa: yoġ: *(e)rtürt(ü)m*. NF/ 187- 5 Abū Ḥanīfe raḥmi tirigi bar *ergînçe* ol miñ yarmaḳġa heç ėlig (6) tegürmedi; NF/ 239- 7 Yā Umm-i Seleme, saña nė ma'lūm boldı anıñ uçmaḥlıġ *erdüki*; NF/ 80- 6 Biz munça vaḳıtdın küyüp *erdük* ḳaçan çıḳġay (7) tėp.

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da yer alan *er*- fiilinin müstakil kullanımları da ilgi çekicidir, zira birleşik yapıda eriyip kaybolan *er->i*- fiili değil, birleşiğin isim unsurudur. Yani *er*- fiili bu dönemde tek başına boy gösterebilecek kadar anlam taşımakta, bir başka deyişle kullanıcıları bu fiilin anlamıyla da kullanılabildiğinin farkındadırlar: KE/ 10r- 18 Men siziñ (19) teñriñiz ermes mü-men? …. Ḳamuġları cevāb aydılar: *erür- sen*; KE/ 234v- 1 Resūl 'aleyhi's- selām ḫatunı erür mü- sen? *Erür-men* tėdim. KE/ 230r- 3 men sizni bu dīnimiz (4) içinde ok *erürler* mü *ermes* mü tėp sınayur erdim; KE/ 146r- 3 niçe hem andın evvel ẕillet *ermese* yalavaç ol ḳadr-(4)-nı özlerindin uluġ ẕillet kördiler (Bu

örnekte "er-" fiili "–mA-" olumsuzluk ekini almıştır ve şart çekiminin olumsuz gövdesi oluşturulmuştur.); KE/ 179r- 7 men barıp Daḳyānūs ermesiñizni (8) aytu bėreyin; KE/ 123r- 11 Mevlī dīdārın su'ālġa *tuş ermez üçün* bėrmedi; KE/ 104r- 2 ve 124r- 6 mundaġ (3) küçüñ ḳuvvetiñ bar *igeç* Yūsufnı börige nelük yėdürdiñ; KE/ 120r- 3 Açıġıdın yalañaç ikenin (4) bilmedi; KE/ 247- 3 Anda kėḍin ʿAbdu'llāh Veheb (4) El- Keblī kirdi, cühūd *erip* müsülmān bolmış erdi. Ayrıca *er-* ve *tur-* fiilleri tıpkı *bol-* fiili gibi *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da "var olmak, bulunmak" anlamlarıyla ve müstakil kullanımlarıyla da çıkmaktadırlar: KE/ 8v- 21 ḳayda ʿābid erse ʿālimġa ḫıḍmet ḳılmaḳ kerek; KE/ 9r- 14 toprakḍın yaratılmışından berü miñ (15) ėki yüz ḳırḳ yıl ęrdi; KE/ 24r- 10 altıda yılḳı ḳara-(11)-lar erdi; KE/ 24r- 11 ortasında Nūḥ ḳavmi birle üstünde ḳuş ḳurtlar erdi; KE/ 28r- 5 Ādemdin ṭūfānġa tegi ėki miñ ėki yüz (6) ḳırḳ ėki yıl erdi; KE/ 56v- 19 İbrāhīm yalavaç vaḳtında erdi Ürdün yėrinde[25]; KE/ 62v- 16 Kenʿāndın Ḳaṭramġa on künlük erdi; KE/ 63v- 1 ol bitigde bu erdi; KE/ 179r- 10 ol ėlde ėki türlüg ḫalāyıḳ erdi; KE/ 195r- 2 ḳayu (3) yoḳsuz çıġay erse īmān keltürdi; KE/ 26v- 4 tegresinde taġı turur; KE/ 226r- 3 sen bilmes mü-sen Mekkede (4) açlıḳ turur. Araştırmacının, genellikle, ortaya koydukları *er-*'in takip edilen ilk yazılı örneklerden bu yana tek başına kullanılamadığı ve yapım ekleriyle gövdeler oluşturamadığı yargısı elimizdeki örneklerle geçersizleşmiştir.

Er- fiilinin anılan bu özelliklerini yalnızca Karahanlı ve Harezm Türkçesi metinlerinde görmüyoruz. Fiildeki bu tutum adını andığımız iki dönemin de atası konumunda bulunan Uygurcadan yadigâr metinlerde de karşımıza çıkmaktadır: AY/ 31-21 t(e)ñriler k(e)ntü öz *ergüleringe* (22) kirtiler; AY/ 673- 3 k(e)ntü k(e)ntü *ergüleringe* (Kaya, 1994); AY/ 139- 20 yirtinçü-lerte erigme alḳu uluġ (21) bodis(a)t(a)vlar; AY/ 143- 1 ez-rua buyruḳ-ları *ergülüg* t(e)ñri yir-(2)-inte; AY/ 152- 12 andın (13) sıngar yirtinçü-de *erigme* ḳamaġ (14) bodis(a)t(a)v-lar-nıng; AY/ 153- 17 yirtinçü-de (19) *erigme* ḳayu neçe köni tüz tuyuġ-(20)-lı ıduḳ burḳan-lar; AY/ 157- 7 ḳayu uzun ton-(8)-luġ tınl(ı)ġ-lar tişi et'öz-in *erip* (9) erkek et'öz-in bulayın tip küs-(10)-eseler; AY/ 166-

[25] Bu örnekte *er-* fiili "bulunmak, yaşamak, var olmak" gibi anlamları taşımaktadır.

9 inçgü mengi-lig üç üḍ-lerte (10) ert*miş erip*; AY/ 192- 15 ol (16) ḳamuġ arasınta *erigm-e* t(e)ngri-ler; AY/ 196- 9 taġ-larta arıġ-larta (19) ḳısıl arayadan orun-larta inçin (11) mengin *erdeçi bolġay-lar*. Uygurcadan ve adı geçen diğer dönemlerden elde ettiğimiz bu tanıklarda *er-* fiili, tıpkı diğer fiiller gibi, olumlu ve olumsuz gövde oluşturabilmekte, çatı eki alabilmekte, muhtelif çekimlere girebilmekte ve fiilimsi ekleriyle cümle içinde farklı vazifelerde karşımıza çıkabilmektedir. Diğer bir deyişle *er-* fiili, diğer soydaşları gibi, cümle içinde ihtiyaca uygun olarak kullanılabilmektedir ve onlar gibi olağan bir fiildir (En azından veriler elde ettiğimiz dönemler için bunu söyleyebiliriz.). Fakat bir özelliğiyle diğer fiillerden ayrılır ki bu da kullanım sıklığı bakımından ana yardımcı fiil kimliğini kazanması ve bunun peşi sıra, önce, anlamıyla kullanılma özelliğini[26] kaybetmiş, daha sonra ise yalnızca kılınışıyla kullanılagelen bir fiil- hatta Gabain'in dediği gibi tasvir etme noktasına gelmiş bir yardımcı fiili- olmuştur. Bu süreç içinde son sesteki /r/ zaten dayanıksız olduğu konumundan düşmüş ve yapı çağdaş Türk lehçelerinde *er-/ ir-/ i-/ e-* gibi biçimlerle karşımıza çıkmağa başlamıştır. Türkiye Türkçesi açısından *ne idüğü belirsiz* gibi bir kalıp ifadede görebildiğimiz *i-* fiilinin anlamıyla kullanılma biçimine Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi metinlerinde daha sık rastlamaktayız: DK/ 32- 1 Dirse Ḫan oġlançuġı *idügin* (2) bilmedi, ḳarşu geldi; DK/ 34- 8 saġ idügin (9) bildi; DK/ 118- 9 Oġlum idügin andan bileyim; DK/ 140- 13 Ḳazan oġlan avda idügin (141- 1) andan bileyin; DK/ 158- 3 Mere delü ḳavat gözüm çönge idügin ne begenmezsin; DK/ 196- 1 Selcen idügin bilmedi; DK/ 273- 3 Tekür adam saldı, kim idügin bilüñ didi; AC/ 224 müsāvī idügi maḳām-ı īżāḥda der-miyān idilerek; AC/ 29 Ḳıyāfet-i ḳadīme ve cedīdeniñ aḫlāk ve efkārımız üzerinde te'sīri hemen hiç yok derecesinde idügini.

Türkçenin ana yardımcı fiilinin kullanımına dair tespit ettiğimiz tanıkları sunduktan sonra, şimdi araştırmacıların *er-, bol-, tur-, başla-, bil-, al-, bėr-* yardımcı fiilleri hakkında ortaya koydukları tespitlerini inceleyeceğiz.

[26] Bu noktada daha önce değindiğimiz, Gabain'in bir fiilin yardımcı fiil, modal yardımcı fiil ve tasvir fiil olma sürecini de burada hatırlamakta fayda vardır.

Clauson, *er-* fiili için "to be" açıklamasını vermiş[27] ve bu fiilin /ba:r/ yapısında da göründüğü gibi tek başına da kullanılabildiğini ve "to exist" anlamını yüklendiğini belirtmiştir. Araştırmacı "bol-" fiili için de "to become" karşılığını vermiştir ve bu iki fiilin anlamının birbirine karışmasının söz konusu olduğunu ve bilhassa *bol-* fiilinin anlamının *er-* fiiline yaklaşarak, özellikle *er-* fiilinin aldığı geniş zaman ekleri gibi ekleri yüklendiğinde, ayırt edici karakterini kaybettiğini dile getirmiştir. Clauson, *tur-* fiilinin ünlüsünün uzun olduğunu belirtmiş ve bu fiilin karşılığı olarak da "to be, or become, weak or emaciated"i vermiştir (Clauson, 1972, 193- 331- 530).

Bol- ve *tur-* fiillerinin *aoristinin* (=*sürer zaman*) görünümü *er-* fiilinin kılınışına en yakın nokta olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerek *Nehcü'l-Ferādīs* ve gerekse *Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā*'da sıkça geçen *maʿnīsi ol bolur/ turur* cümlesindeki birleşik unsurun fiil kısmını teşkil eden *bol-* ve *tur-* fiilleri- özellikle *bol-* fiili- aldıkları ekin getirisiyle kendi kılınışlarından ayrılmış ve tıpkı *er-* fiili gibi başlangıç belirtmeksizin var olmak manasında kullanılmıştır. Fakat her sürer zaman eki almış *bol-* fiili kendi kılınışından sıyrılmamıştır: KE/ 184r- 16 bir sāʿat anıñ (17) yolınġa kirse ḳamuġ kāfirlıḳı *yoḳ bolur*; KE/ 187v- 19 *rūşen bolmasdın* burun. Sözünü ettiğimiz bu yardımcı fiiller arasındaki kılınışlarına dair yakınlaşmaların bir diğer nedeni de, muhakkak ki söz konusu fiillerin geçişsiz unsurlar olmalarıdır. Zira *kıl-* yardımcı fiilinin sürer zamanında kılınış değişikliğine dair herhangi bir yöneliş görünmemektedir: KE/ 2v- 6/ 10 ṭāʿat kılur; KE/ 14v- 8 menʿ ḳılur-sen vb.

Bu noktada değineceğimiz bir konu daha vardır: Gramer kitaplarında ve diğer incelemelerde, neden *yoḳ/ bar bol-* ve *yoḳ/ bar ḳıl-* yapıları birleşik fiil alınırken *yoḳ/ bar er-* yapısına bildirme denmektedir? Gerek *er-* gerekse *bol-* fiillerinin kılınış özelliklerini daha önce değerlendirmiştik, bunların ışığında ve söz konusu birleşiklerin yapı bakımından görünümleri itibarıyla bu yapıların esasen birleşik fiil olduklarını söyleyebiliriz. Zira üç birleşik tipinde de yardımcı fiillerin bütüne getirisiyle anlam kazanmış birleşik fiiller söz konusudur. Bir diğer örnek ise *–abil-* anlamı veren ya da *anlamına gelir, manasındadır* biçiminde Türkiye Türkçesine aktardığımız ve *Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā*'da sıkça *ṫėmek bolur* olarak geçen birleşiktir. Bu yapı, çokluk, açıklanmak

[27] Biz de iki tarafı fiil olan birleşik fiillerde yer alan *er-* fiilinin oluşturduğu yapıları adlandırırken bu fiilin sözlükte yer alan " used to show the position of a person or thing in space or time" (Cambridge, 2005, 98) karşılığını göz önünde bulundurduk.

istenen bir ayet ya da hadisin Türkçe anlamı verildikten sonra kullanılmaktadır. Buradaki *bol-* fiili kılınışı itibarıyla *er-* fiiline yakındır. Fakat *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'*da *bol-* yerine *ḳıl-* fiilinin kullanıldığı örnekler de bulunmaktadır: KE/ 49v- 14 bir yolı İsmā'īl ėrdi, bir yolı İsḥāḳ tėmek ḳılurlar. Bu örnekte birleşiği teşkil eden yardımcı fiil geçişli bir fiil olarak karşımıza çıkıyor. Yardımcı fiili görevinde *kıl-* fiilinin görüldüğü bu örnekte, geçişsiz fiille yapılmış olan şeklin de bir birleşik fiil olduğunu göstermektedir.

*Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā'*da yer alan "KE/ 91r- 5 yat erdi yaẇuḳ boldı" örneği, *er-* ve *bol-* fiillerinin, kılınışlarını açıkça görmemiz bakımında önemli bir tanıktır. Bu cümlede *er-* fiili, *başlangıç belirtmeksizin ya da bir sona işaret eylemeksizin var olmayı*, *uzakta bulunma durumunu* dile getirmekte, *bol-* fiili ise *yaklaşmanın başlangıcıyla birlikte gerçekleşmesini* belirmektedir. Yine "KE 91r- 6 ḳurtḳa erdi yigit boldı" örneğinde de benzer durumu görmekte, *er-* fiili ile dile getirilmiş olan yaşlılık durumunun *bol-* fiili aracılığıyla başlangıcı işaret edilerek gençliğe dönüştüğüne şahit olmaktayız.

Turan, *i-* fiilinin Eski Anadolu Türkçesinde de tıpkı *ol-* gibi kullanıldığını dile getiriyor ve örnekler veriyor: az ıdugın, hakikat ıdugına, fettan ıdugın vd. Araştırmacı, *i-* fiilinin özellikle birleşik çekimlerde "bir hâl üzere bulunma", "bir oluş hâlini muhafaza etme" anlamlarında kullanıldığını belirterek aslında *i-* fiilinin birleşiğe kılınış özelliğinden mütevellit nasıl bir anlam kattığını da ortaya koyuyor (Turan, 1999, 265-289).

Gabain de *är-, bol-, tur-* fiillerinin aslen *kıl-* veya *kel-* gibi asli fiiller olduklarını ve anlamlarının da takriben "ulaşmak, tam olmak ve durmak" olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmacı, *tur-* fiilinin yardımcı fiil olarak nadir kullanıldığını anlamının ise genelde "mevcut olmak"a tekabül ettiğini belirtmiştir. (Gabain, 2000, 129).

Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*'nde "är- de, nadiren, bazan tasvirî fiil, bazan da esas fiil olarak görünür" diyor ve *ögretin-ü är-ür* "öğrenmektedir", *işle-yü är-älim* "şimdi çalışmak istiyoruz" tanıklarını veriyor. Acaba tasvir denilen yetenek yalnızca fiil sözlük birimi zarf-fiili olan birleşiklerde mi görünüyor? Özmen'in de belirttiği gibi (Özmen, 2007, 1417- 1426) iki fiilin bir birleşik oluşturmasındaki gaye, ister fiil sözlük birimi sıfat-fiil kökenli veya başka türden bir işletme eki alsın, isterse zarf-fiil ekini alsın, fiil sözlük birimin belirttiği durum ya da hareketin yardımcı eylem tarafından, yardımcı eylemin kılınış özelliğine dayanarak, belli bir mecrada gerçekleşmesini

sağlamaktır; yani yardımcı eylem, fiil sözlük birimin gösterdiği hareket ya da durumun nasıl cereyan ettiğini ortaya koyar ki bunun adı *tasvir* olmalıdır. Ayrıca Gabain'in verdiği örnekteki *er-* fiilinin emir çekimine benzer şekilde biz de *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da tanıklar elde etmiş bulunuyoruz: KE/ 2v- 19 ol işke lāyıḳ, ol 'amelge muvāfıḳ ermesin.

Brockelmann, *är-* fiilinin karşılığı olarak "sein"ı (olmak, bulunmak) vermektedir. Bu fiilin ekleşebildiğini de belirten araştırmacı, fiilin çekime girdiği unsurlar olarak *-di, -miş, sürer zaman ve –ken*'i veriyor ve tanık olarak da şu örnekleri gösteriyor: *äriр, anıñ şart ikänin, tirik ärkänçä, bar ärgäç, asıġ ḳılyu ämäs* (Brockelmann, 1954, 266- 267).

Brockelmann'ın verdiği örneklere benzer şekilde Erdal da Eski Türkçede bulunan tanıkları ortaya koymuştur: *-gAlI är-*[28], *-gUlXk är-*[29], *-U är-*[30], ärgäy[31], äriр/ ärmätin[32]. Erdal, Clauson'da da gördüğümüz gibi *är-* fiili için "to be", *bol-* fiili için ise "to become" karşılıklarını vermiştir (Erdal, 2004, 244- 250).

Schinkewitz, "yakın geçmiş zaman I" adlandırmasını karşılayan yapı olarak *-mAy erdi* birleşiğini göstermiştir: *kelmey erdim, kılmay erdim, çıkmay erdi* (Schinkewitz, 1947, 8-9).

Gabain, *-gU är-* yapısının "yeterlik" anlamıyla, *-gAy är-* ve *-AyIn är* birleşiklerinin ise "gerçekleşmemiş" olanı bildirmek amacıyla kullanıldığını belirtmiştir (Gabain, 2000, 88- 109).

Özyetgin, *Altınordu, Kırım ve Kazan sahası yarlıg ve bitiglerind*e geçen iki şekli tespit etmiştir: *irürde ve var igeç* (Özyetgin, 1996, 116- 121).

---

[28] Gabain'de de gördüğümüz gibi (Gabain, 2000, 89-90) Erdal da bu tip yapıları "intended actions" olarak adlandırmıştır.

[29] Yeterlik bildirir.

[30] Erdal bu tip birleşikleri için "continuing or repeated action" anlamını vermiştir.

[31] Erdal bu unsurun oluşturduğu birleşiklerdeki vazifesini "to serve the expression of tense and taxis" olarak tespit etmiştir.

[32] Erdal, bu unsurların oluşturdukları birleşikleri söz dizimi içinde zarf olarak kullandırdıklarına değinmiştir ki bu noktada birleşiklerin asıl unsuru ve bütünün şekil ve zamanını belirleyen unsurun ne olduğu konusunu anımsatmak yerinde olacaktır.

Kirişçioğlu, Sahacaya ilişkin çalışmasının tasvir fiilleri başlığında "hareketin başladığı ve devam ettiğini belirten" "birleşik fiil" olarak *-an er-* biçimini vermiştir: üleleen ererim "o zaman çalışmaya başladım" (Kirişçioğlu, 1994, 98- 100).

Coşkun, Özbekçede, *-p* zarf-fiil kökenli geçmiş zaman ekinin *er-* fiiliyle oluşturduğu birleşiğe örnek olarak *ökünüp erti*'yi ve karşılık olarak da "pişman olmuştu" anlamını veriyor (Coşkun, 1999, 173- 192).

Eckmann, *-GAn erür/ -GAn ermes* yapılarının etkisi devam eden tamamlanmış bir işi veya konuşucunun doğrudan haberdar olmadığı bir hususu işaret ettiğini belirtmiştir. Çağataycada *érgey* biçiminin varlığına değinen Eckmann, bunu Baykara Divanı'ndan elde ettiği tanıkla ortaya koymuştur: *anda bar érgey munça nīş miḥnet bilmedim*. Araştırmacı, *er-* fiilinin çekimleri arasında "partisib" olarak *érken*'i, "gerundium" olarak ise *é(r)geç*'i vermiştir. (Eckmann, 2003a, 134).

Cumakunova, *ir-/ iy-* fiilinin müstakil kullanımlarının Kırgızcada bulunmadığını, fakat *-p* zarf-fiilli fiil sözlük birim ile birleşerek hareketin "çabuk ve tam" yapılmasını gösterdiğini ifade etmiştir: men kattı cazıp iydim "ben mektubu yazdım" vb. Araştırmacı, *eken* yapısının "belirsiz veya belirli geçmiş zamanı", "isteği, niyeti" karşılayabileceğini ve "soru" bildirebileceğini dile getirmiştir. Cumakunova *er-* fiilinin sıfat-fiil eki almış biçimi olan *eken< er- gen* yapısının Kırgızcada yardımcı fiil kökünü koruduğunu, fakat zarf-fiil ekiyle oluşan *eken< er- ken* biçiminin ünlü uyumlarına uyup ekleşebildiğini ortaya koymuştur (Cumakunova, 1999, 233- 237).

Zeynalov, *iken* yapısının Oğuz grubu Türk lehçelerinde fiillerle kullanıldığında *-AndA*, isimlerle kullanıldığında "zaman kavramı" ve olasılık" bildirdiğini; Kıpçak grubu Türk lehçelerinde ise Oğuz grubundaki *imiş* yapısının karşılığı olarak kullanıldığını, ayrıca Türkmen Türkçesinde *koşaç* olarak vazife gördüğünü dile getirmiştir (Zeynalov, 1993, 292- 310).

Hacıolova, *erken* biçiminin birçok Türk lehçesinde *imiş* biçimine karşılık kullanıldığını belirtmiş ve *-ken* ekinin yalnızca *er-* fiiliyle birleştiğine işaret edip bunun *er-* daha yardımcı fiil değilken gerçekleşmiş olabileceğini ve tanımlanamamış bir yapı olduğunu dile getirmiş, Başkurtça *-gAn iken*, *-A iken* ve *mikin< mi iken* biçimlerini vermiştir: *O bu gün gelecek mikin* (Hacıolova, 1970, 1- 8).

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da *erken* biçiminin, *imiş* anlamıyla, hem isimlerle hem de fiillerle birleşik fiil yaptığını görmekteyiz: KE/ 73v- 19 ḳaçan atam birle olturmışda

Yūsuf ḳayda erken, kimin birle yörir erken, kimüñ yüziñe (20) telmüre baḳıp turur erken tėp meni yād ḳılġıl; KE/ 84r- 10 sen andaġ tėyürsen, bu mundaġ teyür (11) ḳayuñız sözi yalġan erken ne bileyin tėdi; KE/ 136v- 3 bulardın meniñ ornumda (4) oltururġa ḳayusı yaraġlıḳ erken tėp fikr ḳılur erdi.

Kırgızcada *eken* biçiminin isim işletme ekleri de alabildiğini örnekleyen Çengel (kayda ekenin vb.) , soru cümlelerinde çekimli fiilden sonra gelen *eken*'in şüphe edatı görevinde olduğunu ve Uygurcanın *erki*'sinden geldiğini belirtmiştir. Ayrıca *eken*'in, soru eki ya da soru kelimesi bulunmayan şart cümlelerinde *-sA*'den sonra gelerek "aşırı istek" vurguladığını da ortaya koyuyor: *Dagı bir neçe mektep açılsa eken* (Çengel, 1999, 641- 651).

Eken, şüphe edatı vazifeli olan, biçiminin Eski Türkçenin *erki* edatından geldiğini belirten Çağatay, *i-* fiilinin "partisipli" biçiminden örneklenerek son şeklini aldığını öne sürmüştür: *ärki, *ärkin, irkin, ikin> ikän* (Çağatay, 1988, 245- 250). Abik de Çağatay'ın bu tespitine paralel olarak *Hamsetü'l- Mütehayyirîn*'de geçen *irkin* biçimini, Köktürkçenin *erinç* ve Uygurcanın *erki* edatlarının anlamına denk biçimde Türkiye Türkçesine aktarmıştır (Abik, 2006, 158).

On beşinci yüzyılın başlarından itibaren *erki*'nin yerini *erken*'e bıraktığını, özellikle Harezm Türkçesi döneminde *erken* biçiminin ağırlık kazandığını belirten Korkmaz, Türkçenin güneybatı grubunda yer alan lehçelerdeki *ki* pekiştirme ve şüphe edatının kökeni olarak *erki* biçimini göstermiştir: *erki> irki> iki> ki* (Korkmaz, 1969, 389- 395).

Banguoğlu ise *-ken* zarf-fiilli olan *iken* biçiminin, *er-* fiilinin "şimdiki zaman sıfat-fiilinden" geldiğini ve daha sonra zarf-fiil anlamına geçtiğini belirtiyor (Banguoğlu, 2000, 480).

Ercilasun'un *er-* fiiliyle karşılaştırdığı fiillerden olan *bol-* fiilinin (Ercilasun, 1984, 151- 152) Türkçenin tarihî ve çağdaş dönemlerinde oluşturduğu birleşikler ve araştırmacıların bunlar üzerine değerlendirmeleri şöyledir:

Gabain, "yardımcı fiiller" başlığı altında ele aldığı *-U/ -gAlI bol-* biçimlerini "yeterlik" kategorisinde değerlendirmiştir (Gabain, 2000, 87). Erdal ise yeterlik kategorisi altında *-gAlI bol-* ve *-sA bol-* biçimlerini vermiştir. Araştırmacı ayrıca, *bol-* ve *är-* fiillerinin "actionality" bildirdiklerini de ifade etmiştir (Erdal, 2004, 246- 262).

Hacıeminoğlu, *Kutadgu Bilig*'den tanık olarak gösterdiği *tükel bilse bolmaz kılıklarını; yime alsa bolmaz alıklarını* beyitindeki *-sA bolmaz* yapısının "yeterliliğin olumsuz çekimini" arz ettiğini belirtmiştir (Hacıeminoğlu, 2003, 197)

Schinkewitz, *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā* için işaret ettiği *-mAk'lı belirtisiz vakıa mastarının* zamana herhangi bir gönderim olmaksızın kullanılmakta olduğunu ve *timek bolur/ bolgay* gibi şekillerin "delalet etmek, tesmiye olunmak" anlamında kullanıldığını belirtmiştir (Schinkewitz, 1947, 8-9).

Korkmaz ise *-mAk bol-(maz)* yapısının "imkânsızlık veya mümkün olabilme" bildirdiğini ileri sürmüştür (Korkmaz, 1960, 107- 124).

Eckmann, *-mIş bolġay* biçimini "tam (kesin) gelecek zaman" olarak, *-sA bol-* yapısını da "-A bilmek, mümkün olmak" şeklinde adlandırmıştır (Eckmann, 2003b, 28-33). Araştırmacı, "-ġan partisibinden yapılan kipler" başlığında incelediği *-GAn bolur* yapısının etkisi konuşma anında devam eden ya da konuşmacının doğrudan doğruya haberli olmadığı durumlarda kullanıldığını tespit etmiştir (Eckmann, 2003a, 124).

Ergin, "Dede Kokut Kitabı"nda *ol-* fiilinin sıfat-fiil kökenli unsurlardan sonra olan alışılageldik çekimlerinin yanı sıra farklı kiplerle de birleşikler oluşturduğunu dile getirmiştir (Ergin, 1997, 473). Bizim, Ergin'in işaret ettiği doğrultuda, *Dede Korkut Kitabı*'ndan tespit ettiğimiz tanıklar şöyledir: DK/ 159- 2 Mere ʿAzrāʾīl men seni giñ yirde ister-idüm (159- 3) tar yirde elüme girdüñ ola-mı; DK/ 134- 10 A bigler oġlan ḳancaru gitdi ola didi; DK/ 222- 12 Ḳırañ yirde tikilmiş (13) otaḫlaruñ o ẓalım yıkdurdı ola ḳardaş yügrük (223- 1) olan atlaruñ tavlasından o ẓalım seçdürdi ol ḳardaş biserek biserek develerüñ kaṭarından o ẓalım (3) ayırdı ola ḳardaş şölenüñde ḳırduġuñ ḳoyunuñ o ẓalım ḳırdurdı ola ḳardaş güvencüm-ile getürdügüñ gelinçügüñ o ẓalım senden ayırdı ola ḳardaş aġ ṣaḳallu babamı oġul diyü aġlatduñ ola ḳardaş aġça yüzlü anamı sızlatduñ ola ḳardaş.

Kazan Tatarcası ve Özbekçe tanıkları değerlendiren Schamiloğlu, *-b ol-* yapısının "eylemin sonucunun öznenin kendisi için, kendi yararına kullanılması" anlamını, *-A/ -y ol-* biçiminin ise "ihtimal" anlamını verdiğini dile getirmiştir (Schamiloğlu, 1996, 152- 168).

Özbekçenin iki tarafı da fiil olan birleşik fiillerinde yardımcı fiil göreviyle yer alan *bol-* fiilinin birleşiğe "bitme, tükenme" anlamını verdiğini söyleyen Yaman

(Yaman, 2000, 152), *-p bol-* yapısının kesinleşmiş, tamamıyla olmuş bir hareket ya da durumu, yeterliği veya şartlı tamamlanmayı bildirdiğini tespit etmiştir (Yaman, 2000, 180- 181).

Hanser, Türkmencedeki *-p bol-* ve *-mak bol-* yapılarının yeterliği karşıladığını ortaya koymuştur: *Bu köprüdön geçip bolormı?* "Bu köprüden geçilebilir mi?" (Hanser, 2003, 168- 171).

Araştırmacıların *tur-* fiili ve onun oluşturduğu birleşiklerle ilgili tespitleri ise şöyledir:

Gabain, *tur-* fiilinin yardımcı fiil vazifesiyle seyrek olarak kullanıldığını ve daha ziyade tasvir fiili olarak karşımıza çıktığını dile getirmiştir: *tüşmiş tururlar* "düşmüştürler" (Gabain, 2000, 87- 88).

Erdal *-U tur-* yapısının "continuing or repeated action" anlamlarını verdiğini belirtmiştir (Erdal, 2004, 250).

Schinkewitz, *-p turur* ve *-mAdIn turur* yapılarını, sırasıyla olumlu ve olumsuz, "yakın geçmiş II" başlığında ele almış ve yakın zamanda olmuş, etkisi konuşma anında da süren olaylar için kullanıldığını belirtmiştir (Schinkewitz, 1947, 8- 9).

Ata, *-p + kişi zamiri* veya *-p –dUr* yapısını "belirsiz geçmiş zaman" taşıyıcısı olarak değerlendirmiştir. Araştırmacı, gelecek zaman kategorisinin içinde *-GU (gelecek zaman sıfat-fiili) + iyelik eki + turur* biçiminde oluşmuş yapıları mutlak gelecek zaman ve gereklilik ifade eden unsurlar olarak değerlendiriyor (Ata, 2002, 74- 76).

Tur- fiilinin Kıpçak Türkçesindeki anlam ve işlevlerini "dur anlamıyla müstakil", "bazı isimlerle yeni bir fiil teşkil etme", "isim cümlelerinde bildirici durumunda bulunma" ve yardımcı fiil olarak kullanılma" biçiminde açıklayan Karamanlıoğlu, Kıpçak Türkçesindeki *-p turur/ -p-tur* biçimlerinin görülen geçmiş zaman işlevini güttüklerini ve *Et-Tuhfetü'z-Zekiye*'de geçen örneklerinin ya "duraklama" belirttiği ya da "söze güzellik vermek" için kullanıldığını ileri sürmüştür. Araştırmacı ayrıca, *-a turur/ -a-dır* yapılanmalarının "şimdiki zaman" kipini karşılamak için kullanıldığını ve olumsuzlarının *-mAydIr* biçiminde olduğunu belirtmiştir (Karamanlıoğlu, 1994, 124, 128).

Eckmann, *-A/ -U/ -y turur* yapısını şimdiki zaman, *-p turur + şahıs zamiri* ve *-mAdIn/ -mAy turur* yapılarını belirli geçmiş zaman, *-GU + iyelik eki + turur/ durur/ -dUr* yapısını "mutlak gelecek zaman", *-Gan turur* biçimini ise etkisi konuşma anında da

süren veya konuşucunun doğrudan haberli olmadığını işaret eden geçmiş zaman başlığında ele almıştır (Eckmann, 2003a, 126; Eckmann, 2003b, 33- 34).

Kazakçanın "kalıp fiilleri" üzerinde çalışan Tamir *tur-* yardımcı unsurunun da yer aldığı bu birleşiklerin görevleri arasında "fiillerin gerçek şimdiki zaman çekimini yapma" yani kesin olarak başlamış ve hâlen devam etmekte olan hareket veya hâli belirttiklerini dile getirmiştir. Öte yandan, bu tip birleşikleri oluşturan yardımcı fiillerin birleşikteki devamlılığın süresine göre nasıllığını da sorgulayan araştırmacı, *tur-* fiiliyle kurulan birleşiklerin *jatır-* ve *jür-* ile kurulanlara göre daha kısa süreli olduğunu da tespit etmiştir (Tamir, 1999, 1105- 1108).

Özbekçe ve Kazan Tatarcasındaki verileri karşılaştıran Schamiloğlu, *-b tur-* ve *-A/ -y tur-* biçimlerinin ya "devamlılık ve tekrarlılık" ya da "ihtiyat kılma" anlamlarını sağladığını ortaya koymuştur (Schamiloğlu, 1996, 152- 168).

Yaman da Özbekçenin yardımcı fiillerini incelemiş ve iki tarafı fiil olan birleşik fiillerde yer alan *tur-* fiilinin yapıya "sürerlik" anlamını verdiğini belirtmiştir (Yaman, 2000, 152).

Erdal, *bėr-* yardımcı fiiliyle beraber *al-* fiilini de kapsadığını belirttiği "version" başlığında[33], *bėr-* fiilinin bağlamda genel anlamda bir kazanım söz konusu ise kullanıldığını, *al-* fiilinin ise konuşucunun kendisine yönelik bir kazanımı ortaya çıkıyorsa kullanıldığını tespit etmiştir ve Schinkewitz'in "completion" bildirir açıklamasına itiraz etmiştir (Erdal, 2004, 250- 262). Karamanlıoğlu, *ber-* fiilinin Kıpçak Türkçesinde "pekiştirme ifade etmek için kullanıldığını belirtmiştir: *aça ber-* (Karamanlıoğlu, 1994, 149). Yaman ise *ver-* fiilinin Özbekçede "tezlik" bildirdiğini dile getirmiştir (Yaman, 2000, 152). Schamiloğlu Özbekçe ve Kazan Tatarcası verilerini karşılaştırmasında *-A/ -y ber-* yapısının "eylemin yavaş, doğal seyri, genellikle tekrar veya tipikliğini" anlattığını, *-b ber-* yapısında ise "eylemin sonucunun özne tarafından başkasının yararına kullanılmasının" söz konusu olduğunu tespit etmiştir (Schamiloğlu, 1996, 152- 168).

Karamanlıoğlu, *al-* fiilinin *Codex Cumanicus*'ta sadece olumsuz yapılarda kullanıldığını ve yeterlik bildirdiğini belirtmiştir (Karamanlıoğlu, 1994, 148).

[33] Ünlü zarf-fiil almış bir fiil sözlük birimle *bėr-* yahut *al-* yardımcı fiilinden müteşekkildir.

Özbekçedeki tanıkları inceleyen Yaman da bu fiilin "yeterlik" bildirdiğine kanaat getirmiştir (Yaman, 2000, 152).

Erdal, *-U bil-* yapısını Eski Türkçede yeterliği karşılayan birleşikler arasında göstermiştir (Erdal, 2004, 250). Karamanlıoğlu, *bil-* yardımcı fiilinin *Codex Cumanicus*'ta hem olumlu hem de olumsuz gövdelerde yeterlik bildirdiğini açıklamıştır (Karamanlıoğlu, 1994, 149). Schamiloğlu, *-A/ -y bil-* biçiminin "eylemin tamamlanma ihtimali" bilgisini sağladığını ileri sürmüştür (Schamiloğlu, 1996, 152- 168). Yaman da Özbekçede "ek anlam bildiren yardımcı fiiller" başlığı altında incelediği *bil-* fiilinin yeterlik ifade ettiğini ortaya koymuştur (Yaman, 2000, 152).

Erdal, *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da yer alan *-U başla-* birleşiğini hareketin başlamasını işaret eden yapı olarak tanımlamıştır (Erdal, 20044, 249). Yaman ve Schamiloğlu da *-A/ -y başla* yapılarının fiilin başlangıcını ifade eder yapılar olduklarını belirtmişlerdir (Schamiloğlu, 1996, 152- 168; Yaman, 2000, 152).

0. 4. 8. Deyim

Birleşik fiilin iki unsuru da fiil olan kategorisinden bahsettikten sonra en az bu sınıf kadar tespiti ve adlandırılması zor olan bir diğer koldan, araştırmacıların *deyimleşmiş yapılar, kalıp ifadeler, anlamca kaynaşmış birleşik fiiller, mecazi birleşik fiiller* gibi adlarla andıkları ve fiil unsuru anlamca isim unsuruna tâbi olan birleşik fiillerden ve araştırmacıların bu konu hakkındaki görüşlerinden bahsedeceğiz.

Deyim, *Türkçe Sözlük*'te "genellikle gerçek anlamından az çok ayrı ilgi çekici bir anlatım taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabi" biçiminde açıklanmıştır (TS, 2005, 517).

Korkmaz, *deyim* için "gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan kelime veya kelime grubu" olarak tanımlamıştır (Korkmaz, 2003, 66).

Deyimi, "belli bir kavramı, belli bir duygu ya da durumu dile getirmek için birden çok sözcüğün bir arada, seyrek olarak da tek bir sözcüğün yan anlamıyla kullanılması ile oluşan söz" biçiminde anlatan Aksan, *kalıplaşmış sözleri* ise "çoğunlukla belli bir kişiye ya da bir olaya dayanan, çoğu kez ünlü kişilerin, sanatçıların bir olay dolayısıyla söyledikleri, dilde yerleşen ve çeşitli dillere çevrilerek genelleşen sözler" şeklinde açıklamıştır (Aksan, 2000, 35- 37).

"Anlatım gücünü artırmak için, az çok mantık dışına kayan, bazı sözcükleri değişmediği hâlde bazıları değişip çekimlere giren kalıplar" açıklamasıyla *deyimi*

tanımlayan Hatiboğlu, birleşik sözcüklerle deyimleri "birleşik sözcüklerde çokluk benzetme ve isnat yoluyla anlam kayması görülürken (gözbebeği, hanımeli), deyimlerde mantık dışına çıkma yoluyla anlam kayması gerçekleştirilir" kanaatine dayanarak birbirinden ayırmıştır (Hatiboğlu, 1982, 194).

Ölmez, yardımcı eylemleri, "sadece ad ya da ad soylu sözcükler ve eylemsilerle birlikte kullanılan ve onları eylemleştiren, kimi zaman da birleştiği sözcükle beraber gerçek anlamından sıyrılarak deyim oluşturan" unsurlar olarak tanımlamıştır ve birleşik eylemleri de yalnızca iki unsuru da fiil olan yapılar biçiminde değerlendirmiştir. Araştırmacı, adın kavramını eylemleştirmek göreviyle kullanılan unsurlara ise "yarı yardımcı eylem" demiştir: *al-, bul-, işle-* (Ölmez, 2003, 119- 133).

Abik, *dest bir-* birleşiği "ortaya çıkmak, meydana gelmek" anlamlarıyla deyimken *bir-* fiilinin yardımcı fiil olarak kullanıldığı birçok yapının deyim olmadığını belirterek deyimleşmede esas olanın bir asıl fiil, anlamları senteze uğramış olan ve mecaza yönelerek yeni anlam, kavram dairesi belirten bir yapının oluşturulması gerektiğini dile getirmiştir, bu duruma örnek olarak da *nakb ur-* "çukur açmak" yapısının bir deyim olmadığını fakat *kanat ur-* "uçmak" yapısının bir deyim olduğunu belirtmiştir (Abik, 2004, 214).

Emre, sözünü ettiğimiz yapıları *mecazlı birleşik fiiller* olarak adlandırmış ve *açık söyle-, ayak uydur-, ağız aç-, arka ver-, can yak-* gibi örnekler vermiştir (Emre, 1951, 81).

Karahan *Türkçede Söz Dizimi*'nin altıncı baskısında söz konusu yapılar için *anlamca kaynaşmış birleşik fiiller* adını kullanmıştır (Karahan, 1999, 36). Karahan, kitabının 2008 yılındaki on üçüncü baskısında *bir hareketi karşılayan birleşik fiiller* büyük çatısı altında *ana yardımcı fiillerle kurulan* ve *diğer fiillerle kurulan birleşik fiiller* başlıklarını kullanmıştır. Araştırmacının diğer fiiller olarak işaret ettiği de temelde asıl fiillerle kurulan birleşik yapılardır. Bu tip birleşiklerde isim unsuru isim işletme ekleri de alabilmektedir: *ümidini kesti, yollara düştü* (Karahan, 2008, 73).

Delice de yapıya dayandırdığı tasnifinde, sözünü ettiğimiz birleşikleri *yalın veya çekimli isim + asıl fiil* şeklinde tarif edebileceğimiz bir kategoriye yerleştirmiştir (Delice, 2002, 193).

Yusipova, *meydan oku-, sefalet çek-* gibi yapıları *fiilî deyimler* olarak adlandırıyor ve bunları üç gruba ayırıyor:

1. “Deyimlerin birbiriyle kaynaşma ameliyesinin gramer ve sentaks bakımından senteze olması: *baş göster-, meydan oku-* vb.”

2. *Lüzumlu deyimler*. Bu tiptekilerin unsurları değişebilir*: kalbini kır- ~ gönlünü kır-* vb.

3. *Analitik* biçimde oluşturulan deyimler başlığında isim unsurları ancak belirli fiilleri gerektiren yapılar söz konusudur: *karar ver-, sıkıntı çek-* vb. Araştırmacı *özne + et-/ ol-* biçimindeki birleşiklerin deyim olmadıklarını, çünkü bu yapılardaki fiillerin değişken olduğunu ve yapının şematik anlamının birinci unsurda bulunduğunu belirtiyor (Yusipova, 1968, 249- 250).

0. 4. 9. Değerlendirme

Şimdi, araştırmacıların tespitlerini de göz önüne alarak tekrar soralım: *Birleşik fiil* nedir? Biz bu yapılardan ne anlıyoruz?

Çalışmamızın hemen başında belirttiğimiz gibi biz *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'nın bize sağladığı tanıkları, gerek eserin dönemi olan Harezm Türkçesi gerekse diğer tarihî ve çağdaş Türk lehçelerini göz önünde bulundurarak tasnife çalıştık. Bu çalışmamızda çeşitli geleneksel bakış açılarının varlığını göz ardı etmedik, fakat elimizden geldiğince Türkçenin kendi verileri ışığında sağlıklı bir tasnif sunmayı hedefledik ve sınıflandırmamızın temelini “yapı” kavramının üzerine kurmayı esas aldık.

Birleşik fiil kavramını ortaya koyarken iki durumu göz ardı etmememiz gerekmektedir. Biri, birleşik fiilin, bir isim unsurunu yardımcı fiilin gösterdiği kılınış özelliğiyle fiilleştirmek üzere tasarlanmış bir grup olduğudur. Diğeri ise birleşik fiilin, bir fiil sözlük birimi yardımcı fiilin gösterdiği kılınış niteliğine göre tasvir etme maksadıyla oluşturulduğu ve buradaki amacın fiilin gösterdiği hareketin nasıl cereyan ettiğini ortaya koymak olduğudur. Yani birleşik fiil, bir yardımcı fiilin, kılınış özelliği aracılığıyla ya bir isim sözlük birimin üzerine gelerek onu fiilleştirmesi ya da bir fiil sözlük birimin üzerine gelerek onun gösterdiği hareketin nasıl gerçekleştiğini ortaya koymasıdır. Her iki biçimde de artık birleşik fiili oluşturan unsurlar ilk hallerinin dışına çıkarlar ve birleşikler yeni bir anlam dairesine girerler.

Bu açıklamamızdan da anlaşılacağı üzere biz, birleşik fiili temelde yapı bakımından ele aldık ve birleşiği oluşturan unsurların sözcük türüne göre iki ana kategori oluşturduk:

1. Bir isim unsuru ile bir fiilden oluşan birleşik fiiller.

2. Bir fiil unsuru ile yardımcı fiilden oluşan birleşik fiiller.

İsim unsurunun fiilleştirilmesinin hedeflendiği birinci kategoride birleşiğin asıl unsuru, *yardımcı fiil* olan birimler ile *asıl fiil* olanları iki ayrı sınıfta inceledik. Yardımcı fiil ile oluşan birimler, isim unsurunun bir yardımcı aracılığıyla ve onun kılınış niteliğinin getirisiyle fiilleşmesi anlamına gelmektedir. Ana unsuru bir asıl fiil olan birleşiklerde ise amaç, unsurlardan en az birinin ya da tamamının anlamının gerçek manasından çıkıp birleşiğin bütününde yeni bir kavram dairesi içinde özelleşmiş bir noktaya kaymasıdır. Ayrıca, yardımcı fiiller kıyasî unsurlar iken, asıl fiiller birlikte kullanıldıkları isim unsuruna tâbi ve ancak o isim ile birlikteyken benzer anlamı verebilen özelleşmiş birimler olarak birleşiği bina ederler.

Bir isim ile yardımcı fiilden oluşan birleşik fiilleri, yardımcı fiillerin bütüne doğrudan anlamları ya da en azından kılınış nitelikleriyle katılmalarına göre iki gruba ayırdık. Örneğin, *bol-* fiili *hasta bol-* gibi bir yapıda sağlığın bozulması durumunu belirten sözcüğü fiilleştirirken kendi anlamını ve başlangıç gösteren kılınışını ortaya koyarken, *maʿnīsi ol bolur* birleşiğinde bilhassa aldığı *sürer zaman ekinin* de etkisiyle *er-* fiilinin anlamına yaklaşmış, hatta kılınış niteliği bakımından zaman ekinin getirisi olan zamanın ötesinde varlığın söz konusu olması nedeniyle *er-* fiili gibi kullanılmıştır, zira Erdal'ın *bol-* fiilinin *sürer zaman eki* ile kullanımında *er-* ile karışır olduğuna dair tespiti *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da de sıkça karşımıza çıkmaktadır. Yine *karşu tur-* birleşiğinde anlamıyla varlık gösteren yardımcı fiil, *maʿlūm turur*, *yok turur* yapısında anlamının ötesinde, Clauson'un da belirttiği gibi *er-* fiiline yaklaşır kılınış özelliğiyle karşımıza çıkmaktadır. *Muvāfıḳ ėrmesin, bar igeç, tirig erkinçe* gibi birleşiklerde ve özellikle Türkiye Türkçesine aktardığımızda rahatlıkla fark ettiğimiz kılınışının ötesine geçen ve anlamını da gösteren kullanımıyla karşımıza çıkan *er-* fiili, *teñriñiz ermes mü, yigit ermiş, sāḳi erür* gibi yapılarda yalnızca isim unsurunu bir başlangıç veya son işaret etmeksizin var olma anlamıyla, yani kılınışındaki özelliğiyle fiilleştirmiştir. Bu tip yapılara bildirme demek yapısal olarak mümkün değildir, zira bunlar yapı bakımında birer birleşik fiildirler.

Tasnifimizde yer alan olumlu ve olumsuz gövde kategorileri, birleşiklerin bilhassa olumsuz biçim tasarlarken nasıl kurgulandıklarını algılayabilmek, her fiilin olumsuz biçiminin bulunup bulunmadığını, bilhassa iki tarafı da fiil olan birleşiklerde olumsuzluğun ağırlıklı olarak hangi unsurda yer aldığını, birinci ya da ikinci unsurda

yer almasına göre anlamın ne şekilde değiştiğini tespit edebilmek maksadıyla tasnifimize yerleştirdik.

Unsurlarının birbirine tâbi olduğu, fiilinin isim unsuru için özelleştiği biçimlerde bilhassa en az çabayla çıkacak fiillerin tercih edilmesi beklenirken *Ḳışaṣü'l- Enbiyā*'da iki hatta üç heceli unsurlara da rastladık. Bu bakımdan, kategorinin alt sınıflarında hece sayısının birleşikte kullanım sıklığına nasıl yansıdığını görme amacıyla yeni birimler oluşturduk. Ayrıca bu başlık altındaki kategorilerde isim ve fiil arasındaki ilişkiyi, bunun anlama nasıl yansıdığını da yeri geldikçe sorguladık: *Namāz öte-/ oḳu-/ ḳıl-* veya *namāzġa turuḳ-* biçimlerinin hangisinin genelde kullanıldığı, hangisinin peygamberler için kullanıldığı, hangisinin namazı kıldıran imam için kullanıldığı, bunun sabitleşmiş bir durum olup olmadığı veya birbirleri yerine kullanılıp kullanılamadıklar vb.

İki tarafı da fiil olan birleşik fiillerin tasnifini de, tıpkı birinci kategorinin tasnifinde olduğu gibi, yardımcı fiili esas alan ve onun birleşiğe sağladığı, kılınışından kaynaklanan anlamı göz önünde bulundurarak gerçekleştirdik: *Başlama, kesinlik, sürerlik, tezlik, yeterlik, zaman ve uzay boşluğunda var olma bildirenler*.

Bu ana sınıflandırmanın altında yardımcı unsurların kılınışını ve aldıkları eklerle bütünün bakışını dikkate alan alt kategoriler oluşturduk. Yani bu noktadan itibaren birleşiğin ne anlattığını ve bunu hangi araçlarla sağladığını sorgulayıp kategorilerimizi de buna göre oluşturduk.

Tasnifimizde yer alan sınıfları ve tanıklarını ortaya koyduğumuz, çalışmamızın inceleme bölümünde her başlık için grubu oluşturan unsurlar ve onların aldıkları ekler bakımından nasıllığı yeniden ve doğrudan örneklere yönelik olarak değerlendirdik.

BİRİNCİ BÖLÜM

BİR İSİM UNSURU İLE FİİLDEN OLUŞAN BİRLEŞİK FİİLLER

Bu kategorideki birleşik fiiller, bir isim unsurunu ya yardımcı fiilin kılınış niteliğine bağlı olarak fiilleştirmek ya da bununla birlikte isim unsuru ve bir asıl fiilin müstakil anlamlarının dışına çıkarak yeni bir anlam birliği oluşturmak, farklı bir anlam dairesine gönderimde bulunmak için tasarlanırlar.

1. 1. Bir İsim Unsuru ile Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller

Bu başlığın altında gösterilmiş olan birleşiklerde, isim unsurunun yardımcı fiilin anlam, kılınış, nesne alabilirlik gibi özelliklerine dayanarak fiilleştirildiklerini görmekteyiz. Diğer bir deyişle, yapının bütünü aynı zamanda *yapının asıl unsuru* olan yardımcı fiilin özelliklerine bağlı olarak bütünde de ona dayalı bir görünüm arz ediyor: *bol-* ve *er-* fiillerinin geçişsizliği, *ḳıl-* fiilinin geçişli iken *vefāt ḳıl-* gibi örneklerde bu durumunun sorgulanır hâle gelmesi, *bol-* fiili *başlama* işaret ederken *er-* fiilinin birleşikte *başlama belirtilmeksizin var olma* bildirmesi vs.

1. 1. 1. Yardımcı Fiilin Birleşime Anlam Özelliğiyle Katıldığı Birleşik Fiiller

Bu sınıftaki birleşiklerin yardımcı fiilleri yapıya katılırlarken, kılınış nitelikleriyle birlikte anlamlarını da birleşiğe nüfuz ettirmişlerdir. Bu ayrımın en açık örnekleri ise *er-* ve *bol-* fiilleridir. Her iki fiil de *temelde var olma, olma* bildirmekte olarak açıklanagelmiştir. Fakat dil neden aynı anlamı iki ayrı sözcükle, hem de kendisine ait iki fiille kullanma ihtiyacı duysun? İşte bu fiilleri birbirlerinden ayıran husus yani kılınış farkları da burada karşımıza çıkmaktadır. *Başlama noktasından itibaren var olma, vücuda gelme* gibi anlamlar ifade eden *bol-* fiiline karşılık, *er-* fiili de *başlangıç işaret edilmeksizin var olma, zaman ve mekânda süreğen var olma* bildirmektedir.

Biz bu kategoride, yalnızca kılınış özellikleriyle değil anlam özellikleriyle de bir bütün olarak kullanılan ve bilhassa bu iki kavramın yardımcı fiillerdeki yansımalarının birbirleri arasında geçişkenlik gösterdiği tanıkları incelemekteyiz.

1. 1. 1. 1. Olumlu Gövde

Bu bölümde, olumlu gövdeye sahip birleşik fiilleri değerlendirmekteyiz. Tanıklarımızdaki olumluluk ve olumsuzluk, yardımcı fiillerin üzerine gelen eklerle vücuda getirilmiştir. Bir isim ile yardımcı fiilden oluşan birleşik fiil birliğinin olumluluğu ve olumsuzluğu, yardımcı fiilin üzerinde görülmektedir.

1. 1. 1. 1. 1. Yardımcı Fiili bol- Olan Birleşik Fiiller

Bu kategorideki birleşiklerde isim unsurunun fiilleşmesi, genellikle, hareketin başlama noktasına gönderimde bulunularak vücuda gelmektedir: KE/ 91r- 5 ḫor erdi *ʿazīz boldı* vb.

Bu kategorideki birleşik fiiller, *bol-* fiilinin, yani yapıca asıl unsurun bütüne getirisiyle *geçişsiz fiiller* olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

1. 1. 1. 1. 1. 1. İsim Unsuru Alıntı Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller

Alıntı bir sözcüğün *bol-* fiiliyle eylemleştirildiği tanık sayısı *Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā*'da beş yüz elli iki olarak karşımıza çıkıyor. Bunlar, kılınış birliği itibariyle başlama ifade eden geçişsiz fiillerdir.

2v- 9 rabdin ʿaṭā bolup

2v- 12 bolup muṭīʿ

2v- 18 işāret (19) boldı

2v- 21 tamām bolġunça

3v- 7 ḳullarımġa taʿlīm bolsun

4r- 21 ṭāʿatġa meşġūl boldı

4v- 7 ferişţelerge üstād boldı

5r- 3 yėti miñ (4) yıl tamām boldı

5v- 4 mükerrem bolġan

6v- 6 kāfir boldı

8r- 17 ẓālim bolġay- siz

8r- 20 melʿūn bolġay

8v- 7 s̱evāb-(8)- larıñız ḥabṭa boldı

8v- 14 ʿāciz bolup

8v- 20 maʿlūm boldı

8v- 21 maḫdūm bolsun

9r- 1 siz ḫādim boluñ

9r- 1 ol mescūd bolsun

9r- 1 sizler sācid boluñ

9v- 14 melʿūn bolmışda

9v- 19 çıḳmaḳġa (20) sebeb bolġusı

10r- 10 beyʿ-i ittifāḳ dürüst bolsun

11r- 11 ḳaçan İblīs melʿūn boldı

11r- 15 ḫayrān bolup

11v- 3 köñli meylī (14) boldı

11v- 15 şāyeste boldum

12r- 2 ol ʿillet Ḥavvāda ẓāhir boldı

12r- 6 ḫāṣıl boldı

12r- 8 tevbeleri ḳabūl bolmışda

12r- 9 ḫayż boldı

12r- 9 istiḫāża boldı

12r- 11 nifās boldı

12v- 4 İblīs melʿūn (5) boldı

13v- 2 Beytü'l- Makdis ḫarāb bolmışda

14v- 15 ḳayu ḳurbān ḳabūl bolsa

15r- 2 ḫarām boldı

15r- 4 ḫarām boldı

15r- 4 helāl boldı

15r- 5 ḫarām boldı

15r- 6 ḳabūl bolsa

15r- 10 nę ʿaceb bolġay

15r- 12 hīç ʿacīb ü ġarīb bolmaġay

15r- 20 ḳabūl boldı

15v- 9 ḳurbānnı (10) ḳabūl bolsa

17r- 3 ol ünler işitdiler ḳamuġı mürted boldı

17r- 11 ḳamuġ nevmi̇d bolġaylar

17r- 19 helāk boldılar

17v- 16 helāk boldı

19r- 19 Dāvūdnıñ yüz yıl ʿömri tamām boldı

19v- 7 ḳamuġ cāhil boldılar

20v- 1 destūr boldı

20v- 9 şarṭ<ġa> muḫālif bolmaḳını

21r- 18 mübtelā boldılar

21r- 20 fermān (21) boldı

21v- 14 fermān boldı

21v- 15 mesḫ boldı

21v- 16 fermān boldı

22r- 12 ġāyib bolġınça

22v- 2 maʿlūm boldı

22v- 3 kāfir bolur

22v- 21 ḳavmüm helāk boldı

23r- 2 biregü müʾmin bolġay

23v- 5 müsülmān boldılar

23v- 14 helāk (15) boldı

24r- 19 kimi tamām boldı

24v- 6 müsülmān bol

24v- 13 ġarḳ boldı

25r- 8 hicāb boldı

25v- 3 sıçḳan peydā boldı

25v- 3 yarlıġ boldı

25v- 5 ġarḳ bolġu

26r- 16 maʿlūm boldı

26r- 20 ḥarām bolġan

26r- 21 tamām boldı

26v- 15 kefi̇l boldı

27r- 1 ʿömri āḫir boldı

27r- 13 żaʿīf boldı-(14)-lar

27v- 3 mükerrem boldılar

28r- 1 ʿömri āḫir bolmışda

28r- 7 kāfir boldılar

28r- 14 ġāyib boldı

28r- 15 ʿāşıḳ boldı

28r- 15 ʿāşıḳ boldı

28r- 21 ġāyib boldı

29v- 14 mübtelā bolsalar

29v- 19 meşġūl boldılar

29v- 20 ʿāciz boldılar

31v- 19 helāk bolmışda

32r- 6 melik aña müsellem boldı

32v- 6 rāżī boldılar

34r- 15 meşġūl boldı

34v- 15 helāk bolġusı

35v- 11 ʿāşıḳ boldı

36v- 1 meşġūl boldılar

37r- 20 aḍaḳ altında uşanur yoḍun bolur

38r- 2 seniñ (3) mülküñ anıñ elginde harāb bolur

40v- 6 müteḥayyir boldı

40v- 19 Nemrūd bizdin ḫoş-nūd bolsun

41r- 9 ʿāciz (10) boldılar

42v- 14 müsülmān bolġıl

43v- 7 müsülmān bolġuġa köñülsindi

44r- 21 kāfir boldılar

44v- 18 maʿlūm bolsun

44v- 20 żaʿīf boldı

45v- 19 meşġūl boldı

46r- 8 helāk boldı

46r- 15 helāk boldı

46v- 11 müsülmān boldı

47v- 12 maʿrūf bolġan

48v- 9 ʿāciz (10) boldı

49r- 2 helāk boldı

51r- 4 hezār cān fidā bolsun

51r- 4 nevmīd bolup

51v- 10 fermān boldı

52r- 13 müʾminlerge vācib bolġay

52r- 13 müʾminlerge raḥmet boldı

53r- 17 ḳaçan Kaʿbe tamām boldı

53v- 14 müşerref bolġan

54v- 19 vefā bolġay

55r- 13 murdār-ḫor boldı

55r- 15 eti, teni żaʿīf bolmış

57v- 3 muḫanneṣ bolduñ

59r- 17 meşġūl boldı

60r- 9 müsülmān bolsa

60r- 10 müsülmān bolsa

60r- 11 müsülmān bolsa

61v- 1 helāk boldı

62r- 18 helāk boldılar

62v- 14 tamām boldı

63r- 1 tamām bolmışda

64r- 19 helāk boldılar

64r- 19 ḫaber (20) boldı

64v- 17 tamām boldı

64v- 20 tamām boldı

65r- 5 helāk bolġay

65v- 3 mübtelā (4) bolup

66r- 12 tamām boldı

66r- 18 ḥarām bolsun

68r- 3 ʿāṣī̄ bolġay-miz

68r- 5 ġāyib boldı

68v- 5 ḳumri bülbül muḳrī̄ bolup ün tüzer tün kündüzi

69r- 1 tamām boldı

69r- 5 ḫalāṣ bolmışda

70r- 19 maʿṣūm bolġaylar

71r- 3 ḫurrem boldı

71r- 12 vefāt bolmışda

71v- 4 tamām boldı

71v- 5 tamām boldı

72v- 19 müsülmān boldılar

73r- 4 ḫaber boldı

75r- 3 ḫī̄re boldı

75r- 5 ʿāşıḳ (6) boldılar

75v- 8 muḳarrem boldı

75v- 16 ġarḳ bolmış

76r- 9 zelī̄l bolup

76v- 21 muḳarrer boldı

77r- 7 vekī̄l bolup

77v- 8 icābet boldı

78v- 2 icābet boldı

78v- 4 ḳaçan toḳuz ay tamām boldı

79r- 10 ziyāde boldı

79v- 10 müstecāb boldı

80v- 15 ḳaçan bu ev tamām boldı

82r- 4 tefāvüt boldı

82r- 11 revā bolur

82r- 13 meftūn boldılar

82r- 17 maʿlūm boldı

82v- 7 ʿāşıḳ boldı

84r- 10 ʿāciz boldı

84v- 15 żaʿīf boldı

84v- 19 ẓāhir boldı

85r- 8 ʿāşıḳ bolmış

85r- 12 ʿāşıḳ boldı

85v- 17 meşġūl boldı

86r- 12 ḥayrān boldılar

86v- 10 ʿāşıḳ boldı

86v- 14 rüsvā boldum

88r- 19 müsülmān bolsunlar

89v- 14 ḳul bolurlar

90v- 19 ḥaḳīḳat (20) boldı

90v- 21 ʿāşıḳ bolġan

91r- 6 Yūsufġa cüft boldı

91v- 10 meşġūl boldı

92v- 15 tamām boldı

93r- 8 tamām bolmaḳġa

93r- 10 müteḥayyir boldı

93r- 20 tamām bolmış

93v- 12 ẓāhir bolsun

93v- 20 ġāyib boldı

94r- 7 ġāyib boldı

94r- 7 ġāyib (8) boldı

94v- 2 maña maʿlūm boldı

95r- 4 helāk bolsun

96r- 7 meniñ ġāyib bolġan aġamġa oḫşayur

96r- 13 bī-hūş boldı

97r- 18 ḳul bolur

98v- 9 ḫaber boldı

98v- 11 bī-hūş (12) boldılar

99r- 12 mübtelā boldum

101r- 17 nevmīd bolġan kāfirler

102r- 17 maʿlūm boldı

102v- 2 ḫara bolur

103r- 9 pend bolġay

103v- 15 meşġūl bolduḳ

104v- 9 maʿlūm boldı

104v- 13 rāżī bolsa

106v- 9 ḫalāyıḳ anı işitip bī-hūş bolur

108r- 18 vefāt boldı

108v- 7 peydā boldı

108v- 13 bī-hūş boldı

109r- 17 müsülmān boldı

109v- 10 laṭīf boldum

109v- 11 ʿazīz boldum

110r- 4 [ḥ]āṣıl bolġay

111r- 15 ḫīre boldı

112r- 5 ḥāżır boldı

112r- 11 müsülmān bolġu

113v- 13 ʿāciz boldı

114v- 6 helāk boldı

114v- 17 müsülm[ān] (18) bolalıñ

115r- 8 müsülmān bolayın

115v- 17 helāk bolsa

116r- 14 ġarḳ boldı

116v- 2 helāk bolmışda

116v- 5 helāk boldı

117r- 17 icābet boldı

117r- 17 vaʿde boldı

117v- 3 helāk bolġanın

118v- 1 helāk bolduḳ

120v- 2 tamām bolsun

120v- 10 ḫalīfe boldılar

120v- 10 melik boldı

120v- 11 ʿulemā ve ṣuleḥā boldılar

121r- 7 peşīmān boldum

121r- 15 bī-hūş boldı

121v- 11 bī-hūş boldı

121v- 13 bī-hūş boldı

122r- 8 revā bolġay

123r- 9 mükāfāt bolmaḳın

123r- 18 bī-hūş bolmaḳınġa

123v- 1 bī-hūş (2) boldı

123v- 9 maʿlūm boldı

126r- 12 müsülmān boldılar

126r- 14 müsülmān boldılar

126r- 14 kāfir boldılar

126v- 11 kāfir boldılar

127r- 17 ḳabūl bolur

127r- 19 ḳabūl bolsun

127v- 14 ḳabūl boldı

127v- 15 mübtelā boldılar

129v- 21 fārigh boldı

131r- 15 muṣāḥib boldı

131r- 20 mübtelā bolġan

131v- 16 nuṣret bolsun

132r- 4 mübtelā boldılar

132r- 5 helāk (6) bolur-miz

132r- 13 müstecāb boldı

135v- 6 ʿitāb boldı

135v- 13 meşġūl boldı

136r- 13 ḫaṣm bolsa

136r- 13 fermān boldı

136r- 13 fermān boldı

136r- 17 ġam-gīn bolup

136v- 17 ḳaçan Dāvūd ʿömri ʿāḫir boldı

137v- 18 yėti yüz ḳañlı un ḫarc bolur

138r- 18 müsellem boldı

138r- 20 muḳarrer boldı

138v- 2 ḥāżır boluñ

138v- 16 bī-hūş boldı

139r- 5 ḫoş-nūd bolġuñ

139r- 11 helāk bolġaylar

140r- 2 ḫasta bolġan

140r- 21 kün batdı ėkindü namāzı fevt boldı

140v- 1 namāz fevt boldı

140v- 2 fevt boldı

140v- 3 meşġūl bolup

140v- 8 ḳażā boldı

140v- 8 meşġūl boldı

143r- 3 atañ sendin ḫoş-nūd (4) bolsun

143r- 19 musaḫḫar boldılar

144r- 17 namāzġa meşġūl boldı

144v- 4 kāfir bolmış

144v- 20 rūşen boldı

145r- 12 fāsıḳ bolur-sen

145r- 13 butġa tapunsa kāfire (20) bolġay

145v- 15 ḥāmile boldı

145v- 20 meşġūl boldı

147r- 17 ġāyib bolduñ

147v- 6 müsülmān boluñ

148r- 9 müsülmān bolurġa

150r- 9 peşīmān boldı

150v- 13 vefāt boldı

150v- 19 tamām boldı

151r- 4 maʿlūm boldı

151r- 4 müstecāb boldı

151r- 5 tamām boldı

151r- 6 tamām boldı

151v- 1 maʿlūm boldı

151v- 7 mübtelā bolġan

151v- 8 müşerref bolġan

151v- 9 mükerrem bolġan

152r- 15 meşġūl boldı

152v- 12 muṭīʿ bolġıl

154r- 16 tamām boldı

154r- 18 müsülmān boldılar

154r- 18 ḳabūl boldı

154r- 20 müsülmān boldı

154v- 10 fermān boldı

155r- 21 revā bolmış

156v- 5 ġāfil boldı

156v- 8 revā (9) bolur mu

156v- 19 bizge (20) farīża boldı

157r- 13 meşġūl boldı

157v- 4 żaʿīf bolmış

157v- 5 ilhām boldı

158r- 5 müsülmān bolmış

158r- 6 meşġūl boldı

158r- 13 müstecāb bolup

158r- 20 mübtelā bolmış

160v- 3 ʿāciz boldılar

160v- 6 ḫoş-nūd bolġaylar

160v- 7 ḫoş-nūd (8) bolġaylar

160v- 11 ʿāciz boldu[ñız]

160v- 15 helāk boldı

161v- 8 helāk b[oldı]

161v- 11 müsülmān bolġıl

161v- 17 müsülmān bolġıl

161v- 18 tamuġdın āzād bolġıl

162r- 1 bī-hūş boldılar

162v- 6 yaṿlaḳ ʿaceb bolġaylar

162v- 10 müsülmān boldılar

163r- 5 tamām bolġay

163v- 6 müsülmān boldılar

163v- 6 helāk boldılar

163v- 13 muḥtāc boldılar

165r- 2 helāk bolġay

167v- 1 velī bolsun

167v- 1 rāżī bolsun

167v- 7 maʿlūm boldı

168r- 9 cerāhat bolup

168r- 14 <ḫayrān> bolup

168r- 14 nikaḥ (15) bolsun

168r- 21 ʿāciz boldılar

170r- 13 meşġūl boldılar

170v- 11 ʿāciz boldılar

172v- 3 şāyeste boldum

172v- 17 helāk boldı

173r- 6 münkir boldılar

173v- 19 helāk bolġalı

174r- 8 ḫarāb bolur

174v- 4 ḥācet boldı

174v- 6 helāk bolġay

175v- 19 tamām boldı

176r- 13 müʾmin bolġay

176r- 13 müʾmin bolġay

176v- 5 muṭīʿ bolalıñ

177r- 15 ḥāṣıl bolġay

177v- 5 zāhid boldı

177v- 9 vefāt boldı

178r- 3 hezīmet boldı

178r- 8 bī-hūş boldı

179r- 9 bī-hūş boldılar

180r- 15 meşġūl boldılar

180v- 3 helāk boldılar mu

180v- 13 ġāyib bolmış

183r- 9 tamām boldı

183r- 18 ʿālem rūşen boldı

183r- 20 ḫayrān boldum

183v- 9 muḥtāc bolsa

184r- 6 müteferrik boldılar

184r- 6 ẓāhir boldı

184r- 18 peşīmān bolsa

184v- 9 ʿāciz boldı

184v- 13 ḫoş bolġay

184v- 19 fidā bolsun

185v- 2 bī-hūş bolup

186r- 21 bāliġ boldı

186r- 21 maʿrūf boldı

186v- 19 ʿālem rūşen boldı

187r- 1 münevver (2) bolġay

187- 4 munṭaẓır bolup

187v- 2 saña lāyıḳ cüft ḥāṣıl boldı

187v- 5 ḥāṣıl boldı

188r- 13 bī-hūş boldı

189r- 9 żayīʿ bolġay

189v- 8 ḫaber boldı

189v- 13 ėki yandın fāyide boldı

189v- 20 ne ʿaceb bolġay

191r- 19 peşīmān bolup

191v- 16 maʿlūm bolġay

192r- 13 ḫoş bolmışda

192r- 14 ḥāṣıl boldı

192v- 21 fidā bolsun

193v- 5 Ḫadīceniñ ʿömri āḫir bolmışda

193v- 8 peşīmān bolup

193v- 10 tamām boldı

194r- 4 tersā bolup

194v- 3 fāş boldı

194v- 5 āyet nāzil boldı

194v- 8 bėş vaḳt namāz farīża boldı

195r- 4 düşmen boldılar

195v- 13 icābet bolmış

195v- 17 isticāb boldı

195v- 18 ne ʿaceb (19) bolġay

195v- 21 barçası düşmen bolġusı

196r- 9 maġrūr boldı

196r- 15 ẓāhir bolsa

196v- 10 ṭahāretġa sebeb boldı

196v- 13 sebeb boldı

196v- 14 sebeb bolsa

196v- 16 ẓāhir bolsa

198r- 12 müsülmān boldılar

198r- 21 vefāt bolmışda

199v- 10 destūr (11) bolsa

200r- 20 nāzil boldı

100v- 17 müşerref bolmaḳ

202v- 2 maʿlūm boldı

202v- 4 helāk bolġay

202v- 6 tamām bolġunça

203r- 5 şefīʿ bolalıñ

203r- 18 fermān boldı

203r- 19 münhezim boldılar

203v- 5 helāk boldı

203v- 9 helāk (10) boldılar

203v- 16 müsülmān boldılar

204v- 20 ṣāfī boldı

204v- 21 müsülmān bolalıñ

205r- 1 müsülmān bolsa

205r- 2 müsülmān bolmış

205r- 3 müsülmān bolġalı

205r- 10 rāst bolsa

205v- 2 ḳavī boldı

205v- 3 mehsūḫ boldı

205v- 9 ḥāżır boldı

207r- 6 ʿizzet boldı

207v- 6 revā bolmaġay

208r- 5 müşerref ve mükerrem bolmaḳ

208v- 1 müsülmān boldı

211v- 4 kāfir bolur

211v- 13 ḫoş-nūd bolġıl

211v- 14 icābet boldı

213r- 13 işāret bolsa

213r- 14 icābet bolġay

213v- 2 mübtelā boldum

214v- 12 ḥürmet bolsun

215r- 7 müşerref bolurlar

215r- 15 tamām bolmışı

216v- 13 yarlıġ bolur

216v- 21 münkir bolsa

216v- 21 münkir bolsa

217r- 21 vārid bolsa

217v- 15 maʿlūm boldı

217v- 16 muḫtelif (17) boldılar

219r- 13 ḫaber boldı

220v- 6 ḫaber boldı

220v- 12 ḫalāṣ boldı

220v- 12 ḫaber boldı

221r- 17 tamām boldı

221v- 6 maʿlūm boldı

221v- 6 meşġūl boldı

222r- 1 meşġūl boldılar

223r- 4 muvāfıḳ boldı

224v- 11 bī-hūş boldı

224v- 14 şeh[ī]d (15) boldı

224v- 16 şehīd boldılar

226r- 6 müsülmān bolup

226r- 15 tamām (16) boldı

226v- 8 nāzil boldı

226v- 12 cemʿ boldı

226v- 17 ḫoş boldı

227r- 9 müsülmān boldı

228r- 13 ḫarāb boldı

228v- 20 helāk boldılar

229r- 21 revā bolġay

229v- 2 revā bolġay

229v- 19 ḫıyānet bo[ldılar]

229v- 20 nāzil boldı

230r- 10 zevāl bolmaktın

231v- 11 meşġūl bolġay

231v- 16 ḥarām-zāde bolġay-men

231v- 21 ḫaber boldı

232r- 3 mübtelā boldum

233r- 4 müsülmān boluñ

233v- 13 ḫaber boldı

233v- 14 ḥayrān boldı

233v- 19 ḥāṣıl (20) boldı

234r- 2 ẕelīl ve bed-baḫt bolup

234v- 16 ʿadāvet bolmaḳıña

234v- 20 ʿāşıḳ bolmış

235r- 2 ḫaber boldı

235r- 18 nāzil boldı

235v- 8 nāzil boldı

236r- 3 ẓāhir boldı

236v- 2 aġrıġı ziyāde boldı

237v- 21 meşġūl boldum

238v- 12 żaʿīf boldı

238v- 13 żaʿīf bolduñ

239v- 5 tamām boldı

239v- 10 tamām bolsa

239v- 11 destūr bolsa

239v- 15 ḫoş-nūd bolsa

240r- 7 ḫaber boldı

240v- 1 ḫaber boldı

240v- 2 ḫaber boldı

240v- 18 müstecāb boldı

241r- 9 şehīd boldı

241v- 21 ʿāşıḳ boldı

242v- 1 maġrūr boldı

242v- 20 tamām boldı

243v- 6 tamām boldı

245r- 12 ḫaber boldı

245v- 16 fārigˇ boldı

246r- 6 ḫaber boldı

246r- 6 helāk (7) boldı

246r- 7 mecrūh boldı

246r- 11 müsülmān bolġan

246v- 21 şehīd boldı

247r- 3 şehīd boldı

247r- 4 müsülmān bolmış

247r- 8 ḫoş-nūd bolduñ mu

247r- 14 şehīd boldı

247r- 18 şehīd boldılar

247r- 20 şehīd boldı

247r- 21 şehīd bolalıñ

247v- 1 şehīd boldı

247v- 1 şehīd boldı

247v- 3 şehīd boldılar

247v- 14 şehīd boldı

247v- 21 helāk boldı

248v- 16 nevmīd boldı

249r- 2 teʾḫir bolġay

249r- 2 imhāl bolġay

249r- 11 faẓīḥat bolġuları

1. 1. 1. 1. 1. 2. İsim Unsuru Türkçe Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller

*Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā'*da yer alan, bir Türkçe isim unsuruyla *bol-* yardımcı fiilinden oluşan birleşik fiillerin sayısı iki yüz otuzdur. Bunlar, kılınış birliği bakımından başlama ifade eden geçişsiz fiillerdir.

2r- 14 başçı bolġan

2v- 18 oḳuġluḳa ḳereklig, oḳumaḳḳa yaraġlıġ bolġay

3r- 2 fāyidesi artuḳraḳ bolġay

3r- 2 yaḫşıraḳ bolġay

4r- 13 Cebrā’īlge yarlıġ boldı

4v- 6 uçmaḫġa (7) ẹrklig boldı

5r- 6 ḳaḍġuluġ bolup

6v- 2 oñay bolġay

6v- 7 yarlıġ boldı

7r- 19 yarlıġ boldı

7v- 8 oḍaġ bolsa

7v- 11 ḫalḳ arasında yumaḳ boldı

8r- 12 tofraḳ turmışınça (13) körklüg bolur

8r- 14 ḫatun ḳarısa körksüz bolur

8v- 3 yarlıġ boldı

8v- 10 yarlıġ boldı

8v- 15 yarlıġ boldı

9v- 3 Mevlīġa yavuḳ boldı

12v- 2 yarlıġ boldı

12v- 5 açıġ toprаḳ (6) yėgüçi boldı

12v- 14 yarlıġ boldı

12v- 17 aḍın azıġlıġlar birle yaġı boldı

12v- 17 yarlıġ boldı

13v- 3 ḳarnı ürüñ boldı

14r- 19 ḳaçan aġır boldı

14r- 21 Ḫavvā bu sözge ḳaḍġuluġ boldı

14v- 7 meniñ ḫāṭırım ẹḍin (8) boldı

14v- 21 ḳaḍġuluġ boldı

18r- 3 oñay bolġay

18r- 10 meniñ mālım telim boldı

19v- 2 s̲evāb artuḳ bolsun

19v- 6 ḫalāyıḳ barça butġa (6) tapunġuçı boldılar

22v- 21 tamuġ içinde mañа ḳoldaş boldılar

25r- 5 yarlıġ boldı

25v- 9 ḳayu et tatlıġ bolsa anı bėrgil

25v- 15 Nūḥ uyatlıḳ bolup

26r- 5 yem bolġay

26r- 13 uyatlıġ boldı

26r- 17 telim boldı

26r- 18 yarlıġ boldı

26v- 2 yarlıġ boldı

26v- 2 yarlıġ boldı

26v- 15 telim boldı

27r- 8 baġırsaḳ bolup

27r- 10 yarlıġ boldı

27r- 20 ḳara boldı

27v- 12 ḳaḍġuluġ boldı-(13)-lar

28v- 14 yarlıġ boldı

29r- 2 yalavaç boldı

29v- 18 ḳonuḳ boldılar

31r- 10 ḳaḍġuluġ boldı

32v- 12 yarlıġ boldı

33v- 3 öldi kül boldı

36v- 10 yarlıġ boldı

38r- 6 Āzerniñ ḫatunı İbrāhīmġa yüklüg boldı

38r- 13 bar boldum

38v- 2 aḫşam boldı

40r- 2 ḫükm ḳılsa Nemrūddın *beter bolur*

42r- 4 bar tėmek bolġay

42r- 18 kül bolmış

42v- 5 ḳaḍġuluġ bolup

42v- 17 İbrāhīmġa ḳul bolġay-miz

43r- 6 yanut (7) boldı

43r- 14 köydi kül (15) boldı

44r- 12 yarlıġ boldı

44v- 1 yarlıġ boldı

44v- 4 yarlıġ boldı

45r- 8 yarlıġ boldı

45r- 20 köñüllüg boldı

45v- 6 ḳaḍġuluġ boldı

45v- 8 ḳaḍġuluġ bolup

46v- 15 ḳul bolayın

47r- 19 ḳaḍġuluġ boldılar

48r- 13 yarlıġ boldı

48r- 14 sevügrek boldı

49r- 0 İsmāʿīlniñ (10) yılḳı ḳarası üküş boldı

49v- 3 bu kün Mekkede aşlıḳ ucuz bolġay

52v- 5 yarlıġ (6) boldı

53r- 9 yarın işler tetrü bolur

53v- 10 neçeme küçlüg bolsun

55r- 8 yarlıġ boldı

55r- 14 bir biriñe ʿadāvetlıġ boldılar

55v- 10 yarlıġ boldı

59v- 14 meşġūl bolur

61r- 1 ġavġā taḳı artuḳraḳ boldı

62v- 15 Kenʿānda ḳaḥtlıḳ boldı

65r- 13 yarlıġ boldı

67r- 3 yarlıġ (4) boldı

70v- 10 yarlıġ boldı

71r- 6 yaruḳ boldı

71r- 9 saġır boldı

71r- 20 yarlıġ boldı

73v- 16 uluġ bolmışda

76v- 17 maña ḳul bolsun

77r- 1 bizge ḳul bolsun

77r- 1 aña ḳul bolġusı

77r- 12 bulun boldı

78v- 16 muñluġ boldı

79r- 14 ḳul bolup

79v- 16 seẏünçlüg (17) bolġıl

84r- 21 rüsvā bolur

84v- 1 rüvā (2) bolur

81v- 4 anuḳ boldum

84v- 15 uluġ boldı

87v- 9 ḳul boldum

88v- 19 ḳaḍġuluġ boldılar

90r- 5 Reyyāngа yaẏuḳ bolmışda

90r- 7 muñluġ boldılar

91r- 3 ḳarıdım ölüm yaẏuḳ boldı

91r- 5 yat erdi yavuḳ boldı

91r- 6 ḳurtḳa erdi yigit boldı

92v- 16 muñluġ (17) boldılar

93v- 10 muñluġ bolup

95r- 13 helāk bolur

97v- 4 ḳaḍġuluġ boldılar

99r- 3 ḳaḍġuluġ boldı

99r- 19 yoḳ yoḍun bolġay-siz

109r- 16 yigit boldı

110v- 17 muñluġ boldılar

114r- 3 öẏkelig boldı

114r- 3 emgekimiz artuḳ boldı

114v- 19 yarlıġ boldı

115r- 12 yarlıġ boldı

115r- 16 yarlıġ boldı

115v- 11 yarlıġ boldı

116r- 14 yarlıġ boldı

117r- 5 yarlıġ boldı

117r- 9 yarlıġ boldı

117r- 16 yarlıġ boldı

118r- 14 yarlıġ boldı

118r- 18 yarlıġ boldı

119r- 21 yarlıġ boldı

119v- 8 yarlıġ (9) boldı

120r- 12 yarlıġ (13) boldı

120r- 14 yarlıġ boldı

120v- 6 ḳaḍġuluġ boldı

122v- 16 mezesi artuḳ bolġay

123r- 2 ḳaḍġuluġ bolġaylar

124v- 21 ḳaḍġuluġ boldı

125r- 20 yarlıġ boldı

126v- 5 ḳaḍġuluġ bolup

127r- 17 yarlıġ boldı

127r- 20 yarlıġ boldı

127v- 18 yarlıġ boldı

129r- 2 yarlıġ boldı

130r- 6 men aç boldum yöriyü (7) bilmemsen

132r- 13 yarlıġ boldı

132v- 10 yarlıġ boldı

134r- 10 ḳabūl bolġay-mu

135v- 19 yarlıġ boldı

136r- 9 ḳaḍġuluġ boldı

138v- 9 yarlıġ boldı

143v- 1 yarlıġ boldı

143v- 5 yarlıġ boldı

144v- 4 ėl içinde çav boldı

145r- 3 yarlıġ boldı

145r- 6 yarlıġ boldı

145r- 11 yazuḳ bolġay

150v- 10 yalavaç bolġusı

150v- 17 ḳaḍġuluġ boldı

156r- 3 yarlıġ boldı

156v- 2 yarlıġ boldı

157r- 19 yarlıġ boldı

158v- 17 yarlıġ boldı

159v- 9 yarlıġ boldı

161r- 19 ḳaḍġuluġ bolup

161v- 9 yoḳ [boldı]

162v- 10 ḳaḍġuluġ bolup

162v- 21 yarlıġ boldı

163r- 1 ḳaḍġuluġ bolup

163r- 16 yarlıġ boldı

168v- 12 ḳaçan yalavaçlarnı öltürseler fitne bolur

170r- 20 ḳaḍġuluġ boldı

172r- 10 yoḳ boldılar

172v- 16 ḳaḍġuluġ boldı

173r- 13 bar bolsa

173r- 18 ḳaḍġuluġ boldı

177r- 17 peşīmān bolur

177r- 17 peşīmān bolur

179v- 16 ḳaḍġuluġ boldı

183r- 2 ol vaḳtda Eymene Muḥammed Resūlu’llāhġa yüklüg boldı

184r- 15 mensūḫ bolur

184r- 18 yoḳ bolur

185r- 5 ḳonaḳ bolmış

185r- 6 ḳonaḳ bolsunlar

185r- 8 semiz boldı

186r- 9 muñluġ bolsam

187r- 4 sevünçlüg boldı

188r- 4 Mekkeligler közdin yıraḳ boldı

190v- 8 yarlıġ boldı

190v- 10 Ḥadīce Muḥammedniñ cemālınġa ārzūluġ bolup

190v- 20 ḳaḍġuluġ boldılar

191v- 1 ḳaḍġuluġ bolup

191v- 1 yoḳ bolsa

192r- 19 tanuḳ boluñ

192v- 17 ḳaḍġuluġ boldılar

193v- 4 artuḳ boldı

196v- 12 yavuzlıḳım köp boldı

199r- 16 ḥarām bolur

207v- 3 ḥarām bolur

207v- 3 ḥarām bolur

207v- 11 yarlıġ bol[ġay]

214v- 15 uyatlıġ bolup

215v- 16 ḳaḍġuluġ bolup

216r- 8 ḳaḍġuluġ (9) boldılar

217v- 1 vācib bolur

219r- 3 yarlıġ boldı

219r- 4 yarlıġ boldı

219r- 5 yarlıġ boldı

220r- 20 yarlıġ boldı

223v- 10 bir bölüki başlıġ boldı

224r- 5 ḳaḍġuluġ bolup

227v- 15 esrük bolġay

228v- 2 ḳaḍġuluġ boldı

231r- 15 ḳaḍġuluġ boldı

232v- 3 yėtmiş kāfir bulun boldı

238r- 7 [y]oḳ yoḍun boldı

243v- 5 ḳaḍġuluġ boldı

244v- 12 ḳaḍġuluġ (13) boldı

145r- 9 ḳaḍġuluġ (10) boldı

247v- 8 başlıġ boldı

1. 1. 1. 1. 2. Yardımcı Fiili *er-* Olan Birleşik Fiiller

Söz konusu yardımcı fiilimizin bu nitelikle kullanımı *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da diğer yardımcı fiillere oranla daha azdır. Dikkat çekici olan, bu kategorideki birleşikleri Türkiye Türkçesine aktarırken *bol-* yardımcı fiili kullanılmasıdır. Ancak elbette, kullanıldığı döneme göre açıklanması gereken bu yapılarda söz konusu olan *er-* fiilinin anlamı *mevcut bulunma, başlangıç olmaksızın var olmadır*. Bu anlam özelliği aynı zamanda *tur-* fiilinde de karşımıza çıkmaktadır.

1. 1. 1. 1. 2. 1. İsim Unsuru Alıntı Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller

Alıntı bir isim unsuru ile *er-* yardımcı fiilinden kurulu birleşik fiillerin *Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā*'daki sayısı altıdır.

110v- 2 tirig *erkençe* tükelge ḳāhir erdi ġunneti

137r- 2 *ʿAzrā'īl erkenin* bilmedi

145r- 14 eger bilmese *kāfire erdükin*

182v- 8 *Muḥammed Resūlu'llāh erdükin* ḳamuġ bil[ür] (9) erdiler

190v- 12 a[nıñ] (13) *Muḥammed erdükin* bilür-sen

247r- 3 anda kėḍin ʿAbdu'llāh Veheb (4) El-Keblī kirdi, *cühūd erip* müsülmān bolmış erdi

1. 1. 1. 1. 2. 2. İsim Unsuru Türkçe Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller

Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā'da Türkçe bir isimle *er-* yardımcı fiilinden oluşan birleşik fiillerin sayısı yirmi dörttür.

Bu yapılar içinde *er-* fiili yerine bir kez *i-* fiili kullanılmıştır: KE/ 164v- 9 ḫalā[yıḳ] (10) bilmesün ḳayda ikenin <tėp>

33v- 19 Ṣāliḥ (20) ne erdügin bilmedi

56r- 4 Sāre tirig ergınçe anıñ ḫaḳḳın saḳladı

73v- 19 ḳaçan atam birle olturmışda Yūsuf ḳayda *erken*, kimüñ birle yörir erken, kimüñ yüziñe (20) telmüre baḳıp turur erken tėp meni yād ḳılġıl

84r- 10 sen andaġ tėyürsen, bu mundaġ tėyür (11) ḳayuñız sözi yalġan erken ne bileyin tėdi

91r- 7 bu künge tegrü Yūsufnıñ zindānda erdükin unutmış-men

98r- 4 olar Mışr melikin ḳayu dīn üze *erdükin* bilmes erdiler

101r- 8 tirig erkenin (9) bilmiş sen

104r- 2 mundaġ (3) küçüñ ḳuvvetiñ bar igeç Yūsufnı börige nelük yėdürdiñ

104r- 6 munça ḳuvvetiñ bar igeç Yusuf-(7)-nı börige nelük yėdürdiñ

115v- 20 Mūsīniñ muʿcizesi (21) erdükin bildi

118r- 13 ol ėlde bar ergınçe kirmes-miz ḳaçan çıḳsalar kirgey-miz

122r- 7 İḍi kelāmı (8) erdükin

136v- 3 bulardın meniñ ornumda (4) oltururġa ḳayusı yaraġlıḳ erken tėp fikr ḳılur erdi

148v- 2 bu oġlanlarnıñ ḳayusı ḳız ḳayusı oġul erdükin bilsün

149r- 4 oġul (5) ḳayu ḳız ḳayu erdükin bilmek üçün ḳollarıġa suv ḳoydurdılar

154r- 20 her kim Yūnusnı (21) maña keltürse ya ḫaberin bėrse ḳayda erdükin yarım mülkimi bėrür-men

164v- 9 ḫalā[yıḳ] (10) bilmesün ḳayda ikenin <tėp>

179v- 1 yėtegü erdükiñe delīl (2) ol turur

218v- 15 Ebū Ṭālib tirig ergınçe kāfirlerni defʿ ḳılur erdi

220v- 16 Resūl ʿaleyhi’s-selām ḳayu erdükin bilmedim

222r- 12 erenler başın mundaġ uluġ erdükin (13) bilsün

228v- 13 biziñ ṭaʿāmumız niçe erdükin Resūk ʿaleyhi's-selāmḳa aytmadıñ mu

244v- 13 Ḥüseyn ḳayda erdükin bilür erken

1. 1. 1. 1. 3. Yardımcı Fiili *et-* Olan Birleşik Fiiller

Ağırlıklı olarak Oğuz grubu Türk lehçelerinde gördümüz *et-* yardımcı fiiliyle kurulu birleşik fiillerin *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'daki kullanım sıklığı dörttür. Bu yapıların isim unsurlarının tamamı alıntı sözcüklerdir. Bu birleşikler geçişli fiillerdir.

187r- 3 taʿbīr etdi

187r- 7 Ḫadīce fehm etti

204v- 20 meyl etdi

204v- 20 meyl etip

1. 1. 1. 1. 4. Yardımcı Fiili *eyle-* Olan Birleşik Fiiller

Çokluk Oğuz grubu Türk lehçelerinde gördüğümüz yardımcı fiillerden bir diğeri olan *eyle-* yardımcı fiiliyle kurulu birleşik fiiller *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da yalnızca bir kez geçmektedir. Tıpkı *et-* fiilindeki gibi bu yardımcı fiilde de yalnızca alıntı sözcükle kurulu yapılar söz konusudur. Bu yardımcı fiile kurulu olan birleşik fiilimiz geçişli bir fiildir.

235r- 17 gümān eylemiş teg

1. 1. 1. 1. 5. Yardımcı Fiili *kıl-* Olan Birleşik Fiiller

Bu kategorinin yardımcı fiili olan *kıl-* fiili, Oğuz grubu Türk lehçeleri dışında yaygınlığı daha fazla olan, Oğuz grubunda yerini diğer yardımcı fiillere bırakan bir unsurdur. *Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā*'da bilhassa alıntı sözcüklerle kullanılmaya tahsis edilmiş bir yardımcı fiil kimliğinde olan *kıl-* fiilinin oluşturduğu birleşikler geçişli fiillerdir.

Fakat *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'daki bazı örneklerde *kıl-* yardımcı fiilinin oluşturduğu birleşik fiil geçişsiz bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır: KE/ 49v- 13 ėkegü (14) ẕebīḥ tururlar, bir yolı İsmāʿīl erdi, bir yolı İsḥāḳ tėmek ḳılurlar, KE/ 56r- 9/ 11 vefāt ḳıldı vb. Birinci örnekteki yapı, tıpkı *bol-* fiilinin *sürer zamanı* gibi, kendi kılınış özelliğinden ayrılmış bir kimlikteki yardımcı fiilden kurulu birleşik fiil

görünümündedir. İkinci örnekte ise yine *kıl-* fiilinin *bol-* yardımcı fiilinin yerinde kullanıldığını görmekteyiz.

1. 1. 1. 1. 5. 1. İsim Unsuru Alıntı Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller

Bu kategorideki birleşik fiillerin yardımcı fiili olan *kıl-* fiilinin alıntı isimlerle oluşturduğu birleşiklerin sayısı *bin beş yüz elli altıdır*. Bu açıdan değerlendirildiğinde *kıl-* yardımcı eylemi sanki alıntı sözcükleri fiilleştirmeğe tahsis edilmişş bir yardımcı fiil kimliğindedir.

1v- 9 biz muñluġlarnı Muḥammed Muṣṭafā̆ġa ümmet ḳılıp

2r- 8 dīn şerīʿat rāyetini ʿāli ḳılġan

2v- 6 ṭāʿat ḳılur

2v- 10 ṭāʿat ḳılur

3r- 3 āġaz ḳılduḳ

3r- 10 nażar ḳıldı

4r- 13 nikāḥ ḳılıp

4v- 1 ṭāʿat ḳıldı

4v- 2 ṭāʿat ḳılmışnı

4v- 3 ṭāʿat ḳıldı

4v- 5 ṭāʿat ḳıldı

4v- 19 maʿzul (20) ḳılur-men

5r- 5 ḫitāb ḳıldı

5r- 7 tesbīḥ ü tehlīl ü teḳaddüs ḳılġanlardın

5r- 10 fesād ḳılġanların

5v- 7 ḫoş tenaʿʿum ḳıldılar

5v- 21 tadīr andaġ ḳıldım

6r- 12 namāz ḳılur

6r- 13 namāz ḳılġalı

6r- 15 ḫitāb ḳıldı

6r- 16 ṭamaʿ ḳıldılar

6r- 18 tavażżuʿ ḳılıp

6r- 19 tavażżuʿlıḳ ḳıldı

6v- 5 musallaṭ ḳılsa

6v- 5 musallaṭ ḳılsa

6v- 16 raḥmet ḳılsam

7r- 8 muraṣṣaʿ ḳılınmış

7v- 1 selām ḳılur

7v- 2 ḫiṭāb ḳıldı

7v- 17 Ādem bir sāʿat ṣabr ḳılsa

7v- 21 nikāḥıña ḫuṭbe ḳıldı

8r- 10 suʾāl ḳıldılar

8v- 1 duʿā ḳılġıl

8v- 2 duʿā ḳıldı

8v- 5 fesād ḳılġanlar

8v- 6 ġıybet ḳıldılar

8v- 6 biz tesbīḥ ü taḳdīs ḳılur-miz

8v- 7 ḥükm ḳıldı

8v- 7 ġıybet ḳıldıñız

8v- 18 beyān ḳıldı

8v- 21 ʿālimġa ḫidmet ḳılmaḳ

9r- 1 Ādemge secde ḳılıñ

9r- 2 secde ḳıldılar

9r- 5 secde ḳıldı

9r- 6 secde ḳıldılar

9r- 7 secde ḳılmış

9r- 8 secde ḳıldılar

9r- 10 secde ḳıldı-(11)-lar

9r- 18 hüccetni (19) ḳıldı

9v- 4 ṭāʿat ḳıldım

9v- 7 telbīs ḳıldı

9v- 20 taḳdīr ḳılmış

9v- 21 Ḫiṭāb ḳıldı

10r- 8 beyʿ ḳılmaḳ

10r- 14 iḫtilāf ḳılmışlar

10v- 6 şükr ḳılsunlar

10v- 8 ḫiṭāb ḳıldı

10v- 20 ḥavāle ḳılsañ

10v- 21 ḳabūl ḳılġay-miz

11r- 2 suʾāl ḳıldılar

11r- 5 secde (6) ḳıldurdı

11r- 6 secde ḳıldıñız

11r- 7 neẕẕāre ḳılıp turur ẹrdim

11r- 9 tevaḳḳuf ḳılsalar ẹrdi

11v- 14 yėrde kökde ṭāʿatlar telim ḳıldım

11v- 16 secde ḳıl

11v- 17 ʿuḳūbet ḳılsa

11v- 18 ḳabūl ḳıldı

11v- 18 naṣīḥat (19) ḳılsa

11v- 19 suʾāl ḳıldım

12v- 7 men ḳażā ḳıldım

12v- 9 ḥükm ḳıldıñ

12v- 10 iḳrār ḳılsalar

12v- 7 ẹvniñ tegresiñe (7) ṭavāf ḳıldı

13v- 7 ḳabūl ḳıldı

14r- 4 ṣabr ḳılġıl

14v- 1 duʿā ḳılayın

14v- 4 rivāyet ḳılur

14v- 8 menʿ ḳılur-sen

14v- 10 Muḥammedge ḥased ḳılur

14v- 10 duʿā ḳıldı

14v- 11 ḫaber ḳıldıñ

14v- 12 namāz ḳılġalı

14v- 15 ḳurbān ḳılur

15r- 8 ḥarām ḳıldım

15r- 9 faẓīḥat ḳılmaḳnı

15r- 11 ḥarām ḳıldı

15r- 12 ḥarām ḳılsa

15r- 16 secde ḳılur

15r- 19 ḳurbān ḳıldılar

15r- 21 ḳabūl ḳılur

15v- 9 ḳurbān ḳılıñ

15v- 11 ḳurbān ḳılur

15v- 12 ḳurbān ḳılur

15v- 14 ḳabūl ḳılındı

16r- 15 tevbe ḳılġay

16r- 18 ʿarża ḳıldı

16r- 19 ḳabūl ḳıldı

16r- 19 emānetġa ḫıyānet ḳıldı

17r- 19 ḳamuġ fesād ḳılġanlar

17v- 2 raḥm ḳılġıl

17v- 2 raḥm (3) ḳılayın

17v- 21 vaṣiyyet ḳılur men

18r- 1 nikāḥ ḳılsunlar

18r- 5 duʿā ḳıldı

18r- 6 düşmān ḳılu bėrgil

18r- 7 düşmān ḳıldı

18r- 8 ḳuḍuġınġa bevl ḳıldılar

18r- 9 ḥikāyet ḳılurlar

18r- 10 cehd ḳılur-men

18r- 15 duʿā ḳıldı

19r- 4 suʾāl ḳıldı

19r- 6 ḥīle ḳılayın

19r- 13 duʿā ḳıldı

19v- 1 namāz ḳılġıl

19v- 1 namāz ḳılġıl

19v- 2 namāz ḳıldı

19v- 3 namāz ḳılmaḳ

19v- 8 ʿibādet ḳılġunı

19v- 20 köp ʿibādet ḳılġanını

20v- 1 İdrīs cānın ḳabż (2) ḳıldı

20v- 8 ḳabūl ḳıldı

20v- 9 hīle ḳıldı

20v- 10 feryād (11) ḳılıp

21r- 16 iḫtiyār (17) ḳıldılar

21r- 17 mürekkeb ḳıldı

21r- 19 tevbe ḳıldı

21r- 21 ṭāʿat ḳılıñ

21r- 21 köni ḥükm ḳılıñ

21v- 2 ṭāʿat ḳılıñ

21v- 4 ḫuṣūmet ḳılıp

21v- 5 meyl ḳıldı

21v- 6 ḥükm ḳılayın

21v- 7 vaʿde (8) ḳıldı

21v- 8 vaʿde ḳılġanlar

21v- 13 zinā ma (14) ḳıldılar

21v- 17 tevbe ḳıldı-(18)-lar

21v- 19 zinā ḳılmışlar

22r- 1 zinā ḳılmaḳdın

22r- 2 istiġfār ḳılu

22r- 7 bizni şefāʿat ḳılġıl

22r- 8 duʿā ḳıldı

22r- 8 iḫtihār (9) ḳılur-siz

22r- 10 iḫtiyār ḳılalıñ

22r- 11 iḫtiyār ḳılalıñ

22r- 17 zinā ḳılmışı

22v- 2 ʿamel ḳılsa

22v- 6 duʿā ḳılġan

22v- 11 ḳıldı duʿā

22v- 20 duʿā ḳıl[dıñ]

23r- 1 nevḥa ḳıldı

23r- 2 ṣabr ḳılsa

23r- 5 ḥikāyet ḳılurlar

23r- 15 daʿvet ḳıldı

23r- 17 iḳrār ḳılıñ

23v- 5 daʿvet ḳıldı

23v- 10 vaṣiyyet ḳıldı

23v- 11 duʿā ḳıldı

23v- 18 icābet ḳıldım

24r- 7 füsūs ḳılur-siz

24r- 7 füsūs ḳılġay-miz

24v- 11 helāk ḳılġu

25r- 13 tavāf (14) ḳıldı

25r- 18 daʿvet ḳıldı

25v- 9 ḳabūl ḳıldı

26r- 11 ḫaber ḳılayın

26r- 11 isticābet (12) ḳıldı

26r- 13 duʿā ḳıldı

26r- 14 fażīḥat ḳıldı

26r- 14 rüsvā ḳılġıl

26v- 21 duʿā ḳıldı

27r- 8 duʿā ḳıldı

27r- 9 duʿā ḳıldı

27r- 9 kerāmet (10) ḳıldı

27r- 18 melāmet ḳıldı

27v- 4 cemʿ ḳılġan

28r- 4 daʿvet ḳıldı

28r- 7 beyān ḳılġuçı

28v- 7 rivāyet ḳılmışlar

28v- 9 helāk ḳılur

29r- 13 daʿvet ḳılur

29v- 7 tevbe ḳılıñ

29v- 7 helāk ḳılġay

29v- 8 helāk ḳılġay

29v- 9 helāk ḳılġay

29v- 10 daʿvet ḳıldı

29v- 20 ḳurbān ḳılıp

30r- 1 semāʿ ḳılurda

30r- 7 ḳurbān ḳıldı-(8)-[lar]

30r- 10 iḫtiyār ḳılġıl

30v- 17 helāk ḳıldı

31r- 2 helāk ḳıldı

31r- 9 şükr (10) ḳıldılar

31r- 11 helāk ḳılġıl

31r- 12 helāk ḳıldı

31r- 15 duʿā ḳılıp

31r- 20 Ḥaḳdın ḳamuġı ḳıldılar köp maʿṣiyyet

31v- 19 rivāyet ḳılurlar

31v- 20 vaṣiyyet ḳıldı

32r- 12 secde ḳıldı

32r- 13 secde (14) ḳılıñ

32r- 14 secde ḳıldılar

32v- 7 ḫādim ḳıldılar

32v- 11 ḫādim ḳıldılar

32v- 14 ḫıdmet (15) ḳıldım

32v- 19 raḫm (20) ḳıldı

33v- 14 ḫaber ḳıldılar

33v- 19 selām ḳıldı

34r- 10 ġalebe ḳılur

34v- 17 duʿā ḳıldı

34v- 19 duʿā ḳılġıl

34v- 19 duʿā ḳıldı

35r- 6 ḳabūl ḳıldılar

35r- 7 ḳabūl ḳıldılar

35v- 15 etini pāre (16) pāre ḳılıp

36r- 6 helāk ḳıldı

36r- 9 helāk ḳıldı

36v- 7 ḫaber ḳıldı

36v- 11 namāz ḳılıp

36v- 11 selām ḳıldı

36v- 14 şükr ḳılıp

36v- 15 namāz ḳılur

36 v- 15 selām ḳıldı

36v- 17 ġarḳ ḳıldı

36v- 17 şükr ḳılur-men

36v- 20 ḫarc ḳılıp

37r- 2 namāz ḳıldı

37r- 2 duʿā ḳıldı

37r- 5 şükr ḳıldı

37r- 5 ḫiṭāb ḳıldı

37r- 8 rıḥlet ḳıldılar

37r- 10 helāk (11) ḳılġay

37v- 3 helāk ḳıldı

37v- 15 ḳurbān ḳılurda

39r- 11 melāmet (12) ḳıldı

39v- 11 pāre pāre ḳıldı

39v- 20 ʿadl ḳılġan

39v- 20 ẓulm ḳılġan

40r- 2 ḥükm ḳılsa

40r- 12 āşkāre ḳıldı

40r- 17 secde ḳılġıl

40r- 18 secde ḳılur-men

40v- 12 nuṣret ḳılıñ

40v- 16 ḳabūl ḳıldı

40v- 17 laʿnet ḳıldı

41r- 6 duʿā ḳıldı

41r- 7 laʿnet ḳıldı

41v- 7 fāḥişe ḳılsalar

41v- 16 ḫarc ḳılġanlarnı

41v- 21 naẓẓāre ḳılıp

42r- 10 helāk ḳılġay

42v- 11 duʿā ḳıldı

42v- 12 münādi ḳıldurdı

43r- 9 helāk ḳılur

43v- 2 ḳabūl ḳıldı

43v- 8 helāk ḳılalıñ

43v- 8 ḫaber ḳıldı

44v- 17 daʿvī ḳıldı

44v- 17 secde ḳıldurdı

45r- 8 münācāt ḳıldı

45r- 17 cehd ḳıldılar

46r- 2 duʿā ḳılġıl

46r- 3 duʿā ḳıldı

46r- 3 ḳaṣd ḳıldı

46r- 4 duʿā ḳıldı

46v- 9 duʿā ḳıldı

46v- 11 ḳabūl ḳıldım

46v- 17 ḳabūl ḳılġıl

46v- 17 ḳabūl ḳılġıl

46v- 20 ḳabūl ḳılsun

46v- 21 ḳabūl ḳılġıl

47r- 3 ḳabūl (4) ḳılsun

47r- 4 ḳabūl ḳıldı

47r- 12 işāret ḳıldı

47r- 15 ḥükm ḳılsam

47v- 1 duʿā ḳıldı

47v- 2 ḥükm ḳıldı

47v- 3 ḥased ḳılıp

47v- 12 iʿtibār (13) ḳılıp

47v- 13 ḳurbān ḳılġan

47v- 14 vaʿdesin ḳıldı [vefā]

47v- 16 ḳurbān ḳılġan

47v- 20 vaʿde ḳılmış

48r- 4 ṣabr ḳılsun

48r- 4 ṣabr ḳılayın

48r- 6 maʿyūb ḳılġay-men

48r- 14 ḫatne ḳıldı

48r- 15 ḫatne ḳılmaḳ

48v- 11 münācāt ḳıldı

49r- 5 ḳabūl ḳıldı

49v- 2 duʿā ḳıldı

50r- 3 neẕr ḳıldı

50r- 3 ḳurbān ḳılġay-men

50r- 4 neẕr ḳıldı

50r- 5 ḳurbān ḳılġay-(6)-men

50r- 9 ḳurbān ḳılayın

50r- 10 ḳurbān ḳılġalı

50r- 12 ḥükm ḳılsa

50r- 14 ḳurbān ḳılıñ

50r- 17 ḳurbān ḳıldılar

50r- 19 rivāyet ḳılurlar

50r- 20 ḳurbān ḳılġıl

50r- 21 ḳurbān ḳıldı

50v- 1 ḳurbān ḳıldı

50v- 2 ḳurbān ḳılayın

50v- 3 ḳurbān ḳılġıl

50v- 4 ḳurbān ḳılġu

50v- 17 ḳurbān ḳılmaḳġa

50v- 18 ḳurbān ḳılmışı

50v- 19 ḳurbān ḳılur-men

50v- 19 fidā (20) ḳıldım

51r- 2 ḳurbān ḳılġalı

51r- 3 ḳurbān ḳılmışı

51r- 4 vesvese (5) ḳılu

51r- 8 āġāz ḳıldı

51r- 10 daʿvī ḳılur-sen

51r- 11 daʿvī ḳılur

51r- 18 ṣabr ḳılġay-sen

51r- 21 ʿöẕr ḳılup

51v- 6 ḥīle ḳıldı

51v- 11 ḳahr ḳılıp

51v- 17 münācāt ḳıldılar

52r- 1 ḳurbān ḳılġıl

52r- 6 rūzī ḳılġay

52r- 10 ḳurbān ḳılınsa

52r- 12 ḳurbān ḳılınsa

52r- 16 ḳurbān ḳılurda

52v- 2 aña ziyāret ḳılur

53r- 18 ḳabūl ḳılġıl

53r- 19 duʿā ḳıldılar

54r- 1 helāk ḳılġalu

54r- 6 münācāt ḳıldı

54r- 7 şükr ḳıldı

54r- 11 şükr ḳıldılar

54r- 12 ḳurbān ḳıldı

54v- 6 icābet ḳıldı

54v- 7 duʿā ḳıldım

54v- 8 duʿā ḳıldı

54v- 18 vaʿde ḳılmış

54v- 21 ḳabūl ḳılmışıñ

55r- 8 cināyet (9) ḳılġan

55r- 9 cināyet (10) ḳıldı

55r- 10 cināyet ḳıldı

55r- 11 cināyet ḳıldı

55r- 13 cināyet ḳıldı

55r- 15 [cinā]yet ḳıldı

56r- 4 defn ḳıldılar

56r- 9 vefāt ḳıldı

56r- 11 vefāt ḳıldı

56r- 12 icābet (13 ḳılmış

56r- 19 ḫiṭāb ḳılur

56r- 20 suʾāl ḳıldılar

56v- 5 namāz ḳıldılar

56v- 9 mücādele ḳılġan

57v- 11 livāṭat ḳılmaḳ

57v- 20 selām ḳıldı

58r- 15 ṭamaʿ ḳıldılar

59r- 6 duʿā ḳıldı

59r- 12 duʿā ḳıldı

59r- 14 melāmet ḳılurlar

59r- 21 münācāt ḳıldı

59v- 2 tevbe ḳıldım

60r- 6 helāk ḳılġalu

60v- 4 ḫaber ḳıldı

60v- 9 defʿ ḳılıñ

61r- 2 helāk ḳılıp

61r- 3 helāk ḳılur-sen

61v- 18 neẕr ḳıldı

61v- 19 ḥarām ḳıldım

61v- 20 ḥarām ḳıldı

62r- 3 ḥarām ḳıldı

62r- 7 ḫıdmet ḳılur

62r- 15 [he]lāk ḳılayın

62r- 15 musallaṭ ḳılayın

62r- 15 helāk ḳılayın

62r- 16 musallaṭ (17) ḳılsun

62r- 17 duʿā ḳıldı

62r- 21 ḫatne ḳıldurdı

62v- 5 ḥāṣıl ḳıldılar

62v- 12 temāşā ḳılur

63r- 7 ʿazīz ḳılayın

63r- 17 ḳabūl ḳıldım

63v- 11 mühr ḳıldı

64r- 21 tekbīr ḳılalıñ

64v- 1 tekbīr ḳıldılar

64v- 1 tekbīr ḳıldılar

65v- 4 iḫtiyār ḳılġan

65v- 21 yād ḳılındı

66r- 8 muʿāmelet ḳılmaḳ

66r- 9 muʿāmelet ḳılduḳı

66r- 10 ṣabr ḳılduḳı

67r- 8 ṭaʿāmnı (9) ḥall ḳılıp

67r- 11 vefāt ḳıldı

67r- 12 şefḳat ḳılur

67r- 16 secde ḳıldılar

67v- 1 suʾāl ḳıldı

67v- 1 secde (2) ḳılġan

67v- 6 secde ḳıldılar

67v- 6 secde ḳıldılar

69r- 1 ġalebe ḳıldı

69r- 2 tekye ḳıldı

69r- 3 ḥamle ḳılurlar

69r- 8 iltimās ḳıldı

69r- 11 ḳarār ḳılayın

69v- 9 raḥm ḳılġay

69v- 20 raḥm ḳılġay

69v- 21 raḥm ḳılġıl

70r- 6 raḥm ḳılġıl

70v- 1 raḥm ḳılıñ

70v- 16 ṣabr ḳılġıl

71r- 16 ḳurbān ḳılurda

72r- 1 feryād ḳıldı

72r- 12 ṣabr ḳılduñ

72r- 14 tūtiyā ḳılġay

72v- 4 āh ḳıldı

72v- 4 duʿā ḳıldı

72v- 10 duʿā ḳılġıl

72v- 10 rūzi ḳılġay

72v- 10 duʿā ḳıldı

72v- 15 secde ḳıldılar

72v- 17 secde ḳılıñ

72v- 18 īmān ʿarża ḳılġıl

72v- 19 īmān ʿarża ḳıldı

73r- 11 ḳabūl ḳıldı

73r- 19 ḳabūl ḳıldı

73v- 3 ḳabūl ḳıldı

73v- 9 vidāʿ ḳılayın

73v- 10 müʾekkel ḳıldı

73v- 14 vidāʿ ḳıldı

73v- 20 yād ḳılġıl

74r- 1 raḥm ḳılıñ

74r- 11 duʿā ḳıldı

74r- 13 tevbe ḳılıñ

74r- 13 āzār ḳılmış

74r- 14 ʿöẕr ḳılıñ

74r- 14 ḫoş-nūd ḳılıñ

74r- 16 duʿā ḳıldı

74v- 1 duʿā ḳıldı

74v- 4 eḍgü duʿā ḳıldı

74v- 7 kerāmet ḳılġıl

74v- 11 icābet ḳıldı

74v- 16 muraṣṣaʿ ḳılmış

75r- 1 taḳdīr ḳılmış

75r- 2 sebeb ḳıldı

75v- 6 Yūsufnı ḳıymet ḳıldılar

76r- 7 secde ḳılu keldi

76r- 10 secde ḳılġalu

76r- 21 secde ḳıldılar

76v- 3 secde ḳılġay

76v- 17 neẕẕāre (18) ḳılġanlarnı

76v- 21 ḫaber ḳıldı

77v- 7 terġīb ḳıldı

77v- 8 iltimās ḳıldı

77v- 17 maʿzūl ḳılsun

78r- 1 ḥīle ḳılayın

78r- 2 ḳabūl ḳıldı

78r- 13 duʿā ḳılġıl

78v- 1 kerāmet ḳılġıl

78v- 2 rivāyet ḳılur

78v- 12 beyʿ ḳılıp

78v- 18 ṣabr ḳılsun

79r- 5 āzād (6) ḳılıp

79r- 19 ṭāʿat ḳılıp

79r- 19 āh ḳılıp

79v- 2 duʿā ḳılıp

79v- 9 ʿarża ḳıldı

79v- 18 duʿā ḳılġıl

80r- 6 ṣabr ḳılu bilmez-men

80r- 7 ṣabr ḳılġıl

80r- 7 ṣabr ḳılmaḳ

80r- 12 temāşā ḳılġıl

80v- 1 tev[be] (2) ḳılayın

80v- 5 ḫarc ḳılayın

80v- 7 ṣarf ḳılıp

80v- 8 taʿbiye ḳıldı

80v- 13 ṭāʿat ḳılıp

80v- 19 ʿarża ḳıldı

80v 21 ḫayāl ḳıldı

81v- 12 yād ḳıldı

81v- 13 Yūsufġa ḳaṣd ḳıldı

82r- 7 vaḳf ḳılmaḳ

82r- 8 vaḳf ḳılsaḳ

82r- 9 raġbet ḳılmaḳ

82v- 10 revā ḳılayın

83r- 12 ṣabr ḳılġıl

83r- 21 ḥamle ḳılġan

84r- 1 ṣabr ḳılu

84r- 7 işāret ḳıldı

84r- 7 tebīsler ḳıldı

84r- 8 muʿtemed ḳıldım

84r- 11 teʿḥmmül (12) ḳılġıl

84r- 13 işāret ḳıldı

84v- 2 rüsvā ḳılmaḳ

84v- 5 rüsvā ḳılġay

84v- 17 tişiler mekr ḳılurda

84v- 17 şeyṭān keyd ḳılurda

84v- 21 tevbe ḳılġıl

85r- 3 ṣabr ḳılġıl

85r- 4 tevbe ḳılġıl

85r- 9 melāmet ḳıldılar

85r- 14 ʿayb ḳıldılar

85v- 5 ḳabūl (6) ḳıldılar

86v- 5 ṣabr ḳılayın

86v- 6 melāmet ḳılġanıñız

86v- 7 melāmet ḳılurlar

86v- 7 [melāmet] (8) ḳılġan

86v- 10 melāmet ḳıldıñız

86v- 20 raḥ[m] (21) ḳılsun

87r- 4 meyl ḳılsam

87r- 9 icābet ḳıldı

87r- 15 iḫtiyār ḳıldılar

87v- 1 namāz ḳılur

87v- 2 duʿā ḳılur

87v- 2 taʿbīr ḳılur

87v- 4 namāz ḳılıp

87v- 10 namāz ḳılıp

87v- 16 ḳabūl ḳılġıl

88r- 5 ḳabūl ḳıldı

88r- 12 salām ḳıldılar

88r- 20 ẓāhir ḳıldı

89r- 10 minnet ḳılġay

89r- 10 minnet ḳılġay

89r- 15 ḫaber ḳıldı

89v- 2 ḥamle ḳılurlar

90v- 13 töhmet ḳılduk

90v- 15 işāret ḳıldı

91r- 17 nāle ḳılġaylar

91r- 19 yād ḳılġan

91r- 20 yād ḳılurlar

91v- 2 ḫiyānet ḳılġuçı

91v- 9 iʿtimād ḳıldı

91v- 10 duʿā ḳıldı

91v- 10 ṣabr ḳıldı

91v- 18 āzād ḳılsun

91v- 19 āzād ḳıldı

91v- 20 āzād ḳıldı

91v- 21 āzād ḳılsa

92r- 11 ʿazīz ḳılur

92r- 12 ḫor ḳılur

92r- 14 duʿā ḳıldı

92r- 16 selām ḳıldı

92v- 3 taṣarruf ḳılsañ

92v- 12 ʿadl ḳıldı

93r- 15 ḫiṭāb ḳıldı

93r- 17 āzād ḳılġay-sen

93r- 17 münādī ḳıldurdı

93r- 19 āzād ḳıldım

93r- 19 rivāyet ḳılur-(20)-lar

93v- 7 ḥükm ü ḳażā ḳıldı

94v- 9 ḳabūl ḳılalıñ

94v- 10 ʿahd ḳılıñ

94v- 11 ʿahd ḳıldılar

94v- 13 naṣiḥat (14) ḳılur-sen

95r- 8 [köz]ige dam ḳıldı

95r- 14 fikr ḳılsañ

95r- 16 żarar ḳılsa

95v- 3 iżāfet ḳıl[ur]

95v- 4 iżāfet ḳılur

95v- 10 selām ḳılıp

96r- 2 ḫıdmet ḳılıp

96v- 7 duʿā ḳılıp

96v- 8 münādī ḳıldurdı

96v- 9 ḫayāl ḳılduḳ

96v- 18 ṭahāret ḳılur

97r- 2 raḥm ḳılıñ

97r- 5 münādī ḳıldurdı

97r- 20 ḥükm ḳılsañ

97r- 20 ḥükm ḳılsañ

97v- 7 duʿā ve zārīlıḳ ḳılġunça

97v- 11 taʿlīm ḳılu bėrdi

98r- 19 ʿahd (20) ḳılduḳ

98v- 1 ḥükm ḳılġay

98v- 21 āzād ḳıldım

99r- 15 raḥm ḳılġıl

99r- 16 duʿā ḳılayın

99v- 5 ṣabr ḳıldılar

99v- 5 ṣabr ḳılġıl

99v- 15 ṣabr ḳılayın

100r- 1 şükr ḳıldı

100r- 7 ẕillet ḳıldı

100r- 14 ṭaʿn ḳılurlar

100r- 18 ṭāʿat ḳılur

100v- 8 şikāyet ḳılur-sen

100v- 21 selām ḳıldı

101r- 19 vaṣiyyet ḳıldı

102r- 14 feryād ḳılurlar

102r- 16 ḥarām (17) ḳılıp

102r- 21 ṣadaḳa ḳılġıl

102v- 1 rivāyet ḳılmış

102v- 3 ṣadaḳa ḳılur

102v- 5 raḥm ḳılġıl

102v- 5 ṣadaḳa ḳılıp

102v- 9 ümīd ḳıldılar

102v- 9 vaʿde ḳıldılar

102v- 10 rivāyet ḳılur

103r- 10 feryād ḳılıp

103r- 14 feryād ḳılıp

103r- 19 ṣadaḳa ḳılġıl

103r- 19 ṣadaḳa ḳılġıl

103r- 20 ṣadaḳa ḳılġıl

103v- 1 vaʿde ḳılġan

103v- 3 ḳabūl ḳıldım

103v- 6 vefāt ḳıldı

103v- 7 muʿāmele ḳıldı

103v- 9 minnet ḳılıp

103v- 9 āzād ḳıldılar

103v- 12 ittifāḳ ḳılıp

103v- 18 ṣadā ḳıldı

104v- 13 ṣabr ḳılsa

104v- 14 ṣabr (15) ḳıldım

104v- 16 ḳabūl (17) ḳıldı

104v- 21 ḳabūl ḳıldı

105r- 18 taḳdīr ḳıldı

105v- 17 feryād ḳılıp

106r- 21 ṭāʿat ḳılurlar

106v- 4 selām ḳıldı

106v- 6 münādī ḳıldurdı

106v- 8 muraṣṣaʿ ḳılġan

106v- 15 āzār ḳılmış

106v- 15 namāz ḳıldı

107r- 5 secde ḳıldılar

107r- 8 secde ḳılmaḳ

107r- 9 secde ḳıldılar

107r- 12 tevāżuʿ ḳıldılar

107v- 2 ḥikāyet ḳılur

107v- 3 şükr ḳılıp

107v- 4 ḥased (5) ḳıldı

107v- 7 selām ḳıldı

108r- 6 vefāt ḳıldı

108r- 7 vefāt ḳıldı

108r- 21 fidā ḳıldı

108v- 16 fidā ḳıldım

109r- 8 revā ḳılġıl

109r- 12 ḳabūl ḳılsañ

109r- 12 ḳabūl ḳıldı

109r- 16 duʿā ḳıldı

109r- 18 nikāḥ ḳılıp

109r- 20 ḳabūl ḳılġan

109v- 1 ḳabūl ḳıldı

109v- 1 ʿaḳd ḳılġalı

109v- 2 ʿaḳd ḳılmaḳ

109v- 2 ʿaḳd ḳılur-(3)-da

109v- 4 ʿaḳd ḳıldı

109v- 5 şükr ḳıldı

109v- 6 ṭāʿat ḳıla

109v- 17 münādī ḳıldurdı

109v- 20 āzād ḳıldım

109v- 20 āzād ḳıldım

110r- 8 ziyāde ḳıldı

110r- 9 īṯār ḳıldılar

110r- 11 ʿaḳd (12) ḳıldılar

110r- 12 ḫalvet ḳıldılar

110r- 17 ḥamle ḳılur

110v- 7 taḳdīr ḳıldı

110v- 10 mübtelā ḳıldı

110v- 11 vefāt ḳıl[dı]

110v- 14 münācāt ḳıldı

110v- 16 ḥased ḳıl[ġan]-(17)-lar

110v- 20 ḥāṣıl (21) ḳıldı

111v- 11 tevbe ḳılġıl

111v- 15 ḫaṭā ḳılur-sen

111v- 18 helāk ḳılsunlar

111v- 20 ḫīre ḳılur

112r- 14 menʿ ḳıldı

112v- 5 taʿbiye ḳıldılar

113r- 1 cādūlıḳ ḳılur-miz

113r- 4 secde (5) ḳıldılar

113v- 1 cādūlıḳ ḳıldılar

113v- 2 tehdīd ḳıldı

114r- 4 helāk ḳılġay

114r- 5 duʿā ḳılġan

114r- 7 duʿā ḳıldı

114r- 14 duʿā ḳıldı

114r- 16 duʿā ḳıldı

114r- 21 icābet ḳılıp

114r- 21 duʿā ḳıldı

114v- 2 duʿā ḳıldı

114v- 5 duʿā ḳılsun

114v- 6 icābet ḳılıp

114v- 6 duʿā ḳıldı

114v- 10 rivāyet ḳılur

114v- 19 işāret ḳıldı

115r- 8 duʿā ḳılġıl

115r- 9 ḳabūl ḳılıp

115r- 9 duʿā ḳıldı

115r- 12 duʿā ḳıldı

115r- 19 vaṣiyyet ḳılmış

115v- 1 ḳabūl ḳıldı

115v- 3 duʿā ḳıldı

115v- 5 ḫaber ḳıldılar

115v- 5 münādī ḳıldurdı

116r- 5 suʾāl ḳılmışlar

116r- 13 helāk ḳıldı

116v- 3 īmān iḳrār ḳılur

116v- 4 ḳabūl ḳılġay

117r- 3 helāk ḳıldı

117r- 8 Mıṣrda pādşāhlıḳ ḳıldılar

117r- 12 secde ḳılu

117v- 1 ḥarb ḳılıñ

118v- 6 duʿā ḳıldı

118v- 6 nā-dānlıḳ ḳıldılar

118v- 6 helāk (7) ḳıldıñ

118v- 8 duʿā ḳıldı

118v- 8 icābet (9) ḳıldı

118v- 9 kerāmet ḳıldı

118v- 15 duʿā (16) ḳıldı

119r- 4 duʿā ḳılġıl

119r- 14 vaʿde ḳılmış

119r- 15 münācāt ḳıldı

119v- 7 duʿā ḳıldı

119v- 11 ḳabūl ḳılıñ

119v- 13 ḳabūl ḳılalıñ

119v- 14 ḳabūl ḳıldılar

119v- 15 namāz ḳılurlar

119v- 21 nisbet ḳıldılar

120r- 1 nisbet ḳıldılar

120r- 12 duʿā ḳıldı

120v- 7 helāk ḳıldı

120v- 14 vaʿde ḳılmış

120v- 14 duʿā ḳılġıl

120v- 15 icābet ḳılġay

120v- 16 duʿā (17) ḳıldı

121v- 2 ḫiṭāb ḳıldı

121v- 16 tevbe ḳıldım

121v- 20 şükr ḳılġıl

122r- 2 ṣabr ḳılġıl

122r- 2 bāḳī ḳılayın

122r- 6 ḥased ḳılıp

122r- 13 ḫaber ḳıldı

122r- 18 taʿlīḳ ḳıldı

122v- 13 ṣabr ḳılġıl

122v- 16 ṣabr ḳılġıl

122v- 19 ṣabr ḳılġıl

123r- 1 ṣabr ḳılġıl

123r- 21 feryād ḳılurlar

123v- 1 secde ḳıldı

123v- 13 suʾāl ḳıldı

123v- 19 duʿā ḳıldı

123v- 20 duʿā ḳıl[ġıl]

124r- 5 selām ḳılġalı

124v- 1 taʿbiye ḳıldılar

124v- 14 taḥammül ḳılıp

124v- 20 tevbe ḳıldım

124v- 21 ṣabr ḳı[ldım]

125r- 3 helāk ḳıldım

125r- 7 münācāt ḳıldı

125v- 6 münācāt ḳıldı

125v- 7 icābet ḳıldı

125v- 15 feryād ḳıldı

125v- 18 helāk ḳıldı

125v- 18 duʿā ḳıldı

125v- 20 icābet ḳıldı

126r- 1 helāk ḳılurda

126r- 11 secde ḳıldılar

126r- 16 ḳabūl ḳıldılar

126v- 1 ḳabūl ḳıldılar

126v- 2 kerāmet ḳıldı

216v- 6 secde ḳılurlar

126v- 18 raḥm ve şefḳat (19) ḳılġay

127r- 6 icābet ḳıldı

127r- 11 tevbe ḳılduḳ

127r- 12 duʿā ḳılġıl

127r- 13 tevbe ḳılalıñ

127r- 15 tevbe ḳılur

127r- 13 icābet ḳıldı

127v- 17 münācāt (18) ḳıldı

127v- 18 ḫaber ḳılġıl

127v- 19 ḳışaṣ (20) ḳılġıl

128r- 9 duʿā ḳılġıl

128r- 12 duʿā ḳılġıl

128r- 19 ṣadaḳa ḳılıp

128r- 20 namāz ḳılur

128r- 21 namāz ḳılġıl

128v- 1 nünādī ḳıldurur

128v- 4 duʿā ḳıldı

128v- 6 ḫasta ḳılıp

128v- 10 raḥm ḳılıp

129r- 1 daʿvī ḳılur

129r- 12 musallaṭ ḳılġan

129r- 16 müşerref ḳılġıl

129r- 19 sefer ḳılalıñ

129v- 1 ṭahāret ḳıldı

129v- 2 ṭahāret (3) ḳıldı

129v- 9 ġalaṭ (10) ḳılġay-sen

129v- 11 namāz ḳılur

129v- 11 selām ḳıldı

130r- 4 ṣabr ḳılġay-men

130r- 11 ṣabr ḳılur

130r- 17 helāk ḳılġalı

130r- 19 ṣabr ḳılu bilmegey-sen

130v- 17 anasını ṭalāḳ ḳılmış

131r- 2 rāst ḳıldım

131r- 12 vaṣiyyet ḳılġıl

131v- 16 kerāmet ḳılġıl

131v- 20 duʿā (21) ḳılsalar

132r- 2 musallaṭ ḳıldı

132r- 4 ḫavāle ḳıldı

132r 6 şükr ḳıldılar

132r- 12 duʿā ḳılġıl

132r- 13 duʿā ḳıldı

132v- 4 ḳabūl ḳıldılar

132v- 5 duʿā ḳıldı

132v- 7 muḳarrer ḳıldılar

132v- 9 mübtelā ḳılġay

132v- 10 duʿā ḳıldı

132v- 11 ḳanāʿat ḳılsa

132v- 19 köñlin ḫoş ḳıldı

133r- 6 ḫaber ḳılmış

133v- 5 helāk ḳı[lur-men]

133v- 13 helāk ḳıldı

133v- 14 helāk ḳıldı

133v- 15 esīr ḳıldı

133v- 17 helāk ḳıldıñ

133v- 17 ḥased ḳıldı

133v- 17 ḳabūl ḳılġan

134r- 10 tevbe ḳılsam

134r- 15 tevbe ḳılġalı

134r- 18 namāz ḳılġıl

134r- 18 tevbe ḳılġanıñ

134r- 19 duʿā ḳıldı

134v- 8 muʿāmele ḳılur

134v- 10 duʿā ḳıldı

134v- 15 duʿā ḳıldı

134v- 16 ṣabr ḳıldılar

134v- 17 ṣabr ḳılayın

134v- 19 ḫaber qıldı<m>

135r- 4 nevmīd (5) ḳılġu

135r- 13 Dāvūd ḳabūl ḳıldı

135r- 13 ʿaḳd ḳılıp

135r- 14 namāz ḳıldı

135v- 1 ẓulm ḳılur

136r- 14 ḫoş-nūd ḳılġay-men

136r- 15 ḥükm ḳıla

136v- 4 fikr ḳılur

137r- 14 duʿā ḳıldı

137r- 14 luṭf u kerem ḳıldıñ

137r- 15 kerem ḳılġıl

137r- 18 duʿā ḳıldı

137v- 1 vefā ḳıldı

137v- 6 ḳısmet ḳıldı

137v- 8 musaḫḫar ḳıldı

137v- 8 musaḫḫar (9) ḳıldı

137v- 12 ʿimāret ḳıldurur

137v- 16 namāzın ḳılġunça

137v- 16 ḥükm ḳılur

137v- 17 ṭāʿat ḳılur

137v- 19 ṣadaḳa (20) ḳılur

138r- 13 naṣb ḳılıp

138r- 20 duʿā ḳıldı

138v- 1 vaḥy ḳıldı

138v- 2 ḫaber ḳıldı

138v- 3 daʿvet ḳıldı

138v- 4 cemʿ ḳıldılar

138v- 10 tebessüm ḳıldı

138v- 16 tevbe ḳıldım

139r- 5 şükr ḳılayın

139r- 14 suʾāl ḳılayın

139v- 1 ḥükm ḳıldı

139v- 6 dīv perīni maña musaḫḫar ḳıldı

139v- 6 ṣabr ḳılsañ

139v- 7 ferişteleri saña musaḫḫar ḳılur

139v- 11 ḥayret ḳıldı

139v- 18 ḥīle ḳılġay-siz

139v- 20 ḫasta ḳılıp

140r- 5 temāşā ḳılalıñ

140r- 18 namāz ḳılıp

140r- 19 ʿarża ḳılındı

140r- 21 ʿarża ḳılur

140v- 4 ḳażā ḳıldı

140v- 8 vaḳf ḳıldı

140v- 11 ʿarża ḳılmış

140v- 17 meşrūʿ ḳıldım

140v- 18 ḳabūl ḳılġay-men

140v- 18 cemʿ ḳıldı

141r- 9 ḥükm ḳılur

141v- 5 secde ḳılurlar

142v- 7 ḳabūl ḳıldı

142v- 10 yād ḳılalıñ

142v- 14 ṣūret ḳılsun

142v- 16 ṣūret ḳılsunlar

142v- 17 ḳabūl ḳıldı

142v- 18 ṣūret ḳıldı

143r- 3 ḳurbān ḳılur

143r- 3 ḳurbān ḳılġıl

143r- 5 ḳurbān ḳılur-sen

143r- 6 ḳurbān ḳılayın

143r- 10 ẓikr ḳılur

143r- 10 yād ḳıldı

143r- 12 yād ḳılayın

143r- 15 ṭahāret ḳılġu

143r- 16 ṭahāret ḳılur

143r- 17 ṭahāret ḳılġalı

143r- 19 ṭahāret ḳılıp

143r- 20 helāk ḳılġay

143v- 15 ṭahāret ḳılıp

143v- 19 der-ḫᵛāsb ḳıldılar

143v- 19 ḳabūl ḳıldı

143v- 20 namāz ḳıldı

144r- 1 ḥāṣıl ḳılġıl

144r- 17 namāz (18) ḳıldı

144r- 20 fikr ḳıldı

144v- 2 selām ḳıldılar

145r- 4 nikāḥ ḳıldıñ

145r- 9 helāk ḳıldı

145r- 19 ḫalvet ḳıldı

145v- 3 delīl ḳılurlar

145v- 8 beyān ḳılalıñ

145v- 13 ṣoḥbet ḳılayın

146r- 7 icābet ḳıldı

146r- 7 musaḫḫar ḳılduḳ

146r- 15 musaḫḫar ḳılduḳ

146r- 18 vesvese ḳılmaḳ

147r- 17 taḳṣīr ḳıldıñ

147v- 2 secde ḳılurlar

147v- 6 mühr ḳılıp

147v- 11 secde (12) ḳılur

148r- 4 daʿvī ḳılur

148r- 10 maʿzūl ḳılurlar

148v- 9 muraṣṣaʿ ḳıldı

148v- 11 muraṣṣaʿ ḳıldılar

149r- 8 duʿā ḳıldı

149r- 15 kimini ḫor ḳılur-men

149v- 15 ḥükm ḳılġu

150r- 9 ẓulm ḳıldım

150r- 10 ḳabūl ḳıldım

150r- 11 ḳabūl ḳıldım

150v- 15 vaḫy ḳıldı

150v- 18 mühr ḳıl[urlar]

150v- 20 ḳurbān ḳıldı

150v- 20 münācāt ḳıldı

150v- 21 revā ḳılġıl

150v- 21 ḳabūl ḳılġıl

151r- 3 ḳurbān ḳılġanım

151r- 6 ʿibādet (7) ḳılur

151r- 8 ġarḳ ḳılmış

152r- 9 namāz ḳılur

152v- 4 ḳabūl ḳılġay

153v- 10 münādī ḳıldurdı

153v- 10 helāk ḳılur-(11)-men

154r- 4 iḳrār ḳılduḳ

154r- 12 münācāt (13) ḳıldılar

154r- 20 münadī ḳıldurdı

154v- 20 selām ḳıldı

155r- 1 vaʿde ḳılmış

155r- 5 namāz ḳılur

155r- 5 selām ḳıldı

155r- 20 ḥācetiim revā ḳılġıl

155v- 3 cān teslīm ḳıldı

155v- 5 selām ḳıldı

155v- 7 ṭāʿat (8) ḳılur

155v- 13 ʿibādet ḳılur

156r- 15 ḫaṭā ḳılur

156v- 3 ḥarām ḳıldım

156v- 7 ḫayāl (8) ḳıldı

156v- 9 yād ḳıldı

156v- 15 yād ḳıldı

156v- 16 ẓulm ḳıldım

156v- 19 namāz ḳıldı

156v- 19 ḳabūl ḳıldı

157r- 8 tevbe ḳılsa

157r- 16 şefāʿat ḳıldılar

157r- 17 ḳabūl ḳıldı

157r- 17 namāz ḳılġanlardın

157v- 9 duʿā ḳıldıñ

158v- 15 musaḫḫar ḳıldım

158v- 17 musaḫḫar ḳıldım

159r- 19 cefālar ḳıldı

159v- 13 ṣabr ḳılıñ

159v- 13 ḥükm ḳılġunça

160r- 5 ṭāʿat ḳılmış

160r- 7 ṭāʿat ḳılġaylar

160r- 9 kerāmet ḳılduḳ

160r- 19 fikr ḳılur-sen

160v- 2 musaḫḫar ḳılu

160v- 2 musaḫḫar ḳıldım

160v- 5 ḳurbān ḳılıñ

160v- 7 secde ḳılıñ

160v- 12 helāk ḳıldı

160v- 14 ḳabūl ḳılsalar

160v- 16 iḳrār ḳıldılar

161r- 2 ḫaber ḳıldılar

161r- 13 rivāyet ḳılur

161r- 15 muraṣṣaʿ ḳılġan

161r- 16 ṭāʿat (17) ḳılıp

161r- 21 ṣadaḳa ḳılıp

161v- 6 secde ḳılġıl

161v- 8 ḳabūl ḳıldı

161v- 10 helāk ḳıldılar

161v- 14 secde ḳılġıl

161v- 17 secde ḳılġıl

162r- 6 ṣabr ḳılġıl

162r- 21 ʿazīz ḳılġan

162r- 21 ẕelīl ḳılġan

162v- 1 tevbe ḳılayın

162v- 12 iḳrār (13) ḳılduḳ

162v- 17 namāz ḳıldı

163r- 4 namāz ḳıldı

163r- 4 duʿā ḳıldı

163r- 9 telim āẕāblar (10) ḳıldı

163r- 21 iḳrār ḳıldılar

163v- 3 raḥmet ḳılġıl

163v- 3 helāk ḳılġıl

163v- 5 sezā-vār ḳıldılar

163v- 9 āzād ḳıldı

163v- 13 beyān ḳıldı

164r- 2 ḫayāl ḳılıp

164r- 14 üç vaṣiyyet ḳıldı

164v- 8 naṣīḥat ḳılmış

165r- 20 āzād ḳılġıl

165v- 3 namāz ḳıldı

165v- 16 nişān ḳıldı

165v- 19 ḫiṭāb ḳıldı

165v- 21 secde ḳıldı

166r- 7 imlā ḳılġıl

166r- 9 muḳābele ḳıldılar

166r- 13 duʿā ḳıldı

166r- 14 ḳażā ḳıldıñ

166r- 14 ʿaẕāb ḳılur-sen

166v- 4 neẕr ḳıldı

166v- 4 muḥarrar [ḳılur]-(5)-men

166v- 6 vaḳf ḳılur

166v- 9 muḥarrar ḳılġay-men

166v- 10 neẕr ḳılıp

166v- 10 ṣabr ḳılġıl

166v- 12 ḳabūl ḳılġıl

166v- 13 münācāt ḳıldı

166v- 13 [neẕr] (14) ḳılġay-men

166v- 18 icābet ḳıldı

166v- 19 raġbet ḳıldılar

167r- 9 namāz ḳılur

167r- 13 duʿā ḳıldı

167r- 14 duʿā ḳıldı

167v- 1 kerāmet ḳıldı

167v- 2 ṭāʿat ve ʿibādet ḳılur

167v- 5 nidā ḳıldı

167v- 6 namāz ḳılur

167v- 7 namāz ḳılġandın soñ

167v- 17 secde ḳıldı

168r- 5 ṭāʿat ḳılur

168r- 6 der-ḫᵛāst ḳılıp

168r- 11 ṭāʿat ḳılur

168r- 14 raġbet ḳıldı

168r- 15 tevaḳḳuf ḳıldılar

168r- 16 ḥāżır ḳılġıl

168r- 16 ḥāżır ḳılıp

168r- 16 suʾāl ḳıldılar

168r- 16 suʾāl ḳıldılar

168r- 17 ḳaṣd ḳıldı

168v- 1 ḥīle ḳıldılar

168v- 9 feryād ḳılayın

168v- 10 ṣabr ḳılġıl

168v- 10 feryād ḳıldıñ

168v- 11 ṣabr ḳıldı

168v- 16 yād ḳılġıl

169v- 2 neẕr ḳılıp

169v- 12 işāret ḳıldı

170v- 1 ḫidmet ḳılurlar

170v- 4 daʿvet ḳıldı

170v- 4 āşkāre ḳıldı

171r- 7 duʿā ḳıldı

171r- 11 namāz ḳıldı

171v- 2 ḥareket ḳılsa

171v- 18 duʿā ḳıl[dı]

171v- 21 ʿaẕāb ḳılġay

172r- 8 mesḫ ḳıldı

172r- 18 ne ʿamel ḳılmış

172r- 18 tört ʿamel ḳılmış

172r- 19 şükr ḳıldım

172r- 19 ṣabr ḳıldım

172r- 20 bedel ḳıldım

172v- 17 helāk ḳılġıl

173r- 2 iḫtilāf ḳıldılar

173r- 4 kerāmet ḳıldı

173r- 9 taḥḳīḳ ḳılalıñ

173r- 10 iḫtiyār ḳıldılar

173r- 17 taḳāżā ḳılur

173r- 20 yād ḳılu

173v- 10 ḥīle ḳıldılar

173v- 14 ʿahd ḳıldılar

173v- 14 ḫaber ḳılġıl

174r- 5 ḥüccet ḳıldılar

174v- 3 ʿilāc ḳılayın

174v- 8 cimāʿ ḳılurlar

174v- 14 taʿlīm ḳıldı

175r- 2 rivāyet ḳılur

175v- 8 ḳabūl ḳıldılar

176r- 12 kerāmet ḳılġay

176r- 19 duʿā ḳılġay

176r- 19 duʿā (20) ḳılġay

176v- 4 suʾāl ḳıldı

176v- 5 ḥīle ḳılalıñ

176v- 13 ḥāżır ḳıldı

176v- 20 ġusl ḳıldı

177r- 10 ġusl ḳılmaḳnı

177v- 9 ʿibādet ḳıldı

178r- 5 secde ḳıldurur

178r- 11 temāşā (12) ḳılur

178r- 15 ṣabr ḳılıñ

179v- 5 cemʿ ḳılsaḳ

179v- 9 musallaṭ ḳıldı

179v- 15 ḫaber (16) ḳıldılar

179v- 18 ḫarāb ḳılalıñ

179v- 19 esīr ḳılıp

179v- 20 ser-ḫayl ḳıldılar

180r- 2 esīr ḳılġalı

180r- 5 esīr ḳılġalı

180r- 12 kifāyet ḳılġay

180r- 17 tevaḳḳuf (18) ḳıldılar

180r- 18 ḫarāb ḳılġalı

180v- 7 helāk ḳıldı

180v- 7 rivāyet ḳılurlar

180v- 12 helāk ḳılur

180v- 14 helāk ḳılur

180v- 17 münādī ḳıldı

180v- 18 helāk ḳıldı

181r- 12 cevāḥ ḳıldılar

181r- 13 bisāṭ ḳıldılar

182v- 2 tecribe ḳılmışım

182v- 13 raġbet ḳılıp

182v- 15 ʿarża ḳıldı

182v- 15 ḳabūl ḳılġıl

182v- 21 ʿarża ḳıldılar

183r- 13 revān (14) ḳılıp

183v- 10 muʿaṭṭar ḳılıp

184r- 1 muʿaṭṭar ḳılıp

184r- 16 kāfirlıḳ ḳılsa

184v- 12 şefḳat ḳılayın

185v- 2 feryād ḳılıp

185v- 11 menʿ ḳıldı

185v- 15 vefā ḳılsa

185v- 16 terbiyet ḳılurġa

185v- 17 ḳabūl ḳılur-siz

185v- 17 ʿahd ḳılayın

185v- 17 ḫilāf ḳılmayın

185v- 19 ḳabūl ḳılayın

185v- 21 ḳabūl ḳılur-men

186r- 3 ḳabūl ḳılur-men

186r- 6 ḳabūl ḳılur-men

186r- 7 terbiyet ḳılmaḳġa

186r- 10 iḫtiyār ḳılsa

186r- 11 iḫtiyār ḳılur-sen

186r- 14 ʿahd ḳıldım

186r- 17 ḳabūl ḳıldıñ mu

186r- 20 ḳarż ḳılıp

186v- 5 fikr ḳılur-siz

186v- 7 fikr ḳılıp

186v- 7 rücūʿ ḳılalıñ

186v- 11 fikr ḳılıp-sen

186v- 13 ticāret ḳılur

186v- 15 ticāret (16) ḳılur

186v- 20 taʿbīr ḳıl

187v- 1 endīşe ḳılıp

187v- 2 āşkāre ḳılur

187v- 2 ṭaʿn ve teşnīʿ (3) ḳılġaylar

187v- 18 secde ḳıldı

188r- 8 āzād ḳılayın

188r- 16 musaḫḫar ḳılġay-men

188v- 1 ḥikāyet ḳılurlar

188v- 8 rūzī ḳılu

188v- 13 işāret ḳılıp

188v- 17 ḳaṣd ḳılsa

188v- 17 defʿ ḳılalıñ

189r- 14 selām ḳıldı

189r- 17 vefā (18) ḳılġay mu

189v- 11 tavaḳḳuf ḳıldılar

189v- 20 āzād ḳılsa

189v- 21 hīç ḳ[ılġan]

190r- 9 ḥamle ḳıldılar

190r- 18 revān ḳıldılar

190v- 15 selām ḳıldı

191r- 10 ḳabūl ḳılsañ

191r- 11 ḳabūl ḳılur

191r- 15 ġalat ḳılıp-[sen]

191r- 19 āh ḳıldıñ

191r- 20 bedel ḳıldım

191v- 4 maʿlūm ḳılayın

191v- 6 ʿarża ḳıldım

191v- 12 ḳabūl ḳılġıl

191v- 16 iḫtiyār ḳıldıñ

192r- 12 ḳabūl ḳıldı

192v- 9 nikāḥ ḳıldı

193r- 6 ḫara ḳılsam

193r- 6 minnet ḳılmış

193r- 7 bahāne ḳıldı

193r- 9 vācib ḳıldıñ

193v- 3 ḳabūl ḳıldı

193v- 3 ḳabūl ḳıldı

193v- 4 i̱sār ḳıldı

193v- 17 tefekkür ḳılur

193v- 21 ḫaber ḳılġıl

193v- 21 ḫaber ḳıldı

194r- 15 vefā ḳılsa

194r- 17 vefāt ḳıldı

194r- 21 ṭahāret ḳıldı

194r- 21 ṭahāret [194v] (1) ḳıldurdı

194v- 1 namāz ḳıldı

194v- 1 namāz ḳıldım

194v- 7 namāz ḳıldı

194v- 7 hicret ḳılıp

194v- 9 ʿaṭā ḳıldı

194v- 17 meşrūʿ ḳıldı

194v- 17 Ḥelāl ḳıldı

194v- 18 ḳurbān (19) ḳılġanın

195r- 6 gile ḳılur

195r- 6 ʿöẕr ḳılıp

195r- 10 ʿarża ḳıldım

195r- 15 duʿā ḳıldı

195r- 18 duʿā ḳıldı

195r- 21 kāfirlıḳ ḳıla

195v- 2 helāk ḳılġıl

195v- 3 ʿahd ḳılsalar

195v- 4 ʿahd ḳılur

195v- 8 raġbet ḳıldı

195v- 8 vesvese ḳıldı

195v- 14 duʿā ḳıldı

195v- 17 duʿā (18) ḳıldı

195v- 18 duʿā ḳıldı

195v- 18 icābet ḳılsa

195v- 20 ḳaṣd ḳıldı

196r- 1 teberrā ḳılurlar

196r- 8 kāfirlıḳ ḳıldı

196r- 9 ḳaṣd ḳıldı

196r- 11 ḫiṭāb ḳılur

196r- 16 ẓāhir ḳılsa

196r- 21 meşġūl ḳılġaylar

196v- 13 ḳabūl ḳılġay

196v- 20 beyān ḳıldı

197r- 5 [tevḥīd] ḳıldı

197r- 5 muvāfaḳat ḳılıp

197r- 11 āşkāre ḳılurlar

197r- 12 namāz ḳılalıñ

197v- 2 ʿaṭā ḳıldı

197v- 5 işāret ḳılıp

197v- 6 secde ḳılıñ

197v- 7 işāret ḳıldı

198r- 6 iḳrār ḳılduḳ

198v- 3 vefāt ḳıldı

198v- 16 musaḫḫar ḳıldım

199r- 5 ḳabūl ḳıldı

199r- 20 ḳabūl ḳılayın

199r- 20 şefāʿat ḳılġıl

199v- 1 taṣdīḳ ḳılġan

199v- 1 āzād ḳılġan

199v- 5 teşbīḥ ḳıldı

199v- 8 vaṣiyyet ḳıldı

199v- 11 selām ḳıldılar

199v- 14 rivāyet ḳılmışlar

199v- 21 neẕr ḳılm[ış]

200r- 2 āġāz ḳıldı

200r- 3 tebessüm ḳıldı

200 13 vaṣiyyet ḳıldı

200r- 21 ḫatm ḳıldı

200v- 15 iḳrār ḳılduḳ

201r- 2 yād ḳılur

201r- 4 ṣabr ḳılmaḳ

201r- 4 ʿöẕr ḳılmaḳ

201r- 11 vefāt ḳıldı

201r- 14 yād ḳıldı

201r- 21 nuṣret ḳıldı

201v- 2 vaḳf ḳıldı

201v- 8 beyʿat ḳılmışdın

201v- 9 cemʿ ḳılurda

201v- 9 āzād ḳıldım

201v- 9 cemʿ ḳıldı[m]

201v- 10 ḫ[atm] (11) ḳıldım

201v- 21 suʾāl ḳıldılar

202r- 4 rivāyet ḳılurlar

202r- 18 tenaʿum ḳılıñ

202r- 21 zīnā ḳıldı

202v- 1 ḫaber ḳıldılar

202v- 19 müşerref ḳılu

202v- 19 daʿvet ḳılġan

203r- 1 mulāṭafet ḳıldı

203r- 5 ilāc ḳılalıñ

203r- 5 ḳurbān ḳılalıñ

203r- 6 cemʿ ḳılalıñ

203r- 7 cādūlıḳ ḳılġanlıḳ

203r- 7 ṭamaʿ ḳılur

203r- 13 ḳabūl ḳılıñ

203r- 14 ḥīle (15) ḳıldılar

203r- 16 muḳāvemet ḳılġay

203r- 19 daʿvet ḳıldı

203r- 20 istehze ḳıldılar

203v- 1 helāk ḳıldı

203v- 2 ṭavāf ḳılur

203v- 6 naẓar ḳıldı

203v- 7 işāret ḳıldı

203v- 8 feryād ḳıldı

203v- 16 helāk (17) ḳıldı

203v- 21 ẓāhir ḳıldı

204r- 2 icābet ḳılur-miz

204r- 4 daʿvet ḳıldı

204r- 7 beyʿat ḳıldılar

204r- 10 ʿahd ḳıldılar

204r- 13 ḫilāf ḳılıñ

204r- 14 daʿvī ḳılıp

204r- 16 mizāḥ ḳıldım

204v- 2 ḫaber ḳıldılar

204v- 15 āzād ḳılayın

204v- 16 neẕr ḳıldı

205r- 5 ḫilāf ḳıldı

205r- 12 duʿā ḳıldı

205r- 13 duʿā ḳılġıl

205r- 13 duʿā ḳıldı

205v- 15 ittifāḳ (16) ḳıldılar

205v- 18 ḳaṣd ḳıla

205v- 21 ʿarża [206] (1) [ḳıl]dı

206r- 2 ḫaber ḳıldılar

206r- 13 icābet ḳılıñ

206r- 10 ḳabūl ḳıldılar

206r- 16 ṭahāret ḳıldı

206r- 17 namāz ḳıldılar

206v- 5 ḫaber ḳıldılar

206v- 19 musaḫḫar ḳıldım

207r- 4 ġarḳ ḳıldım

207r- 4 nīst u nā-būd ḳıldım

207r- 9 meyl ḳıldı

207v- 8 ḳabūl ḳılayın

207v- 8şefāʿa ḳılġıl

208r- 4 iḳrār ḳılıp

208r- 5 kerāmet ḳıldıñ

208r- 16 işāret ḳıldı

208v- 13 selām ḳıldım

208v- 15 selām ḳıldım

208v- 18 selām ḳıldım

208v- 20 selām ḳıldım

209r- 1 selām ḳıldım

209r- 10 ʿarża ḳıldılar

209v- 12 şefīʿ ḳılġay

210r- 3 daʿvet ḳıldım

210r- 6 icābet ḳıldı

210r- 6 helāk ḳıldı

210r- 12 helāk ḳıldı

210r- 20 ġarḳ ḳıldı

210v- 2 musaḫḫar (3) ḳıldı

210v- 3 kerāmet ḳıldı

210v- 3 helāk ḳıldı

211r- 11 teyemmüm ḳılıp

211v- 1 namāz ḳılur-men

211v- 2 ʿaṭā ḳıldı

211v- 2 kerāmet ḳıldı

211v- 4 yād ḳılsa

211v- 9 muvāfaḳat ḳılduḳ

211v- 11 şefāʿat ḳılġıl

211v- 20 duʿā ḳılġıl

211v- 20 icābet ḳılayın

211v- 20 şefāʿat ḳılġıl

211v- 21 müşāhede ḳılsunlar

212r- 7 āġāz ḳıldı

212r- 17 ʿaẕāb ḳılsam

212v- 4 cefā ve ḫaṭā ḳılsalar

212v- 6 ḫilāf ḳılmas

212v- 12 delīl ḳıldım

212v- 20 ʿöẕr ḳıldı

213r- 10 ḥükm ḳıldım

213r- 10 ḥükm ḳıldılar

213r- 11 ʿafv ḳıldım

213r- 13 [tev]be ḳılsa

213r- 13 ʿafv ḳıldım

213r- 15 ḥükm ḳılur

213r- 15 ḥükm ḳılġıl

213r- 18 ṭāʿat ḳıldıñ

213r- 19 ṣabr ḳılġay-biz

213r- 19 ṣabr ḳıla

213r- 20 icābet ḳıldım

213v- 7 ḳabūl ḳıldım

2123v- 7 farż (8) ḳıldım

213v- 11 m[uʿāmele] (12) ḳıldım

213v- 14 farż ḳıldım

213v- 14 ḳabūl (15) ḳıldım

213v- 20 raḥmet ḳılġuçı-men

214r- 6 [şü]kr ḳılduḳ

214r- 6 şükr ḳılur

214r- 6 raḥmet ḳılduḳ

214r- 10 raḥmet ḳılġıl

214r- 18 sefer ḳılıp

214v- 8 selām ḳılalıñ

214v- 11 selām ḳıldılar

214v- 13 tefekkür ḳılıp

2124v- 20 ārzū ḳılur-sen

215r- 2 ārzū ḳılur-men

215r- 12 ʿaḳd ḳılur-sen

215v- 3 işāret ḳılġıl

215v- 4 işāret ḳıldı

215v- 7 şefāʿat (8) ḳılġıl

215v- 14 şefāʿat ḳılġay

215v- 19 ḥükm ü ḳażā ḳıldım

215v- 20 şefāʿat ḳılġuçı

216r- 6 ʿarża ḳıldım

216r- 8 herr ḳıldılar

216v- 12 duʿā ḳıldı

216v- 15 suʾāl ḳıldı

217r- 1 rivāyet ḳılmışlar

217r- 12 rivāyet ḳıldılar

217r- 19 rivāyet ḳıldılar

217v- 1 ḳabūl ḳılmaḳ

217v- 1 iḫtilāf (2) ḳılmışlar

217v- 8 rivāyet ḳılmışlar

217v- 10 cemʿ ḳılmaḳı

217v- 11 rivāyet ḳılurlar

218v- 15 ẓāhir ḳıldılar

218v- 15 defʿ ḳılur

218v- 20 ḫālī ḳılġıl

219r- 1 ḳaṣd ḳılsalar

219r- 1 fidā ḳılayın

219r- 7 revā ḳılayın

219r- 10 feryād ḳılurda

219v- 4 hicret ḳılġan

219v- 16 ittifāḳ ḳıldılar

220r- 12 duʿā ḳıldı

220r- 17 ziyāret ḳılayın

220v- 2 bevl ḳıldı

220v- 7 ḳabūl ḳıldılar

220v- 8 ḫaber ḳıldı

220v- 9 duʿā ḳıldı

220v- 11 duʿā ḳılġıl

220v- 12 duʿā ḳıldı

220v- 15 neẕẓāre ḳılġalı

220v- 16 tevaḳḳuf ḳıldım

220v- 19 der-ḫᵛāst ḳılur

221r- 4 hicret ḳıldı

221r- 11 ḫaber ḳıldı

221v- 4 ḫaber ḳıldılar

221v- 5 namāz ḳıldılar

221v- 5 vesvese ḳıldı

221v- 5 namāz ḳılur-siz

221v- 10 nuṣret ḳılġalı

22r- 17 helāk ḳıldı

222r- 21 ḫarc ḳılalıñ

222v- 5 ḥükm ḳıldı

222v- 6 cefālar ḳıldıñ

222v- 12 ʿarża ḳılġıl

222v- 12 ʿarża (13) ḳıldı

222v- 15 kerāmet (16) ḳıldı

222v- 20 ḫarc ḳıldılar

223r- 10 ʿarża <ḳıldı>

223v- 4 ḳabūl ḳılıñ

223v- 14 işāret ḳıldı

224r- 14 işāret ḳıldı

224v- 4 namāz ḳıldı

224v- 5 namāz ḳıldı

224v- 5 namāz ḳıldılar

225r- 11 beyān ḳıldı

225r- 14 ġāret ḳıldılar

225r- 19 beyʿat (20) ḳılġalı

225v- 12 ḳurbān ḳılayın

225v- 17 sehl ḳılġay

225r- 16 mühr ḳıldılar

226r- 19 ṣabr ḳılġıl

226r- 20 ʿahd ḳılduḳ

226v- 1 ḳabūl ḳılduḳ

226v- 7 āzād ḳılur

226v- 10 ziyāret ḳıldı

226v- 11 müʾekil ḳıldılar

226v- 14 şehīd ḳıldı

226v- 16 duʿā ḳıldı

227r- 11 mübāhāt ḳılurlar

227v- 14 icābet ḳılġay-men

227v- 15 selām ḳıldı

228r- 8 rivāyet ḳılur

228r- 12 iclā ḳıldılar

228r- 17 ḫaber ḳıldılar

228v- 10 nidā ḳıldı

228v- 18 taḥrīs ḳıldı

228v- 20 helāk ḳılur-sen

229r- 11 ḳarār ḳıldı

229v- 8 mekr ḳıldı

229v- 9 helāk ḳıldı

229v- 18 işāret ḳıldı

230r- 1 ḥükm ḳıldım

230v- 1 ḫarc ḳılġay-miz

230v- 7 musallaṭ ḳıldı

230v- 10 ġalebe ḳıldılar

230v- 11 ġalebe ḳıldılar

230v- 11 ġalebe ḳılġay-miz

230v- 15 suʾāl ḳılayın

230v- 17 hicret ḳılur

231r- 7 ḥased ḳıldı

231v- 5 yād ḳıldı

232v- 1 hicret ḳılur

232v- 2 hicret ḳıldı

232v- 5 ittifāḳ ḳıldılar

232v- 5 şefā‘at ḳılsun

232v- 17 secde ḳılmış

232v- 21 secde ḳılmaġaylar

233r- 18 ḥarām ḳıldı

233v- 1 āġāz ḳıldı

233v- 8 münāẓara ḳılurda

234r- 7 iḳtidā ḳılıp

234r- 12 ṭahāret ḳılıp

234r- 14 ṭahāret ḳılġanım

235v- 8 gile ḳıldı

235v- 12 va‘ẓ ve naṣīḥat ḳıldı

236r- 6 şefḳat ḳılur-siz

236r- 10 ḳuble ḳıldı

236r- 17 mübtelā ḳılġu

236r- 19 eẕān ḳıldı

236v- 1 iktidā ḳıldı

236v- 5 āh ḳıldı

236v- 13 raḥm ḳılsunlar

236v- 13 şefḳat ḳılsunlar

236v- 16 da‘vet ḳıldıñ

236v- 17 terbiyyet ḳıldıñ

236v- 19 īsār ḳıldıñ

237v- 4 āsār ḳılu

237v- 4 tevaḳḳuf ḳılġıl

237v- 5 āsān ḳılu

237v- 18 ṣabr ḳılġıl

237v- 18 tevaḳḳuf ḳı[ldı]

238r- 2 neẕẕāre ḳılalıñ

238r- 4 muʿāmele ḳılġay

238r- 6 ʿamel ḳılġay-men

238r- 21 işāret ḳılġan

238v- 14 ḫarc ḳıl[ġalı]

238v- 18 vaṣiyyet ḳıldı

239r- 2 selām ḳılsun

239r- 5 namāz ḳıldılar

240r- 2 gile ḳıldılar

240v- 12 rivāyet ḳılurlar

240v- 15 feryād ḳıldı

240v- 17 duʿā ḳıldı

241r- 3 ḥāṣıl ḳıldı

241r- 5 ġavġā ḳıldılar

241r- 15 feryād ḳılmışta

241r- 20 beyʿat ḳılalıñ

241v- 1 beyʿat ḳıldılar

241v- 2 tamām ḳıldı

241v- 15 yād ḳılındı

242r- 8 namāz ḳıldı

242r- 10 secde ḳılġan

242r- 12 vaṣiyyet ḳıldı

242r- 13 beyʿat ḳılalıñ mu

242r- 16 namāz ḳıldı

242r- 17 ʿahd ḳılmış

242v- 8 be-ḥill ḳılıñ

242v- 11 şefāʿat ḳılġay-siz

242v- 13 işāret ḳıldı

242v- 20 nikāḥ ḳılġıl

242v- 21 vefā ḳılġay-sen

243r- 3 raḥmet ḳılġıl

243v- 1 ṭalāḳ ḳılur

243v- 4 ṭalāḳ ḳıldı

243v- 20 ʿaḳd ḳılġıl

243v- 21 ʿaḳd ḳıldı

244r- 10 vaṣiyyet ḳıldı

244v- 4 beyʿat ḳılayın

244v- 11 ḫaber ḳıldılar

244v- 15 ḫaber ḳıldı

244v- 17 ḫatm ḳıldı

244v- 18 şikāyet ḳılu

245r- 5 vidāʿ ḳıldı

245r- 16 beyʿat ḳıldılar

245v- 2 beyʿat ḳıldılar

245v- 14 iḳtidā ḳıldı

246r- 4 namāz ḳıldı-(5)-lar

246r- 10 tevbe ḳıldım

246r- 10 fidā ḳılġan

146r- 15 helāk ḳıldı

246r- 15 helāk ḳıldı

246v- 2 helāk ḳıldı

246v- 15 fidā ḳılġan

247v- 11 ṣabr ḳılġıl

247v- 21 namāz [248] (1) ḳıldı

248v- 10 raḳṣ u ṭarab ḳılu

248v- 11 raḳṣ ḳılurda

149r- 10 livāṭat ḳılġanlar

1. 1. 1. 1. 5. 2. İsim Unsuru Türkçe Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller

Kıl- yardımcı fiilinin Türkçe isimlerle oluşturduğu *isim + yardımcı fiil* biçimindeki birleşik fiillerin *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'daki sayısı yüz otuz yedidir. Bu sayı *kıl-* fiilinin alıntı sözcüklerle kurduğu birleşik fiillerin sayısına kıyasla oldukça azdır.

1v- 10 artuḳ ḳıldı

3v- 9 iş ḳılıñ

4v- 17 ʿāṣīlıḳ ḳıldılar

5r- 2 yazuḳ maʿsiyet (3) üküş ḳıldılar

6v- 2 erklig (3) ḳılsa

7v- 13 yüz ülüş ḳıldı

7v- 14 on ülüş ḳıldı

9r- 21 yoḳ ḳılur

15r- 14 yazuḳ ḳılsa

17v- 5 ḳan ḳıldıñ

18v- 17 baġdaş ḳılıp

22v- 19 iş ḳıldıñ

26v- 11 tevāżuʿlıġ ḳıldı

32r- 15 ün ḳıldı

32v- 5 ḫādimlıḳ ḳılsa

33v- 13 ün ḳıldı

33v- 13 ün ḳıldılar

25v- 17 ün ḳıldı

35v- 19 ün ḳılıp

35v- 20 ün ḳılġanı

36v- 6 ün ḳıldı

37r- 16 ün ḳıldı

38v- 1 tapuġ ḳıldı

38v- 2 tapuġ ḳılġu

39v- 1 ḳulluḳ ḳıldı

43r- 8 tütün ḳılalıñ

44r- 17 ün ḳıldı

45v- 16 tapuġ ḳılsunlar

46r- 7 teñri yalavaçıge küç ḳıldıñ

49v- 14 bir yolı İsḥāḳ tėmek ḳılurlar

54r- 16 avçılıḳ ḳılur

61v- 1 yoḳ ḳıldılar

64r- 5 uluġ ḳıldı

64r- 13 ün ḳıldı

64r- 13 ün ḳıldılar

64r- 13 ün ḳıldılar

64r- 18 ün ḳıldı

64v- 6 ün ḳıldı

65r- 4 cādūluḳuñ ne asıġ ḳılġay

70r- 20 [kėñe]ş ḳılıp

71r- 9 ün ḳıldı

71v- 4 ḳulluḳ ḳıldı

71v- 10 ün ḳıldı

75r- 19 ün ḳıldı

76v- 9 bulun ḳılġalu

77r- 10 al ḳıldı

79v- 4 ün ḳıldı

79v- 16 sevünçlüg ḳıldıñ

81v- 6 töleklik ḳılur-sen

81v- 7 eḍgülük ḳıldı

81v- 8 küç ḳılġan

83v- 20 al ḳılıp

84r- 21 asıġ ḳılur

89v- 7 yoḳ ḳılur

91r- 12 ün ḳıl

91r- 13 ün ḳıldı

97v- 7 zārīlıḳ ḳıla başladı

97v- 12 oġurlıḳ (13) ḳılmış

97v- 19 oġrılıḳ ḳıldı

99r- 2 oġrılıḳ (3) ḳıldı

99r- 4 oġrılıḳ (5) ḳıldı

99r- 12 oġrı-(13)-lıḳ ḳıldı

103v- 21 ün ḳılsa

105r- 10 ḳaḍġuluġ (11) ḳılıp

107v- 19 toḳuş ḳılıp

110r- 6 tapuġ ḳılu

112v- 19 yoḳ yoḍun ḳıldı

113r- 10 tapuġ ḳılġandın

113r- 11 tapuġ (12) ḳılġan

114v- 20 ün ḳıldılar

117r- 4 ḳul ḳılġay-miz

117r- 13 ḳızġut ḳıldı

124r- 14 tıltaġ ḳıldı

131r- 6 yazuḳ ḳılur

131v- 17 yarlıġ ḳıldı

134v- 13 yazuḳ ḳılġ[an]

136r- 10 uluġ ḳıldı

139r- 3 ün ḳıldı

142r- 12 toḳuş ḳıldılar

142v- 3 ün ḳıldılar

144r- 2 ḥammāllıḳ (3) ḳılġıl

144r- 9 ḥammāllıḳ ḳılmışım yoḳ

144r- 11 ḳonaḳ ḳıldılar

147v- 17 ün ḳıldı

150r- 18 ötük çıḳarıp aḍaḳın yalıñ ḳıldı

154r- 1 ün ḳıldı

155v- 14 toḳuş ḳılġay

157r- 8 yazuḳ ḳılsa

164r- 7 satıġ ḳılayın

166r- 13 yazuḳ ḳılurın

171r- 16 saḳış ḳıldılar

177r- 14 bendelik ḳılayın

177v- 10 telim ḳıldı

183r- 21 tapuġ [183v] (1) ḳılġalı

185r- 16 yaraġ ḳılıp

186r- 14 tanuḳ ḳıldı

186v- 9 kėñeş ḳılayın

186v- 14 satıġ ḳılıp

188r- 8 bay ḳılayın

188r- 17 uluġ ḳılġay-men

191r- 16 yazuḳ ḳılıp

191v- 19 mihmān-dārlıḳ ḳılıp

191v- 20 mihmān-dārlıḳ ḳılıp

192r- 13 asıġ ḳılıp

192v- 9 uluġ toy ḳıldılar

193r- 15 mihmān-dārlıḳ ḳıldılar

195v- 4 tanuḳ ḳılıp

200v- 4 bėlimni bügri ḳıldı

203v- 11 oġrılıḳ ḳıldı

205v- 8 kėñeş ḳıldılar

205v- 17 kėñeş ḳılmışlar

206v- 8 yazuḳ ḳılmışdın

213r- 4 yazuḳ ḳılsalar

213r- 9 oñay ḳıldım

216v- 3 yavuḳ ḳılduḳ

221r- 20 toḳuş ḳılalıñ

222r- 5 başlıġ ḳıldılar

222r- 5 bulun ḳıldılar

222v- 8 saḳış ḳılġıl

222v- 8 saḳış ḳılıñ

225r- 5 ün ḳıldı

225r- 14 satıġ ḳılur

226v- 19 al ḳıldı

226v- 20 toḳuş ḳıldı

227r- 4 bulun ḳıldılar

227r- 14 kėñeş ḳılalıñ

227v- 10 borç ḳılġalı

230v- 9 ḳın ḳılġay

231r- 7 boynaġuluḳ ḳılġay

233v- 9 eḍgülik ḳıldı

233v- 10 tapuġ ḳılurda

236r- 19 ṣaḥābelerġa imāmetlıḳ ḳılġıl

236v- 1 imāmetlıḳ ḳılġıl

237r- 9 ün ḳıldı

238r- 8 yoḳ yoḍun ḳılġay-men

239v- 7 imāmetlıḳ ḳılġıl

239v- 7 imāmetlıḳ ḳıldı

240v- 9 ün ḳıldı

245r- 9 imāmetlıḳ ḳıldı

245v- 6 ün ḳıldı

245v- 14 imāmetlıḳ ḳıldı

1. 1. 1. 1. 6. Yardımcı Fiili tur- Olan Birleşik Fiiller

Bu sınıftaki birleşiklerin yapıca ana unsuru olan *tur-* fiili, *durma, yaşama* gibi anlamlarla ve birleşikte unsurlarının kendi konumlarının dışına çıkıp başka bir anlam dairesine girmeksizin tasarladıkları birleşikleri vücuda getirir.

1. 1. 1. 1. 6. 1. İsim Unsuru Alıntı Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da bu sınıfa giren birleşik fiillerin sayısı ikidir.

42r- 8 selāmet turġıl

42r- 14 selāmet turġıl

1. 1. 1. 1. 6. 2. İsim Unsuru Türkçe Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller

Türkçe bir isimle *tur-* fiilinin oluşturduğu birleşik fiillerin *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'daki sayısı ikidir.

Yapının isim unsuru, birleşiği söz dizimi bakımından incelediğimizde yüklemin, yani *tur-* fiilinin zarfıdır. Fakat birleşiği bir bütün olarak cümlenin içinde incelediğimizde, birleşiğin bağlamda *bir gücün karşısında engelleyici güç göstermek* anlamını verdiğini ve Türkiye Türkçesine *karşı durmak, engellemek, bir varlığa karşı mücadele etmek* biçiminde aktarıldığını görmekteyiz.

64r- 10 Yehūdā aydı: sançışḳa keldük. Vezīri ḳatḳura küldi, Yehūdā ḳarındaş-(11)-larıña aydı: utru turuñ

111v- 19 andın ėki ḳorḳunçum bar, biri tayaḳ yėrge salsa yılan bolur, biri eligi ay (20) kün dęg yaruḳ közlerni ḫīre ḳılur, hīç kim utru tura bilmes

1. 1. 1. 2. Olumsuz Gövde

Bu kategorideki birleşiklerin olumsuzları, yardımcı fiilin üzerine gelen olumsuzluk ekiyle tasarlanmaktadır.

1. 1. 1. 2. 1. Yardımcı Fiili *bol-* Olan Birleşik Fiiller

Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā'da *bol-* yardımcı fiiliyle kurulu olan ve yine başlamaya dayalı var olma bildiren olumsuz birleşik fiiller de kullanılmıştır. Bu yapılar yine geçişsiz olup olumsuzluk kavramı *bol-* fiilinin üzerine gelen olumsuzluk ekiyle sağlanmaktadır.

1. 1. 1. 2. 1. 1. İsim Unsuru Alıntı Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller

Alıntı sözcüklerle kurulu ve yardımcı fiili *bol-* olan olumsuz birleşik fiillerin *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'daki kullanım sayısı yetmiş birdir.

7v- 20 nikāḥ ḳılmaġunça revā bolmas

10r- 9 revā bolmas

14v- 16 ḳabūl bolmasa

15r- 6 ḳabūl bolmasa

15r- 8 fażīḥat bolmasun

15r- 20 ḳabūl bolmadı

16r- 16 ḳabūl bolmaġay

19r- 6 ṭalāḳ bolmasun

21r- 5 taʿabbür ü dehşet bolmaġay

23r- 6 müsülmān bolmadı

23r- 15 helāk bolmadı

28r- 10 ġarḳ bolmadı

29r- 9 żāyiʿ bolmadı

34r- 12 müsülmān bolmadılar

39v- 19 zevāl bolmadı

40v- 7 ḳıyāmet bolmaġay

49v- 19 ṭalāḳ bolmaġay

51v- 3 taḳṣīr bolmasun

60r- 11 helāk bolmaġay

74v- 3 giriftār bolmasun

76r- 11 revā bolmas

77v- 12 icābet bolmadı

81r- 21 ḥāṣıl bolmadı

84v- 6 żarūret bolmaġunça

86v- 5 ʿāşıḳ bol[mayın]

93r- 14 muḥtāc bolmadılar

95r- 10 ziyāde bolmas

101r- 16 nevmīd bolmañ

102v- 10 icābet bolma[dı]

107r- 8 revā bolmas

113v- 3 müsülmān bolmadıñ

117r- 21 ʿāṣī bolmañ

119r- 8 muḥtāc bolmadı

122r- 11 revā bolmas

122r- 16 revā bolmas

123v- 6 revā bolmaġay

123v- 7 revā bolmaġay

123v- 10 revā bolmas

139r- 21 kifāyet bolmay mu

140v- 2 namāz ḳażā bolmadı

140v- 14 ḳażā (15) bolmasa

145v- 5 musaḫḫar bolmasa

145v- 15 ḥāmile bolmadı

150v- 5 ʿayb bolmas

151r- 14 tamām bolmaġay

152v- 6 ẓulm bolmaġay

152v- 20 ṭāʿūn (21) bolmaġay

152v- 21 ẓulm bolmaġay

155v- 10 ḫālī bolmas

160v- 14 helāk bolmāñ

164r- 18 rüsvā bolmġayın

171v- 21 ʿaẕāb bolmaġay

184v- 16 tesebbuʿı bolmaġay

187v- 19 rūşen bolmasdın burun

189r- 2 revā bolmaġay

200r- 17 şād-mān bolmadı

213r- 5 revā bolmas

213v- 19 fażīḥat bolmalıñ

215v- 21 xoş-nūd bolmaġınça

216r- 6 müsülmān bolmadılar

218r- 11 revā bolmas

218r- 14 revā bolmas

222v- 18 ḥelāl bolmasa

223r- 8 revā bolmas

226r- 20 lāyıḳ bolmaġay

233r- 5 revā bolmas

236r- 7 revā bolmaġay

242v- 8 lāyıḳ bolmaġay

245r- 2 şehīd bolmaġınça

249r- 2 taḳṣīr bolmaġay

1. 1. 1. 2. 1. 2. İsim Unsuru Türkçe Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller

Türkçe sözcüklerle kurulu ve yardımcı fiili *bol-* olan olumsuz birleşik fiillerin *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'daki kullanım sayısı yedidir.

39r- 15 ḳul bolmaġıl

59r- 12 yarlıġ bolmasa

77v- 7 yaraġ bolmadı

80v- 2 muñluġ bolmaġıl

183r- 11 ḳaḍġuluġ bolmaġayın

198v- 20 ayaḳları höl bolmay

204r- 20 yarlıḳ bolmadı

1. 1. 1. 2. 2. Yardımcı Fiili *er-* Olan Birleşik Fiiller

Bu kategorideki birleşik fiillerin en belirgin özelliği, Türkiye Türkçesine aktarılırlarken yardımcı fiil olarak *ol-* yardımcısının kullanılmasıdır. Zira *er-* fiilinin anlamı, Türkiye Türkçesinde, *ne idüğü belirsiz* gibi kalıp ifadeler dışında işlevselliğini yitirmiştir. Fakat *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'daki örneklerde *er-* fiilinin anlamıyla kullanımının var olduğunu görmekteyiz.

Bu kategorinin en dikkat çekici yanı, şüphesiz, *er-* fiilinin olumsuz gövdesinin kurgulanmış olmasıdır.

1. 1. 1. 2. 2. 1. İsim Unsuru Alıntı Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller

Alıntı isimlerle *er-* fiilinden oluşan olumsuz birleşik fiillerin *Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā*'daki sayısı üçtür.

2v- 19 egerçi özümüzni ol işke lāyıḳ ol ʿamelge *muvāfıḳ ẹrmesin* erken

146r- 3 niçe hem andın evvel ẕillet ermese yalavaç ol ḳadr-(4)-nı özlerindin uluġ ẕillet kördiler

179r- 7 men barıp Daḳyānūs ermesiñizni (8) aytu bėreyin

1. 1. 1. 2. 2. 2. İsim Unsuru Türkçe Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller

Türkçe isimlerle *er-* fiilinden oluşan olumsuz birleşik fiillerin *Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā*'daki sayısı dörttür.

82r- 10 er ermeslik ʿaybı ḳamuġ ʿayblardıın uluġraḳ turur

123r- 11 Mevlī dīdārın suʾālġa tuş ermez üçün bėrmedi

205v- 10 Şeyṭān aydı bu kėñeş ermes

230r- 13 men sizni bu dīnimiz (14) içinde ok erürler mü *ermes* mü tėp sınayur erdim

1. 1. 1. 2. 3. Yardımcı Fiili *et-* Olan Birleşik Fiiller

Et- yardımcı eylemiyle kurulu olumsuz birleşik fiillerin *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'daki sayısı ikidir.

163v- 20 ümīd etmegil

216r- 16 ẓulm etmes-biz

1. 1. 1. 2. 4. Yardımcı Fiili *kıl-* Olan Birleşik Fiiller

Bu kategorideki birleşik fiillerin olumsuz gövdelerini sağlayan *kıl-* yardımcı fiilinin üzerine gelen olumsuzluk ekidir. Söz konusu yardımcı fiille oluşturulan olumsuz birleşiklerin sayısı, olumlu olanlarına kıyasla oldukça azdır.

1. 1. 1. 2. 4. 1. İsim Unsuru Alıntı Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da, *kıl-* yardımcı fiilinin alıntı bir isimle oluşturduğu birleşik fiillerin olumsuz biçimleri yüz otuz beş kez geçmektedir.

4v- 4 secde ḳılmaġan

7v- 20 nikāḥ ḳılmaġunça

9r- 8 secde ḳılmadı

9r- 11 secde ḳılmadın

9r- 15 secde ḳılmadı

9r- 16 secde ḳılmadıñ

10v- 6 şükr ḳılmaġay

10v- 7 şükr ḳılmaġay

12v- 4 Ḥavvānı saña cüft ḳılmadım mu

15r- 10 fażīḥat ḳılmasa

16r- 18 ḳabūl ḳılmadı

16r- 18 ḳabūl (19) ḳılmadı

16r- 19 ḳabūl ḳılmadı

16v- 20 ḳabūl ḳılmadı

17v- 2 raḥm ḳılmadıñ

17v- 9 raḥm ḳılmadıñ

21r- 13 ʿayb ḳılmañ

21v- 1 zīnā ḳılmañ

21v- 1 ḫıyānet ḳılmañ

21v- 11 secde ḳılmaġunça

22r- 4 istiġfār ḳılmas

23v- 2 ḳabūl ḳılmadılar

24v- 7 helāk ḳılmasun

26r- 14 redd (15) ḳılmadı

26v- 1 helāk ḳılmadı

28r- 20 iʿtimād ḳılmas-men

29r- 20 ḳabūl ḳılmadılar

34v- 1 ḳabūl (2) ḳılmadılar

37v- 2 helāk ḳılmadı

39v- 19 ḫükm ḳılmadı

40r- 6 vaḳf ḳılmadı

40v- 16 ḳabūl ḳılmadılar

48r- 12 xatne ḳılmadı

48r- 17 ṣabr ḳılumadı

51r- 20 ḫaber ḳılmadıñ

57v- 2 secde ḳılmadıñ

58r- 2 livāṭat ḳılmasunlar

60v- 12 rüsvā ḳılmañ

63r- 1 tamām ḳılmaġınça

63r- 9 ḫarāb ḳılmaġunça

69v- 9 raḥm ḳılmadılar

69v- 20 raḥm ḳılmadıñ

72v- 16 secde ḳılmañ

74r- 20 duʿā ḳılmaslar

74v- 4 isiz duʿā ḳılmadı

76r- 13 secde ḳılmasunlar

78r- 5 evsāl ḳılmañ

79r- 12 naẓar ḳılmadı

80v- 3 ḳabūl ḳılmadı

82r- 6 raġbet ḳılmasa

82v- 9 ḳabūl ḳılmadı

84v- 20 rüsvā ḳılmaġıl

88v- 9 şükr ḳılmaslar

90v- 14 meyl ḳılmadı

91v- 5 meyl ḳılmadıñ mu

95r- 16 ziyān ḳılmas

95r- 16 żarar (17) [ḳılm]as

95r- 18 ziyān ḳılmas

97v- 6 ḳabūl ḳılmadılar

99r- 17 żāyiʿ ḳılmaġıl

102r- 13 feryād ḳılmaslar

104v- 13 żāyiʿ ḳılmas

108r- 11 iltifāt ḳılmadı

115r- 21 revā ḳılmaġunça

119v- 14 ḳabūl ḳılmaġalıñ

119v- 18 nisbet ḳılmañ

125r- 3 şükr ḳılmadıñız

125v- 19 duʿā ḳılmadım

125v- 19 ṭaʿn ḳılmasunlar

128v- 21 ṣabr ḳılmay

130r- 1 meşġūl ḳılmaġıl

130r- 3 ṣabr ḳılmaġay-sen

130r- 12 ṣabr ḳılmas

130v- 2 ṣabr ḳılumas-sen

134v- 19 ḫaber ḳılmadım

135r- 11 redd ḳılmas

135r- 21 ṣabr ḳılmadı

135v- 12 tefaḥḥus ḳılmaduḳı

139r- 3 helāk (4) ḳılmasun

143r- 11 yād ḳılmadıñ

145r- 14 nikāḥ ḳılmaġay

149v- 4 ḫaber ḳılmadıñız

152v- 7 ḳabūl ḳılmasalar

155r- 7 meşġūl ḳılmaġıl

155r- 11 meşġūl ḳılmaġıl

156v- 12 ʿuḳūbet ḳılmaġay-mız

156v- 13 taḳdīr ḳılmaduḳı

160v- 1 helāk ḳılmas-men

160v- 1 helāk ḳılmas

161v- 8 ḳabūl ḳılmadı

170r- 12 ḫidmet ḳılumas-men

170v- 7 kerāmet ḳılmadı

177r- 3 ḳanāʿat ḳılmadıñ

181r- 2 secde ḳılmas

182v- 21 ḳabūl ḳılmadım

184v- 9 ḳabūl ḳılmadı

185v- 9 iltifāt ḳılmayın

191v- 3 meşġūl ḳılmaġıl

191v- 13 ḳabūl ḳılmas-men

195v- 14 duʿā ḳılmadı

198v- 7 cedel ḳılmadı

198v- 8 ġıybet ḳılmadı

199r- 10 şefāʿat ḳılmaġunça

200v- 15 ḳabūl ḳılmadılar

200v- 19 cihād ḳılmaḳġa

201v- 7 zīnā ḳılmadım

202r- 21 zīnā ḳılmadım

202v- 18 fużḥat ḳılmayın

202v- 21 ḳabūl ḳılmadılar

205r- 4 ḫilāf ḳılmaġay-men

206r- 1 ḳabūl ḳılmadılar

206v- 14 şefḳat (15) ḳılmaġay

208r- 3 ḳabūl ḳılmadılar

210v- 20 rüsvā ḳılmadı

211v- 9 ḫilāf ḳılmaġay

212v- 6 ḫilāf ḳılmadıñ

212v- 7 ḫilāf ḳılmaġay-miz

216v- 11 vefā ḳılmas

217r- 11 ḳabūl ḳılmadılar

219r- 21 ḳabūl ḳılmadıñ

219v- 1 icābet ḳılmadıñ

227v- 7 ziyān ḳılmaġay

232v- 17 secde ḳılmas

232v- 20 secde ḳılmadılar

238v- 1 vefā ḳılmadı

238v- 9 Muṣṭafāḳa cāfī dünyā ḳılmadı körgil vefā

238v- 16 ḫarc ḳılmadım

239v- 13 ġūlī ḳılmañ

242v- 21 vefā ḳılmadıñ

244r- 17 beyʿat (18) ḳılmasa

1. 1. 1. 2. 4. 2. İsim Unsuru Türkçe Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da *kıl-* yardımcı fiilinin Türkçe bir isimle oluşturduğu olumsuz gövdeli birleşik fiillerin sayısı yirmi yedidir.

3v- 8 aşuḳ iş ḳılmadım

11v- 5 baş ḳılmadı

21v- 1 küç ḳılmañ

26r- 4 eḍgülük ḳılmasa

46r- 6 küç ḳılmadıñ

63v- 4 asıġ ḳılmas

63v- 7 küç ḳılmaġıl

74r- 1 asıġ ḳılmaġay

76v- 8 ḳul ḳılmaġınça

77v- 15 asıġ ḳılmadı

80v- 2 yazuḳ ḳılmaġıl

94v- 1 eḍgülük ḳılmaġay

97v- 7 oġrılıḳ (8) ḳılmasañ

99r- 5 oġrılıḳ ḳılmas

101r- 8 oġurlıḳ ḳılmadı

125v- 11 tapuġ ḳılmas

125v- 17 asıġ ḳılmaz

130v- 18 oġrılıḳ ḳılmas

157r- 13 ḳulluḳ ḳılmaġan

163r- 10 asıġ ḳılmadı

163r- 10 asıġ ḳılmas

167v- 13 yazuḳ ḳılmadı

174r- 5 asıġ ḳılmas

195v- 20 ḳoldaşlıḳ ḳılmañ

216r- 16 küç ḳılmas-biz

216r- 19 artuḳ eksük ḳılmas-biz

219r- 10 ün ḳılmaġıl

1. 1. 1. 2. 5. Yardımcı Fiili *tur-* olan Birleşik Fiiller

Tur- fiilinin anlamıyla kurduğu *isim + yardımcı fiil* biçimindeki olumsuz birleşik fiillerin *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'daki sayısı ikidir. Oysa *tur-* yardımcı fiilinin kılınış özelliğine dayandırılarak kurduğu birleşik fiillerin olumsuzu *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da yer almamaktadır.

98v- 14 alarġa kimerse utru turmas

173r- 5 hīç kimerse aña utru turmadı

1. 1. 2. Yardımcı Fiilin Birleşime Kılınış Özelliğiyle Katıldığı Birleşik Fiiller

Bu kategorideki birleşiklerin yardımcı fiilleri, birleşime anlam değerleri ile değil de saklı kılınış nitelikleri ya da başka bir yardımcı fiilin kılınış niteliğiyle karşımıza çıkmaktadırlar. Bilhassa *bol-* fiilinin kendi kılınışından sıyrılıp *er-* fiilinin kılınışına bürünmesi en sık karşılaşılan durumdur.

Bu sınıfta karşımıza *bol-, er-* ve *tur-* yardımcı fiilleri çıkmaktadır. Bu üç fiil de temelde *er-* fiilinin kılınış niteliğine yakın bir görünüm sergilemekte ve buna dayanan birleşikler oluşturmaktadır.

1. 1. 2. 1. Olumlu Gövde

Bu kategoride, olumlu gövdeye sahip birleşik fiiller değerlendirilmiştir.

1. 1. 2. 1. 1. Yardımcı Fiili *bol-* Olan Birleşik Fiiller

Bu sınıfta yer alan birleşik fiillerin yardımcı fiili olan *bol-*, kendi esas anlamının dışına çıkarak, hatta kılınış özelliği bakımından da *er-* fiiline yaklaşarak, başlangıç ifade etmeksizin var olmayı da bildirebilmektedir. Bunun temel etkeni olarak, *bol-* fiilinin üzerine gelen *sürer zaman eki* gösterilebilir: KE/ 6v- 16 maʿnīsi ol bolur vb. Fakat bu *sürer zaman eki* hep bu niteliği kazandırmamaktadır: KE/ 38r- 2 seniñ (3) mülküñ anıñ elginde harāb bolur; KE/ 8r- 12 tofraḳ turmışınça (13) körklüg bolur; KE/ 184r- 16 bir sāʿat (17) yolınġa kirse ḳamuġ kāfirlıḳı yok bolur. Bu durum olumsuz gövdelerde de karşımıza çıkmaktadır: KE/ 7v- 20 nikāḥ ḳılmaġunça revā bolmas; KE/ 187v- 19 rūşen bolmasdın burun vb.

Bu iki fiil arasındaki kılınış geçişlerini ters istikamette de görmekteyiz. Türkiye Türkçesine aktardığımızda *ise* biçiminde çevirebileceğimiz yapı *Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā*'da

bolsa olarak da karşımıza çıkabilmektedir: KE/ 25v- 9 yılan aydı: ḳayu et tatlıġ bolsa anı bėrgil vb.

1. 1. 2. 1. 1. 1. İsim Unsuru Alıntı Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller

Alıntı isimlerle *bol-* yardımcı fiilinden oluşan olumlu birleşik fiiller *Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā*'da on beş kez geçmiştir.

18r- 20 ḳamuġı sünnī bolurlar

18r- 20 ėkinçi cüvān-merd, üçünçi ġarīb-dost bolurlar

18r- 21 ölüg tirig anlarġa muḥtāc bolurlar

26r- 16 ol ʿayblarġa mübtelā bolur

41r- 20 edāsıña niyāz bolur

64v- 21 ėlçini öltürmek meliklerge ʿār bolur

70r- 16 eger helāl kördi ṭese-miz küfr bolur

84v- 165 şeyṭān keydi örtüglüg turur (16) *żaʿīf bolur*

97v- 9 …. Tėmek neteg revā bolur

103r- 6 ḳarındaşın satmaḳ revā bolur mu

122r- 16 körgülük revā ẹrmesni (17) tilemek yalavaçlardın neteg revā bolur

122r- 21 aḍın künler körmek [122v] (1) revā bolur

168r- 17 ḳorḳunçdın revā bolur

169r- 1 oġul bağışlaġayın (2) tėmek neteg revā bolur

218r- 12 yėlge münüp bir aylıḳ yėrni (13) bir künde ḳelmeki revā bolur

1. 1. 2. 1. 1. 2. İsim Unsuru Türkçe Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller

Bu kategoride yer alan birleşiklerin isim unsurları ya bir ad ya bir isimsi veya bir zamirdir. İsimsili birleşikler delilliliği ifade ederken onun öncesinde, çokluk, zamirli birleşik fiiller yer alır ve onun açıklama öncesi işaretçisi olur: maʿnīsi ol bolur … tėmek bolur vb.

1. 1. 2. 1. 1. 2. 1. İsim Unsuru Ad Olan Birleşik Fiiller

İsim unsuru ad, yardımcı fiili *bol-* olan birleşik fiillerin *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'daki sayısı on dörttür.

11r- 21 tişi köñli yumşaḳ bolur

18r- 21 köñülleri küçüg bolurlar

18v- 1 ḳamuġ yolluġ bolur

18v- 4 İḍi ḳażāsı sevüg bolur

18v- 18 ḥābik-men, ʿArab tilinçe bözçi bolur

25r- 19 ḳamuġı miñ yėti yüz yıl bolur

49v- 2 ol vilāyetde tevе telim bolur

51r- 1 ʿavretler żāʿīfraḳ bolur

62r- 5 maʿnīsi bulun bolur

89v- 15 olar aç bolurlar

89v- 15 sizler toḳ bolur-siz

106r- 16 yigitlerniñ köñli kėñ bolur

118v- 9 selvā buldurcıın (10) eti bolur

153r- 14 taş neteg tanuḳ bolur

1. 1. 2. 1. 1. 2. 2. İsim Unsuru İsimsi Olan Birleşik Fiiller

İsim unsuru bir isimsi, yardımcı fiili *bol-* olan birleşik fiillerin *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'daki sayısı on yedidir.

Schinkewitz, *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā* için dile getirdiği *-mAk'lı belirtisiz vakıa mastarının* zamana herhangi bir gönderim olmaksızın kullanılmakta olduğunu ve *timek bolur/ bolgay* gibi şekillerin "delalet etmek, tesmiye olunmak" anlamında kullanıldığını ifade etmiştir (Schinkewitz, 1947, 8-9).

9r- 6 bir ançası ḳılmadılar tėmek bolur

9r- 19 maʿnīsi nevmīd tėmek (20) bolur

17v- 18 Şīs Süryānī tilinçe hibetu'llāh tėmek bolur

29v- 5 ʿArab tilinçe öte keçgüçi tėmek bolur

37v- 19 bağırsaḳ ata tėmek bolur

41r- 3 hācetsiz-men tėmek bolur

58v- 6 ʿAbdu'llāh ne tėmek bolur

62r- 11 teñri ḳulı tėmek bolur

66r- 3 aḥsen-(4)-ü'l-ḳaṣaṣ tėmek bolur

89r- 17 reyyān maʿnīsi suv ḳanmış tėmek bolur

96v- 2 ʿArab tilinçe (3) suv idişi tėmek bolur

166v- 5 muḥarrar, āzād tėmek bolur

166v- 16 ʿİbrī tilinçe Meryem ḫādim tėmek bolur

172v- 20 ėki muynuzlıġ tėmek bolu[r]

195r- 2 maʿnīsi yavlaḳ köñülli ḳöni sözli tėmek bolur

199r- 14 bu ne tėmek bolur

213r- 17 firāḳ ne tėmek bolur

1. 1. 2. 1. 1. 2. 3. İsim Unsuru Zamir Olan Birleşik Fiiller

İsim unsuru zamir, yardımcı fiili *bol-* olan birleşik fiillerin *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'daki sayısı otuz beştir.

6v- 16 maʿnīsi ol bolur

8r- 16 maʿnīsi ol bolur

42r- 11 maʿnīsi ol bolur

45r- 16 maʿnīsi ol bolur

49r- 15 maʿnīsi ol bolur

53r- 16 maʿnīsi ol bolur

56r- 17 maʿnīsi (18) ol bolur

58v- 8 resūl ol bolur

65v- 19 maʿnīsi ol bolur

72r- 8 maʿnīsi ol bolur

81v- 17 maʿnīsi ol bolur

84r- 15 maʿnīsi (16) ol bolur

94v- 20 maʿnīsi ol bolur

108v- 8 maʿnīsi ol bolur

114v- 14 maʿnīsi ol bolur

138r- 7 maʿnīsi ol bolur

140v- 7 maʿnīsi ol bolur

145v- 21 maʿnīsi ol bolur

147v- 5 maʿnīsi ol bolur

151r- 20 maʿnīsi ol bolur

156v- 13 maʿnīsi ol bolur

156v- 15 maʿnīsi ol bolur

157r- 11 maʿnīsi ol bolur

177v- 7 maʿnīsi ol bolur

197r- 13 maʿnīsi ol bolur

197r- 14 maʿnīsi ol bolur

204r- 2 maʿnīsi ol bolur

208r- 6 maʿnīsi (7) ol bolur

208v- 3 maʿnīsi ol bolur

210v- 15 maʿnīsi (16) ol bolur

215v- 18 maʿnīsi ol bolur

242r- 14 maʿnīsi ol bolur

248v- 5 maʿnīsi ol bolur

248v- 15 maʿnīsi ol bolur

248v- 19 maʿnīsi ol bolur

1. 1. 2. 1. 2. Yardımcı Fiili *er-* Olan Birleşik Fiiller

Bu kategorideki birleşik fiiller, yardımcı fiilleri olan *er-* fiilinin kılınış özelliğini sergileyen geçişsiz fiillerdir. *Er-* fiili, *başlangıç ve son işaret edilmeksizin sürerliği* belirten bir kılınışa sahiptir ve birleşiklere de bu niteliğini aktarır: *KE/ 4r- 14 andın*

burun nikāḥ yoḳ erdi. Bu örnekte birleşik fiilin zaman çizgisinde işaret edilen geçmiş noktadaki olurluğu, o ana kadar öznenin var olmadığını ortaya koyuyor. Bu örnekte *er-* fiilinin yerine *bol-* fiili getirirlerek benzer anlamın sağlanması mümkün değildir. Yine bir diğer örnekte *KE/ 223v- 5 Ḫālid bin Velīd ol kün kāfir erdi* örneğinde anlatılmak istenen, zarfın işaret ettiği zaman diliminde ilgili öznenin anılan durumda bulunduğudur. Eğer önceden farklı iken o gün bu yeni duruma geçmiş olsaydı, bu sefer *er-* fiili yerine *bol-* yardımcı fiili kullanılacaktı.

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da ayrıca, *er- > i-* geçişini de birlikte görmekteyiz: 205r- 13 uluġ (14) cādū imiş-sen.

1. 1. 2. 1. 2. 1. İsim Unsuru Alıntı Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller

Alıntı bir ismin üzerine gelen *er-* fiilinden oluşan birleşik fiillerin *Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā*'daki sayısı yüz otuz yedidir.

2v- 5 aṣlı Moġul ėrken

3r- 6 bir yaşurun genc ẹrdim

7r- 6 kim bed-baḫt ẹrse

11v- 13 ferişte-(14)-lerge muʿallim ẹrdim

11v- 15 bildim kim İblīs ẹrmiş

12v- 19 atı ʿArab (20) tilinçe aḫyel ẹrdi

19v- 17 ʿilm<i> artuḳ ʿälim erdi

19v- 21 atı eḫnūḫ ẹrdi

20r- 1 özi ḫayyāt ẹrdi

20r- 5 melekü'l-mevt erdi

20r- 5 eḍin ferişte ẹrdi

20r- 7 İdrīs rūze erdi

21v- 15 ʿArab tilinçe atı Zühre ẹrdi

21v- 15 Fārisī tilinçe atı Nāhid (16) erdi

22v- 16 anası atı Şemḫā binti Anūreş erdi

22v- 17 ḳamuġları müsülmān erdiler

22v- 17 atı Teşekkür erdi

23r- 3 ḳamuġ ḫalāyıḳġa peyġamber erdi

23v- 7 Nūhnuñ evlügi kāfir erdi

24r- 3 imdige tegi peyġamber erdiñ

24r- 21 Sām ve Hām ve Yāfeṯ müsülmān erdiler

24r- 21 Kenʿān kāfir (22) erdi

25r- 11 bir ʿaynnı ʿAṭīḳ erdi

25r- 11 ėkinçi (12) ʿaynnı ʿÖmer erdi

25r- 12 üçünçi ʿaynnı ʿOṯmān erdi

25r- 12 törtünçi ʿaynnı ʿAlī erdi

29v- 17 müsülmān erdiler

29v- 18 cevān-merd erdi

31r- 10 eger bu söz rāst (11) erse

32r- 3 Ṯemūd boḍunı Mekkelig birle mutaʿaṣṣıb erdiler

33r- 12 Ḳābīl Hābīlni öltürmegiñe men sebeb erdim

34r- 22 Lūṭ peyġamber ġarīb erdi

34v- 22 yaẏlaḳ cādū ermiş-sen

35r- 21 atasınıñ atı Sālif erdi

36r- 18 ol kāfir erken

37r- 15 ʿālemni tutġan (16) Nemrūd bin Kenʿān erdi

39v- 9 ġālib erdi

54r- 19 cümleniñ duʿāsı müstecāb erdi

57r- 3 Sedūm bin Müşdem erdi

59r- 15 Lūṭ (16) eẏlügi kāfir erdi

59r- 18 İbrāhīmḳa ḳonuḳ istemek farīża erdi

60v- 9 ol şerīʿatda müʾmine nikāḥı kāfir birle revā erdi

62r- 2 helāl erdi

62v- 17 ʿUmlāk laʿīn erdi

65v- 8 on birinçi Yūsuf erdi

77v- 10 ol künniñ küjeki (11) ermiş

77v- 11 ol ravża çeçeki, ol beyża çüjeki ermiş

78v- 20 ʿazīz ḳıbṭī erdi

78v- 20 müʾmin erdi

81v- 18 Zelīḫā kāfire erdi

82v- 5 ḳamuġ yalavaçlar hem muḫliṣ erdiler

82v- 6 özge müʾminler muḫliṣ erdiler

87v- 9 āzād erdüm

91r- 5 ḫor erdi ʿazīz bıldı

92v- 12 raʿiyyet maẓlūm erdiler

94v- 21 meşhūr erdiler

104v- 9 tegme emgek soñı (10) rāḥat ermiş

104v- 10 tegme miḥnet soñı niʿmet ermiş

110v- 21 Mevlī teʿālā ḳażāsınġa rāżī erdi

122v- 11 müteżadd erdi

123v- 14 tecelli nūrı Mū[sī]-(15)-de ẓāhir erdi

126r- 12 üküş ḥalīm erdi

128v- 20 yaṿlaḳ munaʿʿim erdi

130v- 17 atası müʾmin erdi

130v- 21 ata anaları ṣāliḥ erdi

131r- 9 ẓālim erdi

132r- 11 yaṿlaḳ alpaġut kāfir erdi

135r- 9 meşhūr erdi

138r- 17 küçlüg ḳavī erdiler

139v- 16 bir dīv erdi

141r- 6 muraṣṣaʿ erdi

142v- 21 revā erdi

143r- 9 ḫaṭīb erdi

144r- 13 Süleymān rūze (14) erdi, yėmedi

146r- 11 maʿlūm erdi

146v- 8 muḥtāc erdi

153r- 5 kitāb oḳımış, ʿāḳil erdi

154v- 17 ʿibādetġa meşġūl erdi

156v- 6 bu at aña taʿrīf erdi

158r- 15 ʿābid erdi

158r- 21 ol butnıñ atı Baʿal erdi

159r- 11 sen ol celīl taġda turġan İlyās erür-sen

159r- 13 sır birle müsülmān (14) erdi

160r- 3 muṣliḥ erdi

161r- 8 eḍgü müʾmin erdi

162v- 18 üst[ād] (19) cādū ermiş-sen

165r- 20 ol ėlniñ atı Ṣābüreyāva (21) erdi

168r- 4 zāhid erdi

168r- 5 ḥarīs erdi

169r- 8 ol aña muʿcize erdi

169v- 21 Meryem oġlı ʿĪsī erdi

170r- 6 müʾmin erdi

177r- 12 İsrāfīl erdi

177r- 18 zümürrüd, yaşıl zeberced erdi

179r- 1 müsülmān (2) erdi

179r- 2 müsülmān erdi

183v- 7 ol bulut (8) Resūlġa ḫāṣ muʿcize erdi

183v- 15 bu ol ʿalāmet erdi

194r- 7 Cebreʾīlniñ atı Zebūrda nāmūs-ı ekber erdi

200v- 19 cihād ḳılmaḳġa anuḳ erdi

201r- 2 biri biriñe mihr-bān erdiler

202v- 21 yetīm erdi

203r- 1 dervīş erdi

203r- 1 mālı mülki yoḳ erdi

204v- 7 yigit zīrek erdi

205r- 13 uluġ (14) cādū imiş-sen

205v- 2 İslām żaʿīf erdi

208r- 2 münkir erdiler

208r- 21 cādū erdiñ

212v- 3 olar ʿāṣī erse sen mutīʿ-sen

212v- 3 olar cāfī erse sen (4) vāfī-sen

2126r- 7 ḳavī (8) erdi

223v- 5 Ḫālid bin Velīd ol kün kāfir erdi

230v- 5 yaẏlaḳ kerīm erdi

236v- 6 ol kelgen melekü'l-mevt (7) ḳarındaşım ʿAzrāʾīl erdi

241r- 2 ʿOṯmān rūze erdi

242v- 2 rūze erdi

1. 1. 2. 1. 2. 2. İsim Unsuru Türkçe Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller

Türkçe isimlerle *er-* fiilinin birleşiminden oluşan birleşik fiillerin sayısı, alıntı sözcüklerle kurulanlara oranla daha fazladır ve *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da dört yüz yedi kez geçmiştir.

3r- 16 bu yėrler kökler bir ḳat erdi

2v- 7 hikmet bu erdi

4r- 11 tamuġ içinde nė (12) yılan bar erse Ciblīt ḳuḍruḳından

4r- 12 çıḍan bar erse Tiblīt ḳuḍruḳından

4r- 14 ḳamuġ maḫlūḳāt içinde ilk nikāḥ ol erdi

4r- 14 andın burun nikāḥ yoḳ erdi

4v- 12 ʿAzāzīl cānn uruġından erdi

4v- 18 ʿAzāzīl olar birle erdi

5r- 9 yoḳ erdi

5r- 11 yoḳ erdi

5v- 20 ġāyet ḳatıġ köñül-(21)-lüg ermiş-sen

6r- 2 bar erdi

6r- 10 ḥikmet ne erdi

6v- 21 terisi be-ġāyet körklüg erdi

7v- 5 kimniñ baḫtı bar erse

7r- 10 ol taḫt (11) mescidü'l-ḥarām teñinçe erdi

7r- 11 Kaʿbe teñinçe erdi

7v- 8 ḥikmet ne erdi

7v- 12 Ḥavvā ġāyet körklüg erdi

8r- 19 ʿAzāzīl uçmaḥda erklig erdi

8v- 4 sebeb ol (5) erdi

8v- 11 köni sözlüg erdi

9v- 7 maḳṣūd ol erdi

9v- 11 murādı ol erdi

9v- 14 niyyeti ol erdi

9v- 14 ne yo[l] (15) bar erdi

10r- 1 ḥikmet ne erdi

10r- 2 Ādemniñ oñurḳasında erdi

10r- 3 Ādemnüñ (4) oñurḳasında erdiler

10r- 4 ne ḥikmet erdi

10r- 7 ḥikmet ol erdi

10r- 15 ḳayda erdi

10r- 15 aşnu erdi

10r- 16 uçmaḥda erdi

10r- 16 uçmaḥdın çıḳmışda erdi

10v- 16 ḫās ḳullar erdi

10v- 19 ḳayu belā uluġraḳ erse

11r- 6 Cebrāʾīl, Mikāʾīl, İsrāfīl ve Azrāʾīl birge erdi

11r- 15 bar erdi

11v- 5 tatlıġ ermiş

11v- 14 uçmaḥġa erklig erdim

11v- 17 ėkimizdin keçürse kerek erdi

11v- 20 ḥikmet ne erdi

11v- 20 bar [er]-(21)-di

11v- 21 yoḳ erdi

12r- 3 ḥikmet (4) ne ermiş

12r- 5 ḥikmet ne ẹrmiş

12r- 7 istiḥāża ne (8) ẹrmiş

12r- 10 nifā ne ẹrmiş

12v- 18 saña yalıḳanmaḳ kerek ẹrse

14v- 20 ḳarġavul Ḥavvā atınġa ẹrdi

14v- 20 bürgüt Adem atınġa ẹrdi

15v- 5 ḳız ġayet körksüz ẹrdi

15v- 11 Ḳābīl tarıġçı erdi

16r- 10 meniñ ḳarġa çaḳlıġ (11) ʿaḳlım yoḳ ermiş

16r- 16 ökünçi ol erdi

18v- 1 ʿālim bözçi bar ẹrdi

19r- 4 andaġuḳ ermiş

19r- 8 ʿömri miñ yıl vaʿdelig erdi

20r- 1 eñ ilk köñlek keḍgen (2) ol erdi

21r- 6 bar erdi

21r- 7 bar erdi

21r- 7 közsüz erdi

21r- 16 sizlerde ḳayuñuz ʿālimraḳ zāhidraḳ erse anı keltürüñ

21v- 3 bar erdi

21v- 3 bar erdi

22v- 9 ellig eksük miñ yıl erdi ol risālet müddeti

22v- 17 on ata erdiler

22v- 18 sebeb ol erdi

22v- 20 ol ḳayu iş erdi

23v- 17 yoḳ erdi

24r- 10 kimi üç ḳat erdi

24r- 13 eni ėki yüz ḳarı erdi

24r- 14 eni altı yüz ḳarı erdi

24r- 14 eḍizligi altı yüz ḳarı erdi

24r- 15 tegme baġ üze bir peyġamber atı bitiglig erdi

24r- 21 bar erdi

24r- 14 eñ ilk kimige kirgen ḳarınça erdi

24v- 14 soñ kirgen eşgek erdi

24v- 21 melʿūn men erür-men

25r- 20 tegme bir ḳatresi tegirmen taşı çaḳlıġ erdi

25r- 21 dünyāda ḳayu taġ eḍiz erse

25v- 2 yoḳ erdi

25v- 16 yėr yüzi kėñ ermiş

27v- 10 bar erdi

27v- 13 bar erdi

28r- 9 ʿAvav bin ʿAnnaḳnıñ oġlı erdi

28r- 9 uzun boyluġ erdi

28r- 12 ḥamiyyetlig erdi

28r- 12 yaṿlaḳ köniçi erdi

28v- 14 Mūsīniñ boyı (15) on ėki ḳarı erdi

28v- 17 uzunı tört yıġaçlıḳ yėr erdi

29r- 15 uzun boḍluġ erdiler

29r- 20 köni sözlüg erse

29v- 2 ḳamuġ ḫalāyıḳdın bed yana ġarrāḳ bular erdi

29v- 6 ḳamuġ ḫalāyıḳdın artuḳ erdiler

29v- 13 olarnıñ ʿādeti ol erdi

29v- 18 bar erdi

30r- 11 ol kendü ʿaẕāb (12) bulutı ermiş

30v- 19 bar erdi

21v- 6 üküşrek erdiler

31v- 8 uzun boyluġlar erdiler

32r- 2 Sām Maḳdis yėrinde erdi

32r- 2 bar erdi

32r- 18 biziñ teñrimizniñ yüzi biziñ sıñar erdi

32v- 18 bar erdi

32v- 18 Sāḫūr atlıġ erdi

32v- 19 özi yavlaḳ körklüg erdi

32v- 21 köñlüñ bar erse

34r- 2 ol kelīm ton içinde erdi

34r- 5 yėti yıġaçlıḳ yėr erdi

34r- 20 ḳırḳ yıl uḍḳuda erdi

34v- 8 sözüñ (9) köni erse bizge bir bürhān körgüzgil

34v- 12 bar erdi

34v- 14 bar erdi

35r- 1 bar (2) erdi

35r- 19 uluġlarınıñ oġlı erdi

35v- 2 ol toḳuz kişi bözçi erdiler

35v- 3 olar ėki arıġ (4) tişiler erdi

35v- 5 bar erdi

35v- 10 yavlaḳ körklüg erdi

36v- 12 bar erdi

36v- 12 ḳatıġ köñül-(13)-lüg erdi

37r- 13 bir yıġaçlıḳ yėr erdi

37v- 6 yoḳ erdi

37v- 20 ḳamuġ dünyāge erklig erdi

38r- 13 men yoḳ erdim

39v- 2 Lūṭ peyġamber atası erdi

39v- 12 bar erdi

40r- 14 ḳamuġ bātıl dīn üze erdiler

41r- 4 Lūṭ peyġamber anıñ oġlı erdi

42r- 12 bar erdi

42v- 2 sen yalġuz erdüñ

42v- 10 bar erdi

42v- 11tört miñi ḳamuġ un erdi

43r- 20 yaṿlaḳ körklüg (21) erdi

44r- 14 bar erdi

44v- 2 bar erdi

44v- 7 sarāynıñ edizligi bėş yüz ḳarı erdi

44v- 8 tegresi üç miñ bėş yüz ḳarı erdi

46v- 6 bar erdi

46v- 6 Ṣāliḥ yalaṿaç uruġındın erdi

47v- 4 bar erdi

47v- 5 bar erdi

47v- 5 tört yıġaçlıḳ yėr erdi

47v- 20 bar erdi

48v- 4 yoḳ erdi

48v- 5 bar erdi

49v- 5 bar erdi

50r- 6 ol kün ʿAbu'l-Muṭṭalibniñ toḳuz oġlı bar erdi

50r- 11 bar erdi

51r- 15 er erseñ uzun tün tilegil

52v- 12 Mekkede taş telim erdi

52v- 13 bar erdi

53v- 15 İsḥāḳ yalaṿaç ʿaleyhi's-selām İbrāhīmniñ oġlı erdi

54r- 21 ʿAyaż yaṿlaḳ tüglüg erdi

55r- 2 bar erdi

56v- 19 oġlı erdi

56r- 21 bar erdi

56v- 21 on [57r] (1) yıġaçlıḳ yėr erdi

57r- 1 dünyā niʿmeti cümle anda erdi

57r- 4 bar erdi

57r- 5 yoḳ (6) erdi

57r- 6 bar erse

57r- 13 bar erdi

57v- 8 bar (9) erdi

58r- 7 bar erdi

58r- 8 bar erdi

58r- 9 bar erdi

58r- 18 bar erdi

59v- 7 bar erdi

59v- 9 İbrāhīmniñ (10) ʿādeti ol erdi

60v- 8 bar erdi

61r- 18 bar erdi

61v- 19 Yaʿḳūbġa (20) yėmlerde teve eti sevüg erdi

62r- 12 bar erdi

62r- 14 Melikniñ çerigi telim erdi

62v- 9 bar erdi

62v- 10 bar erdi

63v- 14 ʿUmlāḳ yavlaḳ semüz erdi

64r- 21 tegme ṣaf ferişte ḳırḳ miñ erdi

65r- 1 yoḳ erse

65r- 2 yoḳ erse

66v- 1 bar erdi

66v- 17 Yūsuf on birinçi oġul erdi

66v- 19 yoḳ erdi

70r- 5 ḳamuġdın sen bağırsaḳ erdiñ

70v- 11 bar erdi

70v- 15 ol küç Yūsuf on ėki yaşlıġ erdi

71r- 3 ol ḳuḍuġ Ürdün yėrinde erdi

71r- 8 bar erdi

71r- 11 Yūsuf ḳuḍuġġa kirmişde yėti yaşlıġ erdi

72r- 2 ne bağırsaḳ ve mihr-bān (3) böri ermiş

73r- 7 ayġıl yoḳ erse öltürür-miz

73v- 10 yaraġı yoḳ (11) erdi

74r- 5 bar erdi

74r- 13 bar erse

74v- 18 bar erdi

74v- 20 bar erdi

75v- 3 köñlüñ bar erse ayġıl

77v- 9 bu beyʿ Ḫalīl urugındın ermiş

78v- 3 bar erdi

78v- 19 Zelīhā ʿAzīz-i Mıṣrnıñ evlügi erdi

78v- 20 Reyyān melikniñ bitigçisi erdi

79r- 1 ol kün Yūsuf on üç yaşlıġ erdi

79r- 1 on sekiz (2) yaşlıġ erdi

80v- 17 bar erdi

81v- 4 nem bar erse barısı sañ

81v- 10 Zelīḫānıñ eḍgüliki köp erdi

81v- 16 yoḳ erdi

81v- 20 Zelīḫā oġramaḳı ḳuçmaḳġa erdi

81v- 20 Yūsuf oġramaḳı ḳaçmaḳġa erdi

82r- 1 Zelīḫā oġramaḳı (2) tutmaḳ erdi

82r- 2 Yūsuf oġramaḳı kitmek erdi

82r- 3 Zelīḫā oġramaḳı azmaḳ erdi ve Yūsuf oġramaḳı urmaḳ

82r- 13 bar erdi

83r- 3 Yūsufnıñ oġraḳı ol erdi

85r- 11 yoḳ erdi

87r- 2 maḳṣūdları ol erdi

87r- 6 Yūsufġa ḳınlar telim erdi

87r- 11 Zelīḫānıñ maḳṣūdı ol erdi

87v- 12 Reyyān melikniñ aşçısı erdi

87v- 12 biri ayaḳçısı erdi

88r- 20 ol üzüm aḳ mu erdi, ḳızıl mu erdi, açıġ mu erdi, süçüg mü erdi [88v] (1) etmeki neteg erdi, idişi neteg erdi

90v- 5 Maḳsūdı ol (6) erdi

91r- 5 yat erdi yavuḳ boldı

91r- 6 kurtḳa erdi yigit boldı

93v- 19 bar erdi

94r- 3 yüzi niḳāb birle örtüglüg erdi

94r- 7 bar erdi

94r- 18 Yehūdā (19) olarnıñ aġası erdi

94v- 21 bar erdi

99r- 10 mübtelā erdi

99v- 10 özindin özge (11) yalavaç yoḳ erdi

101r- 21 Yūsufnıñ yėti ḳat sarāyı bar erdi

101v- 14 yoḳ erdi

104v- 6 İbn Yāmin Yūsufnıñ ḳarındaşı erdi

104v- 10 tegme ḳaḍġu soñı sevünç ermiş

105r- 15 bar erdi

106v- 7 bar erdi

108r- 3 bar erdi

108r- 3 Firʿavnnıñ atası ol erdi

109r- 6 bar erdi

110v- 20 yoḳ erdi

111r- 5 bar erdi

111v- 6 yoḳ erdi

113v- 8 Āyişeniñ duʿāsı bu erdi

116v- 14 bar erdi

116v- 15 sebeb ol erdi

116v- 21 billigsiz ermiş-siz

117v- 3 olar yaẏlaḳ (4) uzun boyluġ küçlüg erdiler

117v- 19 olarnıñ aṭaları uluġ erdi

118r- 12 olar küçlüg (13) ermişler

120r- 6 āzār ol erdi

120r- 6 āzār ol erdi

122r- 3 ḫullet İbrāhīm ülüşi erdi

123r- 1 men teg müştāḳlar telim ermiş

125r- 16 bar erdi

126r- 7 bar (8) erdi

128r- 17 bar erdi

128v- 20 yoḳ erdi

128v- 21 çıġay erdiler

130v- 12 birisi cüẕāmlıġ erdi birisi (13) sıñar közlüg erdi, üçüncisi aḳsaṣ erdi, törtünçi teni şışuḳ erdi, bèşinçi ısıtma erdi (14) ḳamuġdın kiçigrek ol erdi

131r- 3 bar erdi

131v- 6 on ḳarındaş erdiler

132r- 12 ol vaḳtda olarġa Şemvīl yalavaç erdi

132v- 16 olar ḳırḳ miñ er erdi

132v- 21 on ḳarındaş erdi

133r- 1 Dāvūd ḳamuġdın kiçig erdi

133r- 2 yaẏlaḳ körklüg erdi

133r- 9 yoḳ erdi

133v- 8 yoḳ erdi

134r- 1 arıġ erdiñ

135v- 7 baʿżı sebeb ol erdi

135v- 10 yoḳ erdi

136r- 5 yoḳ erdi

136v- 3 bar erdi

136v- 19 yoḳ erdi

137r- 17 evvel mülk ol erdi

138r- 2 taḫt bir yıġaç yėr içinde erdi

138r- 14 yoḳ erdi

138v- 3 bar erdi

138v- 15 yoḳ ermiş

139r- 2 ol ḳarınçḳalarnıñ uluġı aḫsaḳ erdi

140v- 1 Süleymān heybetlig erdi

141r- 15 bar erdi

141r- 16 ḳırḳ (17) yıġaç yėr erdi

141r- 19 eni uzunı on ėki yıġaç yėr erdi

142v- 6 bar erdi

142v- 19 yoḳ erdi

143v- 16 bar erdi

143v- 20 bar erdi

145v- 11 bar erdi

145v- 12 bar erdi

147r- 6 bar erdi

147r- 14 Süleymānnıñ ḳatıġ (15) ʿaẕābı ol erdi

149r- 17 Süleymān çın yalavaç ermiş

152r- 1 ol ėlde yalavaç oġlanları telim erdi

152r- 3 bar erdi

152r- 10 bar erdi

152v- 12 ėki oġlı bar erdi

153r- 13 bar erdi

154v- 7 bar erdi

154v- 9 ol zamānda yalacaç köp erdi

158r- 19 bar erdi

158v- 1 yėtmişi yalavaç erdi

158v- 1 üç yüzi savçı erdi

158v- 3 bar erdi

160r- 3 Ḫıżır yalavaç erdi

161r- 13 bar erdi

161r- 14 bar erdi

161r- 15 ḳamuġ butlarnıñ uluġı ol erdi

162r- 17 biziñ (18) cādūlıḳlarımız bu erdi

163v- 8 uzun tişlig Ḥabeşī ḳul erdi

163v- 9 özi yanuçı erdi

165r- 8 bar erdi

165v- 3 ol kün ʿÜzeyr ḳırḳ yaşlıġ, ḳara ṣaḳallıġ erdi

165v- 8 ibtilā ölümi erdi

166r- 3 oġlı anda yüz yėgirmi yaşda erdi

166r- 4 ʿÜzeyr *yüz yaşda erken* bu vāḳıʿa bolup erdi

166v- 5 olarnıñ resmleri ol erdi

167v- 14 Yaḥyānıñ anası Īsī anası birle ḳarındaş erdiler

169r- 11 ol yıġaç ḳuruġ erdi

170r- 1 iḫtilāf ol erdi

170v- 7 ḳavmi anıñ otaçı erdiler

171v- 3 bar erdi

172v- 14 bar erdi

172v- 2 yoḳ erdi

172v- 3 bar erdi

172v- 21 bar erdi

173r- 7 bar erdi

174v- 20 olar ėki ḳarındaş erdiler

176r- 6 bar erdi

178r- 2 Rūmda bir melik bar erdi

1788r- 3 bar erdi

178r- 16 bar erdi

179v- 14 ol but-(15)-nıñ içi yıġaç taşı altun erdi

180r- 3 bar erdi

182v- 3 meniñ (4) yaşım sendin uluġ ermiş

182v- 5 ol nūr (6) evvel uçmaḥda Ādem alnında erdi

183v- 8 Tevrīt, İncīl, Zebūrda Resūl ṣıfatı bitiglig erdi

184r- 3 yoḳ erdi

184v- 7 bar erdi

184v- 10 bar erdi

184v- 10 çıġay erdi

184v- 11 bar erdi

184v- 14 maḳṣūdı ol erdi

184v- 20 saġ emüki anadın tuġġalı ḳuruġ erdi

185r- 8 aruḳ erdi semiz boldı

186v- 17 özi tetik erdi

187v- 10 bar erdi

187v- 14 bar (15) erdi

187v- 15 bar erdi

189r- 3 bar (4) erdi

190r- 12 bar erdi

190v- 7 yoḳsız çıġay erdi

192r- 5 esrük erdi

192v- 2 ol vaḳtda resm ol erdi

193r- 20 çıġay erdi

194v- 2 bar erdi

195v- 3 olarnıñ resmleri ol erdi

196r- 21 maḳṣūdı ol erdi

196v- 7 esrük erdi

197v- 2 yoḳ erdi

197v- 4 bar erdi

197v- 16 Resūl ʿaleyhi’s-selām ʿAlīdin fāżılraḳ erdi

198v- 3 Resūl yalavaçlıḳınıñ nişānler telim erdi

199v- 14 yoḳ erdi

203v- 5 bar erdi

205r- 10 bar erdi

208r- 10 sebeb ol erdi

217v- 19 yoḳ erdi

218v- 1 bar erdi

219r- 12 miʿrācnıñ ḥikmeti bu erdi

221r- 2 bar erdi

224v- 3 bar erdi

227r- 16 yoḳ erdi

231r- 5 sebeb ol erdi

231r- 6 bar erdi

231r- 16 bar erdi

234v- 1 Resūl ʿaleyhi's-selām ḫatunı erür mü-sen

235r- 6 ḳaḍġuluġ erdiler

235r- 11 yoḳ erdi

236v- 15 men sizge yalaṿaç erdim

242v- 2 havā ġāyet ısıġ erdi

245r- 13 dostları köp erdi

247v- 3 ʿAliyyü'l-Ekber on yaşlıġ erdi, ʿAliyyü'l-Asġar (4) yėti yaşlıġ erdi

1. 1. 2. 1. 3. Yardımcı Fiili *tur-* Olan Birleşik Fiiller

Bu kategorideki yapılarda da yardımcı fiil *er-* fiilinin kılınış özelliğini andırır bir vaziyette karşımıza çıkmaktadır: *durma, var olma, bulunma* vb. Bu özelliği sağlayan unsur, muhtemelen, yine yardımcı fiilin üzerine gelen sürer zaman ekidir.

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da *turur* biçiminin yanı sıra KE/ 9v- 11'de durur biçimi de kullanılmıştır.

Yardımcı fiil olan *turur* biçiminin *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da yalnızca üçüncü kişileri yoktur: 27r- 5 anıñ urugı tururlar; KE/ 33r- 11 sen ne ḳuş turur-sen; KE/ 228v- 19 şūm turur-sen vb.

Bu yapıların birleşik fiilliğini gösterir nitelikte *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'daki bir örnek dikkat çekicidir: KE/ 169v- 13 yıraḳdın kelgen bu turur erdi. Bu yapı aynı zamanda *er-* fiili öncesindeki yapının kalıplaştığını da işaret etmektedir.

1. 1. 2. 1. 3. 1. İsim Unsuru Alıntı Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller

Alıntı bir isim ile *tur-* fiilinden oluşan birleşik fiillerin *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'daki sayısı yüz yirmi sekizdir.

3v- 11 atı Ruḳī'ā turur

3v- 12 uluġlarınıñ atı İsmā'īl turur

3v- 13 uluġlarınıñ atı (14) Rikbāyil turur

3v- 20 uluġlarının atı Ru'bāyil turur

4r- 1 'acībā turur

8v- 20 Ādem 'ālim turur

9v- 11 Teñri ferişteleri ḳavī turur

12v- 5 sizge düşmān turur

12v- 8 taḳdīrim ġayb turur

14v- 3 meniñ atım Ḫāriṣ turur

14v- 10 İblīs turur

17r- 8 İblīs taḳı Ḳābīl turur

18r- 17 bözçilik eḍgü ṣınā'at turur

18v- 17 bu hablu'llāh turur

18v- 9 bu yaḳīn turur

18v- 11 bu iḫlāṣ turur

18v- 13 bu ḫavf u recā turur

19r- 16 bāḳī turur

22r- 10 'uḳbi cāvidāne turur

22r- 19 işletmek küfr turur

24v- 5 kāfir turur

25r- 4 möşük kögerçgün birle düşmān tururlar

25r- 9 süñükleri cedīde turur

26v- 4 yerniñ hey'eti kürevī turur

26v- 19 kefālet-(20)-niñ başı melāmet turur

26v- 20 āḫiri tevvān turur

27v- 1 ʿArab ve ʿAcemniñ atası Sām turur

27v- 17 ol ḫūr turur

27v- 20 ol ḫarcī turur

31r- 7 bu fülān bu fülān turur

37v- 18 ḳamuġ luġatler dürüst turur

40v- 1 kāfir aḥmaḳ turur

40v- 8 bu butlar bāṭıl tururlar

41r- 19 nefs yaṙuz işlig maʿyūb turur

41r- 20 cān ʿāriyyet turur

41v- 19 bu kün yėr yüzinde seni birlegen barlaġan yalġuz İbrāhīm turur

42r- 6 tilemek ne ḥācet (7) turur

45v- 6 meniñ (7) ḳarındaşım bāliġa turur

46r- 5 bu ne belā turur

46v- 20 bu saña lāyıḳ turur

50r- 1 atası ʿAbdu'llāh turur

51r- 6 ol şeyṭān turur

54r- 6 bu ne ʿalāmet turur

55v- 18 Mevlī ʿazīz turur

55v- 18 ḥakīm turur

58v- 15 bu er cādū turur

60r- 4 bu Mikā'īl turur

63v- 20 ʿazīz turur

67v- 9 açuḳ düşmen turur

72v- 7 ḳamuġ yalaṙaçlar eti ḥarām turur

78r- 11 közge sürūr turur

79r- 15 yalaṙaçımız Yaʿḳūb 816) turur

80r- 6 anıñ ʿilācı ṣabr (7) turur

84v- 12 żaʿīf turur

86v- 13 ʿālim turur

90r- 2 ġarīb, maẓlūm turur

92r- 20 ḳamuġ pād-şāhlıḳ saña müsellem turur

92v- 6 meliklerge kişi birle aş yėmek ʿār turur

92v- 7 maña hem seniñ birle aş yėmek ʿār turur

94v- 2 bu Yūsuf turur

94v- 15 ḥarām turur

107v- 6 ʿalīm turur

107v- 6 ḥakīm turur

108r- 9 yalavaçlar eti señüki (10) ḥarām turur

112r- 1 Mūsī uluġ biliglig cādū turur

112r- 8 bu cādūluḳ āsān turur

113r- 21 seniñ ḥükmüñ fānī turur

113r- 21 Mevlī taʿālā ḥükmi bāḳī turur

113v- 5 meniñ teñrim Allāh turur

117r- 1 ḳamuġ bāṭıl tururlar

122v- 9 muḥāl turur

126r- 5 ḳamuġı ḥarām turur

129r- 4 ol ḥükm bāḳī turur

134r- 11 ol mendin ʿālim turur

134v- 8 yavlaḳ ʿādil turur

134v- 10 yavlaḳ ʿādil turur

135v- 8 ḳamuġı ḫaṭā turur

139v- 2 ḳamuġ (3) maḫlūḳāt anıñ birle musaḫḫar tururlar

139v- 6 bu sehl mülk turur

141r- 18 ʿAkūz melik turur

151r- 15 Süleymān ʿibādetġa meşġūl turur

155v- 6 Mikāʾīl atlıġ ʿābid turur

157r- 2 bu teñiz erkligi (3) ferişte turur

157r- 5 bu firʿavn turur

157r- 5 saġındaġı Hāmān (6) turur

157- 6 solındaġı Ḳārūn turur

159r- 3 bu ne ġavġā turur

159v- 2 teñriñiz Allāh turur

160r- 8 İlyās sözi rāst turur

160r- 10 atı El-Yesaʿ turur

161r- 19 butġa tapınur kāfir turur

164v- 7 bu ne ḥāl turur

167v- 16seniñ süñüküñdeki oġlan meniñ süñükümdeki oġlandın efżāl turur

170r- 5 ʿĪsī ilāh turur

170r- 5 anası ilāhe turur

170r- 6 ʿĪsī Teñriniñ ḳulı turur, yalavaç taḳı ruḥu'llāh turur

171v- 13 bu cādū turur

172v- 2 bu ne nūr turur

172v- 17 anam bikr turur

173v- 21 bu ne ḥāl turur

175r- 3 Ye'cūc bir ümmet turur ve Me'cūc bir ümmet (4) turur, taḳı tegme birleri tört tüz ümmet tururular

175v- 5 ḫarcān, ḫırācān eki ḳırā'at turur

183r- 7 sendeki ʿazīz turur

184v- 14 ḥürmetiñ, ʿizzetiñ maña bes turur

185v- 11 ol orunġa bu lāyıḳ turur

186r- 8 Muḥammed dānā turur

189r- 19 ḳamuġ ṣūretler anıñ atı [birl]e (20) muṣavver turur

189r- 20 kevneyn içinde cümle cemāl anıñ birle münevver turur

194r- 2 bildim kim ferişte turur

194r- 14 ol Nāmūsı Ekber (15) turur

196v- 12 İḍi (13) kerīm turur

198r- 8 İsmāʿīl uruġından (9) yalġuz Muḥammed Muṣṭafā turur

198v- 4 uluġ kitāb turur

199v- 17 seniñ rıżāñ ḥükm turur

201r- 20 bular ḳamuġ faż̇l u medḥ (21) turur

202v- 17 bu sözümiz ḥaḳ turur

203v- 10 bu ol āyet turur

203v- 12 Muḥammed cādū turur

214r- 11 meniñ (12) raḥmetim ezelī turur

228v- 19 sen bed-baḫt, şūm turur-sen

244r- 5 Nūḥ yalavaç ev̇lügi sözleri maʿrūf turur

244r- 7 Muṣṭafānıñ ʿĀyise birle ḳıṣṣası meşhūr turur

1. 1. 2. 1. 3. 2. İsim Unsuru Türkçe Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller

Türkçe isim unsuruyla *tur-* fiilinin birleşiminden oluşan birleşik fiillerin *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'daki sayısı üç yüz altmış beştir.

3v- 10 evvelḳı ḳat kök yaşıl (11) zümürrüddin turur

3v- 11 ferişteler arı ṣūretlıġ turur

3v- 12 ėkinçi ḳat kök kümüşdin turur

3v- 14 üçinçi kök ḳızıl yāḳūtdın turur

3v- 15 törünçi (16) ḳat kök aḳ yinçüdin turur

3v- 17 beşinçi kök altundın turur

3v- 19 altınçı ḳat kök sarıġ yāḳūtdın turur

3v- 20 yėtinçi (21) ḳat kök nūrdın turur

4r- 2 tegme bir kökniñ ḳalıñlıḳı bėş yüz yıllıḳ yėr turur

4r- 11 çıḍan bar erse Tiblīt ḳuḍruḳındın (13) turur

5r- 13 cevāb ol turur

5r- 15 dost kim turur

5r- 15 cevāb-ı dīger ol turur

5r- 17 maʿnīsi ol (18) turur

5r- 18 siziñ ʿibādetiñiz ʿucbge ḳatıġlıḳ turur

5r- 19 ʿöẕrge ḳatıġlıġ turur

5r- 19 sevügrek turur

5v- 18 ʿazīzrek turur

6r- 9 fāżılraḳ turur

6r- 11 ol mesʾele bu turur

7r- 2 bu tırnaḳlar ol turur

7r- 3 ḥikmet ne turur

7v- 11 tişiler könülmes egri süñük turur

7v- 3 bu senüñ taḫtıñ turur

7v- 3 oġlanlarıñ taḫtı turur

7v- 20 Ḥavvā seniñ turur

7v- 21 ol ḫutbe bu turur

8r- 17 ol (8) yıġaç buġday yıġaçı turur

8v- 8 cezāsı (9) ol turur

8v- 12 atı ne turur

8v- 20 miñ ʿābidin (21) bir ʿālim fāżılraḳ turur

9r- 4 fāyide ol turur

9r- 6 fāyidesi ol turur

9r- 20 topraḳ otdın (21) [artuḳ] turur

9r- 21 ot oġrı turur

9v- 12 yoḳ turur

10r- 20 bular kim turur

10r- 21 seniñ oġlanlarıñ uruġları turur

11r- 4 teñrim ol turur

11r- 10 siziñ teñriñiz kim turur

12v- 8 fermānım açuḳ turur

12v- 16 ḳamuġ yėmiş üç (17) türlüg turur

12v- 19 ḳayda turur

14r- 13 ol seniñ ẕilletin (14) şūmluḳı turur

14v- 2 seniñ atıñ ne turur

14v- 4 İblīs sıñar közlüg turur

14v- 7 Muḥammed arıġ turur

15r- 21 ol ḳıṣṣa bu turur

16v- 10 ol şiʿr bu turur

17v- 21 bu nūr ḥabībüm Muḥammed Muṣṭafānıñ nūrı turur

18r- 8 bereket-(9)-siz turur

18r- 19 bözçide altı ḥaṣlet (20) bar turur

18r- 20 ilki ol turur

18v- 8 bu böz ne böz turur

18v- 8 bu tiriglikim turur

18v- 9 bu ne ḳamış turur

18v- 10 bu ne ḳoġuş turur

18v- 10 meniñ ṭāʿatim turur ve ḫayrātım turur

18v- 10 bu ne (11) tarġaḳ turur

18v- 3 ne yıġaç turur

19r- 10 seniñ oġlanlarıñ arasındaḳı yalavaçlar tururlar

19r- 11 bu Dāvūd yalavaç (12) ʿaleyhi's-selām turur

19r- 12 munuñ yaşı niçe turur

19r- 14 meniñ ʿömrüm miñ yıl turur

20v- 19 bu kün İdrīs uçmaḥda turur

20v- 20 törtünç ḳat kökde turur

20v- 20 tört peyġamber tirig turur

22r- 19 munı ögrenmek yazuḳ turur

23r- 13 ʿālem ġāyet kėñ turur

25v- 17 ḳayu et tatlıġ turur

25v- 18 ādemī eti tatlıġ turur

26r- 20 sebeb ol turur

26v- 4 yumġaḳ turur

26v- 4 tegresinde taġı turur

26v- 8 ṭūfānda (9) ölgenlerdin turur

26v- 11 ḳamuġ taġlardın aşaḳ turur

26v- 20 ortası ökünç turur

27r- 5 bu kün aḍaḳı tüylügler anıñ uruġı tururlar

27v- 1 ḳamuġı anıñ urugı tururlar

27v- 5 Yāfeṯ urugındın turur

27v- 16 yaḫşı (17) turur

27v- 18 Nūḥ bildi kim it turur

27v- 21 peyġamberler urugı turur

27v- 21 öz ḳızı turur

31v- 5 Ḥūd ḳavmi ʿĀd evveli turur

31v- 5 Ṯemūd ḳavmi ʿĀd āḫiri turur

32r- 13 bu meniñ teñrim turur

33r- 11 sen ne ḳuş turur-sen

33r- 13 tumşuḳıñ (14) nelük sarıġ turur

33r- 14 aḍaḳ-(15)-larıñ nelük yaşıl turur

33r- 16 ḳarnıñ nelük ḳara turur

33v- 2 bu oġul meniñ turur

33v- 6 oġlan meniñ ḳapuġumda turur

33v- 21 Allāh bir turur

33v- 21 Ṣāliḥ anıñ yalavaçı turur

34v- 6 yaratġan, niʿmet bėrgen ol turur

35r- 6 yarlıġ ol turur

35r- 20 bu söz yalġan turur

37r- 11 olar Bars bin Yāfeṯ bin Nūḥ ʿaleyhi’s-selām urugındın tururlar

37r- 12 ḳamuġ tamuġluġlar tururlar

38r- 17 Nemrūd ḳamuġnıñ teñrisi turur

38v- 12 bu uluġraḳ turur

39r- 16 yazuḳluġ turur

39r- 20 iḍi meniñ (21) ḫālimni biligli turur

40r- 4 uluġları bu turur

40v- 4 meniñ teñrim ol turur

40v- 6 İbrāhīmniñ muʿcizesi ol (7) turur

41r- 16 sizin otuñuzdın ısıġraḳ turur

41r- 17 Mevlī otı turur

41r- 17 dünyā otı turur

41r- 21 köñül teñriniñ turur

41v- 10 tamuġ (11) ʿazābındın ḳatıġraḳ turur

41v- 13 bu kişi mundaġ yolluġ turur

42v- 20 uluġ işler turur

43r- 1 ol ma bizniñ uruġumız turur

43r- 2 ol fāyide bu turur

43r- 19 yavlaḳ küçlüg turur

43v- 1 meniñ ḳalıñım ol turur

43v- 21 yėr kök teñrisi ol turur

45v- 3 meniñ ḳarındaşım turur

45v- 15 sulṭān (16) uruġı tururlar

46r- 9 bu İbrāhīm meniñ erim turur

46v- 19 bu tāc Mışrnıñ yėti yıllıḳ ḫarācı turur

48r- 19 meniñ kābīnim ol turur

48v- 14 Zemzem ḳuḍuġı ol turur

49r- 2 kişilerimiz arıġsız turur

49r- 16 ol (17) atam turur

49v- 10 ol meniñ atam turur

49v- 12 ʿArab ḳamuġı İsmāʾīl uruġı turur

49v- 13 cühūdlar tersālar İsḥāḳ uruġından tururlar

49v- 21 dürüstrek ḳavl ol turur

51r- 21 üç vaṣiyyetim bar turur

51v- 8 bıçaḳ üze teñri atı bitiglig turur

52r- 8 oġul açığı ḳatıġ turur

53r- 2 ol ėki bu turur

52r- 9 cān ʿıyāldın ʿazīzrek (10) turur

53r- 4 dünyā artuḳluḳı āḫiret eksüklüki turur

53r- 17 uş bu ḳadem aġırlıḳı tigle bėrilgeni bu turur

54v- 10 Rūm ḫalḳı ḳamuġ ʿAyażnıñ uruġındın (11) tururlar

55r- 19 ṭāvūs cümle ḳuşlardın körklüg turur

55r- 21 ḳamuġ ḳuşlardın taẇuḳ ẕākirrek turur

55v- 1 arıġsız turur

55v- 1 saẇuḳ turur

55v- 8 işāret ol turur

56v- 20 bir tün künlük yėr turur

57r- 17 yaraġ ol turur

58r- 6 olar ḳayu boḍun tururlar

58v- 8 Allāh bir turur

58v- 17 maña sevāb bėrigli teñri turur

59v- 12 bahāsı ol turur

60r- 4 on (5) ferişteler turur

60v- 16 biz teñri ʿazze ve celle ferişteleri turur-miz

61r- 4 tañ (5) yaẇuḳ turur

61v- 19 ḳayu yėm içim maña seẇüg turur

62r- 5 cevāb ol turur

62r- 10 yana bir cevāb ol turur

64r- 2 kāfirler telim turur

65r- 9 atam Yaʿḳūb yalaẇaç turur

66r- 1 cevāb ol turur

67v- 7 tüşleriñ (8) yaẇlaḳ körklüg turur

72r- 19 maña ṣabrdın aḍın çāre yoḳ turur

72v- 3 Yūsufnı yėgenn böri bu turur

72v- 17 ḳamuġnı yaratġan (18) bir Allāh turur

73r- 4 bu bizniñ ḳaçġunçı ḳulumız turur

73r- 10 üçünç ʿaybı yıġlaḳ turur

78r- 3 kün teg yaruḳ turur

78r- 19 duʿānıñ maʿnīsi 820) bu turur

79v- 21 erklik ḥaddi on sekiz turur

80r- 7 meniñ tiriglikim saña ṣabr ḳılmaḳ turur

81r- 20 mālım tavarım telim turur

84v- 9 bu siz tişilerniñ keydi turur

84v- 10 tişiler keydi mekri uluġ turur

84v- 13 tişiler keydi uluġ turur

84v- 16 tişiler keydi açuḳ turur

85r- 6 yazuḳ sende (7) turur

86r- 18 her-āyine bu aġırlıġ ferişte turur

86r- 20 bu ferişte turur

86v- 10 evvel ḳavlüm bu tu[rur]

87r- 7 Cevāb ol turur

88r- 13 tüşüm bu turur

88v- 13 buyruḳ, yatlıġ Allāhnıñ turur

88v- 14 seniñ tüşüñ yoruḳı ol turur

89r- 8 cevāb (9) ol turur

90r- 3 ol yigit ḳayda turur

92r- 5 zindān tirig-(6)-ler gūrı turur

92r- 6 dostlarġa eglenmek yėri turur

92r- 6 düşmenlerġa serzeniş yėri turur

93v- 5 ḳarındaşları turur

93v- 13 kimniñ (14) oġlanları turur-siz

93v- 14 Yaʿḳūb yalaṿaç oġlanları turur-miz

94v- 14 evvel sözüm ol turur

95r- 12 fāyide ol turur

95r- 19 ḥikmet ol turur

95v- 1 men künenç turur-men

99v- 6 sözüm ol turur

99v- 9 bu bitig yalaṿaçlar bitigi turur

102r- 2 bular meniñ ḳarındaşlarım (3) turur

103r- 1 ornumuz tamuġ turur

103r- 10 sendin biziñ tilekimiz (11) ol turur

103v- 10 bu ḫaṭ ol turur

104r- 16 bu kün ol kün turur

106r- 18 cevāb ol turur

107r- 20 cevāb ol turur

107v- 1 üçünçi cevāb ol turur

109r- 13 evvel ḫācetim ol turur

111v- 1 yarlıġ ol turur

111v- 10 meniñ ḳulum turur

112r- 13 yarlıġ ol turur

112r- 19 teñrimiz ol turur

112v- 15 seniñ elgin üstün turur

113r- 9 cādūluḳda üstādıñız ol turur

118v- 6 İḍiyā ḳamuġ seniñ ḳullarıñ turur

122r- 15 müʾminlerniñ anası turur

122v- 6 meniñ ülüşüm turur

132r- 20 bu bizniñ (21) sıġırçımız turur

132v- 2 ʿilmi sizdin artuḳraḳ turur

135r- 19 bu meniñ ḳarındaşım turur

136r- 19 bu ḫükm yaraġsız turur

136v- 7 bir oġlum bar kiçig turur

136v- 16 sançsız tonu turur

137v- 20 bu mülk Teñriniñ (21) turur

139r- 19 mülkniñ ḳamuġı yėl turur

140r- 8 şarṭ ol turur

141v- 13 melikniñ ḳızı turur

142r- 3 yėti aylıḳ yėr turur

142r- 17 ol ayġanıñ ḳız ḳayda turur

143v- 17 bu er bizge lāyıḳ küvey turur

144r- 12 yoḳ turur

145r- 17 törtünçi ḫaṭā ol turur

145r- 20 Mevlī taʿālānıñ ḥükmi ol turur

145v- 1 altınçı ḫaṭā ol turur

145v- 2 yėtinçi ḫaṭā ol turur

152r- 7 Allāh bir turur

152v- 6 ėkinçi ol turur

153r- 12 Allāh bir turur

153r- 14 bu taş tanuḳ turur

153r- 18 bu oġlaḳ tanuḳ turur

153r- 19 Allāh (20) bir turur

154v- 12 yarlıġ ol turur

156v- 18 bu sözge delīl ol turur

157r- 14 kimniñ üni turur

160r- 17 sözleri köni turur

162v- 8 ḫāliḳ işi (9) turur

162v- 12 bu ḫāliḳ işi turur

162v- 13 Allāh bir turur

162v- 13 Circīs anıñ yalavaçıı turur

163r- 2 on yėti kişi anda kömüglüg turur

163r- 20 Circīs ḥaḳ yalavaç turur

167v- 9 arıġ turur

167v- 10 saḳçı turur

167v- 10 eḍgü turur

168r- 1 belgüsi ol turur

169v- 13 yıraḳdın kelgen bu turur

170r- 4 ʿĪsī teñri turur

170r- 4 ʿĪsī Teñri-(5)-niñ oġlı turur

170v- 5 muʿcize ol turur

170v- 16 cevāb ol turur

171r- 2 cevāb ol turur

173r- 11 yalġançı turur

173r- 11 ḥaḳ yalavaç turur

173v- 6 ėki ḳırāʾāt arasında farḳ ol turur

174r- 7 mende çerig telim turur

175r- 6 olar üç türlüg turur

175r- 13 olar Yāfeṯ bin Nūḥ ʿaleyhi's-selām uruġından tururlar

176r- 11 künde işleri bu turur

176v- 11 yılḳı ḳarada ḳamuġdın zīrekrek ḳayu turur

177v- 2 bu ne ḥikmet (3) turur

177v- 3 ḥikmet ol turur

177v- 11 ol ḳalʿanıñ ṣūreti bu turur

177v- 11 bu turur

178r- 1 Ḳıṣṣa-i Eṣḥābü'l-Kehf bu turur

179r- 15 olar üçegü turur

179r- 15 törünçileri (16) it turur

179r- 17 ol sözleri sezig turur

179r- 18 müʾmin yėtegü turur

179r- 19 İḍimiz bilgenrek turur

179v- 1 yėtegü tururlar

179v- 1sekizinçileri it turur

179v- 2 ol turur

180r- 11 meniñ sözüm ol turur

183r- 12 bu tün ol tün turur

183v- 1 faḫr-ı ʿālen ol turur

184r- 12 Muḥammed dünyāġa kelmişiniñ nişānesi turur

184r- 14 bu ol er turur

184r- 15 bu ol yalavaç turur

184r- 15 bu ol er (16) turur

184r- 19 bu ol er turur

185r- 2 aç turur

186r- 4 oġul uşaḳıñ telim turur

186v- 21 āḫirü’z-zamān peyġamberi turur

187r- 11 oġlanları telim turur

187v- 16 beşāret (17) ol turur

189r- 13 ehl ol turur

189r- 13 sizler ḳamuġ tebaʿ turur-siz

189r- 18 Allāh bir turur

189v- 6 sözüm ol turur

189v- 21 bu turur

189v- 21 ol turur

190r- 17 bu oġlan turur

190r- 21 ol āyet bu turur

190v- 13 belgülüg turur

191r- 17 nāme seniñ turur

191r- 18 nāme (19) seniñ turur

192r- 8 bu ne turur

192v- 3 bu ne ün turur

193v- 2 ḥikmet ne turur

194v- 1 namāz bu turur

195r- 7 ʿÖmer ḳayda turur

195v- 1 muḫanneṯler işi turur

198r- 8 üküş yalavaçlar İsḥāḳ uruġından turur

200r- 7 sizlerge sözüm ol turur

200r- 8 ʿÖmer dünyāda İslām nūrı turur

202r- 15 olarnıñ nūrı turur

202r- 18 nūrı turur

203r- 3 bu ne iş turur

205v- 10 Muḥammed tetik er turur

205v- 15 söz bu turur

206r- 16 ḫurmā arıġ turur

206r- 18 yolumuz yıraḳ turur

206v- 20 mülk ol turur

207v- 5 cevāb ol turur

207v- 19 işāret ol turur

208r- 11 Mekkeligler ʿādeti ol turur

208v- 9 burāḳ bu turur

210r- 4 üküş yarlıḳaġan turur

211r- 20 bu ol turur

214v- 7 bes ʿazīz ḳul turur

214v- 18 ārzūm ol turur

216r- 18 barçası teñ turur

217v- 2 bir ḳavl ol turur

218r- 5 ol delīl bu turur

218r- 9 ėkinç delīl ol turur

218v- 2 cevāb bu turur

219v- 12 meniñ keñeşim ol turur

223v- 16 Muḥammed tirig turur

224r- 9 Allāhu teʿālā eḍizrek hem uluġraḳ turur

226r- 12 bu ol bitig turur

226v- 1 bu ne ḫorluḳ turur

226v- 1 bu ne emgek turur

227r- 17 cevāb ol turur

227v- 1 ḳayusı fāżılraḳ turur

227v- 2 bular artuḳraḳ turur

227v- 4 anıñ süt (5) emmiş ḳarındaşı turur

227v- 11 bu ün bir ġarīb (12) ün turur

232v- 7 imdi saḳınçımız ol turur

233r- 15 İslām ḫalāveti bu turur

235r- 5 sözüm bu turur

236r- 15 sizge sevüngü kün turur

241r- 21 ol turur

244r- 11 bu ḳamuġ (12) olarnıñ ḥaḳḳı turur

245v- 17 saña maṣlaḥat ol turur

1. 1. 2. 2. Olumsuz Gövde

Bu kategorinin olumsuz gövde sınıfında yalnızca *bol-* ve *er-* fiilleriyle kurulan birleşik fiiller bulunmaktadır, *tur-* fiilinin olumsuz gövdesi yer almamaktadır. Tıpkı olumlu gövdesinde olduğu gibi burada da tüm bu fiiller geçişsizdir.

1. 1. 2. 2. 1. Yardımcı Fiili *bol-* Olan Birleşik Fiiller

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da yalnızca Türkçe isimlerle kullanıldığını gördüğümüz yapıların sayısı ikidir.

Bu sınıfta da *bol-* fiili, cümle içinde esas fiil, yani müstakil bir yüklem olarak algılanabilir. Ancak bu fiilin bir yardımcı fiil ve oluşturduğu yapının birleşik fiil olduğunu almak için *bol-* yerine *er-* fiilini koymamız yeterlidir. Çünkü *er-* fiilinin oluşturduğu yapı, klasik gramercilikte *bildirme yapısı* olarak adlandırılır ve aslında biçim olarak birleşik fiil olan bu grup bir bütün olarak değerlendirilir. Aynı durum burada da geçerlidir. Yardımcı fiil olarak *bol-* fiilinin sürer zamanının olumsuz biçimi karşımıza çıkmaktadır. Sürer zamanın getirisi, *bol-* fiilinin kılınışını *er-* fiiline yaklaştırmıştır.

Yapının Türkiye Türkçesine çevrimi *bezçiliğin bereketi yoktur* vb. şekilde olmaktadır. Burada da açıkça görüleceği gibi *bol-* fiili, öncesindeki isim unsurunu, cümle içinde, başlangıç işaret edilmeksizin var olma bildirir şekilde fiilleştiriyor ve yüklem olarak kullandırıyor.

18r- 7 bözçilik berekātı bolmas

82r- 6 ol ḥālde raġbet ḳılmasa er bolmas

1. 1. 2. 2. 2. Yardımcı Fiili *er-* Olan Birleşik Fiiller

Bu kategoride de tıpkı diğer kılınışıyla katılan yardımcı fiiller gibi *er-* fiili de *sürer zamanın* ve onun olumsuzunun getirisiyle kılınış özelliğini öne çıkarmayı hedefliyor. Ana yardımcı fiil bu çekiminde de tıpkı *tur-* fiili gibi bütün kişi unsurlarını

üzerine alabilmektedir: KE/ 49r- 18 ḥācet ermes-sen; KE/ 76r- 11 men maʿbūd ermes-men vb.

1. 1. 2. 2. 2. 1. İsim Unsuru Alıntı Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller

Bu kategoride *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'dan kırk beş tanık yer almaktadır.

10r- 18 ḳamuġı ʿāḳil ma ermez

10r- 18 kāfir ma ermez

19r- 2 bu kimerse tört kimersedin ḫālī ermes

20r- 15 İdrīs bildi ādem ermes

29v- 16 ol ḥakīm Loḳmān ermes

49r- 18 imdi sen maña ḥācet ermes-sen

59v- 13 biz ṭaʿāmġa muḥtāc ermez-miz

72v- 16 revā ermes

72v- 20 yalavaç oġlanları saılmaḳ revā ermes

74v- 1 Yūsuf duʿāsı isiz (2) duʿā ermes

76r- 11 men maʿbūd ermes-men

82r- 8 bu revā ermes

82v- 6 ammā muḥlaṣ ermezler

86r- 18 bu barı ādemī ermes

88r- 2 rāżı ermes

91v- 21 hīç ʿacīb ü ġarīb ermes

92v- 4 revā (5) ermes

94r- 13 cāsūs ermez-miz, oġrı hem ermes-miz

95v- 15 muḥtāc ermes-miz

99v- 14 revā (15) ermes

103v- 16 bu söz maʿḳūl ermes

110r- 13 körklügni sövmek ʿayb ermes

112r- 12 biz cādū ermes-miz

119r- 13 Mevlī dīdārın bulsa-miz hīç ʿacīb ü ġarīb ermes

120v- 12 bu ḳavl dürüst (13) ermez

122v- 10 lāyıḳ ermes

122v- 11 revā ermes

142v- 8 bu sözler dürüst ermes

144r- 8 bu er ḥammāl ermez

145v- 5 musaḫḫar ermes

148r- 8 revā ermes

150v- 2 men aña muḥtāc ermes-men

154v- 8 lāyıḳ imes

164v- 4 lāyıḳ ermes

168v- 21 men ādemī ermes-men

171v- 1 ʿĪsīġa bir maḳāmda turmaḳ revā ermes

171v- 14 bu cādū e[rmes]

179r- 18 yaḳīn ermes

187v- 2 āşkāre ḳılur vaḳt ermes

188r- 14 ʿālemlıġġa raḥmet ermes mü

194v- 17 burunḳı şerīʿatlar-(18)-da ḥelāl ermes

203r- 10 ʿāşıḳ ermes-men

213r- 6 revā ermes

236r- 8 menim maḳṣūdum ḳıṣāṣ ermes

237r- 9 aʿrābī ermes

1. 1. 2. 2. 2. 2. İsim Unsuru Türkçe Sözcüklerden Oluşan Birleşik Fiiller

Türkçe bir isimle *er-* yardımcı fiilinden oluşan olumsuz birleşik fiil *Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā*'da otuz altı kez geçmektedir.

10r- 18 men siziñ (19) teñriñiz ermes mü men

15v- 8 şerīʿat andaġ ermez

20r- 21 bu iş [20v] (1) meniñ elgimde ermes

20v- 4 ol iş meniñ elgimde ermez

20v- 6 ol meniñ elgimde ermez

24v- 21 eşgek ermez

38v- 17 ortaḳ tėgenlerdin ermes-men

20r- 18 [Yū]sufnıñ ḳarındaşları Yūsufġa oġramışda yalaṿaç ermes

79v- 13 tüş ermes-men

87r- 17 bu zindānġa (18) [k]irgü teg yazuḳluġ ermes

97v- 6 men oġrı ermes-men

99r- 19 Yūsuf Firʿavn āġūşından ermes

99v- 8 bu bitig (9) kāfirler bitigi ermes

99v- 9 bu söz kāfirler sözi ermes

102r- 20 sen bizge muñluġ ermes-sen

112r- 17 sen teñri ermez-sen

122r- 15 siziñ anañız ermez

138v- 19 ol (20) balıḳ ermes

141v- 19 işitmek körmek teñ ermes

144v- 11 ol seniñ ḳutuñ ermes

153v- 7 meniñ teñrim altun kümüşdin ermes

154r- 14 bu ḳullarımnıñ tilleri, köñülleri birle tüz ermes

160r- 3 yalaṿaç ermes

162v- 8 bu maḫlūḳ işi ermez

165v- 7 ol ölüm aña ecel ölümü ermes

169v- 11 atañ anañ yaṿuz ermes

173r- 11 yalaṿaç ermes

185r- 10 ol ḳutur, sütsşz teṿe ermes mü

188r- 14 İḍiyā bu Muḥammed ḳıyāmet körki ermes mü

188r- 14 peyġamberler tācı ermes mü

191r- 10 ʿaybı ol kim ḳız ermes

191r- 16 bu nāme meniñ ermes

195v- 1 bu cefālar erenler işi ermes

203r- 9 telṿe ermes-men

220v- 18 bu yalġançı ermes

237r- 9 söz (10) birle yanar kişi ermes

1. 2. Bir İsim Unsuru ile Asıl Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller

Bu kategoride yer alan yardımcı fiiller, isim unsuruna anlamca tâbidirler. Fakat bu sınıfın yardımcı fiilleri, temelde bir esas fiildir ve ilgili isim unsuruyla görevli konumdadır. Birleşimde söz konusu olan, ne yalnızca isim unsurunun anlamı ne de birleşiğin belirttiği ilk temel anlamlara dayalı mana birliğidir. Bu tip oluşumlar, unsurlarının en az birinin kendi anlamında çıktığı ve bütünün yeni anlama gönderim yaptığı birliklerdir. Söz konusu bu yapıların isim unsurları, çeşitli isim işletme ekleri de alabilmektedirler: *yėrge çal-, namāzġa turuḳ-* vb.

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'daki örnekler, çokluk, telaffuzu kolay ve dilin en az çabayla en çoğu anlatma ilkesine uygun bir çırpıda çıkabilecek fiillerle kurullu olan birleşik fiillerdir. Fakat bunun yanı sıra iki, hatta üç heceli olan fiillerin de kullanıldığını görmekteyiz.

1. 2. 1. Fiili Tek Heceli Olan Birleşik Fiiller

Bu kategoride, fiil unsuru tek heceli olan birleşik fiiller yer almaktadır. Bu kategorideki birleşik fiiller, çokluk, geçişlidirler.

1. 2. 1. 1. *al-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Bu kategorideki tanıklardan *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da on beş birleşik yer almaktadır. Bu yardımcı fiille kurulan birleşiklerde hareket ya konuşana ya da söz edilene dönecek biçimdedir. Bu sınıftaki birleşik fiiller geçişlidirler.

Buradaki tanıklarımızda isim unsuru olarak, çoğunlukla, *satḳun* kullanılmaktadır. Bunun yanında *asıġ, ʿaleyk* ve *pend* isimleri de yer almaktadır.

2r- 10 yalbarıp Ḥaḳdın şefāʿat satḳun alġan

3r- 20 asıġ alsunlar

3r- 8 asıġ alayın

7v- 1 ʿaleyk (2) alur

75r- 6 Yūsufnı satġun almaḳġa

75r- 10 satġın alġuġa

75r- 21 *kim satġın al*u bilgey

75v- 10 saġın almaġay

77r- 1 satġın alġıl

77r- 3 satġın alġıl

77r- 7 satġın alġalu

77r- 8 satġın (9) alayın

77v- 20 satġın almaġay

78r- 5 satġın alurda

80r- 20 sayḳun alġay

81r- 15 satḳun aldım

81v- 7 satḳun aldı

84r- 8 satḳun aldım

138v- 20 pend alsun

1. 2. 1. 2. *at-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Bu kategoride yalnızca üç örnek yer almaktadır. Bu sınıftaki birleşiklerin yardımcı fiili hareketin başlama noktasını işaret eder bir kılınışa sahiptir. Bu kategoride, isim unsuru olarak yalnızca *tañ* adı karşımıza çıkmaktadır.

115v- 4 tañ attı

230v- 6 tañ attı

234r- 18 tañ attı

1. 2. 1. 3. *ay-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Bu kategoride *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'daki tek örnek yer almaktadır. Bu tip birleşiklerdeki hareket üçüncü kişiye yönelik bir tutumu ortaya koymaktadır.

79r- 21 selām ayġıl

1. 2. 1. 4. *bėr-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Hareketin karşısındakine yönelik olduğunu belirten bu tip yapılar, *Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā*'da yirmi dokuz kez geçmektedir. Bu kategorideki isim unsurları, diğer *bir isim ile asıl fiilden oluşan birleşik fiillere* oranla çok daha değişkendir.

5v- 15 yėr Cebrā'İlge ant bėrdi

5v- 16 ant bėrdi

5v- 17 ant bėrdi

5v- 18 ant bėrdi

14v- 11 cezā bėrsün

22v- 4 pend (5) bėrgen

23r- 19 şifā (20) bėrür

23v- 2 sır içinde pend bėrdüm

30v- 11 zaḫmet bėrmedi

33r- 2 Kāṣūr ün bėrdi

34v- 1 ümīd bėrdi

36v- 9 destūr bėrgil

48v- 1 ant bėrdi

49r- 11 ant bėrdi

50v- 20 rıżā bėrdi

58v- 12 tanuḳluḳ bėrsün

61v- 18 şifā bėrse

61v- 19 şifā bėrdi

77r- 8 destūr bėrse

109v- 11 köñül bėrdim

110r- 5 köñül bėrdim

131r- 7 pend bėrür

135r- 11 rıżā bėrdi

135r- 13 köñül bėrdi

136v- 1 rıżā bėrdiler

153r- 18 tanuḳluḳ bėrsün

157v- 17 tanuḳluḳ bėrge[yler]

189r- 18 tanuḳluḳ bėrür-men

190r- 13 teşrīfler bėrür

1. 2. 1. 5. *bul-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Bul- fiiliyle kurulan birleşik fiillerden *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da yalnızca bir tanık yer almaktadır. Bu fiilin oluşturduğu birleşikler, konuşucu ya da bahsedilene dönük hareketi veya durumu ifade eder.

47v- 15 buldı ʿilletke şifā

1. 2. 1. 6. *çal-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Bu kategorideki birleşik fiillerden *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da dört tanık yer almaktadır. Bunlar, geçişli birleşik fiillerdir.

Bu kategorideki isim unsurları, yönelme durumu ekini almış olan *yėr* ve *taş* sözcükleridir.

2r- 9 küfr ü ẓulmet tūġlarını yėrge çalġan

51r- 7 bıçaknı (8) taşġa çaldı

51v- 12 bıçaḳnı yėrge çaldı

61v- 8 böri yėdi tėse özin yėrge çalġan Yaʿḳūb ol

1. 2. 1. 7. *iç-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Bu kategorideki birleşik fiillerden *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da sekiz tanık geçmektedir. Hareket, konuşucu ya da bahsedilene dönüktür. Bu birleşikler, geçişsiz fiillerdir.

İç- fiiliyle oluşan bu sınıftaki birleşiklerin isim unsuru olarak karşımıza yalnızca *ant* çıkmaktadır.

24r- 17 almadım tėp ant içti

48v- 1 ant içti

49v- 5 ant içip-men

105r- 17 ant içti

127v- 19 anṭ içmese

130v- 19 anṭ içer

196r- 10 ant içti

235r- 21 ant içmek

1. 2. 1. 8. *kel-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Bu kategoride iki birleşik fiil tanığı yer almaktadır. Birleşim, hareketin konuşucu veya bahsedilene dönük olduğunu işaret eder.

96r- 5 özige keldi

137v- 10 barçası tigle kelür

1. 2. 1. 9. *kes-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da toplam beş örneğin bulunduğu bu kategorideki birleşik fiillerin belirttikleri hareket, konuşucu ya da bahsedilene yönelik olumsuz gönderimli bir durumu ortaya koyar. İsim unsuru olarak üç sözcük karşımıza çıkmaktadır: *ümīd*, *köñül* ve *umanç*.

17v- 10 Ḳābīl Ādemdin ümīd kesti

34r- 13 ümīd kesdim

53v- 21 Sāre yüz yaşap oġuldın umançsız köñül kesmiş

91v- 10 ümīd kesti

98r- 8 Yūsufdın umanç kestiler

1. 2. 1. 10. *kit-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Konuşucu veya bahsedilene dönük hareketi belirten bu birleşiklerden *Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā*'da iki tanık yer almaktadır.

Burada da karşımıza, isim unsuru olarak yalnızca, iyelik ve ayrılma durumu *öz* sözcüğü çıkmaktadır. Bu yapının anlamca zıttı olarak ise daha önce gördüğümüz *özige kel-* birleşiği bulunmaktadır.

96r- 4 özindin kitti

96r- 8 özümdin kittim

1. 2. 1. 11. *kol-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Konuşucu ya da bahsedilene yönelik fakat karşıdan beklenen bir tutumu arz eden bu birleşilerden *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'dan iki tanık yer almaktadır.

235r- 2 ʿöẕr ḳolġay

249v- 15 İşitgendin duʿā ḳoldum

1. 2. 1. 12. *kör-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Konuşucu veya bahsedilene yönelik bir tutumu belirten bu tip birleşiklerden *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da on tanık yer almaktadır. Bu kategoride en sık kullanılan isim unsuru *ravā*'dır.

3r- 2 fāyide körseler

11r- 2 tüş körüp

15r- 9 revā körmedüm

20v- 9 revā körmedi

40v- 3 ḫoş körmedi

123r- 2 revā (3) körmes-men

123r- 9 revā körmedi

127r- 19 revā körmediler

127r- 20 revā körmediler

186v- 11 revā körmegey-miz

1. 2. 1. 13. *sun-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Geçişsiz fiiller olan ve konuşucunun ya da bahsedilenin karşısındakine yönelik hamlesini belirten bu tip birleşiklerden *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da üç tanık yer almaktadır. Bu kategorinin yegâne isim unsuru *boyun*'dur.

9r- 9 boyun sunmadı

139v- 17 Süleymāngа boyun sunmaz

203r- 17 boyun sunmadılar

1. 2. 1. 14. *tök-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Karşıdakine veya üçüncü kişiye yönelik hareketi ifade eden bu yapılardan *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da altı tanık yer almaktadır. Bu katagoride isim unsuru olarak karşı yalnızca, *ḳan* bulunmaktadır.

5r- 3 ḳan töktiler

5r- 7 ḳan tökgüçiler

5r- 10 ḳan tökkenlerin

8v- 5 ḳan tökken-(6)-ler

21v- 1 ḳan tökmeñ

21v- 21 ḳan tökmekdin

1. 2. 1. 15. *tur-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Konuşucu veya bahsedilene dönük hareket ya da durumu bildiren bu tip birleşiklerden metnimide iki tanık yer almaktadır. Bu sınıfta isim unsuru olarak yalnızca, yönelme durumu eki almış *namāz* sözcüğü yer almaktadır.

87r- 20 namāzġa turdı

172r- 15 namāzġa turdı

1. 2. 1. 16. *tut-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Konuşucu ya da bahsedilene dönük olan bu kategorideki birleşik fiillerden *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da altı örnek yer almaktadır.

14r- 4 rūze tutġıl

31v- 15 ümīd tutar

87r- 21 rūze tutar

90v- 7 meni düşmen tutġay

114r- 7 köñlüñi ḫoş tutġıl

120v- 2 rūze tutġıl

1. 2. 1. 17. *tüş-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Konuşucu veya bahsedilene dönük hareket ya da durumu belirten bu yapılardan *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da tek örnek yer almaktadır.

7v- 12 sevüglüki Ādem köñliñe tüşdi

1. 2. 1. 18. *ur-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Konuşucu ya da bahsedilene ya da karşıdakine yönelik hareketi belirten bu tip birleşik fiillerden *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da iki tanık yer almaktadır.

96r- 4 āh urup

232r- 7 bizge busuġ urup

1. 2. 2. Fiili İki Heceli Olan Birleşik Fiiller

1. 2. 2. 1. *bağla-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Konuşucu veya bahsedilene dönük hareket ya da durum belirten bu yapılardan *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da üç tanık yer almaktadır. Bu sınıfta isim unsuru olarak yalnızca *köñül* sözcüğü bulunmaktadır.

4v- 18 dünyāge köñül bağladı

4v- 19 mendin eḍinge köñül bağladıñız

42r- 7 İḍi ʿazze ve cellege köñül bağladı

1. 2. 2. 2. *keçür-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Konuşucu ya da bahsedilene dönük hareket ya da durumu anlatan bu birleşiklerden *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da tek tanık yer almaktadır.

4v- 9 tuġmış kündin berü üç miñ yıl ʿömr keçürdi

1. 2. 2. 3. *keltür-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Konuşucu ya da bahsedilene dönen hareket ya da durumu anlatan bu yapılardan *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da kırk örnek yer almaktadır. Bu kategoride isim unsuru olarak, tek örnekte gördüğümüz *secde* sözcüğü dışında, *īmān* adı çıkmaktadır.

9r- 12 secde keltürdiler

75r- 2 īmān keltürdi

109r- 17 īmān keltürdi

113r- 4 īmān keltürdi

113r- 5 īmān keltürdük

113r- 7 īmān keltürdük

113r- 8 īmān keltürdiñiz

114r- 5 īmān keltürgil

114r- 13 īmān keltüreyin

114r- 16 īmān keltürmediler

114r- 20 īmān keltüreliñ

123v- 6 īmān keltürgey

152r- 16 īmān keltürdiler

154v- 9 īmān keltürmedi

160r- 21 īmān keltürmedi

162v- 1 īmān keltüreyin

162v- 9 īmān keltürdük

162v- 13 īmān keltürdiler

163r- 17 īmān keltürdiler

172r- 6 īmān (7) keltürmedi

172r- 8 īmān keltürmedi

173r- 14 īmān keltüreliñ

179r- 13 īmān keltürdiler

187r- 2 īmān keltürgen

194v- 2 īmān keltürdi

194v- 21 īmān keltürdi

195r- 1 īmān keltürdi

195r- 3 īmān keltürdi

195r- 12 īmān keltürgen

195r- 13 īmān keltürgen

195r- 13 īmān keltürgen

195r- 14 īmān keltürgenler

196r- 21 īmān keltürüp

205r- 14 īmān keltürmediler

206r- 11 īmān keltürdiler

206r- 13 īmān keltürür

208r- 21 īmān keltürmedi

210r- 4 īmān keltür-(5)-mediler

214r- 5 īmān keltürmişiñe

230r- 17 īmān keltürdi

1. 2. 2. 4. oḳı-/ *oḳu-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Konuşucu ya da anlatıcıya dönük olan bu birleşiklerden *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da dört tanık yer almaktadır. Bu sınıfta isim unsuru olarak yalnızca *namāz* sözcüğü çıkmaktadır.

87r- 21 [nam]āz oḳuġandın soñ

143v- 15 namāz oḳudı

206r- 16 namāz oḳıdı

234r- 7 *namāz oḳıdılar*, yaʿnī ötediler

1. 2. 2. 5. *öte-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Konuşucu veya bahsedilene dönük, bazen de karşıdakine yönelik hareketi anlatan bu yapılardan *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da altı örnek vardır. Bu sınıfta isim unsuru olarak *şefāʿat* ve *namāz* adları çıkmaktadır. *Namāz* sözcüğünün belirtme durumu eki almış biçimi de bulunmaktadır.

2r- 14 şefāʿat öteyürde

209v- 16 namāz ötedim

215r- 6 tegme yėti künde ādīne namāzı öteyürler

217v- 4 peyġamberler birle namāz ötedi

234r- 7 namāz oḳıdılar, yaʿnī *ötediler*

236v- 1 namāz ötedi

1. 2. 2. 6. *turuk-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Konuşucu ya da bahsedilene dönük hareket ya da durumu anlatan birleşik fiillerden *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da üç tanık yer almaktadır. Bu sınıfta isim unsuru olarak yalnızca, yönelme durumu eki almış *namāz* sözcüğü yer almaktadır.

42r- 17 namāzġa turuḳdı

206r- 1 namāzġa turuḳtı

234r- 6 namāzḳa turuḳtı

1. 2. 2. 7. *tegür-* Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Karşıdakine ya da üçüncü kişiye dönük hareketi ifade eden bu tip birleşiklerden *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da bir tanık yer almaktadır.

30v- 10 zaḫmet tegürmedi

1. 2. 3. Fiili Üç Heceli Olan Birleşik Fiiller

Karşıdaki ama çokça üçüncü kişiye yönelik hareket ya da durumu anlatan bu birleşik fiillerden *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da tek örnek yer almaktadır.

101r- 4 İḍi ʿazze ve celle saña selām yarlıḳar

İKİNCİ BÖLÜM

BİR FİİL UNSURU İLE YARDIMCI FİİLDEN OLUŞAN BİRLEŞİK FİİLLER

Bu kategoride, bir fiil sözlük birimin işaret ettiği hareketin yardımcı fiilin kılınış özelliği aracılığıyla tasarlanması söz konusudur. Fiil sözlük birim ya bir zarf-fiil ya da bir sıfat-fiil kökenli ek aracılığıyla yardımcı fiile bağlanır.

2. 1. Yardımcı Fiili Başlama Bildiren Birleşik Fiiller

Bu sınıfta yer alan birleşik fiillerin yardımcı fiilleri, fiil sözlük birimin belirttiği hareketin başlama noktasına gönderimle vücuda geldiğini dile getirmektedir.

2. 1. 1. Yardımcı Fiili Anlam Niteliğiyle Başlama İfade Eden Birleşik Fiiller

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da doksan beş tanığı bulunan bu kategorideki birleşiklerin yardımcı fiilleri olan *başla-*, müstakilken de gösterdiği anlam özelliğine dayanılarak kullanılmaktadır. *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da bu kategori için olumsuz gövdeye sahip bir örnek yoktur.

Zarf-fiil, fiil sözlük birimin ünlüyle bitmesi durumunda *–y* olarak gelmektedir: 196r- 15 *ʿÖmer fikrge barıp aḳrın yöriy başladı* vb.

Fiil sözlük birim, zarf-fiil aracılığıyla yardımcı fiile ulanmaktadır.

6v- 21 kün kün yaruḳluḳı arta başladı

12r- 13 yıġaçdın yıġaççġa yapurġaḳ tileyü yügrü başladılar

12v- 13 saçın yol başladı

17r- 1 ünler ötkürü başladı

17r- 13 otġa tapunu başladılar

17r- 17 anı körüp yıġlayu başladı

22r- 2 istiġfār ḳılu başladı

24r- 1 aña oḫşayu kimi yüze (2) başladılar

30v- 12 Hūdnıñ (13) yėli bizni tepretü başladı

34v- 21 otlayu başladı

36r- 17 tileyü başladılar

36r- 19 uru başladı-(20)-lar

44r- 1 yaraġ ḳılu başladı

44v- 12 minisin yėyü başladı

44v- 16 eñseleyü başladılar

44v- 19 topuzlar uru başladılar

45v- 9 yıġlayu başladı

50v- 12 taġġa baru başladı

50v- 16 baru başladı

51r- 4 vesvese (5) ḳılu başladı

57r- 10 ḫalāyıḳ andaġuk keli başladılar

57r- 19 isteyü başladılar

57v- 8 ġarīblerni saḳlayu başladılar

57v- 13 muñlanu başladı-(14)-lar

57v- 19 biri biriñe ḳavġuşu başladılar

60r- 12 yıġlayu başladı

69r- 13 aġnayu başladı

69v- 8 tegme bir ḳarındaşınıñ (9) yüziñe telmüre baḳa başladı

69v- 12 Yūsuf açın suvsız yıġlayu yöriyü başl[adı]

69v- 19 yıġlayu başladı

70v- 3 yalvaru başladı

80v- 20 sala başladı

92v- 9 tarıġçılıḳ ḳıldura baş[ladı]

95v- 20 yıġlay başladı

97v- 7 zārīlıḳ ḳıla başladı

100r- 12 yıġlayu başladı

101r- 3 Yaʿḳūb sevünmişdin yıġlayu başladı

102v- 17 yalbara başladılar

109v- 6 tün kün ṭāʿat ḳıla başladı

112r- 15 söz ögretü başladı

113v- 12 müsülmānlıḳġa kirü başladılar

114-r 3 ḳatıġ emgetü başladı

114r- 17 aşlıḳların yėyü başladı

115r- 5 sora başladı

115r- 9 suv̇ları aḳa başladı

116r- 14 aḳa başladı

118v- 5 Mūsī̇ġa yalbaru başladılar

118v- 16 yaġa başladı

125r- 7 Mūsī̇ tayaḳ tepretdi yėr (18) teprenü başladı

130r- 9 emgenü başladılar

130r- 17 kimini buza başladı

132v- 14 yıl[ḳı] (15) kara meñizlik içe başladılar

135r- 1 Zebūrnı oḳıyu başladı

136r- 15 ḥükm ḳıla başladı

142v- 2bulut bardı yinçüler keltürdi Kūne sarāyı ḳapuġınġa yaġa başladı

143v- 1 teprenü başla[dı]

143v- 6 Süleymānġa zaḥmet b[ėrü] (7) başladılar

143v- 9 yėlpiyü başladı

153v- 11 Yūnus ḫalāyıḳnı īmāna ündeyü başladı

156r- 4 tört ṭarafdın kimini oynata başladılar

168r- 20 yėrge aḳa başladı

182v- 17 nikāḥ yaraġın ḳı[la] (18) başladı

183v- 4 der-ḥāl başın secdeye ḳoyup secde içinde sözleyü başladı

185r- 3 ḳuruġ emükdin Mevlī ḳudreti birle aḳar su teg süt aḳa başladı

185r- 8 süti aḳa başladı

188r- 13 cümle ferişteler (14) nevḥa ḳıla başladılar

189v- 10 aġır bahāġa tileyü başladılar

195r- 3 zaḥmet bėre başladılar

195r- 15 kāfirler mü’minlerge zaḥmet bėre başladılar

195r- 21 kāfirlıḳ ḳıla başladılar

196r- 15 ʿÖmer fikrge barıp aḳrın yöriy başladı

205v- 18 oḳıyu başladı

206r- 1 Kur’ān oḳıyu başladı

215v- 8 yalbaru başladılar

218v- 16 emgetü başladılar

219r- 2 saḳlayu başladılar

222r- 1 öltürü başladılar

223r- 19 defler urup şiʿr aytu başladılar

228r- 16 ḳarım ḳaza başladılar

228v- 15 tennūrdın (16) etmek çıḳaru başladı

228v- 16 aşaçdın et ve aş keltürü başladı

233v- 10 ayaların çapa başladı-(11)-lar

233v- 18 bu erge telim niʿmetler (19) bėrü başladı

237r- 2 ıñrayu başladılar

237r- 15 saġdın solġa, soldın saġġā tolġanu başladı

237r- 17 körklüg yañaḳlarıdın ḳaṭre ḳaṭre yaş tama başladı

245r- 5 bu āyetni oḳıyu (6) başladı

248v- 10 raḳṣ u ṭarab ḳılu başladı

248v- 18 bu şiʿrni aytu başladı

247v- 15 süre başladı

248r- 9 oḳnı tarttı erse (10) ḳan aḳa başladı

2. 1. 2. Yardımcı Fiili Kılınış Niteliğiyle Başlama İfade Edenler Birleşik Fiiller

Bu kategorideki birleşiklerin yardımcı fiili olan *bol-*, *var olma, vücuda gelme, mevcut bulunma* vb. anlamlarıyla değil, kılınışında saklı olan başlama belirtisiyle birleşiğe katılmaktadır.

2. 1. 2. 1. Yardımcı Fiili Zaman Eki Alan Birleşik Fiiller

Bu kategorideki birleşikler, yardımcı fiilin zaman eki alması nedeniyle zaman bildirir vaziyettedirler. Zira yapının bütünün ne olduğunu gösteren ek yardımcı fiilin üzerine gelmektedir.

2. 1. 2. 1. 1. Zaman Çizgisinde Geçmişi Belirtenler

Bu sınıftaki birleşiklerin yardımcı fiillerinin üzerine gelen zaman eki konuşma anına ya da konuşucunun bahsettiği ana göre zaman çizgisinde daha geride olan bir anı işaret etmektedir.

2. 1. 2. 1. 1. 1. Yardımcı Fiili *-D˚* Ekini Alanlar

Bu kategoride yardımcı fiil, dolayısıla birleşiğin tamamı, -D*X* ekini almıştır. Bu yapılar, tanıklara göre, ya zaman çizgisinin geçmişteki bir noktasına dayalı sürerliği ya da olmayası bir niyeti anlatmaktadır: KE/ 15v- 6 Ḳābīlġa bėrür boldı; KE/ 118r- 3 melik olarnı öltürür boldı, ḫatunı aydı vb.

Bu kategorideki yapılarda kişi unsuru en sona yani zaman ekinin üzerine gelmektedir. Bu yapılarda, fiil sözlük birimin üzerine gelen ek tarz eki, yardımcı fiilin üzerine gelen ek ise, birleşiğin bütününü kapsayan zaman veya şekil ekidir.

2. 1. 2. 1. 1. 1. 1. Olumlu Gövde

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da bu başlık altına yazılabilecek yirmi yedi tanık vardır.

2v- 6 *Boldı* Resūlnüñ ümmeti
Ṭā'at ḳılur tün kündüzün

12v- 5 bu yañlıġ baġrın yöriyür boldı

15v- 6 ḳızını Hābīlġa bėrür boldı

15v- 6 Ḳābīlġa bėrür boldı

16r- 17 Ḳaçan Ādem ḫacge barur boldı

33v- 6 asramaḳġa alur boldılar

48v- 18 Mekke yėrindin keçer boldılar

74r- 18 Yūsufnı aġırlayur boldılar

77v- 12 Yūsufnı alıp Ken'ānġa ėltür boldı

77v- 13 alġanın yandurur boldı

95r- 3 żarar tegürür boldılar

103r- 9 tutup bāzārġa ėltür boldılar erse

115v- 18 ḳamuġları biri birin körer boldılar

116r- 1 yanar boldı

118r- 3 melik olarnı öltürür boldı, ḫatunı aydı

119r- 2 ol kündin beri bişgen aş kėçe ḳalsa sasır boldı

120v- 11 Tevrīt̄ni ẓāhir oḳıyur boldılar

127v- 15 Filistīn-(16)-ġa barur boldılar erse

127v- 15128v- 16 altun bėrür boldılar

142v- 6 ḳamuġdın artuḳ (7) söver boldı

143r- 4 Süleymān ʿīdge çıḳar boldı

165r- 21 özge ėlge barur boldı

219r- 14 Resūl ʿaleyhi's-selām ḫücredin çıḳar boldı

223v- 3 barur bol[dılar]

230v- 17 hicret ḳılur boldı

230v- 18 Bedr toḳışıña çıḳar boldı

232v- 1 hicret ḳılur boldı

2. 1. 2. 1. 1. 1. 2. Olumsuz Gövde

Bu kategoride kırk tanık yer almaktadır. Olumsuzluk, tarz ekinin konumlandırıldığı yerde, fiil sözlük birimin üzerinde karşımıza çıkmaktadır. Aslında, birleşiği derinlemesine sorguladığımızda yapının bütününün olumlu anlamı ifade ettiği, fakat olumsuz olan bir durumun olumlu olan ya da bir başka deyişle gerçekleşen bir vaka gibi algılanmak istendiği ortaya çıkmaktadır. *Uçmaḫġa kirü bilmes boldı* dendiği zaman söz konusu olan durum aslında *bol-* eyleminin kılınışının bahsettiği başlama işinin varlığıdır, başlayan ise *cennete girememe durumudur*.

11r- 12 uçmaḫġa kirü bilmes boldı

16v- 7 yėrge siñmez boldı

25v- 10 suv kirmes boldı

33r- 17 körünmes boldı

33v- 8 kimerse anıñ köriñe yetmes boldı

34v- 2 Ṣāliḫni unamas boldılar

35r- 12 bular bu tevėni tilemes (13) boldılar

41r- 7 tört yıġaç yėrdin kişi yaġumas boldı

57v- 12 ŋatunlarıña baḳmas boldılar

61v- 21 Yaʿḳūbīlarġa ol sünnet birle yėmes boldılar

64r- 15 çerig üni kelmes boldı

79r- 18 Yaʿḳūb yıġlayu közleri körmes boldı

79v- 1 tenimge (2) ṭāʿam siñmes boldı

85r- 12 Yūsufġa ʿāsıḳ boldı erse olarnı ḳatıġa (13) yavutmas boldı

93v- 19 közleri nedin körmes boldı

93v- 20 yıġlamaḳdın közleri körmes (21) boldı

98v- 15 ünleri çıḳmas boldı

100r- 4 körmes boldı

100r- 10 boyı körünmes boldı

100v- 9 körünmes boldı

103r- 13 yıġlamaḳdın közleri körmes boldı

108v- 1 ėki közi körmes boldı

108v- 17 körer közüñ nedin (18) körmes boldı

108v- 18 körmes boldı

118r- 2 aṭ yėm yėmes boldı

118v- 15 kün ısıġıġa ṭāḳat tutmaz boldılar

123v- 18 uraġut baḳtı erse ėki közi körmes boldı

123v- 20 baḳtı erse yana körmes boldı

124r- 2 közleri körmes boldı

135v- 4 körünmes boldılar

135v- 15 ot ündi Dāvūd boyı ol (16) ot içinde körünmes boldı

154r- 9 havā ḳaradı biri birini körmes boldılar

160v- 17 uçmaḥdın ṭaʿām kelmes (18) boldı

175v- 16 yėl aşabilmez hem bulut aşa bilmez boldı

183v- 7 oġlannı alıp havāġa aşurdı körünmes boldı

186v- 2 hīç kimerse yüzüñe utru baḳa bilmes boldı

203v- 3 ėki közi körmes boldı

220v- 10 teprenmes boldı

237r- 16 şeker teg tili sözlemes (17) [bol]dı

238r- 12 sözlemes boldı

2. 1. 2. 1. 1. 2. Yardımcı Fiili *–mIş* Ekini Alanlar

İki tanıkla karşımıza çıkan bu tip birleşiklerde, tahkiyenin getirisi olarak, görülmese de inandırıcılığı baskın kılan bir anlatım tarzının ilgili zaman ekiyle sağlandığını görüyoruz.

79v- 1 yıġlayu közüñ körmes bolmış

105r- 21 közleri körmes bolmış

2. 1. 2. 1. 2. Zaman Çizgisinde Sürerliği Belirtenler

Bu kategorideki birleşiklerin yardımcı fiilerinin aldıkları zaman eki, zaman çizgisindeki sürerliği işaret etmektedir.

2. 1. 2. 1. 2. 1. Sürer Zamanda Geçmiş Bir Noktayı İşaret Edenler

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da tek örneği bulunan bu çeşit birleşiklerde anlam itibariyle niyet ve doğal olarak da bir tasarlama söz konusudur.

204r- 16 anı alduḳ erse (17) dünyā ʿizzetin *almış bolur-miz*

2. 1. 2. 1. 2. 2. Zaman Çizgisinde Bir Başlangıç Noktasından İtibaren Sürerlik İfade Edenler

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da iki örneği bulunan bu kategorideki birleşik fiillerde söz konusu olan, gönderimi olan zaman dilimi içinde süreğen durumdaki vaziyetin veya hareketin bir başlangıç noktasından itibaren anılması ve tarz eki aracılığıyla da bunun sürekliliğinin sağlanması söz konusudur.

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da bu kategoriyle ilgili yalnızca olumsuz gövde örnekleri vardır.

123v- 15 ol (16) künge tegi körmes bolur

186r- 4 köp oġlanlıġ kişi-(5)-niñ yaraġı yetmes bolur

2. 1. 2. 1. 3. Zaman Çizgisinde Geleceği Belirtenler

Bu kategorideki birleşikler, yardımcı fiilin aldığı zaman ekine dayanarak gelecekteki bir noktayı işaret etmektedirler.

2. 1. 2. 1. 3. 1. Gelecekte Sabit Bir Noktadan İtibaren Sürerlik İfade Edenler

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da tek örneği bulunan bu kategorideki birleşik fiiller, gelecekteki bir noktayı başlangıç olarak işaretleyip o andan sonrasında olacak sürerli hareket ya da durumu işaret etmektedirler. *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da bu kategori için olumlu gövde örnekleri yer almamaktadır.

123v- 21 körmes bolġay-sen

2. 1. 2. 1. 3. 2. Gelecekteki Sabit Bir Noktadan Önce Olma Bildirenler

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da sekiz tanığı bulunan bu kategori, çokluk, çıkarım ifade eden birleşikler içerir. Yapının bütününde tasarı, yani gelecek zaman söz konusuyken, o noktayla birlikte ilerleyen anın işareti dile getirilmektedir.

36r- 3 sözni köni bolsa bizdin burun ölmiş bolġay

94v- 15 yañılıp salmış bolġaylar

95v- 14 yañılıp ḳoymış bolġ[aylar]

106v- 14 eger atdın tüşsem Reyyān melik sözi (15) sınmış bolġay

106v- 15 eger tüşmesem atam köñlin āzār ḳılmış bolġay-men

155r- 21 ḫācetiñ revā bolmış bolġay

186v- 21 Muḥammed Muṣṭafā ol çıḳġusı ya çıḳmış bolġay

193r- 6 ḫarc ḳılsam minnet ḳılmış bolġay-men

2. 1. 2. 2. Yardımcı Fiili Şekil Eki Alan Birleşik Fiiller

Bu kategorideki birleşiklerin yardımcı fiilleri şekil eki almışlardır.

2. 1. 2. 2. 1. Çıkarım İfade Edenler

Bu kategorideki yardımcı fiil, dolayısıyla birleşiğin bütünü, hem zaman hem de şekil eki olarak kullanılabilen, gerek Eski Anadolu Türkçesi döneminde gerekse

Türkiye Türkçesinde bilhassa ek başı /g/'lerinin düşmesiyle bu dönemlerdeki şeklini alan, -Gay ekini almakta ve fiil sözlük birimin üzerindeki tarz ekinin getirisine göre bakış açısını belirleyerek, birleşik fiil, çıkarım ifadesini doğurmaktadır.

2. 1. 2. 2. 1. 1. Geçmişte Bir Noktadan Başlayan ve Çıkarım İfade Edenler

Bu kategoride, birleşik fiil öncesindeki yapının ortaya koyduğu şartlar, birleşik fiil ve onun üzeine gelen ekler aracılığıyla çıkarıma çevriliyor.

2. 1. 2. 2. 1. 1. 1. Olumlu Gövde

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da üç örneğine rastladığımız bu tip birleşik fiillerde söz konusu olan, eldeki kanıtlar ışığında ortaya koyulacak olan çıkarımı dillendirmektir: KE/ 184r-8 *bu kėçe ḫażretniñ muḳarrebleri Tıhāme tapa inerin kördüm (9) Muḥammed dünyāga keldi bolġay*. Bu örnekten de anlaşılacağı üzere, yapının gönderim yaptığı geçmişi, fiil sözlük birimin üzerindeki ek, birleşiğin bütününün şeklini ise yardımcı fiilin üzerindeki ek sağlıyor.

39v- 17 bir yigit bar İbrāhīm atlıġ ol ḳıldı bolġay

180v- 1 Mekkege nuṣret bėrgeli keldiler bolġay

184r- 8 bu kėçe ḫażretniñ muḳarrebleri Tıhāme tapa inerin kördüm (9) Muḥammed dünyāga keldi bolġay

2. 1. 2. 2. 1. 1. 2. Olumsuz Gövde

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da tek örneğini gördüğümüz bu yapı da tıpkı olumlu gövde örneği gibi kurgulanmıştır.

38v- 1 meni yaratġan teñri mundaġ eyesiz tapuġsuz tėp yaratmadı bolġay

2. 1. 2. 2. 1. 2. Sürerliğin Söz Konusu Olduğu Çıkarım İfade Edenler

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'daki tek örnekle gördüğümüz bu birleşiklerde söz konusu olan, bu sefer, fiil sözlük birimdeki süreğen durumun yardımcı fiildeki şekil eki aracılığıyla çıkarıma çevrilmesidir.

113v- 15 bu Mūsī yalġan aytur bolġay

2. 1. 2. 2. 2. Emir- İstek İfade Edenler

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da tek örneği bulunan bu birleşikte de şeklin sağlayıcısı yardımcı fiilin üzerindeki emir- istek ekidir.

Ey ādemīler *bilmiş boluñ* (10) uş Ḫazrec bu meẕmūn birle ʿahd ḳıldılar

2. 1. 2. 2. 3. Şart İfade Edenler

Bu kategorideki birleşiklerin yardımcı fiilleri şart eki alırlar. Birleşik bu yolla şart kavramını dillendirir olur.

2. 1. 2. 2. 3. 1. Geçmişte Bir Noktaya Dayandırılanlar ve Şart İfade Edenler

Bu sınıftaki birleşiklerde ifade edilen şart, fiil sözlük birimin üzerindeki tarz eki aracılığıyla konuşma anına ya da konuşmacının işaret ettiği ana göre geçmişte bir noktaya dayandırılarak kurgulanmıştır.

2. 1. 2. 2. 3. 1. 1. Birinci Fiili *–GAn* Ekini Alanlar

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da tek örneği bulunan bu birleşiğin fiil sözlük birimindeki zaman eki, geçmişte şahit olunmamışlığı belirtmektedir. Ayrıca bir başka yaklaşımla da bunun delilliliği anlatır bir tarz eki olduğu da düşünülebilir.

203r- 5 eger dīv perī āfeti teggen bolsa ḳurbān ḳılalıñ

2. 1. 2. 2. 3. 1. 2. Birinci Fiili *–mIş* Ekini Alanlar

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da dokuz örneği bulunan bu birleşiklerde de şahit olunmaksızın geçmiş gönderimini işaret eden bir tarz eki ve bunu konuşma anına çeken bir şart eki söz konusudur.

9v- 13 ölmiş bolsalar

49v- 3 bėrmiş bolsa

50v- 19 teñri yarlıġı bolmış bolsa miñ cānım bolsa fidā (20) ḳıldım

74r- 13 kimerseni āzār ḳılmış (14) bolsañız

82r- 4 ʿAzīz ölmiş bolsa (5) Zelīḫānı nikāḥ birle alġay

101r- 6 ölmiş bolsalar

145v- 18 Süleymān inşāʾa'llāh *tėmiş bolsa* tęgme ḫatunıdın bir oġul bolġay erdi

220v- 2 bizni (3) körmiş bolsa

234r- 21 ne-erse unutmış ḳalmış bolsa anı yıġar erdi

2. 1. 2. 2. 3. 2. Zaman Çizgisinde Sürerliğe Dayandırılan ve Şart İfade Edenler

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da yirmi üç tanığı bulunan bu birleşiklerde, yapının bütünün ifade ettiği şart kavramı, sürer zaman içinde ortaya koyulmuştur.

6r- 12 namāz ḳılur bolsa

7v- 9 uḍıyur bolsa

17r- 13 Ādem oġlanlarından kim anda kėçer bolsa

33v- 17 ḳaçan melik barġu yėriñe olturur bolsa

68r- 6 bu işni ḳılur bolsañız Yūsufnı öltür-(7)-meñ

80v- 1 eger erimdin ḳorḳar bolsañ

94r- 17 yana kelür bolsañız ol ḳarındaşıñızını ala keliñ

95r- 14 fikr ḳılsañ kim yaman köz ḳavbaşḳa *teger bolsa* kök aşlıḳġa (15) [nete]g tegmegey

114r- 20 kiterür bolsañ

130r- 5 maña eyerür bolsañ her ne ḳılsam sormaġay-sen

135r- 17 ḳaçan kimerse Dāvūdġa kelür bolsa destūr tilep kelür erdi

137v- 9 ḳaçan Süleymān taġdın *keçer bolsa* ol taġdaġı altun (10) kümüş ne kim bar erse barçası tigle kelür erdi

141r- 1 Süleymān ol köşkge aġar bolsa

141r- 2 özge kimerse aġar bolsa aġızlarından otlar saçar erdiler

141r- 4 ḳaçan Süleymān köşkge aġar bolsa

141r- 6 Süleymān kürsīge aġar bolsa

141v- 8 destūrsız keçer bolsa ol arslan tepünür

143r- 16 Süleymān ḳaçan ṭahāret ḳılur bolsa iç tonını, yüzükini Āmane atlıġ ḳarabaşġa bėrür erdi

150v- 2 sen meni alur bolsañ barur-men

157r- 20 salur bolsa

173r- 13 Tevrītdeki su'āllarġa cevāb berür bolsañ (14) saña īmān keltüreliñ

188v- 18 ḳaçan kün tuġar bolsa burun ṣubḥ aḳarur soñra kün tuġar

202v- 9 her kimerse bu tört ṣaḥābeni düşmen tutup cefā aytur bolsa (10) bu ḥarflardın özge ḥarf keltürsün

2. 2. Yardımcı Fiili Kesinlik Bildiren Birleşik Fiiller

Bu kategori altında, kesinlik vurgusu olan, fiil sözlük birimin belirttiği hareketi kesinlik vurgusuyla ortaya koyan yardımcı fiillerle (*tur*-) kurulu birleşik fiiller ele alınmıştır.

2. 2. 1. Birinci Fiili –*GAn* Ekini Alanlar

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da altı örneği bulunan bu tip birleşik fiiller, zaten delilliliği ifade eden tarz ekinin üzerine *tur*- fiilinin sürer zaman eki gelmesiyle kurgulanmıştır.

19r- 3 ḫaberġa kelgen turur

21r- 8 bu kişi (9) meniñ ʿammumnı öltürgen turur

26v- 8 yul ḳılġan turur

91v- 6 bu nefs yaṙuz işge başlaġan turur

129r- 11 arıġlarnı dāyim emgekde tutḳan turur

129r- 21 olarġa yaṙuzluḳ-(12)-larnı musallaṭ ḳılġan turur

2. 2. 2. Birinci Fiili –*mIş* Ekini Alanlar

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da iki tanığı bulunanan bu yapılardaki birleşenler, Oğuzcayı andırır hâldedir. Burada, şahit olunmamış ama kesinliğinden şüphe edilmez konular ve durumlar ele alınmıştır.

209r- 18 Cebrāʾīl ʿaleyhi's-selām ol ṣūret üze yaratılmış turur

215r- 4 ol hūrlar Muḥammed ümmeti üçün yaratılmış turur

2. 3. Yardımcı Fiili Sürerlik Bildiren Birleşik Fiiller

Bu kategoride birleşik fiillerde *tur*- fiilinin kılınışındaki sürerlik ifadesi ortaya çıkmaktadır.

2. 3. 1. Zaman Çizgisinin Sürer Kısmında Olanlar

Bu sınıftaki birleşikler, aldıkları ekler itibariyle zaman çizgisinin sürer kısmında yer alamktadırlar.

2. 3. 1. 1. Birinci Fiilin Belirttiği Hareketin Geçmişte Bir Başlama Noktasını İşaret Ettiği Yapılar

Bu kategorideki birleşik fiillerde, fiil sözlük birimin üzerine gelerek onu yardımcı fiile bağlayan zarf-fiil eki *–p*, geçmişte bir noktayı başlangıçla ya da başlangıçsız ifade ederken, gerek yardımcı fiilin kılınışı gerekse yardımcı fiilin üzerindeki ek hareket ya da durumun konuşma anı ya da işaret edilen anda etkisiyle devam ettiğini belirtmektedir.

Bu tip birleşikler, kişi unsurunu da yardımcı fiilin, yani yapının bütününün üzerine alıyor: KE/ 18v- 8 yėrge yazıp turur-sen; KE/ 36v- 14 Mevlīġa şükr ḳılıp turur-men vb.

2. 3. 1. 1. 1. Olumlu Gövde

Bu kategorideki birleşiklerden, *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da altmış sekiz tanık yer almaktadır.

9r- 11 turup turur

11r- 7 neẕẕāre ḳılıp turur erdim

14v- 9 Muḥammed ḳoyup turur

18v- 6 yana (7) sordı, bu ne? Tėp turur

18v- 8 yėrge yazıp turur-sen

20v- 14 maña vaḳt bolup turur

28v- 10 tört yıġaç yėr tutup (11) tururlar

33v- 19 bu taş içinde anuḳlap turur-biz

36r- 11 bularnı sen öltürüp turur-sen

36v- 10 Ṣāliḥ kimerse tileyü bu cihānnı kezdi, rūzgārda keḍin (11) biregüni buldı namāz ḳılıp turur

36v- 14 Mevlīġa şükr ḳılıp turur-men

40v- 16 İbrāhīm anı körüp (17) turur

41v- 2 mancınīknı basıp turur

41v- 4 mancınīknı (5) basıp tururlar

41v- 21 neẕẕāre ḳılıp turur

43v- 9 Nemrūd yolda ṣaḳçılar ḳoḍup turur

45v- 14 meniñ ḳarındaşım [anda] (15) olturup turur

49r- 20 aẏġa barıp turur

55r- 2 men kendü kirtünüp turur-men

72v- 8 közüm yaruḳı oġlanımnı yitürüp turur-men

73r- 5 bizdin ḳaçıp turur

73v- 19 ḳaçan atam birle olturmışda Yūsuf ḳayda erken, kimüñ birle yörir erken, kimüñ yüziñe (20) telmüre *baḳıp turur*

94r- 2 altun topuzlar alıp turur

94r- 2 kümüş topuzlar alıp tururlar

94r- 2 kümüş topuzlar *alıp tururlar* (3) erdi

95v- 10 bularnı atam ḳayra yiberip turur

96r- 12 ėki közi körmes bolup turur

101v- 8 alıp turur

101v- 9 solındın ḳolarıġa ya oḳ alıp tururlar

102r- 16 ḥarām (17) ḳılıp turur

105v- 10 oġlum mendin ayrılıp turur

105v- 10 Yaʿḳūb yalavaç duʿāsı birle Mevlī taʿāla ḫaber bėrip turur

112r- 8 bir uluġ cādū kelip turur

118r- 14 sen (15) teñriñ birle barġıl yana sançışġıl biz munda olturup turur-miz

121v- 3 Mūsī körüp turur

124r- 11 bu sözlerni Ḳārūn işitip turur

134r- 11 yalavaçlar-(12)-nı körüp turur

134r- 15 tevbe ḳılġalı kelip turur

136r- 16 bu kişiniñ ḳoyları kėçe kelip meniñ aşlıḳımnı yėp turur

137v- 14 tört miñ ādemīler ileyinde tört miñ dīvlerdin, tört miñ ferişte̊lerdin ḳanat kölege ḳılıp (16) tururlar

138v- 10 munça ṭaʿāmlarnı ḫalḳ üçün yıġıp turur-men

155r- 2 ḳaçıp turur

160r- 16 telim yıllar boldı meniñ ḳızım ölüp turur

164r- 20 ögrenip turur

166r- 8 aydı: fülān yėrde Tevrīt kizlep turur

169v- 2 neẕr ḳılıp turur-men

183r- 19 cümle maḫlūḳāt havāda yıġılıp tururlar

185v- 8 yėrin anuḳlap tururda

189v- 8 Mekkedin kārvān *kelip turur* tėp ḫaber boldı

190r- 3 silāhlıġ (4) [er]ernler anuḳlap turur

191r- 9 men saña bir cüft anuḳlap turur-men

192r- 18 Muḥammed hem anıñ üçün kelip turur

193r- 14 sarāylarnı bezep ḳarabaşlar eliglerinde toluġ altun ṭabaḳlar anuḳlap turur

196r- 21 īmān keltürüp tururlar

209r- 17 bilgil tamām nerseler kim yaratıp turur-men

212v- 9 ümmetiñni mundın burun yarlıḳap turur-men

214v- 10 yolın saḳlap tururlar

223v- 7 saḳlap turur

224r- 1 tizginin tutup turur224r- 20 busuġ urup saḳlap turur

225v- 19 yıġıp turur-sen

226r- 3 kelip turur-men

226r- 19 alıp tururlar

228v- 20 men açıp turur-men

230r- 2 tonlar keḍip turur

232r- 7 bizge busuġ urup turur

237v- 21 taʿziyet tutup tururlar

238r- 1 seniñ ḳutluġ cānıña neẕẕāre ḳılalıñ tėp küyüp tururlar

243r- 20 atañ menim ḥaḳḳımda eḍgülükler ḳılıp turur

2. 3. 1. 1. 2. Olumsuz Gövde

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da iki örneği bulunan söz konusu birleşik fiillerin olumsuzluğu, fiil sözlük birimin üzerine gelen olumsuzluk eki ve ardı sıra gelen *–y* zarf-fiilinden ibarettir.

128v- 15 bahāsı (16) yetmey turur

173v- 20 şehrge kirdi erse ḳurumış ölügler kördi (21) *ıslanmay sasımay turur*, bu ne ḥāl turur tėp sordı

2. 3. 1. 2. Birinci Fiilin Belirttiği Hareketin Başlama Noktası Olmaksızın Sürerliğini İşaret Edenler

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da yirmi iki örneği bulunan bu birleşiklerde, *-p turur*'dan farklı olarak, *-A/ -U* zarf-fiillerinin getirisiyle geçmişte bir başlama noktası ifade etmeksizin süregelen bir durum ifade edilmektedir.

16v- 4 Hābīlniñ ḳanı yėrde ıñranu turur

28r- 3 bir ḳapuġdın kirdim bir ḳapuġdın çıḳa turur-men

42r- 21 çeşmeler aḳa turur

43v- 15 olarnı saḳlayu (16) turur-biz

50v- 4 bu oġulnı tileyü (5) turur

50v- 17 dostuña ėlte turur

50v- 18 ėlte turur

98v- 8 tėyü tururlar

133v- 19 seni öltüreyin tėyü turur

135r- 20 tėyü turur

135v- 2 çapa turur

142v- 4 yinçü yaġa turur

151r- 11 ʿAzrā'īl kelip öre tururda cānın altı

169v- 15 eme tururda yüzin olarġa övürdi

196v- 21 ʿÖmer saña kelü turur

197r- 17 [Muḥamme]dni öltürüp yārlarını bulun keltüre turur tėdiler

205r- 9 ayta tururlar

225r- 12 aḳa turur

226r- 17 ḥālī̄ (18) bitigleştükçe, bitig ḳurımadı, ʿahdni buza turur-siz

227v- 9 biz ḫazene ḳola turur-biz

229r- 16 söke turur

234r- 21 yıġlayu turur

2. 3. 2. Zaman Çizgisinin Geçmiş Kısmında Olanlar

Bu kategorideki birleşiklerin yardımcı fiilerinin üzerine geçmişe gönderimi olan zaman ekleri gelmektedir.

2. 3. 2. 1. Birinci Fiilin Belirttiği Hareketin Geçmişte Bir Başlama Noktasını İşaret Ettiği Yapılar

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da tek örneği bulunan bu birleşiklerin yardımcı fiillerinin üzerindeki zaman eki geçmişe gönderimlidir. Fiil sözlük birimin üzerindeki ek ise zaman-gönderimi bakımından yardımcı fiilin belirttiği andan daha öncesine bir başlama noktası olarak gönderimde bulunur. *Tur-* fiilinin kılınışındaki sürerlik ifadesi ise birleşiğin anlam bütünlüğünü tamamlar.

136v- 14 bir kün Loḳmān ḥakīm Dāvūd yalavaçġa keldi kördi kim temürni ḫamīr teg işleyür, tañlap turdı

2. 3. 2. 2. Birinci Fiilin Belirttiği Hareketin Başlama Noktası Olmaksızın Sürerliğini İşaret Edenler

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da tek örneği bulunan bu birleşiklerin *–p turdı* biçiminden farkı, fiil sözlük birimin üzerine gelen *–A/ -U* zarf- fiilleridir. Bu zarf-fiiller, sürer anı ifade eden ve geçmiş gönderimi olmayan unsurlardır.

136r- 11 üç tün kün (12) ʿibādetde öre turdı

2. 4. Yardımcı Fiili Tezlik Bildiren Birleşik Fiiller

Bu kategoride, *bėr-* yardımcı fiilinin, çoğunlukla, söz konusu ikinci ya da üçüncü kişiye yönelik hareket ifade eden tezliği vurguladığı birleşikleri görmekteyiz.

2. 4. 1. Yardımcı Fiili Zaman Eki Alanlar

Bu kategorideki yapıların yardımcı fiilleri zaman eki alırlar.

2. 4. 1. 1. Zaman Çizgisinde Geçmişi Belirtenler

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da yetmiş bir tanığı bulunan bu tip birleşik fiillerdeki yardımcı fiiller, geçmiş zaman gönderimi olan zaman ekleri alırlar. *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da bu birleşiklerin olumsuz gövdeleri bulunmamaktadır.

Bėr- yardımcı fiili, çoğunlukla, konuşanın ya da bahsedilenin ikinci ya da üçüncü kişiye yönelik hareketini ifade etmektedir.

5v- 8 esmā ʿilmini ol aytu bėrdi

7r- 16 elgini ol nūrġa kötrü bėrdi

8v- 17 aytu bėrdi

12v- 19 ḳulavuz ıḍa bėrdi

18r- 2 Ṣīṯġa bözçilik ögretü bėrdi

21v- 8 biri biriñe (9) aytu bėrdiler

24r- 1 suv üze ördek yörügenin körgüzü bėrdi

27v- 14 uçmaḥdın bir ḫūr ıḍu bėrdi

31r- 9 aytu bėrdi

35v- 10 yüzini aça bėrdi

36r- 20 aytu (21) bėrdi

38r- 18 aytu bėrdi

29r- 11 atasıġa aytu bėrdiler

42v- 1 aytu bėrdi

25v- 9 aytu bėrdi

49r- 12 aytu bėrdiler

49r- 16 aytu bėrdi

49v- 1 çıḳaru bėrdi

49v- 9 aytu bėrdi

63r- 15 bir munçanı (16) atalarınġa ıḍa bėrdiler

67r- 17 Yūsuf kelip ol tüşni inçileriñe aytu bėrdi

70v- 14 muṣallā töşeyü bėrdi

71r- 6 Cebrāʾīl Yūsufnuñ elig-(7)-lerin yaza bėrdi

78r- 3 barın yanduru bėrdi

79v- 11 aytu bėrdi

80v- 3 aytu bėrdi

87v- 3 ıḍu bėrdi

97v- 11 taʿlīm ḳılu bėrdi

97v- 17 bėlige ḳurşayu bėrdi

99v- 14 ögretü berdiñiz

106r- 2 ḳamuġnı ayta bėrdi

107v- 1 aytu bėrdi

109r- 1 aytu bėrdi

109r- 4 tuta bėrdi

110r- 7 körkümni ḳayta bėrdi

110v- 14 şerīʿat ʿilmini ögretü bėrdiñ

113v- 11 ıḍu bėrdi

117v- 15 aytu bėrdiler

134v- 12 ögretü bėrdi

136r- 18 ayta bėrdiler

138r- 19 aça bėrdi

149r- 7 aytu bėrdi

157v- 18 aytu b[ėrdi]

163r- 7 aytu bėrdi

165r- 1 tuta bėrdiler

171v- 12 ayta bėrdi

174v- 3 ayta bėrdi

176r- 21 aytu bėrdi

176v- 1 aytu bėrdi

179r- 3 temlīḫā öz ḥālin aytu bėrdi, tañladılar

183v- 19 aytu bėrdi

191v- 5 aytu bėrdi

194r- 6 aytu bėrdi

194v- 13 arıġ ḳılu bėrdi

204v- 5 ayta bėrdi

216r- 4 şerīʿat aḥkāmın olarġa aytu bėrdi

216v- 19 aytu bėrdi

217r- 2 aytu bėrdi

217v- 12 aytu bėrdi

219r- 13 aytu (14) bėrdi

220r- 12 aytu bėrdi

221v- 18 aytu bėrdiler

225v- 2 aytu bėr[di]

226r- 3 aytu bėrdi

227r- 6 aytu bėrdi

227r- 9 aytu bėrdi

229v- 7 aytu bėrdiler

231v- 15 aytu bėrdi

234r- 1 aytu bėrdi

240v- 10 aytu bėrdi

244v- 7 aytu bėrdi

2. 4. 1. 2. Zaman Çizgisinde Geleceği Belirtenler

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da iki tanığı bulunan bu birleşiklerde yardımcı fiil, gelecek gönderimi olan zaman eki almıştır.

40r- 8 aytu bėrgey

128r- 1 ayta bėrgey

2. 4. 1. 3. Zaman Çizgisinde Sürerliği Belirtenler

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da tek örneği bulunan bu yapılarda yardımcı fiilin üzerine sürerlik belirtir zaman eki gelmektedir.

225r- 11 közümge körünü bėrür

2. 4. 2. Yardımcı Fiili Şekil Eki Alanlar

Bu kategoride, yardımcı fiiller şekil eki almışlardır.

2. 4. 2. 1. Emir- İstek Eki Alanlar

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da kırk sekiz örneği bulunan bu tip birleşiklerin, tahkiye üslubuna ve anlatılan metne de bağlı olarak çok sık kullanılan bir şekil olduğunu

düşünmekteyiz. Çoğunlukla, konuşucu ya da bahsedilenin ikinci hatta üçüncü kişiye yönelik hareket ya da tutumunu belirten bu tip birleşiklerin emir- istek ekini bolca almış olması dikkat çekicidir.

8v- 12 maña aytu bėriñ

8v- 16 aytu bėrgil

18r- 6 köñliñe düşmān ḳılu bėrgil

22r- 10 aytu bėrgil

22r- 20 aytu bėrgil

30r- 2 aytu bėriñ

36r- 20 Ṣāliḥni bizge körgüze bėriñ

40r- 5 aytu bėrsün

44r- 13 sala bėrgil

49v- 4 saç saḳalıñızını yuvu bėreyin

50r- 12 ıḍa bėriñ

53r- 21 yazuḳların arıtu bėrsün

70v- 5 elgim baġlap meni salmañ yaza bėriñ

70v- 5 yaza bėrsün

78r- 15 ol ibāretni ögretü bėrgil

88r- 20 sizge aytu bėreyin

88v- 1 ḳamuġın aytu bėreyin

90v- 1 aytu bėrsün

100v- 19 maña yanduru bėrgil

107r- 1 maña aytu bėrgil

107r- 2 aytu bėreyin

107v- 18 maña bir mülk alu (19) bėrsünler

109r- 3 ol ḳamçını maña tuta (4) bėrgil

109r- 9 evvelḳı körkümni maña ḳayta bėrgil

109r- 12 tileyü bergil

109r- 13 yigitlikimni maña ḳayta bėrsün

109r- 14 körküm maña ḳayta bėrsün

130v- 10 aytu bėrgil

140r- 1 aytu bėreyin

140v- 5 ol aṭlarnı maña yandura bėriñ

160v- 2 musaḫḫar ḳılu bėrgil

173r- 8 ayta bėriñ

173v- 1 aytu bėrgil

173v- 1 aytu bėrgil

173v- 1 aytu bėreyin

179r- 8 aytu bėreyin

188v- 8 rūzī ḳılu bėr

198r- 7 rūzī ḳılu bėrgil

200v- 17 rūzī ḳılu bėrgil

204v- 9 ayta (10) bėreyin

204v- 12 mālnı maña ḳayta bėrgil

208r- 5 rūzī ḳılu bėr

229r- 2 men ögretü bėreyin

231r- 16 saña bir (17) nesre ögretü bėreyin

237v- 4 āsān ḳılu bėrgil

237v- 5 cān bėrmekni āsān ḳılu bėrgil

242v- 6 aytu bėrgil

242v- 13 aytu bėreyin

2. 4. 2. 2. Şart Eki Alanlar

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da dört örneği bulunan bu tip birleşik fiilerin yardımcı fiilleri şart eki almışlardır.

67v- 2 aytu bėrse

75v- 9 aytu bėrse

90v- 7 aytu bėrsem

226v- 4 aytu bėrse

2. 5. Yardımcı Fiili Yeterlik Bildiren Birleşik Fiiller

Muktedir olma bildiren bu tip birleşiklerde üç ana biçim karşımıza çıkmaktadır: *al-*, *bil-* ve *bol-* ile kurulan birleşikler.

2. 5. 1. Yardımcı Fiili *al-* Olanlar

Çokluk olumsuz gövdelere gelen bu yardımcı fiil, tek bir örnekte olumlu gövdede kullanılmıştır: KE/ 73r- 1 bahāmnı kim bėre alġay

2. 5. 1. 1. Zaman Çizgisinde Geçmişi Belirtenler

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da tek örneği bulunan bu tip birleşik fiillerde konuşan veya bahsedilene dönük bir yeterlik söz konusudur. *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da, birleşiğin olumlu gövdesi yoktur.

220r- 13 yılanlar inleridin çıḳġalı boldılar, yol tapmadılar, bu ėki inge keldiler çıḳa (14) almadılar

2. 5. 1. 2. Zaman Çizgisinde Geleceği Belirtenler

Bu tip yapılarda, yardımcı fiilin üzerine gelecek gönderimli zaman eki gelmiştir.

2. 5. 1. 2. 1. Olumlu Gövde

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'daki bu kategoriye giren tek örnek olan bu birleşik, aynı zamanda *al-* fiilinin olumlu gövdede kullanıldığı tek örnektir.

73r- 1 bahāmnı kim bėre alġay

2. 5. 1. 2. 2. Olumsuz Gövde

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'daki bu kategoriye dâhil tek örnek olan birleşik, konuşucu ya da bahsedilene dönük hareket veya durum ifade eder yeterliği ortaya koymaktadır.

213r- 19 ṣabr ḳıla almaġay-biz

2. 5. 1. 3. Zaman Çizgisinde Sürerlik Belirtenler

Yardımcı fiili sürerlik belirten bu birleşiklerden *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da üç tanık yer almaktadır.

89v- 10 munıñ yoruġın bile almas-miz

111v- 17 ḳaçḳaḳnı tuta almas mu-sen

212r- 3 ayta (4) almas-men

2. 5. 2. Yardımcı Fiili *bil-* Olanlar

Bil- yardımcı fiili ile oluşturulan birleşik fiiller, *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da çokluk olumsuz gövdeyle karşımıza çıksa da *al-* fiiliyle mukayese edildiğinde olumlu gövde kullanımı daha sıktır.

2. 5. 2. 1. Zaman Çizgisinde Geçmişi Belirtenler

Bu kategorideki birleşiklerin yardımcı fiilleri geçmiş gönderimli zaman ekleri almışlardır.

2. 5. 2. 1. 1. Yardımcı Fiili *–GAn* Ekini Alanlar

Bu birleşiğin *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da tek bir örneği bulunmaktadır.

21v- 12 kökke aşa bilmegen-miz

2. 5. 2. 1. 2. Yardımcı Fiili –*D˚* Ekini Alanlar

Bu birleşiğin *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da yirmi örneği bulunmaktadır.

6v- 18 ḳopa bilmedi

11v- 8 çıḳaru bilmedi

23v- 20 yıġaçnı kesdi kimerse ketürü bilmedi

27v- 15 öz ḳızını tanıyu bilmedi

28v- 14 Mūsī birle toḳuşu bilmedi

41v- 1 tarta bilmedi

43r- 14 sözleyü bilmedi

46r- 12 aytu bilmedi

57r- 12 olar ma bularnı yandura bilmediler

59r- 18 ol kün ḳonuḳ tileyü bilmedi

110v- 11 ḳavuşu bilmediler

117v- 20 aşa bilmedi

119r- 20 kötere bilmediler

119r- 20 kötere bilmediler

119r- 2 kötere bilmediler

140r- 17 esrip uça bilmedi

142r- 11 yeñe bilmediler

222r- 14 tarta bilmedi

224r- 4 taġġa aşa bilmedi

236r- 18 cemā'at namāzınġa baru bilmedi

2. 5. 2. 2. Zaman Çizgisinde Geleceği Belirtenler

Bu sınıftaki birleşiklerin yardımcı fiillerinin üzerine gelecek zaman eki gelmiştir.

2. 5. 2. 2. 1. Olumlu Gövde

Bu kategoride *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da dört tanık vardır.

55v- 5 tirgüzgümni saḳınu (6) bilgey-sen

75r- 21 kim sattġın alu bilgey

119v- 5 saḳlayu (6) bilgey

140v- 19 mundaġ kürsī ḳıla bilgey

2. 5. 2. 2. 2. Olumsuz Gövde

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da altı örneği bulunan bu tip birleşiklerde sürerlik, yardımcı fiilin üzerine gelen zaman ekiyle sağlanmıştır.

17r- 11 tamuġluḳlar andın cevāb aytu bilmegeyler

84r- 1 ṣabr ḳılu bilmegey-men

130r- 19 ṣabr ḳılu bilmegey-sen

140r- 13 uça bilmegeyler

146r- 9 özgeler anıñ şükrin öteyü bilmegeyler

205v- 18 ḳaṣd ḳıla bilmegey

2. 5. 2. 3. Zaman Çizgisinde Sürerlik Bildirenler

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da yirmi bir örneği bulunan bu tip birleşiklerde sürerlik, yardımcı fiilin üzerine gelen zaman ekiyle sağlanmış, olumsuz yapı da buna uygun olarak olumsuz sürer zaman ekiyle kurgulanmıştır.

11r- 12 uçmaḫġa kirü bilmes

39v- 9 çıḳa bilmez-men

41v- 5 munı tuta bilmes-siz

49r- 21 tüşe bilmez-men

80r- 6 ṣabr ḳılu bilmez-men

102v- 12 ʿİbrānī tilinçe biz oḳıyu bilmes-miz

102v- 19 özümiz oḳıyu bilmes-miz

103r- 1 uv̇tanmışdın oḳıyu bilmes-miz

111r- 7 kirü bilmes

111v- 20 hīç kim utru tura bilmes

121v- 3 köre bilmes-sen

130r- 6 yöriyü (7) bilmes-men

133v- 2 bu yarıḳ birle sançışa bilmes-men

139v- 14 men ol işni ḳılu bilmes-men

175v- 3 kele bilmesler

175v- 16 aşa bilmez

175v- 16 aşa bilmez

186v- 2 baḳa bilmes

196r- 13 tuta bilmesler

196r- 14 munça kişi birikip meni tuta bilmesler

234v- 12 aytu bilmez-men

2. 5. 3. Yardımcı Fiili *bol-* Olanlar

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da tek örnek olan bu tip birleşikler, *bol-* fiilinin farklı bir kullanımını da ortaya koymuştur.

49v- 4 İbrāhīm aydı: tevedin inip bolmas (5) ant içip-men

2. 6. Yardımcı Fiili Zaman ve Uzay Boşluğunda Var Olma Bildirenler

Bu kategorinin yardımcı fiili *er-*'tir. Kılınış niteliğiyle birleşiklere katılan son tasvir fiilimiz de *er-*'tir. Bu fiil, daha önce de belirttiğimiz gibi, *zaman ve uzay boşluğunda başlangıç belirtmeksizin var olma, bulunma anlamları vermektedir* ve birleşiklere de bu kılınış özelliğiyle katılıp fiil sözlük birimi tasvir etmektedir.

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da hem *er-* hem de *i-* fiilinin kullanıldığını görmekteyiz: 166r-5 körgen imes vb.

2. 6. 1. Yardımcı Fiili Zaman Eki Alanlar

Bu kategorideki birleşiklerin yardımcı fiili zaman eki almışlardır.

2. 6. 1. 1. Zaman Çizgisinin Geçmiş Kısmında Olanlar

Bu kategorideki birleşiklerin yardımcı fiilleri, geçmiş zaman bildiren ekler almışlardır.

2. 6. 1. 1. 1. Yardımcı Fiili *-D˚* Ekini Alanlar

Bu sınıfta ise yardımcı fiil *-DX* ekini almıştır. Bu yolla geçmişte sabit bir nokta vurgulanabildiği gibi geçmişteki bir hareket geniş bir satha da yayılabilir.

2. 6. 1. 1. 1. 1. Zaman Çizgisinin Geçmiş Kısmına Dayalı Olan ve Gerçekleşmemiş Şartı Belirtenler

Bu kategoride birleşikler, yardımcı fiilinin üzerine aldığı eke dayanarak geçmiş zamanı işaret ederler. Fakat bu geçmiş zaman, fiil sözlük birimin belirttiği hareketin bir şarta dayanması ve bu şartın da aslında olmayası bir şekilde vuku bulmasıyla vücuda gelmiştir.

Bu birleşiklerde kişi unsuru, fiil sözlük birimin üzerine gelebildiği gibi yardımcı fiilin üzerine de gelebilmektedir: KE/ 93r- 15 biz seni ḳuḍuġa *salmasaḳ erdi* (16) bu kün ḳullar ḳadrin ḳayda bilgey erdiñ; 86v- 21 ol kün Yūsuf ornıġa men bolsam erdi zindānġa unamaġay erdim vb.

2. 6. 1. 1. 1. 1. 1. Olumlu Gövde

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da bu kategoriye ait yirmi altı tanık bulunmuştur.

7v- 17 Ādem bir sā'at ṣabr *ḳılsa erdi* Ḥavvā Ādemġa kelür erdi

11r- 9 tevaḳḳuf ḳılsalar erdi

14r- 10 Ḥavvā tükel yėse erdi

21r- 13 siz yėr yüzinde (14) bolsañız erdi

23r- 2 ṣabr ḳılsa erdim

49v- 3 bėrmiş bolsa erdi

57r- 16 meniñ sözüm tutsa erdiñiz

60r- 9 müsülmān bolsa erdi

60r- 11 müsülmān bolsa erdi

72r- 12 kāskī seniñ (13) birle çıḳsa erdim

72r- 14 seni (15) yėgen börini körsem erdim

73r- 1 bu körk birle ḳul bolsa erdim

86v- 21 ol Yūsuf ornıġa men bolsam erdi zindānġa unamaġay erdim

90v- 8 ol kün Yūsuf (9) ornıġa men bolsam erdi

94r- 21 tirig bolsa erdi

100v- 11 bu ḳamçı birlen evvel oḳ ursañ erdi

139v- 6 ṣabr ḳılsañ erdi

145v- 18 Süleymān inşāʾa'llāh tėmiş bolsa erdi tegme ḫatunıdın bir oġul bolġay erdi

151v- 2 eger ġaybı bilseler erdi bir yıl ʿazābda ḳalmaġay erdiler

155r- 3 eger köñlüñ ḳorḳunçluġlar köñli bolsa erdi ṣabrıñ ṣābirler ṣabrı bolsa (4) erdi ʿālemni yaratḳan Teñridin ḳaçmaġay erdiñ

162v- 4 ḳamuġġa (5) bėrseñ erdi biregü tirig ḳalmaġay erdi

165v- 8 ecel ölümi bolsa erdi ʿaḫiretdin ḫaber tapḳay erdi

194r- 3 eger şeyṭān bolsa erdi kitmegey erdi

194r- 15 ʿömrüm vefā ḳılsa erdi

220v- 2 bizni (3) körmiş bolsa erdi bizge utru bevl ḳılmaġay erdi

236r- 15 men bildügümni siz bilse (16) erdiñiz

2. 6. 1. 1. 1. 1. 2. Olumsuz Gövde

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da bu kategoriye ait on bir tanık yer almaktadır.

9r- 4 tėmese erdi

10v- 6 ḳaragu yaratmasa erdim

10v- 7 aḫsaḳ yaratmasa erdim

26r- 4 eḍgülük ḳılmasa (5) erdi

42r- 9 tėmese erdi

48v- 16 Hācer suv yıġmasa erdi

56r -14 vaḳt bolmasa erdi

93r- 15 biz seni ḳulluḳġa salmasaḳ erdi (16) bu kün ḳullar ḳadrin ḳayda bilgey erdiñ

157r- 17 eger Yūnus balıḳ ḳarnında namāz ḳılġanlardın, tesbīḥ ayġanlardın bolmasa erdi ḳıyāmet-(18)-ġa tegi balıḳ ḳarnında ḳalġay erdi

190v- 2 kāşkī bolmasa erdim

209r- 16 sen bolmasañ erdi eflāk bolmaġay erdi

2. 6. 1. 1. 1. 2. Zaman Çizgisinin Geçmiş Kısmına Dayanan ve Olmayası Tasarıyı Belirtenler

Bu kategoride de yardımcı fiilin üzerine geçmiş zaman eki gelmektedir. Fiil sözlük birimin üzerine gelen tarz eki ise geçmişteki bir noktada olan arzuyu ve onun olmayasılığını gösteriyor.

Bu olmayasılık, genellikle, bir şart cümlesiyle paralellik seyrederken bunun olmadığı yapılar da *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da vardır: KE/ 169r- 13 *kāşkī munı tuġurmasdın burun ölgey erdim* vb.

2. 6. 1. 1. 1. 2. 1. Olumlu Gövde

Metnimide, bu kategoriye ait altmış dokuz tanık bulunmaktadır.

2v- 18 okuġluḳa kereklig oḳumaḳḳa yaraġlıġ bolġay erdi

7v- 8 odaġ bolsa eyegüsi aġrıġay erdi

7v- 9 düşmān tutġay erdi

9r- 7 iḫtimāli bolġay erdi

16r- 15 öltürmişiñe ökünse tevbe ḳılġay erdi

23r- 2 biregü mü'min bolġay erdi

26r- 5 ādemīler yılanġa yem bolġay erdiler

35v- 8 küçümiz yetse bu tevėni öltürgey erdük

35v- 8 er bolsa bu tevėni (9) öltürgey erdi

37r- 10 … bolmasa Mevlī ta'ālā ol kāfirlerni helāk (11) ḳılġāy erdi

38v- 8 köni (9) yolġa köndürmese yolsuzlardın bolġay erdim

42r- 3 ḥācetsi-men tėmek bolġay erdi

42r- 4 bar tėmek bolġay erdi

42r- 10 helāk ḳılġay erdi

45r- 14 [al]ġay erdimiz

46r- 12 evlügüm tėse anı öltürgey erdiñ

48v- 16 bu kün Mekkede bir arıḳ (17) suv bolġay erdi

49v- 3 bu kün Mekkede aşlıḳ ucuz bolġay erdi

51r- 21 sevük dīdārın körüp ḳalġay erdim

52r- 13 müʾminlerge vācib bolġay erdi

65r- 1 yoḳ erse başıñnı kesip süñüküñni yaġanlar aḍaḳı altında salġay erdim

72r- 13 çıḳsa erdim ne bolduḳuñnı öz közüm birle körgey erdim

72r- 14 tūtiyā ḳılġay erdim

73r- 1 bahāmnı kim bėrse alġay erdi

77v- 20 Kenʿānġa ėltip tegürgey erdim

86v- 21 ayġay erdim

89r- 10 minnet ḳılġay erdi

89r- 10 minnet ḳılġay erdi

90v- 9 terk çıḳġay erdim

91r- 8 özümni öltürgey erdim

93r- 15 ḳullar ḳadrin ḳayda bilgey erdiñ

94r- 21 çıḳġay erdi

94r- 21 atasını [94v] (1) tilegey erdi

94v- 1 bizni ḳınaġay erdi

101r- 6 ölmiş bolsalar tirgüzgey erdim

101r- 6 saña ḳavuşturġay erdim

116v- 4 ḳabūl ḳılġay erdim

116v- 4 uçmaḥġa kivürgey erdim

119r- 3 Benī İsrāʾīl bolmasa bişgen (4) aş artḳay erdi

123r- 8 eger bėrse suʾāl mükāfātı bolġay erdi

123v- 3 ta dostġa bėrgey erdi düşmānġa yoḳ ya düşmānġa bėrgey erdi dostġa yoḳ

123v- 5 ḥüccet ḳılġay erdi

123v- 6 īmān keltürgey erdük

139r- 19 köz yumup (20) açġunça bir sāʿatda ʿarşġa teggey erdiñ

145r- 13 butġa tapunsa kāfire (14) bolġay erdi

145v- 18 Süleymān inşāʾa’llāh tėmiş bolsa erdi tegme ḫatunıdın bir oġul bolġay erdi

145v- 19 ḳamuġları çerig başlaġaylar erdi

157r- 17 eger Yūnus balıḳ ḳarnında namāz ḳılġanlardın, tesbīḥ ayġanlardın bolmasa erdi ḳıyāmet-(18)-ġa tegi balıḳ ḳarnında ḳalġay erdi

165v- 8 ecel ölümi bolsa erdi āḫiretdin ḫaber tapḳay erdi

169r- 13 kāşkī munı tuġurmasdın burun ölgey erdim

174v- 6 küyseñ erdi ol ṣūret helāk bolġay erdi

185v- 15 kāşkī ʿömr vefā ḳılsa munıñ (16) ḥürmetin ve ʿizzetin körsem ḳuvanġay erdim

195v- 13 anıñ (14) raḥmetindin ne eksülgey erdi

197v- 18 Resūl aġırlıḳı mund[aġ] (19) bolsa ʿAlī neteg kötergey erdi

202v- 4 ʿAlī bolmasa ʿÖmer helāk bolġay erdi

207v- 7 maḥrūm ḳalġay erdiñiz

207v- 16 ḳaçġay erdi

215v- 20 ḳılġay erdim

215v- 21 ḳutḳarġay erdim

218v- 2 kündüz ėltsem tamām ḫalḳ körgey erdi

222v- 17 kāfirlerdin (18) alınġan māllar ḥelāl bolmasa uluġ ḳınġa kirgey erdüñiz

224v- 6 ḳuş ḳurtlar yėgeyler erdi

224v- 7 çıḳġay erdi

235r- 2 ʿöz̲r ḳolġay erdim

235v- 2 ol kün Ṣafvān ornında sen bolmış erseñ Resūl ʿaleyhi’s-selām ḫaremiñe bu (3) saḳınçnı saḳınġay mu erdiñ

2. 6. 1. 1. 1. 2. 2. Olumsuz Gövde

Bu kategoride kırk bir tanık bulunmaktadır.

7v- 9 uḍıyur bolsa sevmegey erdi

10v- 6 közlügler şükr ḳılmaġay (7) erdi

10v- 7 aḍaḳlıġlar şükr ḳılmaġay erdi

16r- 16 ḳabūl bolmaġay erdi

23r- 2 maña bu ḳatıġlıḳ tegmegey erdi

33v- 9 tanumaġay erdi

42r- 10 ḳıyāmetġa tegi hīç kimerse otġa bışġan aşnı körmegey erdi

51r- 11 uḍ yėmeseñ bu tüşni körmegey erdiñ

54r- 10 sen me bolmaġay erdiñ

56r- 14 vaḳt bolmasa erdi maña yarlıġ kelmegey erdi

57r- 16 sizlerge emgek belā tegmegey erdi

59r- 12 yarlıġ bolmasa men kelmegey erdim

60r- 9 bu belānı ıḍmaġay erdi

60r- 10 bu belā kelmegey erdi

60r- 11 helāk bolmaġay (12) erdiler

75v- 10 satġın almaġay (11) erdim

77v- 20 satġın almaġay erdim

80r- 17 kāşkī seni körmegey erdim

82v- 2 bėrmegey erdi

85v- 8 Yūsuf tişi[ler]-(9)-ge çıḳmaġay erdi

86v- 21 Yūsuf ornıġa men bolsam erdi zindānġa unamaġay erdim

94v- 1 eḍgülük ḳılmaġay erdi

100v- 10 ʿömrüm[ni] (11) Yūsuf atı birle keçürmegey erdim

123v- 6 revā bolmaġay erdi

123v- 7 revā bolmaġay erdi

128r- 14 inşāʾa'llāh tėmeseler hergiz bulmaġay erdiler

145r- 14 Süleymān kāfireni nikāḥ ḳılmaġay erdi

151r- 13 eger ölmiş bilseler dīvler ḳamuġı kitgey Beytü'l-Maḳdis ʿimāreti (14) tamām bolmaġay erdi

151v- 2 eger ġaybı bilseler erdi bir yıl ʿaẕābda ḳalmaġay erdiler

155r- 3 ʿālemni yaratḳan Teñridin ḳaçmaġay erdiñ

162v- 4 ḳamuġġa (5) bėrseñ erdi biregü tirig ḳalmaġay erdi

162v- 8 tirig ḳalmaġay erdi

178v- 4 ḳamuġ ḫalāyıḳ yıġılsa bularġa bu iş ḳılumaġay erdiler

194r- 3 eger şeyṭān bolsa erdi kitmegey erdi

206r- 18 kitmegey erdük

207v- 6 revā bolmaġay erdi

209r- 16 sen bolmasañ erdi eflāk bolmaġay erdi

212v- 10 yarlıḳamasam īmān bėrmegey erdim

212v- 14 ʿaṭā bėrmegey erdim

212v- 14 tamuġdın ḳutġarmaġay erdim

214r- 12 yibermegey erdim

220v-2 bizni (3) körmiş bolsa erdi bizge utru bevl ḳılmaġay erdi

222v- 18 eger ʿaẕāb inse ʿÖmerdin (19) aḍın kimerse ḳutulmaġay erdi

224v- 6 kömmegey erdim

236r- 15 men bildügümni siz bilse (16) erdiñiz sevünmegey erdiñiz

245v- 6 bilse kelmegey (7) erdi

2. 6. 1. 1. 1. 3. Zaman Çizgisinde Konuşma Anında İşaret Edilen Geçmişten Öncesini Belirtenler

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da bu kategoriye ait on bir tanık yer almaktadır. Bu kategorideki birleşikler her şeyden önce *er-* fiilinin aldığı ekin gönderimiyle geçmişi belirtiyor. O geçmiş noktanın içindeki süreklilik ise (*tur-* ve onun üzerindeki ek sayesinde) işaret edilen geçmişten önceki bir noktada başlamayla beraber vücuda geliyor (*-p* eki sayesinde).

Bu birleşiklerde, kişi unsuru yardımcı fiilden önce de yer alabiliryor: KE/ 101v-9 *solındın ḳollarıġa ya oḳ alıp tururlar erdi* vb.

11r- 7 neẓẓāre ḳılıp turur erdi

40v- 16 İbrāhīm anı körüp (17) turur erdi

43v- 9 Nemrūd yolda sakçılar ḳoḍup turur erdi

94r- 2 altun topuzlar alup turur erdiler

101v- 9 solındın kollarıġa ya oḳ alıp tururlar erdi

124r- 11 bu sözlerni Ḳārūn işitip turur erdi

137v- 14 tört miñ (15) ādemīlerdin ileginde tört miñ dīvlerdin, tört miñ ferişte lerdin ḳanat kölege ḳılıp (16) tururlar erdi

193r- 14 sarāylarnı bezep karabaşlar eliglerinde toluġ altun ṭabaḳlar anuḳlap turur (15) erdiler

223v- 7 saḳlap turur erdi

224r- 1 tizginin tutup turur erdi

224r- 20 busuġ urup saḳlap turur erdi

2. 6. 1. 1. 1. 3. 1. İşaret Edilen Geçmişten Önceki Bir Zaman Kesitini Kesinlik Vurgusuyla Belirtenler

Bu kategorideki birleşikler, geçmiş gönderimdeki bir zaman kesiti içinde o ana göre de bir diğer geçmişe gönderimde bulunan yapılardır. Kişi unsuru fiil sözlük birime ya da yardımcı fiile gelebilir.

2. 6. 1. 1. 1. 3. 1. 1. Olumlu Gövde

Bu kategoride olumlu gövdeler ele alınacaktır.

2. 6. 1. 1. 1. 3. 1. 1. 1. Birinci Fiili *-D˚* Ekini Alanlar

Bu kategoride beş örnek yer almaktadır. Kişi unsuru fiil sözlük birimde veya yardımcı fiilde görülebilmektedir.

122v- 19 mendin ḥabīb dīdārın ḳolduñ erdi

123v- 14 umanu keldim erdi bulmadım

198v- 3 imāmlar uluġ kitāb bitidiler erdi

234r- 15 havdacḳa kirgenimni kördiler erdi

234v- 8 atam anam evïñe barayın tėdim erdi

2. 6. 1. 1. 1. 3. 1. 1. 2. Birinci Fiili *–p* Ekini Alanlar

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da yirmi iki kez karşılaştığımız bu yapı geçmiş zamanın içindeki ikincil gönderimli geçmişi de ifade edebildiği gibi, çabuk olma anlamını da verebilmektedir.

87v- 17 keç bolup erdi

88v- 19 bu tüşlerni yalġan aytıp erdük

94v- 14 sizler (15) eltip ertiñiz

103r- 4 biz aña bir oġlan ḳul satıp erdük

103r- 5 ḳul satıp erdük

105r- 10 atamızını men ḳaḍġuluġ (11) ḳılıp erdim

138r- 12 baʿżı perīlerni (13) bu işge naṣb ḳılıp erdi

151r- 5 oġlanlarda üç ḳız (6) bir oġul Belḳīsdın bolup erdi

157v- 6 bir kün ḥācetġa barıp erdi

161r- 14 yana bir but ḳılıp erdi

162v- 7 susap erdim kandım

166r- 4 ʿÜzeyr yüz yaşda erken bu vāḳıʿa bolup erdi

166v- 10 neẕr ḳılıp erdim

166v- 13 İḍiyā oġul tuġsa [neẕr] (14) ḳılġay-men tėp erdim

162v- 3 susap erdim kandım

177r- 18 ol taş kim ol kimerse bėrip erdi

179v- 21 Mekkege bir künlük yėr ḳalıp erdi

183r- 1 ol alnındaġı nūr ümīdige kelip erdim

188v- 13 işāret ḳılıp erdi

191r- 16 men telim yazuḳ ḳılıp erdim

192r- 5 Ḫadīce ḳarabaşlarıġa fermānlap erdi

194r- 4 Varaḳa tersā bolup erdi

2. 6. 1. 1. 1. 3. 1. 2. Olumsuz Gövde

Bu kategoride olumsuz gövdeler ele alınacaktır.

2. 6. 1. 1. 1. 3. 1. 2. 1. Birinci Fiili *-D˚* Ekini Alanlar

Bu tip birleşikler *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da üç kez geçmiştir. Olumsuz gövde fiil sözlük birimin üzerine gelen olumsuzluk ekiyle tasarlanmıştır.

93r- 10 anbārda aşlıḳ ḳalmadı erdi

143v- 12 sormadım erdi

225v- 10 mü’minler muḥarrem üçün silāḥ alu kelmediler erdi

2. 6. 1. 1. 1. 3. 1. 2. 2. Birinci Fiili –*y* Ekini Alanlar

Ḳıṣaṣü’l- Enbiyā’da üç kez geçen bu tip birleşiklerdeki tasarlama, olumsuzluk ekinin üzerine gelen –*y* zarf-fiil ekiyle oluşturulmuştur. Kendisinden sonraki yapının olmasından önce olamama anlamını vermektedir.

163r- 5 Duʿāsı tamām *bolmay erdi* kim ġurları yarılıp on yėti (6) kişi ḳopa keldi

171r- 8 sen tüneki ölügni tirgüzür-sen cānı (9) taḳı *çıḳmay erdi* bir ertesi ölügni tirgüzgil

182v- 21 men seniñ üçü[n] [183r] (1) kelmey erdim

2. 6. 1. 1. 1. 3. 2. İşaret Edilen Geçmişten Önceki Bir Zaman Kesitini Tanık Olunmaksızın veya Tahkiyeye Dayanarak Belirtenler

Bu tip birleşiklerde de söz konusu olan yardımcı fiilin üzerindeki geçmiş zaman kavramıdır. Ana gönderimin yapıldığı bu geçmiş noktada ise bakışa bağlı olarak ya tanık olunmayan bir durumun anlatımı ya da buna paralel bir tahkiye yer almaktadır.

2. 6. 1. 1. 1. 3. 3. 1. Olumlu Gövde

Bu kategoride yüz kırk iki tanık tespit edilmiştir.

5r- 11 körmiş erdiler

7r- 20 yıpardın yaratılmış erdi

9v- 20 taḳdīr ḳılmış erdi

10r- 7 ḥükm ḳılmış erdi

15v- 2 ḳırḳ miñ bend bolmış erdi

15v- 12 buġday urmış erdi

16v- 2 Hābīlniñ (3) koyları meniñ aşlıḳımġa kirmiş erdi

18r- 2 Ādemġa ḥırfe ögretmiş erdi

19r- 17 Ādem anı unutmış (18) erdi

21v- 21 bizni bėş nersedin yıġmış erdi

26r- 6 kimidekilerge aymış erdi

29v- 21 yaġın tileyü barmış erdiler

30v- 2 urmış erdiler

32v- 16 armış erdiler

35r- 14 aymış erdi

41v- 9 şeyṭān mancınīlnı tamuġda körmiş erdi

45r- 2 ol çibin kögerçün çaklıġ bolmış erdi

46v- 7 anı erklig (8) ḳılmış erdi

47v- 19 toḳsan yaşamış erdi

47v- 20 Sāreġa vaʿde ḳılmış erdi

49r- 10 bir kün (11) İsmāʿīl aväġa barmış erdi

53v- 20 Mevlī bėrmiş erdi elginde risālet ta[mġası]

53v- 21 Sāre yüz yaşap oġuldın umançsız köñül kesmiş erdi

54v- 18 vaʿde ḳılmış erdi

55r- 15 eti, teni żaʿīf bolmış erdi

56r- 11 İbrāhīm Mevlī ʿazze ve celledin ḳolmış erdi

56r- 12 icābet (13) ḳılmış erdi

60r- 16 tünnüñ üçde biri (17) keçmiş erdi

62r- 5 şeyṭānnı bir vaḳtda bulnamış erdi

74r- 6 sendin aḍrılmış erdim imdi atamdın taḳı aḍrıldım

75r- 1 taḳdīr ḳılmış erdi

78r- 2 bahā almış (3) erdi

78v- 21 tėmiş erdi

79r- 1 Zelīḫāġa bėrmiş erdi

81v- 11 hevā birle bulġanmış (12) erdi

87r- 7 zindānġa bir velī ḳulnı kivürmiş erdi

93r- 4 melik Yūsuf birle sözleşmiş erdi

93r- 20 tamām bolmış erdi

93v- 3 yol saḳlaġuçılar ḳaymış erdi

93v- 6 yibermiş erdi

95v- 9 Yūsufġa bölek ıḍmış erdi

95v- 9 Yaʿḳūbġa mīrās tegmiş erdi

95v- 18 her ėkisi bir anadın tuġmış erdi

96v- 5 ṣūretin yazmış erdiler

96v- 6 tört ḳıymetlıġ gevher ornatmış erdiler

97v- 12 oġurlıḳ (13) ḳılmış erdi

98v- 8 saḳçılar ḳoymış erdi

98v- 10 melik ḳorḳup tünekge kirmiş erdi

105r- 21 közleri körmes bolmış erdi

106v- 12 Reyyān melik etdın tüşmegil tėmiş erdi

107r- 20 Yūsufnı ḳuḍuġġa ḳarındaşları salmış erdi

107r- 21 zindānġa Mıṣr ḫalḳı tegürmiş erdi

107v- 12 Reyyān Yūsufnıñ küçin ḳuvvetin körmiş erdi

107v- 13 aytmış erdi

108v- 21 Zelīḫānıñ ḳıṣṣasın işitmiş erdi

109v- 3 ḫuṭbe yarlıḳamış erdi

111r- 6 itler, toñuzlar (7) [k]elmiş erdi

111v- 2 Firʿavn Mūsīdin ḳorḳmış erdi

114r- 8 Mūsīġa yalavaçlıḳda toḳuz nesre bėrmiş erdi

115r- 19 vaṣiyyet ḳılmış erdi

115v- 19 Firʿavn aygır aṭ minmiş erdi

116v- 7 ḳorḳmış erdiler

116v- 18 Firʿavn birle ḳalmış erdiler

117v- 3 Firʿavn helāk bolġanın işitmiş erdi

119r- 14 vaʿde ḳılmış erdiñ

120r- 18 hārūnnı ḫalīfe ḳoymış erdi

120v- 14 vaʿde ḳılmış erdiñ

122v- 12 közi şeyṭānnı körmiş erdi

122v- 17 Muḥammed dīdārın ḳolmış erdi

122v- 18 icābet bolmış erdi

126r- 3 igitmiş erdi

126r- 4 ol tofraḳdın bir avuç alıp saḳlamış erdi

130v- 17 arasını ṭālāḳ ḳılmış erdi

131v- 13 Mūsīġa bir taş ıḍmış erdi

132r- 9 tābūt-(10)-nı Cālūt alıp bėrmiş erdi

133r- 6 ḫaber ḳılmış (7) erdi

133r- 7 bir yarıḳ yaşıḳ bėrmiş erdi

133r- 13 ol ḥālde Cālūt yarıḳ ḳoymış erdi

133v- 8 Cālūt kör[miş] (9) erdi

133v- 21 Ṭālūt saḳçılar ḳoymış erdi

134r- 6 Dāvūd ol zamān taġ tapa (7) zāhidlarġa barmış erdi

135v- 7 Tebşānaʿnı Üvreyā almış erdi

135v- 10 ıḍmış [erdi]

137r- 4 tapşurmış erdi

138r- 2 ol taḫtnı altun kümüş birle ḳılmış erdi

138v- 13 yıġdurmış erdim

140r- 18 namāz ḳılıp olturmış erdi

140v- 11 ʿarża ḳılmış erdiler

140v- 12 kizlemiş erdi

142v- 7 Süleymān sövmişdin (8) İslāmsız almış erdi

143v- 21 iç tonnı destārındın bir kesek yırtmış aḍaḳınġa çulġamış [erdi]

144v- 2 Süleymān mülkindin ayrılġalı otuz yėti kün (3) keçmiş erdi

151r- 8 ġarḳ ḳılmış erdi

155r- 1 vaʿde ḳılmış erdi

156r- 2 Teñri bėrmiş erdi aldı

157v- 4 teni żaʿīf bolmış erdi

158r- 5 Yūnus kelmesdin burun müsülmān bolmış (6) erdiler

158r- 20 mübtelā bolmış (21) erdi

158r- 21 pād-şāhlıḳın Ermelege bėrmiş erdi

158v- 18 mundın burun taġdın tüşüp boynı süñüki taḳı saġ ḳolı sınmış erdi

160r- 5 telim yıllar ṭāʿat ḳılmış erdi

164v- 7 atam mañа (8) üç naṣīḥat ḳılmış erdi

165r- 21 yètim erni öltürmiş [165v] (1) erdi

166r- 10 Tevrītni biziñ aramızdın kötürmiş erdi

166v- 2 Mūsī atası ʿUmrāndın bu ʿUmrāṅġa tegi miñ yıl (3) keçmiş erdi

167r- 8 ança meze bèrmiş erdi

167r- 15 Zekeriyyā üç yüz yaşamış erdi

172r- 18 ne ʿamel ḳılmış erdi

172r- 18 tört ʿamel ḳılmış erdim

172v- 8 köp ögret az urġıl tèmiş erdi

176r- 5 ol ḳapuġnı baġlap kilīdni bir yèrde ḳoymış erdi

178r- 13 anda arıġ tonlarnı saldılar, jende tonlar yaşurup keltürmiş (149 erdiler

178v- 2 yıraḳdın ġār kördi kim olar uyumış erdiler

180v- 2 ol zamānda kün yoḳaru aşmış erdi

185v- 13 Muḥammed (14) öz yastuḳı üze olturmış erdi

186v- 17 eri ölüp özi tul ḳalmış erdi

195v- 13 Resūl duʿāsı ʿÖmer ḥaḳḳında icābet bolmış erdi

196r- 17 bu Ḥabbāb ʿÖmerniñ ḳız (18) ḳarındaşın almış erdi

197v- 4 temür ḳazuḳlar birle Kaʿbe tamında ornatmışlar erdi

197v- 10 bir butnı yaẇlaḳ eḍiz yè[rge] (11) ornatmış erdiler

209r- 21 tèmiş erdi

209v- 3 tutmış erdi

218v- 4 ferişteler (5) kök ayını köp körmiş erdi, yèr ayını ma körsünler tèp Muḥammedni tünle èlttiler

221v- 1 bular ekke arḳışın urġalı kelmiş erdiler

223r- 2 Resūl ʿaleyhi’s-selām tüş körmiş erdi

223r- 5 Bedr toḳuşında yürek-(6)-lenmiş erdiler

224v- 15 bir ẖatun eri birle neẕẕāreġa çıḳmış erdi

227r- 14 Tevrītde körmiş erdiler (15) āẖirü’z-zamānda bir yalavaç ḳopġay nuṣretlıġ

228r- 16 körmiş erdi

229r- 14 tėmiş erdi

229r- 17 aymış erdiñ

229v- 10 saçı saḳalı ḳarım topra[ḳındın] (11) toġ bolmış erdi

229v- 14 kirmiş erdi

231r- 11 tėmiş erdi

234v- 20 ʿāşıḳ bolmış erdi

238v- 15 yıġmış erdi

241v- 21 ol tişiniñ atasın taḳı öz ḳarındaşın ʿAlī öltürmiş erdi

242r- 16 men Teñri ʿazze ve celle (17) birle ʿahd ḳılmış erdim

247r- 4 müsülmān bolmış erdi

2. 6. 1. 1. 1. 3. 3. 2. Olumsuz Gövde

Bu kategoride yalnızca bir tanık tespit edilmiştir.

234r- 15 çıḳarımda körmemiş erdiler

2. 6. 1. 1. 1. 4. Zaman Çizgisinin Geçmiş Kısmında Sürerlik İfade Edenler

Bu kategorideki birleşikler de yardımcı fiilin aldığı ek aracılığıyla geçmişe gönderim yapmaktadırlar. Bu gönderimin tarzı ise, geçmişteki bir noktadaki süreğenliktir.

Bu birleşiklerde, kişi unsuru, fiil sözlük birime de yardımcı fiile de gelebilmektedir: 86r- 10 *eligleri erneklerin keserler (11) erdi* vb.

2. 6. 1. 1. 1. 4. 1. Olumlu Gövde

Bu kategoride beş yüz on beş tanık tespit edilmiştir.

4v- 8 tilese uçmaḫġa kirer erdi

4v- 8 tilese köke aġar erdi

5r- 11 maʿṣiyetlerin bilür erdiler

5v- 20 ḳavar erdi

7r- 12 tişlerindin nūr balḳınur (13) erdi

7r- 12 ḳomıyur erdi

7v- 1 selām ḳılur erdiler

7v- 1 ʿaleyk (2) alur erdi

7v- 5 yöriyür erdi

7v- 17 Ādem bir sāʿat ṣabr ḳılsa erdi Ḥavvā Ādemġa kelür erdi

8r- 20 ʿilm ögretür erdi

9r- 6 bir ançası ḳılmadılar tėmek bolur erdi

11r- 10 sorar erdim

11r- 14 tevėge meñzeyür erdi

11r- 16 sözleşür erdi

12v- 20 ol uçar erdi

12v- 20 Ādem soñunça barur (21) erdi

13v- 16 yüz miñ sayar erdi

14r- 15 andın burun başı köke teger erdi

14r- 16 ḳatıġ üze ḳoyup söklüp yėr (17) erdi

14v- 15 Ādem yıl sayu ḳurbān ḳılur erdi

14v- 16 ol ḳurbānnı köydürür erdi

14v- 16 Ādem etmek yėr (17) erdi

15r- 2 ḳurbān ḳılur erdi

15r- 2 köydürür erdi

15r- 6 köyer erdi

15r- 7 faṣīḥat bolur erdi

15r- 15 tañ birle ferişteler maña (16) secde ḳılur erdiler

15v- 10 Hābīl ḳoy küḍerür erdi

16r- 2 uḍıyur erdi

16r- 6 Hābīlni öltürmişde yėgirmi (7) yaşar erdi

16r- 8 yörür erdiler

17r- 13 bir taş atar (14) erdi

17v- 6 ey ata sen aytur (7) erdiñ

17v- 20 Ādem Şīṯni ġāyet (21) sevėr erdi

19r- 1 bir kün şāgirdleri birle olturur erdi

19r- 9 başlarında nūr ḳomıyur erdi

20r- 2 tegme igne sançmışda tesbīḥ aytur erdi

20r- 3 ḳamuġ ferişteler anıñ ṭā'atini (4) tañlar erdiler

20r- 4 İdrīsni körerge küser erdi

20r- 16 seni küser erdim

22r- 5 kökke aġdurur erdiler

22r- 5 ḳamuġ yer ḫalḳı ṭā'atları birle teñ kelür erdi

22r- 15 ėkindük namāzın keçrek (16) öteyür erdi

23r- 4 bir kesek yėrdin üç yüz yük buġday çıḳar erdi

23r- 5 bir yıllıḳ azuḳ bolur erdi

23r- 6 maşrıḳdın maġrıbġa tegi (7) yörise bolur erdi

23r- 8 eḍiz taġlar başınġa saçıp aşlıḳ taıyur erdiler

23r- 9 tüşer (10) erdi

23r- 10 yörir (11) erdi

23r- 15 yėl Nūḥnıñ sözini maşrıḳdın (16) maġrıbġa tegi ėltür erdi

23r- 17 iḳrār ḳılıñ tėyür erdi

23r- 19 ḳaḳşayur erdi

23r- 19 şifā (20) bėrür erdi

23r- 20 kün sayu Cebrā'īl kelip yarlıġ tegürür erdi

23r- 21 barıp aytur erdi

23v- 1 urar erdiler

23v- 17 teñizler ataġında turur erdi

24r- 2 kāfirler anı körüp küler erdiler

24r- 5 küler erdiler

24r- 6 Nūḥ cevāb aytur erdi

24v- 16 tartar erdi

25r- 17 Nūḥḳa risālet kelmişde yüz yaşar erdi

25r- 18 yana bir rivāyetde tört yüz yaşar erdi

27r- 17 uḍıyur erdi

28r- 11 yėyür erdi

28v- 8 ḳoḍar erdi

28v- 8 ḳoḍar erdi

28v- 9 helāk ḳılur erdi

29r- 13 daʿvet ḳılur erdi

29r- 16 tizleriñe tegi kömlür erdi

29v- 14 tileklerin tiler (15) erdiler

30r- 20 Loḳmān aytur erdi

21r- 7 bu fülān bu fülān turur tėyür erdi

31v- 6 Ḥicr yerinde olturur erdiler

31v- 10 ḳamuġ butlarġa tapınur erdiler

31v- 13 tėyür erdiler

31v- 14 tėyür erdiler

31v- 15 ümīd tutar erdük

32v- 19 yügrüp çırlayur erdi

33r- 16 bu kün tamuġ üzesindin keçer erdim

33v- 9 Ṣāliḥ anasınıñ ḳoyların saḳlar erdi

33v- 17 Ṣāliḥni (18) Birge alıp olturur erdi

33v- 18 bir kün Ṣāliḥ evi ḳapuġında olturur erdi

34r- 10 ġalebe ḳılur erdi

34r- 11 tünle bu evge (12) kelür erdi

34r- 11 ol ḳavmni īmānġa ündeyür erdi

34r- 17 ḳayu biri ölse anıñ atın bu eşikge bitiyür erdiler

34r- 21 ıḍırur erdi

34v- 14 kelür erdi

34v- 18 bilür erdük

35r- 8 taġda otlar (9) erdi

35r- 9 aġar erdi

35r- 10 [su]v içer erdiler

35r- 10 iner erdi

35r- 12 ḳorḳup ürker erdi

35r- 16 ol oðlanı öltürür erdiler

35v- 6 ol ėki ḫatunı bular sevėr erdiler

36v- 20 dervīşlerge bėrür erdiler

37r- 14 yatur erdi

38r- 10 anı (11) emer erdi

38r- 11 ulġarur erdi

38r- 19 İbrāhīm saḳınur erdi

38v- 19 atası but tutar erdi

39v- 3 aytur erdi

39v- 5 öñinde ḳoḍar erdiler

39v- 7 oġul ḳızları birle yėyür erdiler

39v- 10 tutar erdiler

40r- 16 aşlıḳ satar erdi

40v- 19 otun salur erdiler

41r- 1 ev̇ içinde tutar erdiler

41r- 4 ol otġa ḳoyar (5) erdi

41r- 6 kelez kelip otnı örer erdi

41r- 8 köyüp tüşer erdi

41v- 2 mancıīknı basıp turur erdiler

42r- 14 ne Nemrūdnı ḳoyar erdi

42r- 14 ḳamuġnı (15) köyürür erdi

44v- 15 anı urdurur erdi

44v- 15 yumruḳ urdurur erdi

45r- 10 özüñe keltürür erdi

45r- 11 alur erdi

45v- 21 elgini yüziñe örtüp yıġlar erdi

46v- 8 ol bilür erdi

47r- 5 bir yıġaçlıḳ yılḳı ḳara tutar erdi

48r- 5 meni bu ümīd üze tutar erdiñ

48v- 15 ol suv aḳıp çıḳar erdi

49r- 9 yıl sayu mundaġ ḳılur erdiler

50r- 8 ḳamuġdın ʿAbdu'llāhnı artuḳraḳ sevėr erdi

50r- 11 olarnın sözleri Mekkede yöriyür erdi

51v- 6 İsmāʿīlni İbrāhīm baġlayur erdi

52r- 10 İbrāhīm oḳ kėçe anıñ (11) firāḳında bolur erdi

52r- 14 İbrāhīm fānī dos-(15)-dın aḍrılur erdi

52r- 15 bāḳī dostġa ulanur erdi

52v- 2 aña ziyāret ḳılur erdi

52v- 5 İbrāhīm ʿaṣrıña tegi turur erdi

54r- 16 avçılıḳ kılur erdi

54r- 16 atası ʿAyażnı artuḳ (17) artuḳ sevėr erdi

54r- 20 Yaʿḳūbnı anası artuḳraḳ sevėr erdi

57r- 4 ḳamuġ butġa tapunur erdiler

57r- 8 anda kelür erdiler

57r- 9 ḳış bolsa evleriñe yanar erdiler

57v- 7 ündeşür erdiler

57v- 16 ol tişiler birle eren teg yatur erdi

57v- 19 aşlıḳ tarıyur erdi

59v- 10 ḳonuḳ ḥicābsız ṭaʿām yėsün tėp çıḳar erdi

60v- 3 olturur erdi

61r- 21 tepesiñe urur erdi

61r- 21 urar erdi

61v- 14 alp yüreklig küçüñe küvenür erdi

62r- 7 ḫıdmet ḳılur erdi

62r- 7 çerāġları yaḳar erdi

62r- 7 tegme kėçe keli çerāġlarnı (8) öçürür erdi

62r- 8 yėti yüz çerāġ yaḳlur erdi

67r- 7 ʿālem ḫalḳı bilür erdi

67r- 8 yüzin körer erdi

67r- 8 ḳaçan ṭaʿāmnı (9) ḫall ḳılıp yutsa boġzındın keçkinçe körünür erdi

67r- 9 ḳarañġu tün kün teg bolur (10) erdi

67r- 10 yañaḳları nūrındın şaḳāyıḳu'n-nuʿmān atlıġ çeçek uv̇tanur erdi

67r- 12 şefḳat ḳılur erdi anasız tėp

67v- 20 ḳarındaşları biri biriñe sözleşür erdi

69v- 16 anıñ sözin ḳoḍup aḍın (17) söz başlayur erdiler

71r- 12 vefāt bolmışda yüz yėgirmi yaşayur erdi

73r- 15 ėkisin bir yarmaḳġa alur erdiler

73v- 8 kiçigdin olar birle (9) turur erdim

78v- 20 īmānıñ Reyyān melik bilür erdi

79r- 9 Zelīḫā ḳatıġ (10) sev̇er erdi

79r- 10 başın yup saçın tarayur erdi

79r- 12 atasın saḳınup yıġlar erdi

80r- 2 Yūsufġa oḫşayur erdi

80v- 16 yinçke yuv̇ḳa tonlar keyip teni öte körünür erdi

80v- 17 Yūsuf tegme ḳapuġ-(18)-dın kitmişde ol ḳapuġnı berkitür erdiler

83v- 4 ḳudreti birle temür zincirle (5) açılur erdi

83v- 12 men bu sāʿat ev̇de yatur erdim

85r- 12 altı ḫatun Zelīḫā ḳatıġa kirer çıḳar erdiler

85v- 12 kim Yūsuf yüziñe baḳsa öz yüzin yüzinde körer erdi

85v- 14 külse tişleridin (15) nūr belgürür erdi

85v- 14 erinleridin taş çıḳar erdi

86r- 10 eligleri erneklerin keserler (11) erdi

87r- 21 kündüz rūze tutar [87v] (1) erdi

87v- 1 kündüz namāz ḳılur erdi

87v- 1 igligleri emleyür erdi

87v- 2 duʿā ḳılur erdi

87v- 2 atası üçün yıġlar erdi

87v- 2 kim tüş körse taʿbīr ḳılur erdi

87v- 6 Yūsufnı körgeli (7) kelür erdiler

87v- 7 Yūsuf ol ṭaʿāmlarnı zindādaġılarġa bėrür erdi

87v- 11 zindān ḫalḳıġa ʿilm ögretür erdi

88r- 11 Yūsuf neteg (12) yorar ermiş

90v- 15 olturur erdi

91r- 8 zindān-(9)-ġa salġandın soñ zindān eşikige barur erdi

91r- 9 zindāçıġa aytur erdi

91r- 13 Zelīḫā ol ünni işitip sarāyġa yanar erdi

92r- 3 taḫt-ı revānġa mindürür erdi

92r- 7 Mıṣr ḫalḳı biri biriñe ayturlar erdi

92v- 10 aşlıḳ tarıġ bolmışda yėgü çaḳlıġ tögdürür erdi

92v- 11 anbār ḳıldurur erdi

92v- 12 yarım ḫāṣılın alur erdi

92v- 18 sadaḳa bėrür erdi

92v- 18 baylarġa satar erdi

92v- 18 bahāsın melik ḫazīnesiġa (19) salur erdi

93v- 2 Yūsuf bilür erdi

93v- 20 anı yav̇laḳ sev̇er erdi

94r- 1 Yūsuf taḫt üze olturur erdi

95r- 2 tev̇en bar tėgeç kālā öler erdi

95r- 2 satḳun alıp kelür erdiler

95v- 12 ol destār[ge kim] (13) tegse peyġamber bolur erdi

97v- 1 söv̇ünür erdiler

97v- 15 Yūsufnı yav̇laḳ (16) söv̇er erdi

98r- 10 Yūsuf öz ḳarındaşarı-(11)-nıñ küçin ḳuvvetin bilür erdi

98r- 12 çıḳar erdi

98r- 13 övkeleri basılur erdi

99r- 21 Firʿavn atanur erdiler

100r- 18 ṭāʿat ḳılur erdi

100r- 19 barur erdi

100v- 11 aytu[r] (12) erdiler

100v- 16 bu duʿānı aytur erdi

100v- 17 bu duʿānı (18) aytur erdi

101r- 10 bilür erdim

101v- 15 maġrıbīġa alur erdiler

102r- 6 Yūsuf olarnı ḳonaḳlatur erdi

102v- 2 ḫarc bolur erdi

102v- 3 ṣadaḳa ḳılur erdi

103r- 5 imdige tegrü böri yėdi dėr erdiñiz

104v- 6 olar ma bilür erdiler

105v- 4 olturur erdi

106r- 6 cevāb bėrür erdi

106v- 9 kök kökrer erdi

106v- 9 ḫalāyıḳ anı işitip bī-hūş bolur erdiler

107r- 10 Yūsuf olarnıñ ḳıblesi tapa olturur erdi

107v- 2 ḥikāyet ḳılur erdi

108r- 20 Yūsuf firāḳında zār zār yıġlayur erdi

108r- 21 her kim Yūsuf sözin aytsa aña min altun bėrür erdi

108v- 3 ḳaçan susasa Yūsuf tėyür (4) erdi

108v- 4 susaġı ḳanar erdi

109v- 7 ḳaçan Yūsuf oġrasa Zelīḫā ḳaçar erdi

109v- 8 bu çaḳġa tegrü men sendin ḳaçar erdim

109v- 8 sen soñumdın yügürür (9) erdiñ

110r- 16 mendin ḳaçar erdi

110r- 16 aytur erdi

110r- 17 tėyür erdi

111r- 11 aġzındın ot çıḳar erdi

111r- 15 kün deg ḳomıyur erdi

111r- 17 Firʿavn suv yüzinde taḫt urup olturur erdi

113v- 20 eligdin eligge bėrür erdiler

114r- 15 tėyür erdük

114v- 7 çekürge (8) kelmişde bu duʿānı oḳur erdiler

115v- 7 yörür erdiler

116r- 19 yörür erdi

116v- 16 ḳayu yėrge tuyaḳını ḳoysa ol yėr yaşnayur erdi

117r- 7 bilür erdi

117v- 4 olarġa ʿĀdīler tėyür erdiler

117v- 21 baḳar erdiler

117v- 21 ḳaḳar erdi

118r- 1 aṭ yėmni tüketür erdi

118v- 14 bilür erdiler

118v- 17 uzayur erdi

119r- 8 kir bolsa (9) otġa Salur erdiler

119r- 9 kiri köyer erdi

119r- 18 Tevrītni bitigen ḳalemniñ ünin Mūsī işitür erdi

119v- 8 tüşer erdiler

119v- 21 öz tenini örtüglü tutar erdi

120r- 3 kelür erdi

120r- 6 dėrler erdi

120r- 6 dėrler erdi

121r- 9 aġızlarındın ot çıḳar erdi

121r- 10 tesbīḥ ü tehlīl aytur erdiler

121r- 11 tesbīḥü tehlīl (12) aytur erdiler

121r- 12 aġızlarından ot çıḳar erdi

121v- 3 Mūsī körüp turur erdi

121v- 13 ferişteler keçip ayturlar erdi

122v- 10 taġġa baḳar erdi

123v- 1 tėyür erdi

123v- 15 ol (16) künge tegi körmes bolur erdi

123v- 16 bu sebebdin Mūsī niḳāb birle yörür erdi

124r- 5 selām ḳılġalı kelür erdi

124r- 10 bilür erdi

124v- 4 kün yaruḳluḳı teg ḳomıyur erdiler

124v- 6 çıḳar erdiler

124v- 7 aytur erdiler

124v- 9 aytur erdiler

124v- 12 tutar erdi

124v- 12 aytur erdi

124v- 14 ḫamr içer erdi

124v- 14 turar erdi

125r- 1 Mūsī anı ġāyet sövėr erdi

126r- 2 barur erdi

126r- 3 yaşarur (4) erdi

127r- 15 tevbe ḳılur erdiler

128r- 19 ėkisige aş alıp anasıġa barur erdi

128r- 20 üç ülüş ḳılur erdi

128r- 20 namāz ḳılur erdi

128r- 20 uyur erdi

128v- 19 aḳar erdi

129r- 1 daʿvī ḳılur erdiler

130r- 9 yüzindin suv tamar erdi

130v- 12 işleyür erdiler

130v- 18 oġrılıḳ ḳılur erdi

130v- 19 anṭ içer erdiler

131r- 7 pend bėrür erdi

131v- 7 tün kün yıġlayur erdi

131v- 8 yalavaçlıḳ taḳı meliklik bu on ėki sıbṭ (9) arasında övrülür erdi

131v- 9 bir sıbṭdın yalavaç bolsa bir sıbṭdın melik ḳopar erdi

131v- 13 on ėki yol suv andın (14) çıḳar erdi

131v- 20 duʿā ḳılsalar ol muñ ol yaġıdın ḳutulur erdiler

134v- 7 sorar erdi

143v- 8 aytur erdiler

134v- 12 temür Dāvūd elginde mum teg yumş[ayur] (13) erdi

134v- 14 ʿāṣīlerni ḳarġar erdi

135r- 14 miḥrābda olturur erdi

135r- 17 ḳaçan kimerse Dāvūdġa kelür bolsa destūr tilep kelür erdi

135v- 20 ḳeçen Dāvūd taġa çıḳsa toḳsan toḳuz ḫatunı (21) birle ḳamuġ mevcūdāt cānverler yıġlaşur erdiler

136v- 4 fikr ḳılur erdi

136v- 18 yıġlayur erdi

137v- 10 barçası tigle kelür erdi

137v- 11 dīvlerge taġda ṣamaʿa ḳazdurur erdi

137v- 12 ʿimāret ḳıldurur erdi

137v- 13 olturur (14) erdi

137v- 10 ḥükm ḳılur erdi

137v- 17 evige barur erdi

137v- 17 tañ atġunça ṭāʿat ḳılur erdi

137v- 17 ḫalḳġa ṭaʿām bėrür erdi

137v- 18 yėti yüz ḳañlı un ḫarc bolur erdi

137v- 19 sepet satar erdi

137v- 19 ṣadaḳa (20) ḳılur erdi

137v- 20 yėyür erdi

137v- 20 aytur erdi

138r- 2 ādemīler (3) dīvler tapuġında turarlar erdi

138r- 3 kölege (4) ḳılur erdiler

138r- 18 olarnı taġda zincir birle saḳlar erdi

138v- 8 baḳar erdi

138v- 14 aş bėrür erdi

139r- 1 Süleymān bir kün taḫt üze olturur erdi

139r- 1 çerigi taḫt astında yörür erdiler

139v- 7 ferişteleri saña musaḫḫar ḳılur erdi

139v- 18 aġar erdi

139v- 18 bulutġa aġsalar ḳaçıp teñizge kirer erdi

141r- 1 ṭılsım birle övrülür erdiler

141r- 1 aġızlarındın ot çıḳar erdi

141r- 1 yıpar, ʿanber (2) saçar erdiler

141r- 2 aġızlarındın otlar saçar erdiler

141r- 4 gül-āb saçarlar erdi

141r- 4 biri biriñe ulaşur erdiler

141r- 6 uçar erdiler

141r- 6 ʿanberi İsrāʾīl ʿālimleri üze (7) saçar erdiler

141r- 7 ʿālimler (8) ḳāżīler olturur erdiler

141r- 8 tegirmen meñizlig övrülür erdi

141r- 9 övrülür erdiler

141r- 9 ol orunda olturur erdi

141r- 9 ḥükm ḳılur (10) erdi

141r- 13 andaġ bolur erdi

141r- 13 Süleymān bilür erdi

141v- 7 seniñ elgiñe tüşmesem ḳamuġnı ögrenür erdim

142v- 1 dīvler tegme kün er bėlinçe yaġar erdiler

142v- 21 kėçe kündüz aña tapınur [143r] (1) erdi

143r- 9 ḳaçan minderge aġsa İḍige ḥamd u s̱enā (10) aytur erdi

143r- 10 ḳamuġ yalavaçlarnı ẕikr ḳılur erdi

143r- 16 Süleymān ḳaçan ṭahāret ḳılur bolsa iç tonını, yüzükini Āmane atlıġ ḳarabaşġa bėrür erdi

146r- 8 yėl anı Süleymānġa yetgürür erdi

146v- 1 uçar kuşlar Süleymān üze kölege ḳılur erdiler

146v- 15 ol vilāyetġa Sebā tėyürler (16) erdi

147r- 15 ḳarınḳalar yıġılıp anı tişler erdiler

147v- 11 ḳaçan sarāyġa kün tüşse secde (12) ḳılur erdi

148v- 14 uçar kuşlar havāda ḳanat ḳanatġa tutup kölege ḳılur erdi

151r- 6 bir kün miḥrābda ʿibādet (7) ḳılur erdi

151r- 14 ammā Āṣaf bilür erdi

151r- 15 ādemī, dīv, perīge iş buyurur erdi

151r- 15 bir yılġa tegi evdin çıḳmas dėr erdi

151v- 18 butġa tapınur erdi

152r- 9 tegme künde tört yüz rekʿat namāz ḳılur erdi

152r- 10 tegme kėçe bir ferişte aña kökdin ṭaʿām keltürür erdi

153v- 2 kelür erdi

153v- 2 Yūnusnı taş topraḳ birle urar erdiler

154r- 11 melikni andaġuḳ boynı bağlıġ süḍreyür (12) erdiler

155r- 13 rükūʿ içinde uyuḳlar erdi

156r- 19 tört yanġa övrülür erdi

156v- 21 ol teñiz tegresinde övrülür erdi

157r- 15 İlāhī, Yūnus yalavaç dāyim seni oḳıyur erdi

157v- 5 künde kelip süt bėrür erdi

158r- 21 bu Ermele butġa tapunur erdi

160r- 1 ḳayu taş (2) üze Ḫıżr ʿaleyhi’s-selām oltursa ol taş yaşarur erdi

160r- 2 ḳayu yėrde (3) oltursa ol yėr kökerür erdi

160v- 10 her künde uçmaḥdın ṭaʿām kelür erdi

160v- 17 Ḫıżr ve İlyās andın suv içer erdiler

161r- 13 butġa tapınur (14) erdi

161r- 16 tün kün ṭāʿat (17) ḳılıp satıġġa yörür erdi

163r- 8 ançada sizler nige tapınur erdiñiz

163r- 9 butġa tapınur erdük

160r- 14 dėr (15) erdi

163v- 14 ḫalāyıḳġa ögüt bėrür erdi

163v- 21 Loḳmān ḳarż bėrür erdi

165r- 18 Tevrīti yād tutar erdi

166r- 7 ʿÜzeyr Tevrītni yād tutar erdi

166v- 6 ḥidmet üçün vaḳf ḳılur erdiler

166v- 8 mescid süpürüp çerāġ yaḳar erdiler

167r- 9 Meryem tün kün miḥrābda namāz ḳılur erdi

167v- 2 tün kün yıġlayu ṭāʿat ve ʿibādet ḳılur erdi

168r- 5 tün kün taġlarġa aşıp ṭāʿat ḳılur (6) erdi

168r- 6 Zekeriyyā ḫalāyıḳġa (7) vaʿẓ etip meclis tutar erdi

168r- 8 közleri yaşı yañaḳından arıḳ teg bolup aḳar erdi

168r- 9 ḳan (10) aḳar erdi

168r- 11 ṭāʿat ḳılur erdi

168v- 12 ḳaçan yalavaçlarnı öltürseler fitne bolur erdi

169r- 9 Yaḥyā ve ʿĪsī ėkileri anaları (10) ḳarnında sözleşür erdiler

169v- 12 ʿĪsī süt emer erdi

161v- 16 urar erdiler

169v- 13 yıraḳdın kelgen bu turur erdi

170v- 9 yana Mūsī yalavaç vaḳtinde cādūlıḳġa küvenür erdiler

170v- 10 ʿĪsī vaḳtında otaçılik birle küvenür erdiler

171v- 2 telim ḫalāyıḳ a[nı] 83) āzārlayur erdiler

172r- 9 [to]ñuz boldılar biri birin yėyür erdiler

172r- 21 keçer erdi

173r- 17 taḳāżā ḳılur erdiler

178r- 5 özige secde ḳıldurur erdi

178r- 11 temāşā (12) ḳılur erdi

178r- 12 eḍgü ursa hilʿat bėrür erdi

179r- 10 birisi aytur (11) erdi

179r- 11 dėr erdi

179r- 11 taḳı biri aytur erdi

179v- 5 Cebreʾīl yılda ėki yolı kelip olarnı saġdın (6) solġa evürür erdi

179v- 9 tırnaḳların kesip saçların (10) ḳırḳlar erdi

180v- 12 helāk ḳılur erdi

180v- 14 helāk ḳılur erdi

180v- 18 ḳırḳ yılġa (19) tegi yıġar erdiler

182v- 7 analar raḥmından oġullar alnınġa övrülür erdi

182v- 8 ol nūrnı ḳamuġ körer erdiler

182v- 8 bil[ür] (9) erdiler

182v- 9 aytur erdiler

182v- 9 ḳamuġ er, ḫatun ol nūr[nı] (10) küseyür erdiler

183r- 5 ʿAbdu'l-Muṭṭalib künde Eymene (6) ḳatıġa kirip olturur erdi

183r- 6 aytur erdi

183r- 11 men evde yalġuz olturur erdim bir kimerse kelip aydı

183v- 11 ḳoyar erdi

183v- 12 ḫācetin yėr yutar (13) erdi

183v- 13 ol bulut havā ıssıġ bolsa Resūlġa kölege ḳılur erdi

183v- 13 susasa su keltürür (14) erdi

183v- 14 ʿimāme meñizlig başı üze turup sözleşür erdi

184v- 2 anamdın ayrılurımnı bilür erdim

184v- 8 ėltür erdiler

184v- 21 sol emüki sütin bėrür erdi

185r- 11 yıl sayı oġlannı keltürür erdiler

185r- 12 yandurur erdi

185v- 6 Resūlni ʿAbdu'l-Muṭṭalib ʿazīz tutar erdi

185v- 7 ḳaçan Kaʿbede oltursa Muḥammedni alıp olturur erdi

185v- 9 olturur erdi

186r- 19 ḳaçan evdin çıḳsa yana kelse oġlanları utru çıḳsalar (20) burun Muḥammedni ḳuçar erdi

186r- 20 ṣofra başıda Muḥammed birle olturur erdi

186v- 13 ticāret ḳılur erdi

186v- 13 tegme yėti tevede bir ḳul (14) yörür erdi

186v- 14 Şāmġa barıp satıġ ḳılıp aşlıḳ keltürür erdiler

186v- 15 ticāret (16) ḳılur erdiler

187r- 6 ʿĀtike Muḥammed sözin (7) sözlegeyin dėr erdi ammā terge bėrür-miz tėmekge uv̇tanur erdi

187r- 19 Ḫadīce perde içide olturup bir Muḥammed yüzige baḳar bir Tevrīt̄ge baḳar erdi

187r- 21 ḳayda yörüse ya oltursa ḳırḳ künge tegi ol yėrdin yıpar isi kelür erdi

190r- 13 barġan kişige Ḫadīce teşrifler bėrür erdi

191v- 6 imdige tegrü yaşur[ur] (7) erdim

193r- 21 aytur erdi

193r- 21 Ḫadīce Teñri selāmın tegürür erdi

193v- 16 Ḥīrā taġınġa aşıp uzun (17) kün tefekkür ḳılur erdi

194v- 18 evvelḳılarnıñ ḳurbān (19) ḳılġanın ot yėr erdi

194v- 20 körünür erdi

195v- 3 ḳaçan ʿahd ḳılsalar but-(4)-lar ḳarında ʿahd ḳılur erdiler

196r- 11 ḫiṭāb ḳılur erdi

196v- 2 ḳarındaşı bī-nevālarġa ṭaʿām bėrür erdi

196v- 15 ḳız ḳarındaşı ilge[ridin] (16) ʿÖmer soñıdın barur erdiler

199r- 16 aña ḥarām bolur erdi

199v- 20 ʿÖmerniñ köelegesindin şeyṭān ḳorḳar erdi

203v- 1 ol gebrler Kaʿbe tegresinde (2) ṭavāf ḳılur erdiler

203v- 13 aytur erdi

203v- 17 Resūl ʿaleyhi's-selām yılda mevsimġa kelip ḳızıl tonlar keyip ḫalāyıḳnı ïmānġa ünder erdi

203v- 18 Mevlï yarlıḳın tegürür erdi

203v- 18 sançışur erdi

203v- 19 aytur erdi

204r- 1 ḥac erkānın keltürür erdiler

204r- 2 teyür erdiler

204r- 21 sözleşür erdiler

205v- 6 tėyür erdi

206r- 11 men (12) ol ḫaṭ arasıda olturur erdim

206r- 12 perïler gürūh gürūh meniñ yenımdın keçer erdiler

207r- 12 aysa ḳatıġ temür yumşaḳ bolur erdi

208r- 8 sorar erdiler

208r- 8 olar cevāb ayturlar erdi

208r- 11 yöriyür erdi

208v- 5 bir kėçe Ümmühanï evinde yatur erdi

211r- 5 tėyür erdiler

213r- 5 urur erdi

213v- 8 [ellig] (9) namāz üçün ellig s̱evāb bėrür erdim

215v- 14 umsunu[r] (15) erdiler

216r- 10 anıñ yaruḳluḳındın barur erdiler

216r- 11 yėyür erdiler

216r- 15 oynayur erdiler

218v- 15 Ebū Ṭālib tirig ergınçe kāfirlerni defʿ ḳılur erdi

220r- 18 çıḳar erdi

220v- 5 keltürür erdi

222r- 7 kelür erdiler

222v- 4 aytur erdi

223v- 12 közleri yulduzlar teg yaşnayur erdi

223v- 21 özini Resūlḳa ḳalḳan ḳılur erdi

224r- 1 tepinür erdi

224v- 8 taʿziyet (9) tutar erdiler

225r- 14 satıġ ḳılur erdiler

226v- 6 aytur erdi

226v- 7 tün kündüz rūze tutup ṣadaḳalar bėrip ḳul küñ āzād ḳılur erdim

227r- 21 olturur erdiler

228r- 19 ol nūr içinde şerhler körünür erdi

228v- 3 olturur erdim

229r- 18 aytur erdi

230r- 2 ʿabḳarī tonlar keḍip turur erdi

230r- 13 sınayur erdim

230v- 21 tėyür erdi

230v- 21 aytur erdi

231r- 6 alur erdi

231r- 7 alur erdi

232r- 16 kökge baḳar erdiler

232v- 14 ʿAmr öz ḳoldaşları birle melik ḳatında olturur erdi

234r- 10 çıḳar erdi

234r- 11 urur erdiler

234r- 11 yıġar erdiler

234r- 11 yükleyür erdiler

234r- 12 aṭlanur erdiler

234r- 17 sorar erdi

243r- 20 yöriyür erdi

234r- 21 tezginür erdi

234r- 21 ne-erse unutmış ḳalmış bolsa anı yıġar erdi

234r- 21 kelip meni kördi men yıġlayu turur erdim

234v- 3 tüşer erdi

234v- 4 yöriyür erdi

234v- 11 öter erdi

234v- 20 ḳolar erdi

235r- 3 yıġlaşur erdiler

235v- 20 ol kün siz teve minüp baru[r] (21) erdiñiz

236r- 12 vaḥy tiñleyür erdiler

236r- 12 bu āyetni (12) oḳıyur erdi

236r- 14 baʿżı ṣaḥabeler munı işitip sevünür erdiler

236r- 14 yıġlayur erdi

237r- 3 yatur erdi

237r- 4 olturur erdiler

237r- 19 tėyür (20) [er]di

237v- 1 yıġlayur erdi

237v- 2 tegme bir sāʿatde elgin (3) suvḳa tegürüp kögsiñe ḳoḍur erdi

237v- 4 tėyür erdi

237v- 5 tėyür erdi

237v- 15 ʿAlī rażiya'llāhu ʿanhu Fāṭımanı yıġıdın tıḍar erdi

237v- 21 taʿziyet tutup tururlar erdi

241r- 19 öldürür erdiler

243r- 3 tėyür erdiler

244v- 13 Ḥüseyn ḳayda erdükin bilür erken aḍın yėrde ister (14) erdi

247r- 1 aytur erdi

247v- 16 ʿAliyyü'l-Aṣġar yėti yaşar erdi

2. 6. 1. 1. 1. 4. 2. Olumsuz Gövde

Bu kategoride yetmiş dokuz tanık tespit edilmiştir. Olumsuzluk, fiil sözlük birimin üzerine gelen olumsuzluk ekiyle tasarlanmaktadır.

3r- 6 bir yaşurun genc erdim meniñ (7) Teñrilıḳımnı hīç kim bilmez erdi

11r- 11 tındurmas erdim

14v- 16 ot kelmez erdi

15r- 6 köymes erdi

15v- 18 neteg öltürgüni bilmes erdi

16r- 14 Ḳābīlniñ ökünçi (15) Hābīlni öltürmiş üçün ermez erdi

16r- 16 ölügni yėrge kömgüsin bilmes erdi

22r- 4 istiġfār ḳılmas erdiler

22v- 19 yaġılarım (20) kelse bu yėrde bilmez erdiler

23v- 16 deyyār cümlesindin ermez erdi

26r- 7 kimerse cüfige yaġumaz erdi

26v- 1 ḳuvveti yetmes erdi

43r- 13 ot bizni köy-(14)-dürmes ṭemes mü erdiñ

52r- 16 İbrāhīm yaġısı İsmāʿīl firāḳıña ermez erdi

54r- 15 közleri (16) körmes erdi

63r- 9 açıġları öçmes erdi

63v- 14 tegme aṭ, ḳaçır kötürmez erdi

67r- 6 ḳaçan Yūsuf (7) ev̇din çıḳsa ay kün nūrı ḳalmas erdi

67r- 13 Yūsufsız yörümez erdi

70r- 18 [Yū]sufnıñ ḳarındaşları Yūsufġa oġramışda yalav̇aç ermes erdiler

74v- 1 Yūsuf duʿāsı isiz (2) duʿā ermes erdi

91r- 11 zindāncı unamas erdi

98r- 4 bilmes erdiler

98r- 12 tayanmas erdiler

99r- 19 Yūsuf Firʿavn aġuşından ermes erdi

110r- 14 maña yavumas erdi

111r- 7 kirü bilmes erdiler

111r- 17 kimerse aḳsaḳlıḳın bilmes erdi

112v- 20 közi körmes erdi

114r- 18 kün körünmes erdi

116v- 9 ölügni taşḳarı salmas erdi

119r- 1 aş kėçe ḳalsa sasımas erdi

119r- 9 tonları köymes erdi

122v- 10 lāyıḳ ermes erdi

123v- 16 yüzini kimerse kör[mes] (17) erdi

124r- 11 Mūsī Ḳārūnnı körmes erdi

128r- 9 boġuzlasalar emgekleri artmas erdi

128v- 17 boġuzlamaḳġa unamas erdiler

131v- 9 Benī İsrā'īl (10) hergiz meliksiz yalavaçsız ḳalmas erdiler

133r- 14 ol ḥālde Dāvūdnı kimerse bilmes erdi

135r- 11 yalavaç sözin red ḳılmas erdiler

138r- 17 Süleymānġa boyun (18) sunmas erdiler

138v- 19 ol (20) balıḳ ermes erdi

139v- 17 Süleymānġa boyun sunmaz erdi

141r- 5 kimerseniñ közi Süleymānġa tüşmez erdi

143v- 16 telim kişiler tilep bėrmes (17) erdiler

145v- 15 musaḫḫar ermes erdi

147v- 15 kirmes erdi

154v- 15 ol taġda böri, kaplan, arslandın özge cānver (16) bolmas erdi

158v- 18 [yılḳı] (19) ḳaraġa minmes erdi

164v- 4 lāyıḳ ermes erdi

165v- 7 ol ölüm aña ecel ölümi ermes e[rdi]

168v- 12 yėtmiş miñ er ölmegünçe fitne kitmes (13) erdi

169v- 11 atañ anañ yaʻvuz ermes erdi

171v- 1 ʿĪsīġa bir maḳāmda turmaḳ revā ermes (2) erdi

180v- 12 ol ḳuş anı, bitilgendin özgeni urmas erdi

181r- 2 melikerdin özgege secde ḳılmas (3) erdiler

181r- 3 secde ʿAbdü'l-Muṭṭalibġa ermes erdi

185r- 13 Muḥammedni yibermes erdi

192r- 10 andaġ bolsä ḫüccetleri ḳalmas erdi

194v- 17 burunḳı şerīʿatlar-(18)-da ḥelāl ermes erdi

195r- 14 namāznı āşkāre ḳılumas (15) erdiler

195v- 4 ol ʿahdni buzmas erdiler

196r- 19 atın aġzınġa almas erdi

200v- 4 yalġuz tanuḳ sözi tiñlemes erdi

206r- 15 körüşmes erdük

207v- 12 yalġuz tanuḳ sözin (13) tiñlemes erdi

209v- 3 bir ẕerre kün tüşmes erdi

130v- 12 işlemes ediler

213r- 5 revā bolmas erdi

213r- 6 revā ermes erdi

222r- 7 sançmas erdiler

225r- 18 yıġmas erdiler

235v- 16 añmas (17) erdim

236r- 8 menim maḳṣūdum ḳışaṣ ermes erdi

2. 6. 1. 1. 2. Yardımcı Fiili *–GAn* Ekini Alanlar

Yardımcı fiilin üzerine *–GAn* eki ile şüphe, merak ifade edilmektedir.

2. 6. 1. 1. 2. 1. Zamanın Geçmiş Kısmında Sürerlik Belirtenler

Bu kategoride üç tanık tespit edilmiştir. Bu kategorideki *erken* biçimi Türkiye Türkçesine *imiş* olarak çevrilebilir.

72r- 12 ol arıġ süñükleriñ ḳayu yabānda yatur erken

73v- 19 ḳaçan atam birle olturmışda Yūsuf ḳayda erken, kimüñ birle *yörir erken* kimüñ yüziñe (20) telmüre bakıp turur erken tėp meni yād ḳılġıl

165v- 4 ölüglerin kördi, aydı: Teñri ʿazze ve celle bularnı ölgendin soñ neteg tirgüzür (5) erken

2. 6. 1. 1. 2. 2. İşaret Edilen Geçmişten Önceki Bir Zaman Kesitini Sürerlik Vurgusuyla Belirtenler

Bu kategoride yalnızca bir tanık bulunmaktadır. Bu birleşiğin birinci kısmındaki *–p turur* yapısı geçmişte başlayan ve süren işi bildirirken üstüne gelen *erken* biçimi geçmiş zamanın yanı sıra *şüphe* anlamını da veriyor.

73v- 19 ḳaçan atam birle olturmışda Yūsuf ḳayda erken, kimüñ birle yörir erken kimüñ yüziñe (20) telmüre *bakıp turur erken* tėp meni yād ḳılġıl

2. 6. 1. 1. 3. Yardımcı Fiili *–mIş* Ekini Alanlar

Bu kategorideki birleşiklerin yardımcı fiilleri *–mIş* ekini almışlardır. Bu kategorideki birleşik, çoğunlukla, tanık olunmaksızın bildirilen geçmiş zamandaki fiil sözlük birimin hareketini sürer vaziyette anlatmaktadır.

2. 6. 1. 1. 3. 1. Olumlu Gövde

Bu kategoride on altı tanık vardır.

22v- 3 ʿamel ḳılsa kāfir bolur ermiş

26r- 16 ol ʿaybġa mübtelā bolur (17) ermiş

29v- 11 bizge yėl kelür ermiş

34v- 11 bėrür ermiş

38v- 8 yime tuġar batar ermiş

40v- 14 ḳutġarur ermiş

46v- 3 teñriñ ḳılur ermiş

65r- 5 köreyin ḳayu Teñriñ saña (6) tutar ermiş

103v- 19 aḍaḳın yėrge tepse tişige tegrü kömülür ermiş

103v- 20 ovsa un teg bolur ermiş

103v- 21 çıḳar ermiş

103v- 21 ün ḳılsa bir yıġaç yerde barur ermiş

104r- 1 işitgen ḥāmile żaʿīfeler oġlan tüşürür ermiş

114r- 1 Mūsī yalġan sözleyür ermiş

161v- 4 munda kelip işitdim butġa tapınur ermiş-sen

179r- 12 tenni hem tirgüzür (13) ermiş

2. 6. 1. 1. 3. 1. Olumsuz Gövde

Bu kategoride iki tanık vardır.

40r- 9 bular sözlemes ermiş

121v- 17 seni kimerse körmes ermiş

2. 6. 1. 2. Zaman Çizgisinin Sürer Kısmında Olanlar

Bu kategorideki birleşik fiiller, yardımcı fiilin üzerindeki sürerlik ekine dayanarak, zaman çizgisinin sürer kısmında yer almaktadırlar. Bu yapıların tarz eklerine göre oluş biçimleri ise şöyledir:

2. 6. 1. 2. 1. Birinci Fiili *–GAn* Ekini Alanlar

Bu kategoride iki tanık yer almaktadır. Eckmann'ın da belirttiği gibi bu yapılar etkisi devam eden tamamlanmış bir işi ya da konuşucunun doğrudan haberinin olmadığı işi anlatabilir (Eckmann, 2003a, 124).

Bu kategorideki yardımcı fiil olan *er-*'in Oğuzcadaki gibi son ses /r/'sinin düştüğü örneği de görmekteyiz: *i-*.

166r- 5 mundaġ ʿacebni dünyāda hīç kişi (6) [kör]gen imes

186v- 10 biziñ ḳabīlemizde kimerse terge kirgen ermes

2. 6. 1. 2. 2. Birinci Fiili *–mIş* Ekini Alanlar

Bu kategoride üç tanık yer almaktadır. Buradaki *ermes* yapısı, Oğuzca *değil* ile şekil bakımından denk değildir. Bizim tanıklarımız, yardımcı fiilin getirisiyle görülen olumsuz süren zamanın geçmişe dayandırılan bir gönderimle devamlılığını vurgulamaktadırlar.

125v- 12 Teñri *bėrmiş ermez*, men öz erdemim birle ḳazġandım

128r- 14 ol sıġır saban *sürmiş ermes*

128r- 14 çıkırġa *yörimiş* (15) *ermes*

2. 6. 2. Yardımcı Fiili Şekil Eki Alanlar

Bu kategorideki birleşiklerin yardımcı fiilleri şart eki almışlardır. Yapıya hâkim olan şart kavramı tarz eklerinin getirisiyle zenginleşmiş, işlevselleşmiştir.

2. 6. 2. 1. Şart Kavramını Zaman Çizgisinin Geçmiş Kısmına Dayandıran Yapılar

Bu kategorideki şart kavramı, tarz ekinin getirisiyle geçmiş zamana gönderimle karşımıza çıkmaktadır.

2. 6. 2. 1. 1. Şart Kavramını Zaman Çizgisinin Geçmiş Kısmında Başlama Noktası Olmaksızın İfade Eden Yapılar

Bu kategoride üç örnek karşımıza çıkıyor. Bu kategorideki üçüncü örneği incelediğimizde yapının Türkiye Türkçesine aktarımının ancak *ol-* fiiliyle gerçekleştirildiğini görmekteyiz. Birleşiklerdeki geçmiş gönderimi, aynı zamanda şartın bağlı olduğu diğer yüklemin zamanıyla da paralellik göstermektedir.

72r- 3 ol böri (4) Yūsufnıñ köñleki üçün *öltürmiş erse* köñlekini nelük alıp kitmedi

77v- 20 kāşkī (20) ol kün oñ *aymış erseñ* satġın almaġay erdim

235v- 2 ol kün Ṣafvān ornında sen *bolmış erseñ* Resūl ʻaleyhi's-selām ḥaremiñe bu (3) saḳınçnı saḳınġay mu erdiñ

2. 6. 2. 1. 2. Yapının Zaman Çizgisindeki Gönderimi Cümlenin Bütününün Zamanından Önceye Olan ve Birleşiğin Kipinin Gerçekleşmesi Cümlenin Kipinin Gerçekleşmesi İçin Şart Oluşturanlar

Bu kategorideki birleşik fiillerin anlam olarak tam karşılığı, Türkiye Türkçesinin *–(y)XncA* zarf-fiilinin anlam dairesidir. Yani, yüklemin gerçekleşmesi için gerekli olanı karşılayan birleşiğin yardımcı fiilinin, dolayısıyla bütünün üzerine gelen şart eki iken, fiil sözlük birimin üzerindeki *-DX* eki, yüklemden önce olmayı işaret etmektedir ve böylece söz konusu zarf-fiilin anlam çerçevesi çizilmektedir.

Diğer bir deyişle, *-(y)XncA* zarf-fiilinin bağlı olduğu yüklemden önce olma ve yüklemin olması için sebep teşkil etmeyi ortaya koyan anlam eksenini, söz konusu birleşikteki yardımcı fiilin üstünde yer alan birleşiğin şekil ve fiil sözlük birimin üzerinde yer alan tarz eki sağlamaktadır. Yardımcı fiilin üstündeki ek- yani birleşiğin

tamamının şeklini ortaya koyan ek- ister *şart kipi*, isterse *zarf-fiil eki* biçiminde kabul edilsin, yapının bütününü, bağlı olduğu yüklemin gerçekleşmesi için şarta bağlamayı doğurmaktadır. Fiil sözlük birimin üzerinde bulunan tarz eki ise, zaman çizgisindeki gönderimi geçmişe alarak- yani yüklemin ortaya koyduğu hareket ya da durumun öncesini işaret ederek- fiilin gerçekleşmesi için gerekli şartı, yüklemin hareketinden önceki noktada dillendirir bir birleşiği vücuda getirmektedir.

İşte bu eklerin getirisiyle ve yardımcı fiilin başlangıç belirtmeden var olmayı ortaya koyan kılınışıyla birlikte söz konusu birleşik fiil, Türkiye Türkçesindeki *–(y)XncA* zarf-fiilinin anlam dairesine paralel bir görünüm sergilemektedir.

2. 6. 2. 1. 2. 1. Olumlu Gövde

Bu kategoride, *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'dan altı yüz on üç tanık bulunmaktadır.

2v- 18 işāret (19) boldı erse

3r- 10 su üze esti erse

3r- 18 su üze yaratıldı erse

4r- 15 ėkisi ḳavıştılar erse

4r- 16 yėtinçi ḳarın oġul tuġdı erse

4r- 21 teim yıllar [4v] (21) ṭāʿat ḳıldı erse

4v- 1 üküş (2) ṭāʿat ḳıldı erse

4v- 5 üküş ṭāʿat ḳıldı erse ėkinç ḳat köke (6) aġdurdı

4v- 6 uçmaḫġa kivürdi erse

4v- 15 ḳaçan Mevlīġa yazdılar erse

4v- 17 ʿāṣīlıḳ ḳıldılar erse

4v- 18 dünyāge ḳöñül baġladı (19) erse

5r- 1 dünyānı yaratdı erse

5r- 3 ḳan töktiler erse

5r- 3 yėti miñ (4) yıl tamām boldı erse

5r- 5 ḫiṭābnı (6) işitdiler erse

5v- 14 tiledi erse

5v- 15 tpraḳ alġalu oġradı erse

6r- 15 ḫiṭāb ḳıldı erse

6r- 19 tevażżuʿlıḳ ḳıldı (20) erse

6v- 10 işitdi erse

6v- 11 kirdi erse közleri tirildi

6v- 13 keldi erse

6v- 19 keldi erse

7r- 1 ḳaçan ʿillet belgürdi erse

7r- 4 işitdi erse

7r- 14 küsedi erse

7v- 4 uçmaḫġa kiv̇ür-diler erse

7v- 12 kördi erse

7v- 15 kördi erse

7v- 19 ḳaçan Ādem Ḥavvāġa oġradı erse

8r- 14 nikāḥlıḳ boldılar erse ḫiṭāb keldi

9r- 10 secde ḳıldı-(11)-lar erse

9r- 18 ḳaçan ʿAzāzīl bu hüccetni (19) ḳıldı erse

10r- 3 uçmaḫġa kirdiler erse

10r- 20 ḳaçan Ādem anı kördi erse

10r- 21 olarnı andaġ kördi erse

10v- 18 kim meni tiledi erse

11r- 1 ḳaçan (2) seyḫ Şiblī dünyādın bardı erse

11r- 11 ḳaçan İblīs melʿūn boldı erse

11v- 10 Kaçan bu ẕillet belgürdi erse

11v- 12 āvāznı eḍerdim erse

12r- 1 ḳaçan Ḥavvā buġday yıġaçın yėdi erse

12r- 2 ḳan meñizlig nere aḳdı erse

13v- 17 ḳaçan Nūḥ ṭūfānı boldı (8) erse

13v- 19 Cebrāʾīl üç övün buġdaynı uşaḳ sındurdı erse

14r- 16 oġradı (7) erse

14r- 19 ḳaçan aġır boldı erse

14v- 3 ol oġlan tuġdı erse

14v- 5 vefātı boldı erse

14v- 6 oġradı erse

15v- 3 Ḳābīl tuġdı erse

15v- 6 Ḳābīl bėrür boldı erse

15v- 8 s[öz] (9) talaşdı erse

16r- 17 ḳaçan Ādem ḥacge barur boldı erse

16r- 21 Hābīlni öltürdi erse

16v- 1 Ādem ḥacdın keldi erse

16v- 19 Ḳābīl Hābīlni öltürdi erse

16v- 21 Hābīl bu ḳamuġnı işit[di] [17r] (1) erse

17r- 2 Ādem bildi erse

17r- 11 ḳaçan (12) Ḳābīl Hābīlni öltürdi erse

17r- 17 tėdi erse

17v- 4 ey ata sen uçmaḥda yazdıñ erse

17v- 18 Hābīlni aldım erse

17v- 20 Şīṯ tuġdı erse

18v- 2 ol bözçini işitdi erse

18v- 5 ėviñe kirdi erse

19r- 15 ʿAzrāʾīl cān (16) alġalı keldi erse

20r- 7 aġız açġu vaḳt boldı erse

21r- 10 atañnı nelük öltürdüñ tėdi erse

21r- 17 Mevlī celle celālehu şehvet-(18)-ni anlarda mürekkeb ḳıldı erse

21r- 19 bu nerselerni kördi erse

21r- 19 uv̇tandı, tevbe ḳıldı erse

21v- 4 ʿAzā ol ḫatunı (5) kördi erse

21v- 6 eri andaġ (7) ḳılurın bildi erse

21v- 8 ḳoşġu yėrge keldiler erse

21v- 9 ḳaçan ḫatunġa oġradılar erse

21v- 18 ʿAzā ve ʿAzāyā ḫamrdın ayıldı (19) erse

22r- 9 İdrīs bu sözni aydı erse

22r- 16 sordılar erse

22v- 13 anı mündi yitdi erse

23v- 9 men neteg ḳıldım erse

24r- 19 kimi tamām boldı erse

24v- 11 helāk ḳılġu teg boldı erse

24v- 17 kirgil ey melʿūn tėdi (18) erse

24v- 19 kimi içinde kördi erse

25r- 9 ḳaçan suv kimi ḳıraḳınġa keldi erse

25r- 11 ḳoḍdı erse

25r- 5 ġarḳ bolġu ḳorḳusı (6) boldı erse

25v- 13 yılan köp saḳındı erse

25v- 16 nelük ḳaldıñ tėdi erse

26r- 8 sordı erse

26r- 17 ġāyet emgetdi (18) erse

26r- 18 sıġadı (19) erse

26r- 21 tamām boldı erse

26v- 5 suv kötrüldi erse

26v- 5 ḳāf taġıña (6) toḳıdı erse

27r- 13 añsızıñ çıḳıp yėl toḳıdı erse

18r- 14 ḳaçan ulġardı erse

28r- 19 ʿAvac keldi erse

28r- 3 saldı erse

28v- 6 tepesiñe yazıladı erse

28v- 11 tepesiñe (12) urġalı oġradı erse

29r- 7 umasġa tegdi erse

29v- 9 oġlanları yaşġa tegdiler (10) erse

29v- 21 keç ḳaldılar erse

30r- 21 ḳaçan ölümni yaṿuşdı erse

30v- 8 açdı erse yėl artuḳraḳ çıḳdı

21r- 15 Ḥaḳ risālet bėrdi erse

32r- 6 melik aña müsellem boldı erse

32v- 5 Ḥandaʿ baḳdı erse (6) Kāṯūr bin ʿAsed atlıġ erni kördi

32v- 11 Zindānġa kemiştiler erse

33v- 12 bularnı tutġu teg boldılar (13) erse

33v- 14 ʿacāyibni kördi erse

33v- 16 fermān tegürdi (17) erse

34r- 19 Ṣāliḥ uḍḳudın oyġandı erse

35v- 1 yėgirmi yaşadı erse

35v- 13 teṿe keldi erse

35v- 17 öltürgeli oġradı erse

35v- 19 sordı erse

36r- 1 tėdi erse

36r- 8 Ṣāliḥni öltürgeli oġradı-(9)-lar erse

36v- 3 kördiler erse

37r- 8 dünyādın ruḥlet ḳıldılar erse

37r- 16 ün ḳıldı erse

38r- 3 anı işitdi erse

38r- 6 Āzerniñ ḫatunı İbrāhīmġa yüklüg boldı erse

38 12 ḳaçan yėti yaşadı erse

38v- 5 Zühre yulduz batdı erse

38v- 8 ḳaçan ay batdı erse

38v- 10 tañ atdı erse

38v- 13 ḳaçan kün eṿrüldi erse

38v- 18 ḳaçan yaşadı erse

39r- 19 men kitdim erse

39v- 7 ʿīdları boldı erse

40v- 6 işitti erse müteḥayyir boldı

40v- 10 bildi erse

41v- 7 ol işni ḳıldılar erse

41v- 17 ḳaçan İbrāhīmni havādın kemişdiler erse

42r- 7 köñül baġladı erse

42v- 9 kėçe boldı erse

43v- 17 ḳaçan Nemrūdnıñ ȯv̇kesi öçdi erse

44r- 2 ulġardı erse

44r- 5 ḳuşlar üstün etni kördiler erse

45v- 19 meşġūl boldı erse

46r- 4 duʿā ḳıldı erse

46r- 14 İbrāhīm keltürdi erse melik kopdı

46v- 5 Mevlī yarlıġın tegürdi erse

47r- 10 ol yėrge tüşdi erse

47r- 11 melik İbrāhīmni yıraḳdın kördi erse öre ḳopdı

47r- 12 oġradı erse

47v- 21 ḳaçan İbrāhīm Hācerġa ḳavıştı erse

48r- 7 ḳulaḳın (8) kesgeli oġradı erse

48r- 14 ḫatne ḳıldı erse

48r- 16 yaȯv̇uşdı erse

48v- 18 uçar yügürür ḳuş ḳurtlar kördi-(19)-ler erse

49r- 8 yıl tükendi erse

49r- 10 yėgirmi yaşadı erse ʿAmmāre atlıġ ḳız bėrdiler

50r- 13 barıp sordılar erse

50r- 16 teve yüzge tegdi (17) erse

50v- 2 bizdin (3) aḍın kimni sevdüñ erse

50v- 6 saçın taradı arıġ tonlar keḍdürdi erse

50v- 14 Teñri taʿālā tilinde ḳoy yörütdi erse uşmaḥdın koy keldi

51r- 14 sevüg sevdüñ erse oḍaġ tur müdām

51r- 17 sen oġluñdın keçtiñ erse

52v- 3 ḳaçan ṭūfān vaḳtı boldı erse

53r- 17 ḳaçan Kaʿbe tamām boldı erse

53v- 9 kim ol kün cevāb aydı erse

54v- 3 terige tegdi erse (4) aydı

54v- 20 ol keçikdi erse ṣabrı ḳalmadı

55r- 15 ḳaçan Yūnus balıḳdın çıḳdı erse

55v- 2 ṭāvusnı öltürdüñ erse

55v- 3 taẇuḳnı öltürdüñ erse

55v- 4 ḳarġanı öltürdüñ erse

55v- 5 bu tört ḳuşnı tirgüzdüm erse

56r- 13 ḳaçan ʿAzrāʿīl cān alġalu keldi erse İbrāhīm aydı

57r- 10 yaz boldı erse ḫalāyıḳ andaġuḳ kelü başladılar

57v- 5 kirdi erse

57v- 11 bu tört türlüg yaẇuz işler olardın belgürdi (12) erse

57v- 17 tişilerge ol iş ḫoş keldi erse biri biriñe ḳaẇuşu başladılar

60v- 19 tutġalı oġradılar erse

62v- 14 tamām boldı erse

64r- 8 olar keldi erse

64r- 9 sançışġa keldiler erse barıñ

64v- 17on yıl tamām boldı erse

65r- 3 bu yėrge keldiñ erse (4) cādūluḳuñ ne asıġ ḳılġay

65r- 12 kėçe boldı erse yėlge yarlıġ boldı

67r- 13 yėti yaşadı erse bir tünle tüş kördi

68v- 20 Yaʿḳūbnı Yūsuf firāḳı birle yıġlamaḳ tiledi erse (21) Yaʿḳūbnıñ köñliñe ḫavf-ı vaḫşet saldı

69r- 1 tamām boldı erse

69r- 7 Yaʿḳūb Yūsufnı (8) ıḍmazın bildiler erse Yūsufġa kelip söz bėrdiler

69v- 21 meni bulardın ḳutḳar[ġıl] [70r] (1) [tėyü] yalv̇ardı erse Rūbīl taḳı Yūsufnı yañaḳladı

70r- 7 yalv̇ardı erse Yehūdānıñ mihri teprendi

70v- 2 telim yalv̇ardı erse

70v- 4 tirig ḳıldım erse ʿavretim örtsün

70v- 8 tegdi erse

71r- 2 Cebrāʾīl ḳanatı birle ḳuḍuġ (3) içini sıḳadı erse būstān teg ḫurrem boldı

71r- 18 ḳuḍuġ yarımıġa tegdi erse yipini kesdiler

71v- 4 ḳaçan ḳırḳ yıl tamām boldı erse

71v- 7 Büşrā atlıġ ḳul oġlanlarnı ḳuḍuġġa suv̇ alġalu ıḍdı [erse] (8) bular ḳuḍuġġa barıp

72r- 1 bu sözni işitdi erse feryād ḳıldı

72r- 16 öñiñe keldi erse yana yıġladı

72v- 4 böriniñ aġzın ḳanlıġ kördi erse āh ḳıldı

72v- 4 öñiñe keldi erse duʿā ḳıldı

73r- 1 öz körkiñe küv̇endi (2) erse

73r- 3 ḳaçan Yūsufnı ḳuḍuġdın çıḳardılar erse ḳarındaş-(4)-larıña ḫaber boldı

73v- 8 kėçe boldı erse Yūsuf Mālikdin destūr tiledi

73v- 12 Yūsufnı (13) andaġ kördiler erse olar ma yıġlaştılar

74v- 14 yandı erse Cebrāʾīl uçmaḥdın köñlek (15) keltürdi

75r- 3 Yūsufnı Mışrġa kiv̇ürdiler erse Yūsufnıñ körkindin kün nūrı ḫīre boldı

77v- 9 ḳaçan Yūsufnıñ ataları atın Mālik Ẕeʿr işitdi erse bildi kim…

77v- 20 aldım erse Kenʿānġa ėltip tegürgey erdim

78v- 4 ḳaçan toḳuz ay tamām boldı erse

78v- 16 maḳ[ṣūd]-(17)-ġa tegdi erse amruldı

79v- 12 işitdi erse

79v- 12 ögiñe keldi erse (13) aydı

79v- 19 Yūsuf er ḥaddiñ tegdi erse

80v- 4 tegdi erse

80v- 15 ḳaçan bu ev̇ tamām boldı erse Zelīḫā kirip an[da] (16) olturdı

80v- 20 kördi erse

81v- 13 Yūsuf ġa ḳaṣd ḳıldı erse oġradı

82v- 7 imām Muḥammed keldi erse aydı

82v- 19 ḳaçan Zelīḫā Yūsufnı ev̇ge kivürdi erse (20) ḳapuġlarnı temür zincirler birle berkitti erse Yūsuf anı sezip tīz tonı baġıġa tügünler urdı

83r- 10 yüzige baḳtı erse közige körksüz köründi

83v- 16 ḳaçan sev̇üglügi boldı erse dostını aġırladı

84r- 2 kördi erse

84r- 7 telbīsler ḳıldı erse

84v- 4 yüklediñ erse

84v- 8 Yūsufnıñ etekige baḳtı erse (9) artını yırtuḳ kördi

84v- 19 ẓāhir boldı erse

85r- 3 belāġa ilindiñ erse ṣabr ḳılġıl

85r- 4 köñül aldurdıñ erse tevbe ḳılġıl

85r- 7 işitti erse

85v- 10 Yūsuf çıḳdı erse kördiler aġırladılar

87r- 16 zindānġa keltürdiler erse

87r- 19 zindānġa (20) kirdi erse

87v- 8 söv̇di erse

87v- 9 Zelīḫā söv̇di erse zindānġa tüşdüm

88r- 5 ol ėkegü ḳurtḳaġa keldiler erse bu sözni alarġa aydı

88r- 17 tüş sözin tüketi erse taʿbīrin tilediler

88v- 5 bu yolnı ḳoyduñ erse

89r- 14 ḳaçan Yūsuf bu duʿānı oḳudı (15) erse bir ferişte keldi

89v- 13 ḳaçan Yūsuf oyġandı erse

90r- 4 ḳaçan zindānġa keldi erse

90r- 7 munluġ boldılar erse

90r- 21 bu sözni aydı erse

90v- 10 ayaḳçı kelip melikge sözin (11) ayttı erse melik ol tişilerni yıġdurdı

90v- 12 işittiler erse

91r- 20 kivürdüm erse

91v- 4 ögdi erse

91v- 19 aydı erse ḳamuġını āzād ḳıldı

92r- 1 çıḳdı erse

92r- 3 Yūsufnı altun taḫt üze olturtdılar erse

92r- 12 sarāyġa kirdi erse melik öre ḳoptı

92v- 12 Yūsuf erklig (13) boldı erse raʿiyyetge ʿadl ḳıldı

93r- 6 yėtinç yıl kirdi erse

93v- 5 keldiler erse

93v- 7 ḳarındaşları keldi erse Yūsuf alarnı (8) tanıdı

94r- 11 saġraḳnı bir ḳaḳtı erse āvāz çıḳtı

94r- 12 sordum erse

94v- 2 tėdi erse

95r- 3 żarar tegürür boldılar erse

95r- 4 köz (5) [sa]lġalı oġradı erse

95v- 19 ḳıldılar erse

95v- 19 yalġuz ḳaldı [erse]

95v- 21 sordılar erse aydı

96r- 4 yüzin kördi erse āh urup

96r- 5 yüzige saçdılar erse

96r- 7 yüzin kördüm erse

96r- 9 tėdi erse

96r- 13 keldi erse

96v- 20 atın işitti (21) erse

97r- 13 Kenʿāndın çıḳtuḳ erse

97v- 3 açdılar (4) erse

98r- 7 çıḳtı erse

98r- 8 Yūsufdın umanç kesdiler erse

98r- 14 kördi erse

98r- 15 sıġadı erse

98v- 3 yandı erse ḳarındaşları müteḥayyir (4) ḳaldılar

98v- 13 Yūsufnıñ sarāyıġa urdı erse sarāy yamruldı

98v- 16 Yūsuf olarnı tutdı (17) erse

99v- 1 tegdi erse

99v- 5 ṣabr ḳıldılar erse

99v- 5 yol bėrdi (6) erse

99v- 8 tegdi erse

100r- 16 anı işitti erse

100v- 21 bu duʿānı üküş aydı erse

101r- 19 ḳaçan Mışrġa tegdiler erse yolçılar Yūsufġa ḫaber ḳıldılar

101v- 11 ḳapuġġa tegdiler erse

101v- 11 kördiler erse

101r- 9 ādemniñ nefsin yaratdı erse yarlıġ keldi

102r- 10 tegdi erse

102r- 11 ḳınadı erse

102v- 16 oḳuñ tėdi (17) erse olar ḳorḳtılar

103r- 4 atın işittiler erse

103r- 9 tutup bāzārġa ėltür boldılar erse

103v- 13 tüketti erse

104v- 3 mundın artuḳ ḳaḍġuda tutmaġıl tėdi erse derḥāl Yūsuf yüzündin (4) perdesin köterdi

105r- 13 ėltti erse

105v- 4 bildi erse

105v- 13 işitti erse

105v- 15 Mışrdın çıḳtı erse

105v- 16 yarım yoġla keldi erse

106r- 7 attı erse

106r- 7 İbrāhīmġa (8) köydürdi erse İbrāhīmni ot köyürmedi

107r- 3 Mışrġa kirdiler erse Yaʿḳūb yalavaçnı altun taḫt (4) üze olturtdı

107v- 11 utru yöridi erse aḍaḳı ol taşġa tegdi

108 18 tėdi erse

108r- 19 Zelīḫānı tilediler erse

108v- 4 işitti erse

108v- 12 ḳulaḳınġa tegürdi erse

108v- 13 işitti erse

108v- 14 özine keldi erse

109r- 5 aġzındın ot çıḳtı (6) erse ḳamçı eridi

109r- 10 aydım erse

109r- 16 duʿā ḳıldı erse Zelīḫā yigit boldı

109r- 21 tegürdi [109v] (1) erse

109v- 13 art etekindin tutdı (14) tartdı erse yırtıldı

110r- 19 ḳoşuldı erse

110v- 7 taḳdīr ḳıldı erse

111r- 7 ḳaçan Mūsī meydān başıġa keldi (8) erse ol kurtlar Mūsīni körüp ḳorḳtılar

111r- 20 kirdiler (21) erse

115r- 17 tün yarımı boldı (18) erse çıḳtılar

115v- 4 tañ attı erse ḳıbṭīler oyġandılar

116r- 13 [deryāġa] (14) kirdiler erse suġa yarlıġ boldı aḳa başladı

116r- 14 deryāġa ġarḳ boldı er[se] (15) ol ḥālde aydı

117r- 9 ḳaçan Şāmġa tegdiler erse yarlıġ boldı

117v- 13 tegdiler erse

117v- 14 alġalı keldi erse bularnı kördi

118v- 6 helāk (7) ḳıldıñ erse

118v- 12 urdı erse

119r- 2 saḳladı erse

119v- 1 aydı erse

119v- 5 ḳaçan bularnı işittiler erse

119v- 17 tegürdi erse

121r- 19 çıḳdım erse

121r- 20 kördi erse

122v- 19 İḍi dīdārın ḳoldı erse

123r- 1 keçdiñ erse

123v- 18 uraġut baḳtı erse ėki közi körmes boldı

123v- 20 baḳtı erse yana körmes boldı

123v- 21 ḳıldı erse açıldı

214r- 7 tegdi erse

124r- 9 bulduñ erse eritgil

124r- 11 Mūsī (12) kitti erse Ḳārūn dervīşdin sordı

125r- 21 aydı erse

125r- 21 aydı erse

126r- 4 keç ḳaldı (5) erse

126r- 16 bitigi Türklerge keldi erse ḳabūl ḳıldılar

127r- 4 ayrıldım erse

127r- 11 kördiler erse

128v- 13 duʿānı oḳıdı erse sıġır yetip keldi

128v- 15 ayttı erse

129r- 2 tėdi erse

129v- 21 fāriġ boldı erse

130r- 12 ḳaçan ṭaʿāmdın farıdılar erse teñiz ḳıraḳıġa kelip yıġaç (13) tüpide olturdılar

131v- 15 Ḥaḳ ʿitābı tegdi erse yıġladı ınçıḳlayu

131v- 15 ḳaçan Mūsīniñ āḫir-i ʿömri boldı erse münā[cāt] (16) ḳıldı

132r- 1 Mevlīġa yazdılar erse

132r- 13 duʿā ḳıldı erse

132v- 13 yettiler erse

133r- 12 keldi erse

133r- 12 yarını başınġa urdu erse yaġ (13) belgürdi

134r- 4 Ṭālūtnı uyumış kördi erse koptı

134r- 5 ḳaçan Ṭālūt oyġandı erse ėki oḳ kördi

134r- 10 açığı öçdi erse tirig ḳalġan zāhidġa aydı

134r- 21 ėl [134v] (1) aldıñ erse tevbeñ ḳabūl

134v- 1 öldüñ erse

134v- 21 ol kün yetdi erse

135r- 6 tüşdi erse

135r- 7 Dāvūdnıñ kölegesi ḳızġa tüşdi kölegeni kördi erse (8) uvtandı

135r- 21 Dāvūd muḥāl söz işitti erse ṣabr ḳılmadı

135v- 12 bu ʿitābnı bildi er[se]

136r- 7 açdıñ erse (8) aş bėreyin

136r- 8 susadıñ erse su bėreyin

136r- 19 aydılar erse

136v- 4 Āhir-i ʿömri boldı erse

136v- 7 Süleymānnı ündep ḫaṭnı ḳolunġa bėrdi erse (8) açmayın oḳıdı

136v- 8 baḳtılar erse

136v- 9 ḳaçan Dāvūd anı kördi erse ʿālimlerni ḳartlarnı ündetdi Süleymānnı sınañ tėp

136v- 15 Dāvūd yarıḳnı tamām işledi erse öre ḳopup keydi

136v- 17 ḳaçan Dāvūd ʿömri ʿāḫir boldı erse

138r- 18 müsellem boldı erse

138r- 20 muḳarrer boldı erse

138v- 16 hūşıġa keldi erse

139v- 11 kördiler erse

140r- 4 öldi erse

140v- 2 anı bildi (3) erse

140v- 8 ḳaçan ėkindü namāzı ḳażā boldı erse duʿā ve tażarruʿġa meşġūl boldı

140v- 14 işitti erse

141v- 5 işitdim erse

142v- 3 ün ḳıldılar erse

142v- 5 çıḳtı erse

142v- 6 Kūneni kördi erse aldı

143r- 4 Süleymān ʿİdge çıḳar boldı erse

143r- 4 sözledi erse

144v- 19 saldı (20) erse

144v- 21 Süleymān elini soḳtı erse yüzük elinge kirdi

147r- 18 bardım erse körmedük yėrlerni kördüm

148v- 4 yolġa kirdiler erse

149v- 12 bir künlük yėrge tegdi (13) erse Süleymān hüdhüddin sordı

150r- 2 Süleymān anı işitti erse fermānladı

150r- 6 Niḳāb köterdi erse (7) Süleymān yüzin kördi

151r- 6 ḳaçan ʿömri tamām boldı erse

151r- 19 ol ḳurt yıġaçnı yėyü tüketti erse Süleymān yüzin tüşti

151r- 21 ölüm ḥükmni yörütdük erse

152v- 13 uyudılar erse

153r- 2 Melik keltürüp (3) Yūnusnı kördi erse ḳorḳup aydı

254r- 15 ḳaçan ḳırḳ (16) kün tamām boldı erse Cebrāʾīl keldi

154r- 20 ḳaçan melik müsülmān boldı erse münādī ḳıldurdı

154v- 7 ḳaçtı erse

155r- 5 namāzdın farıdı erse selām ḳıldı

156r- 18 tėdi erse

156v- 5 ġāfil boldı erse

157r- 14 işittiler erse

157v- 6 kirdi erse

157v- 10 yavuştı erse

157v- 12 keldi erse

157v- 13 sıġadı erse

158r- 2 ḳaçan ḳañlı üze mindi erse havādın ün işitildi

158r- 4 munı işitti erse özin ḳañlıdın saldı

158v- 6 munı öltürdüñ erse imdi belāġa anuḳ turġıl

159r- 1 kitti erse

159r- 2 ḳavdı erse

159r- 5 kördi erse

160r- 5 ʿAzrāʾīl cānın alġalı keldi (6) erse ḳatıġ ün birle yıġladı

160v- 11 bardılar erse

161v- 8 ḳabūl ḳıldı erse ḳındın ḳutuldı

163r- 9 öldük erse

163r- 16 kitti erse

163r- 17 ol (18) ḳavmler Circīsni kördiler erse tañladılar der-ḥāl īmān keltürdiler

164r- 2 keldi erse

164r- 15 ḳaçan Loḳmān vefātı boldı erse

164v- 21 yavuḳ keldiler erse

165r- 6 sordılar erse

166r- 9 ḳaçan anı kördiler erse (10) aydılar

166r- 16 ḳıldıñ erse

166v- 9 ḳaçan Ḥına ḳanında oġlan belgürdi erse

166v- 13 ayı küni yetdi erse Ḥına ḳız tuġurdı

167r- 3 Meryem ulġaydı erse küveyge bėreliñ tėdiler

167e- 13 kördi erse duʿā ḳıldı

167r- 19 Teñridin oġul tiledi erse bir muḫanneṣ oġul bėrdi

167r- 19 oġul tiledim erse muḫanneṣ bėrdiñ

168r- 16 suʾāl ḳıldılar (17) erse ḳorḳunçdın revā bolur tėdiler

168v- 9 tegdi erse feryād ḳılayın tėdi

168v- 10 feryād ḳıldıñ erse üniñdin yėti ḳat yėrler büzülür

168v- 19 kördi erse

169r- 10 ḳaçan Meryemniñ ayı küni yavuştı erse oġlan aġrıḳı belgürdi

169r- 14 ayrıldı erse

169v- 14 ḳaçan ʿĪsī olarnıñ sözin [işitdi] (15) erse eme tururda yüzin olarġa

övürdi

170r- 2 ʿĪsī kökge aġdı (3) erse

170r- 18 kün batar vaḳt boldı erse

171r- 16 öldi erse

171v- 9 çıḳdı erse

172r- 18 sordı erse

173r- 15 sordılar erse

173v- 15 mindi erse

173v- 17 bildiler erse

173v- 18 otun yıġdı erse

173v- 19 yavuştı[lar] (20) erse

173v- 20 şehrge kirdi erse ḳurumış ölügler kördi (21) ıslanmay sasımay turur

174r- 8 kirdim erse

174r- 9 keldi erse

174v- 2 körid erse

175v- 19 tamām boldı erse

177r- 2 kirdi erse

177r- 11 çıḳdı erse biregüni kördi

177r- 16 tėdiler erse

177r- 17 ḳarañġudın çıḳtılar erse kördiler

177r- 20 andaġ ḳıldılar erse

177v- 1 sordılar erse Ḫıżr aydı

178v- 7 ḳaçan bu künler ketçi erse oyġandılar

178v- 21 ḳarnımız açtı erse etmek alġalı keldim

179r- 7 keldiler erse

179r- 12 kördiler erse

179v- 10 keldi (11) erse

180r- 15 ol kün aña meşġūl boldılar erse Mekke ḫalḳı ḳamuġ ėlden çıḳıp ḳaçtılar

180v- 14 kördi erse

183r- 3 keçdi erse

183r- 7 bardı erse

183r- 9 tamām boldı erse

183r- 17 tün yarımı boldı erse

183v- 3 baḳdım erse

183v- 5 tėdim erse

183v- 6 baḳdım erse

183v- 12 ḳaçan ulġaydı erse

184r- 21 tėdi erse

184v- 19 közi oġlanġa tüşdi erse

185r- 2 Ḥalīme saġ emükin (3) bėrdi erse aldı

185r- 9 ḳabīle bu teveni kördi erse tañladı

185r- 17 çıḳtılar erse

185v- 10 kirdi erse

186r- 11 dünyādın bardım erse

186r- 21 ḳaçan Muḥammed bāliġ boldı erse

186v- 3 ḳaçan Resūl on sekiz yaşadı erse

186v- 17 ʿArab (18) melikleri tilediler erse barmadı

186v- 19 oyġandı (20) erse

187r- 16 kitti erse

188r- 4 Mekkeligler közdin yıraḳ boldı erse

188v- 9 köndürdiler erse

188v- 13 mindürdim (14) erse

189r- 16 çıḳardı erse ėki yaġrını arasında mührni kördi

189v- 6 tüketti erse

189v- 15 Muḥammed kirdi erse ḳutluġ közi ḳandīllarġa tüşdi er[se] (16) temür zencīrler söküldi

189v- 17 Nemrūd otıġa saldı erse Nemrūd otı öçti

190r- 14 tėdi erse

190r- 17 mindi erse

190v- 10 keldi erse

191r- 5 Ḫadīceġa ḫaber bėrdiler erse aydı

191v- 15 işittiler erse

192r- 9 baḳtı erse

192v- 1 Varaḳa şarābdın ayıldı erse enginde (2) ėki ḳat ton kördi

193r- 15 Resūl kirip keldi erse mübārek ḳademiġa saçtılar

193v- 9 yetti erse

193v- 14 Resūl ḳırḳ yaşadı erse Cebrā'īl yalavaçlıḳ tagürdi

193v- 17 ḳırḳ yaşı tamām boldı erse

193v- 12 keldi erse

194r- 11 keçti erse

194r- 3 üç yolı mundaġ ḳıldı erse Ḫadīce bildi kim ferişte (14) turur

195r- 9 İslām (10) ʿarża ḳıldım erse

197r- 1 ʿÖmerniñ közi Resūlniñ cemāliġa tüşdi erse aydı

198r- 5 oḳıdı erse

198v- 12 ḫalḳġa imām ḳıldım erse

198v- 12 tėdim erse

199r- 1 aġdı erse

199r- 2 ėki cihānda ʿizzet tiledi (3) erse Muḥammed Resūlullāh berekātıdın taptı

199r- 5 eger İbrāhīmni otġa saldı erse Cebrā'īl kelip uçmaḫ ḫullesin keltürdi

199r- 7 ḳorḳtı erse

199r- 7 keltürdi erse

199v- 9 öldüm erse

199v- 11 ėltip selām ḳıldılar erse ḳufl tüşti, ḳapuġ açıldı

199v- 19 ʿÖmer İslām keltürdi erse

200r- 13 ḳaçan men öldüm erse bu bitigni kefenimge çulġap meniñ birle (14) ḳabrde ḳoyuñ

201r- 11 vefāt ḳıldı erse

202r- 21 sordılar erse

203r- 4 eger telve bolduñ erse (5) ayġıl ilāc ḳılalıñ

203r- 9 sordılar erse

203v- 5 tüşti erse

204r- 16 anı alduḳ erse (17) dünyā ʿizzetin almış bolur-miz

204v- 1 işittiler erse

205v- 2 ḳaçan İslām ḳavī boldı erse bu ḥükm köterildi

206r- 1 tegdi erse

206r- 9 çıḳtıñ erse

206r- 13 ṣubh vaḳtı boldı (14) erse

206v- 9 nücūm ʿilmin bėrdim erse

206v- 11 yörütdüm erse

206v- 15 imām ḳıldım erse

206v- 19 musaḫḫar ḳıldım erse

207r- 7 İbrāhīmni otġa saldı erse

207r- 9 meyl ḳıldı erse

208r- 16 işāret ḳıldı erse ay yarıldı

208r- 20 aydı erse

209r- 2 andın ketçim erse Mūsī peyġamber yıġladı

209r- 4 yėtinçi ḳat kökge tegdük erse hemān arīḳa ḳapuġ açtılar

209r- 14 Ḳābe Ḳavseyn maḳāmıġa tegdim erse yarlıġ keldi

209v- 16 tegdim erse

210v- 8 aydılar erse

211r- 11 tegdiler erse

212r- 2 ol maḳāmġa tegdi erse ḫiṭāb keldi

212r- 10 selām aydı erse

212v- 2 tėdiñ erse

213v- 3 yandım ḳoldum erse bėş namā[znı] (4) baġışladı

213v- 10 boldı erse

213v- 18 keçürdüñ erse

213v- 6 tegdi (7) erse

215v- 15 yandım erse

216r- 16 sordılar erse

216r- 18 sordı erse

217r- 2 keldi erse

217v- 9 keldi (10) erse

218v- 15 Ebū Ṭālib vefā[tı] (16) boldı erse Ebū Cehl, ʿAtebe ve Şeybe ve taḳı özge kāfirler emgetü başladılar

219r- 14 Resūl ʿaleyhi's-selām ḥücredin çıḳar boldı erse (15) Fātımānıñ Fiżża atlıġ ḳarabaşı bar erdi, Resūl etekin tutdı

291v- 19 kėçe boldı erse Ebū Cehl ḳoldaşları (20) İblīs birle yıġıldılar

220v- 9 yavuştı erse

220v- 18 kördüm erse

221r- 4 hicret ḳıldı erse

222r- 8 urdı erse

222v- 5 tegdi erse

223r- 6 çıḳtı erse

223v- 1 tepündiler erse

22rv- 7 kördiler erse

224v- 21 yandı erse

225v- 5 köçtiler erse

225v- 16 tüşti erse

225v- 19 keldiler erse

226r- 12 Süheyl anı kördi erse aydı

226v- 5 kitti erse

226v- 17 sürtdi erse

227r- 1 başın ırġadı erse ėki aḍrılıp tüşti

228r- 13 ḫarāb boldı erse

228v- 4 kördüm erse

228v- 12 kördi erse

229r- 8 kördi erse

229r- 9 işitti erse

229v- 7 ıḍtı erse

229v- 14 suv̇sadılar erse

229v- 18 sordı erse

230r- 21 buzdı erse

230v- 6 tañ attı erse

230v- 10 ḳaçan Tācīkler Rūmḳa ġalebe ḳıldılar erse müşrikler sev̇ündiler

230v- 17 hicret ḳılur boldı erse

230v- 18 Bedr toḳuşıña çıḳar boldı erse

231v- 7 kėçe boldı erse ėlge kirdi

231v- 13 kirdi erse

232r- 6 andaġ ḳıldılar erse

232r- 7 ḳamuġ ala atlıġlar kördiler erse ḳorḳtılar

232r- 12 olar Resūl ʿaleyhi's-selām keremin kördiler erse İslām keltürdiler

232v- 1 hicret ḳılur boldı erse

232v- 2 hicret ḳıldı erse ḥarbler boldı

234r- 2 tutdı erse

234r- 3 öldi erse

234r- 18 tañ attı erse Mevlī taʿālā (19) teyemmüm āyetini ıḍtı

234v- 21 ḳaçan bu sözni işittim erse yav̇laḳ emgendim

235r- 17 işittiñiz erse mü'minler gümān eylemiş teg nelük aymadıñız

237v- 4 ḳaçan cān kögsiñe yetti erse aydı

237v- 17 cānı boġzıña keldi erse közin açıp aydı

240r- 5 bardı erse bir ḳaravulnı kördi

240r- 14 bu bitigni oḳıdılar erse ḳorḳtılar

241v- 2 beyʿat tamām ḳıldı erse minberdin indi

242v- 3 içti erse köñli bulġandı

242v- 4 kördi erse

243v- 6 tamām boldı erse

244r- 10 Muʿāviyeniñ başı yastuḳġa tegdi erse Yezīdge vaṣiyyet ḳıldı

245r- 17 bu ḫaberni bildiler erse Yezīdge bitig ıḍtılar

245r- 20 tegdi erse

246v- 3 Ḥüseyn anı kördi erse şükr secdesi keltürdi

248v- 14 fāl açtı erse (15) bu āyet çıḳtı

248r- 9 oḳnı tarttı erse (10) ḳan aḳa başladı

2. 6. 2. 1. 2. 2. Olumsuz Gövde

Bu kategoride yirmi iki tanık yer almaktadır. Olumsuzluk, fiil sözlük birime gelen olumsuzluk ekiyle sağlanmaktadır. Kişi unsuru, fiil sözlük birime veya yardımcı fiile gelebilmektedir.

9r- 15 secde ḳılmadı erse

11r- 20 Ādem yılan sözin tiñlemedi erse

36r- 10 yarındası olar kelmedi erse

39r- 17 bu işdin (18) yıġılmadın erse

52r- 13 İsmāʿīl boġuzlanmadı erse müʾminlerge taḥmet boldı

53v- 10 cevāb aymadı erse

77v- 7 aḍın yaraġ bolmadı erse Yūsufnı almaḳ üçün ʿAzīzge terġīb ḳıldı

77v- 7 bolmadı erse

77v- 17 ol beyʿ buzulmadı erse (18) yalvaru Yūsufġa keldi

89v- 17 Reyyān melikniñ tüşin yorġuçılar bilmediler (18) erse aydı

97r- 5 bėrmediñiz erse

99r- 3 ėkisin körmedi erse ḳaḍġuluġ boldı

99v- 3 ıḍmadıñ (4) erse

110r- 6 işitmediñ erse

113r- 4 artmadı erse

119v- 11 ḳılmadıñız erse

125r- 9 aṣmadılar erse belā indürür-men

140r- 16 yandılar özge suv̇ tapmadılar erse ḳayra kelip çaġırnı (17) içtiler

154v- 9 ḳavmi īmān keltürmedi erse ḳavmiġa övkeledi

160r- 21 īmān keltürmedi erse

161v- 2 aymadıñ erse

161v- 8 ḳabūl ḳılmadı erse belāġa tüşdi

2. 6. 2. 2. Şart Kavramını Zaman Çizgisinde Sürerlik Olarak İfade Eden Yapılar

Bu kategorideki yardımcı fiilin üstündeki şart kavramı, fiil sözlük birimin aldığı tarz ekine dayanarak sürer zamanda kendini göstermektedir.

2. 6. 2. 2. 1. Olumlu Gövde

Bu sınıfta on beş tanık mevcuttur.

7v- 16 meni tiler erseñ

9v- 3 kim nedin küv̇enür (4) erse

15r- 21 ḳorḳar erse

15v- 8 bu maña ḳarındaş bolur erse

40r- 7 sözleyür erse

50v- 11 uşbu kitmekdin ölmekimni tiler erseñ

58v- 16 bu sözni māl üçün aytur erseñ

72v- 1 tileyür erseñ Yūsufnı yėgen börini saña keltüreliñ

73r- 5 alur erseñ saña satar-miz

80r- 20 kök teñrisi-(21)-din ḳorḳar erseñ

87v- 9 Zelīḫā söv̇di erse zindānġa tüşdüm imdi sizler *söv̇er* (10) *erseñiz* neler körer-men erken

117r- 21 meniñ ḫoş-nūdlıḳım tiler erseñiz Yemen vilāyeti tapa aṭlanıñ

123r- 14 dīdārımızını tileyür erseñ niye taġġa baḳtın

203r- 8 eger kimer<se>din ḳorḳar erseñ (9) tütüşelin

235v- 1 eger bileyin tėyür erseñ (2) işitgil

2. 6. 2. 2. 2. Olumsuz Gövde

Bu kategoride beş tanık yer almaktadır. Kişi unsuru bu tanıklarda yardımcı fiilin üzerine gelmiştir.

17v- 12 ḳutġarmaz erseñ

33r- 21 maña inanmas erseñ

63v- 3 eger ḳızını bėrmez erse

160v- 1 helāk ḳılmas (2) erseñ bulutnı bizge musaḫḫar ḳılu bėrgil

162v- 5 yana bir ayaḳ bėreyin içip ölmes (6) erse yaṿlaḳ ʿaceb bolġay

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ

XIV. yüzyıl Harezm sahası eseri olan Rabġūzī'nin *Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā*'sında tespit ettiğimiz birleşik fiilleri iki ana kısma ayırdık: *bir isim unsuru ile fiilden oluşan birleşik fiiller*, *bir fiil unsuru ile yardımcı fiilden oluşan birleşik fiiller*.

Birinci unsuru isim sözlük birim olan birleşik fiilleri, fiil unsurunun yardımcı fiil ya da bir asıl fiil olması bakımından iki alt kategoriye ayırdık. İsim unsurunun ardı sıra gelen yardımcı fiiller olarak, *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da, *bol-, er-, et-, eyle-, ḳıl-* ve *tur-* fiillerini tespit ettik. Bu yardımcı fiillerden *bol-, er-* ve *tur-,* birleşiğe anlamları veya kılınışlarıyla katılabilirlerken, *et-* , *eyle-* ve *ḳıl-* fiilleri, birleşime anlam özellikleriyle katılmaktadırlar. Bu nedenle, çalışmamızda, *isim + yardımcı fiil* biçimindeki birleşik fiilleri, birleşime anlamlarıyla ya da kılınışlarıyla katılmalarına göre iki alt kategoride değerlendirdik. Bu alt kategorinin içinde, her bir yardımcı fiil için alıntı ya da Türkçe sözcükle birleşik oluşturup oluşturmamaları bakımından bir inceleme basamağı daha oluşturduk ve her basamakta ya da daha üst bir başlıkta, bunların olumlu ve olumsuz gövdelerini yerleştirdik.

Bir fiil unsuru ile onu tasvir etme vazifesi gören yardımcı fiilden oluşan birleşik fiilleri ise yardımcı fiillerin birleşime kazandırdıkları anlam değerlerine bağlı olarak, yani onların kılınışlarına göre sınıflandırdık: *başlama, kesinlik, sürerlik, tezlik, yeterlik, zaman ve uzay boşluğunda var olma bildirenler*.

Birleşimin, yardımcı fiilin kılınışına göre ortaya koyduğu anlam özelliğiyle ana başlıklarını tespit ettiğimiz *fiil +yardımcı fiil* biçimindeki birleşik fiillerin alt kategorilerini ise önce yardımcı fiilin üzerindeki bütünü kapsayan zaman ve şekil ekine göre, daha sonra da fiil sözlük birimin üzerine gelen tarz ekinin bütüne sağladığı anlam niteliğine göre tasarladık. Yine bu bağlamda birleşiklerin olumlu ve olumsuz gövdelerinin oluşumunu da yeri geldikçe alt başlıklar olarak kullandık.

Yaptığımız çalışmanın sonunda *Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā*'da, tekrarlarıyla birlikte toplam 6255 birleşik fiil tespit ettik. Bu birleşik fiillerin 4118'i *isim + fiil* biçiminde, 2137'si

ise *fiil + yardımcı fiil* biçimindedir. *İsim + fiil* biçimindeki birleşik fiillerin 3966'sı *isim + yardımcı fiil*, 152'si ise *isim + asıl fiil* tarzında birleşik fiildirler.

Ḳışaṣü'l- Enbiyā'daki *isim + yardımcı fiil* biçimindeki birleşik fiillerin sayısal veriler ışığında hazırlanmış olan tablosu şöyledir:

Tablo 2 (İsim + Yardımcı Fiil)

Yar. Fiil	*Birleşiğe Anlamıyla Katılanlar*				*Birleşiğe Kılınışıyla Katılanlar*			
	Olumlu		*Olumsuz*		*Olumlu*		*Olumsuz*	
	Alıntı İsimlerle	*Türkçe İsimlerle*	*Alıntı İsimlerle*	*Türkçe İsimlerle*	*Alıntı İsimlerle*	*Türkçe İsimlerle*	*Alıntı İsimlerle*	*Türkçe İsimlerl*
bol-	552	230	71	7	15	66	2	_____
er-	6	24	4	_____	137	407	45	36
et-	4	_____	4	_____	_____	_____	_____	_____
eyle-	1	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
ḳıl-	1556	137	135	27	_____	_____	_____	_____
tur-	2	2	_____	2	128	365	_____	_____

Ḳışaṣü'l- Enbiyā'da yer alan *isim + yardımcı fiil* biçimindeki birleşik fiiller içinde olumsuz gövdesi bulunmayan yardımcı fiiller, metindeki Oğuzca etkisini gösterir verilerden de olan *et-* ve *eyle-* fiilleridir. Her iki fiil de yalnızca alıntı sözcüklerle birlikte kullanılmışlardır. Fakat alıntı sözcüklerle kullanımı bakımından en ilgi çekici unsur *ḳıl-* yardımcı fiilidir. Söz konusu *ḳıl-* fiilinin alıntı isimlerle kullanımı, neredeyse diğer bütün *isim + yardımcı fiil* biçimindeki birleşiklerin sayısına denk gelmektedir.

Kılınış özellikleriyle kullanıldıklarında, sağladıkları anlam getirileri bakımından paralellik gösteren *bol-, er-* ve *tur-* fiillerinin birlikte kullanıldıkları isimlerin ortaklığı ya da denkliğini sorguladığımızda, karşımıza, sabit bir sınıflandırma fırsatı vermeyen, çok çeşitli ve zengin sözcük dağarcığı çıkmaktadır.

Fakat *er-* fiilinin Türkçe isimlerle kullanıldığında *bar* ve *yoḳ* isimleri, *bol-* fiili zamirlerle ve isimsilerle kullanıldığında da *ol* zamiri ile *ṫėmek* sözcüğü sık kullanımlarıyla karşımıza çıkmaktadırlar. Kılınışıyla birleşiği oluşturan *bol-* fiilinin zamirlerle ve isimsilerle oluşturduğu birleşiklerin diğer isim unsurlarına göre fazla oluşu, metnin içinde yer alan hadis, ayet, ya da durum açıklamalarının sıkça yer almasıyla ilgilidir: *maʿnīsi ol bolur*, … *ṫėmek bolur* vb. Zamirlerle olan benzer kullanım *tur-* fiilinin sürer zamanının üçüncü kişilerinde de karşımıza çıkmaktadır. Yardımcı fiili olarak *tur-*'ın yer aldığı açıklama öncesi cümlelerindeki sayısal oran ise, *bol-* fiiliyle kurulu benzer vazifeli diğer birleşiklere göre çok daha yüksektir: *bu turur* birleşiği *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da 26 kez, *ol turur* birleşiği 76 kez, *tur-* fiilinin zamirlerle olan kullanımı *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da toplamda 111 kez[34] geçmektedir. Buna karşılık *ol bolur* yapısı *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da 35 defa görülmektedir.

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da, bir isim ile asıl fiilden oluşan, fiil unsuru isme anlamca tâbi olan ve birleşenleri müstakil anlamlarının az çok ötesine geçerek birlikte yeni anlam dairesi oluşturan birleşiklerin fiilleri içinde en sık kullanılanı *keltür-*[35] fiilidir.

Fakat söz konusu *isim + asıl fiil* biçimindeki birleşiği oluşturan fiil unsurlarını incelediğimizde, tek heceli fiillerin[36], iki[37] ve üç[38] heceli olanlara oranla daha çok kullanıldığını görmekteyiz.

Bir isim unsuruyla ardı sıra gelen esas fiilden oluşan birleşik fiillerde, çoğunlukla, aynı isim unsuru belli başlı fiilleri almakta, bu durum fiil zenginliği açısından çeşitlilik arz etmemektedir. Ancak, *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da *tañ* için *at-*'ın, *ant* için *iç-*'in, *boyun* için *sun-*'ın, *ḳan* için *tök-*'in atanmasının yanında, *namāz* için birden fazla fiil atanmıştır: *ḳıl-, oḳı- / oḳu-, öte-, tur-, turuḳ-*.

---

[34] Bu sayıya metinde 5 kez geçen *ne turur* ve 4 kez geçen *kim turur* yapıları da dâhildir.

[35] Bir örnekte yer alan *secde keltür-* yapısı dışındaki 39 birleşikte isim unsuru olarak yalnızca *īmān* sözcüğü kullanılmaktadır.

[36] *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'daki sayısı toplam 101'dir.

[37] *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'daki sayısı 58'dir.

[38] *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da yalnızca 1 örneği mevcuttur.

Namāz sözcüğünün ardından gelen asıl fiillerle oluşan birleşik fiilleri incelediğimizde, bu atamaların, rastgele olmadığını, söz konusu birleşiklerdeki farklı birleşenlerin, bahsedilen özne, daha doğrusu işin yapıcısına göre değişiklik gösterdiğini fark ettik.

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da *namāz* sözcüğü yönelme durumu eki alıp *turuḳ-* ve *tur-* fiilleriyle birleşik fiil oluşturabilmektedir. *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da, *namāz* sözcüğü, *turuḳ-* fiiliyle üç yerde karşımıza çıkmaktadır. Bu kullanımların ikisi *Hz. Muhammet*, biri ise *Hz. Yūsuf* içindir. *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da *tur-* fiiliyle kurulan, *namāz* sözcüğünün isim unsuru olduğu birleşik fiillerin sayısı ise ikidir ve bunlardan biri *Hz. Yūsuf*, diğeri ise *dinin getirdiği kurallara uygun hareket eden bir kadındır*. Bu tip birleşiklerin anlam özelliğine baktığımızda da karşımıza, *bir durum ya da iş üzerindeyken onu terk edip namaza durmak, namaz için doğrulmak anlamları vardır*.

Namāz sözcüğüyle birleşik oluşturan diğer bir fiil ise *oḳı-/ oḳu-*'dır. Bu birleşik biçimi *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da dört kez geçmiş ve *Hz. Muhammet, Yūsuf ve Süleymān* ile bir örnekte de hem Hz. Muhammet hem de sahabeler için birlikte kullanılmış. Ancak bu örnekteki kullanım cümle tamamlanmadan yazar tarafından âdeta düzeltilerek şu duruma getirilmiştir: KE/ 234r- 7 *namāz oḳıdılar*, yaʿnī *ötediler*. *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da *öte-* fiiliyle kurulan, isim unsuru *namāz* olan birleşiklerde ise *oḳı-/ oḳu-*' takine paralel bir durum karşımıza çıkmaktadır. Bu fiille kurulan dört örneğin dördü de Hz. Muhammet için kullanılmıştır. Bilhassa KE/ 234r- 7 *namāz oḳıdılar*, yaʿnī *ötediler* örneğinde açıkça gördüğümüz gibi, *namāz öte-* birleşiği, yalnızca Hz. Muhammet'e atfolunan bir sözcük grubudur. Bu durum, belki de, *şefaat etme* hakkı bulunan Hz. Muhammet için buna paralel bir biçimde oluşturulmuştur. Zira *şefāʿat* sözcüğü de *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da*, öte-* fiiliyle birleşerek, birleşik fiil oluşturmuştur. Ayrıca *öte-* fiiliyle kurulu bu yapıların içinde *namāz* sözcüğünün belirtme durumu eki aldığı örnek de mevcuttur: 215r- 6 *tegme yėti künde ādīne namāzı öteyürler*. Namāz sözcüğünün birlikte mütalaa edilerek birleşik fiil oluşturduğu bir diğer fiil ise *ḳıl-* yardımcı fiilidir[39].

[39] Bu fiil için asıl fiil yerine yardımcı fiil diyoruz, çünkü kıyasidir, değişik isim sözlük birimlerle kullanılabilmektedir.

Bu tip birleşikler, öznesi bakımından, kullanım alanı en geniş olanlardır. İşin yapıcısı, sabit bir kişi ya da sabit bir mertebedeki kişiler değildir.

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'daki yardımcı fiilleri incelediğimizde, müstakil kullanımlarında geçişli iken oluşturduğu birleşik fiillerde geçişsizlik kimliğini alanlar mevcuttur: *ṫėmek ḳılur/ vefāt ḳıldı*.

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da yer alan *isim + yardımcı fiil* biçimindeki birleşik fiillerin yardımcı fiilleri arasında, geçişsizken, herhangi bir ek almaksızın, isim unsurunun getirisiyle geçişli çatıya döndüğü örneğe rastlamadık. Ancak, yukarıda da değindiğimiz gibi, *ḳıl-* yardımcı fiili, müstakil haliyle geçişli bir fiil iken, isim unsurunun alıntı ve Türkçe bir mastar olması sebebiyle geçişsiz kategoriye yönelmiştir.

Tablo 3 (Nesne Almaları Bakımından Yardımcı Fiiller)

Yardımcı Fiilin Kılınışı	*Yardımcı Fiil*	*Geçişli*	*Geçişsiz*
Başlama	*başla-*		X
	bol-		X
Kesinlik	*tur-*		X
Sürerlik	*tur-*		X
Tezlik	*bėr-*	X	
Yeterlik	*al-*	X	
	bil-	X	
	bol-		X
Zaman ve Uzay B. Var Olma	*er-*		X

Fiil + yardımcı fiil biçimindeki birleşiklerin yardımcı fiillerinin nesne alma durumuna göre dağılımında, yeterlik kategorisinin iki yardımcı fiilinin ve tezlik kategorisinin yardımcı fiilinin geçişli olduğunu, diğerlerinin ise geçişsiz fiiller olduklarını görüyoruz. Fakat üçüncü tablodaki görünüm, yalnızca yardımcı fiillerin müstakil durumlarını kapsar. Zira *fiil + yardımcı fiil* biçimindeki birleşik fiillerde, birleşiğin nesne almasına göre durumunu, fiil sözlük birim, yani birleşiğin ortaya koyduğu hareketin ya da durumun taşıyıcısı unsur belirler: *ol künge tegi kör**mes boldı***; *yėrge yazı**p turur-sen* vb.

Bu durum daha önce de andığımız gibi *isim + fiil* biçimindeki birleşik fiillerde de karşımıza çıkabilmektedir: *ḳıl-* fiili her ne kadar geçişli bir eylem olsa da birlikte mütalaa edildiği isim unsuruna göre geçişsiz konuma da kayabilmektedir: *vefāt ḳıldı, tėmek ḳılur*. Burada, isim unsurunun alıntı olduğu durumlarda- bilhassa Arapça alıntılarda olsa gerek- alıntılanan sözcüğün geldiği dildeki mastar özelliğinin etkisi söz konusu olmalıdır. Benzer durum, Türkçe bir masterın üzerine gelen *ḳıl-* fiilinde de karşımıza çıkıyor ki *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'daki bu yegâne kullanımın öte tarafında, yapının *bol-* fiiliyle kullanıldığı çok daha fazla sayıda örnek mevcuttur. Bu açıdan bakıldığında, *ḳıl-* yardımcı fiiliyle kurulan birleşikte, *bol-* yardımcı fiiliyle kurulan birleşiklerin geçişlilik bakımından etkisinin de söz konusu olduğu söylenebilir. Lakin yine de birinci unsurun sabit durum bildiren bir mastar olmasının, *ḳıl-* fiilinin çatısında değişikliği doğurması daha belirgin bir durum olmalıdır.

Üçüncü tablodaki yardımcı fiiller içinde, *başla-*, kesinlik bildiren *tur-* ve *bėr-* yardımcı fiillerinin oluşturdukları birleşik fiillerin *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da yalnızca olumlu gövdeleri mevcuttur. *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'da, yeterlik bildiren *al-* fiilinin *bir*, *bil-* fiilinin *dört* olumlu gövdeye sahip birleşik fiil oluşturduğunu görmekteyiz. Buna karşılık *al-* fiilinin oluşturduğu olumsuz gövdeli birleşiklerin sayısı *beş, bil-* fiilinin oluşturduğu olumsuz gövdeli birleşik fiillerin sayısı ise *kırk sekiz*. Yeterlik ifadesinde kullanılan *bol-* fiilinin *Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā*'daki tek örneği ise olumsuz gövdeye sahiptir.

İki tarafı da fiil olan birleşik fiillerde dikkat çekici olan bir diğer husus, gerek sürerlik gerekse kesinlik ifadesi için *tur-* fiilinin kullanılıyor olmasıdır. Bu iki kategoriyi temsil eden fiil aynı olabileceği gibi, ünlü uzunlukları, bu iki sınıfın iki farklı yardımcı

fiille oluşturduğu gerçeğini de karşımıza çıkarabilir. Zira Clauson, sözlüğünün *tur-* maddesinde fiilin ünlü değerini uzun göstermiştir: /tu:r/ (Clauson, 1972, 530). Ancak bu değerlendirmemiz, ne yazık ki, delil desteğinden yoksundur. O nedenle, bunu bir kenara bırakıyoruz ve bu iki farklı bildirimi- *kesinlik ve sürerlik*- yapının birleşenlerinin getirisiyle açıklamayı tercih ediyoruz.

Bu iki faklı kategorinin oluşmasının diğer bir nedeni olarak ise *tur-* fiilinin öncesinde yer alan tarz ekinin sıfat-fiil veya zarf-fiil kökenli bir ek olması da gösterilebilir. Eğer birinci unsur zarf-fiil kökenli bir ek almışsa- yani söz dizimi bakımından yardımcı fiilin zarfı konumundaysa- bu ekin zaman çizgisindeki gönderimine göre *tur-* yardımcı fiilinin kılınışındaki sürerliğin getirisiyle, birleşik, sürerliği doğurur. Bu sürerlik, yardımcı fiilin üzerine gelecek zaman ya da şekil ekine göre, bir bütün olarak zaman çizgisi üzerinde ya da bağlam algısı içinde konumlandırılır: Mevlīġa şükr *ḳılıp turur,* bir kün Loḳmān ḥakīm Dāvūd yalavaççġa keldi kördi kim temürni ḫamīr teg işleyür, *tañlap turdı* vb.

Eğer fiil sözlük birim, sıfat-fiil kökenli bir ek almışsa, birleşiğin söz dizimi bakımından değeri, *iç içe birleşik cümleyi* andırır vaziyettedir. Birinci unsurun üzerindeki ekin belirttiği zaman gönderimi, *tur-* fiilinin sürer zaman eki almış çekimiyle genel bir yargıya dönüşüyor ve zaman çizgisinin bütününe yayılmışlık hissini uyandıran bir vurgu söz konusu oluyor: ol hūrlar Muḥammed ümmeti üçün *yaratılmış turur* vb.

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'da yer alan *fiil + yardımcı fiil* biçimindeki birleşik fiiller içinde, yapıya kılınışından ziyade, doğrudan doğruya anlamıyla katılan tek yardımcı fiil *başla-*'tır. Söz konusu fiil, fiil sözlük birimin işaret ettiği hareket ya da durumu, anlamındaki *başlama* ile tasvir etmektedir. Diğer bir deyişle, yardımcı fiillerde tasvir, yalnızca kılınışla değil, yardımcı fiilin anlamıyla da vuku bulabilmektedir.

Ḳıṣaṣü'l- Enbiyā'daki yaşla ilgili işaretçileri incelediğimizde karşımıza ilgi çekici yapılar çıkmaktadır. Bir kişinin yaşı belirtilirken ilgili yaş yazıldıktan sonra *yaşlıġ erdi* yapısı kullanılmıştır. Fakat söz konusu kişinin içinde bulunduğu yaş anlatılırken yardımcı fiil olarak *uzay ve zaman boşluğunda var olma bildiren* kılınışa sahip fiil kullanılmış ve *zaman çizgisinin geçmiş kısmında sürerlik ifade eden* birleşik

fiiller, tarz ve zaman eklerinin getirisiyle kurgulanmıştır: KE/ 25r- 17 Nūḥḳa risālet kelmişde *yüz yaşar erdi*; KE/ 71r- 12 vefāt bolmışda *yüz yėgirmi yaşayur erdi* vb.

KAYNAKÇA

Abik, Ayşehan Deniz (1998), "Nevāyī'de –p Zarf-Fiilinin Bazı Yönleri", *Bir Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, S. 9- 10, ss. 27- 39.

_____ (2006) *Hamsetü'l- Mütehayyirīn Metin – Çeviri – Açıklamalar – Dizin* (1. Baskı), Ankara: Seçkin Yayınları Dilbilimi Dizisi: 11.

_____ (2000), "Emrin Hikâyesi ve Rivayeti mi ?", *Dil Dergisi,* S. 96, ss. 64- 80.

_____ (2004), "Nevāyī'nin Üç Eserindeki Deyimlerin Farsça ile Karşılaştırılması", *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 13, S. 1, ss. 211- 222.

Acarlar, Kevser (1969), "Fiil Kiplerindeki Anlam Kaymalarının Nedenleri", *Türk Dili*, C: XX, Haziran, S. 213, ss. 250- 253.

_____ (1969), " 'Olmak' Fiilinin Özellikleri", *Türk Dili*, C. XX, Eylül, S. 216, ss. 714- 718.

Ahmet Mithat (1890), *Avrupa'da Bir Cevelân*, İstanbul: 1. Baskı.

Akçataş, Ahmet (2004), "Cümlede Zaman", *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, C. 1, ss. 97- 104.

Akerson, Fatma Erkman (2000), *Türkçe Örneklerle Dile Genel Bir Bakış*, İstanbul: Multilingual.

Aksan, Doğan (2000), *Her Yönüyle Dil- Ana Çizgileriyle Dilbilim* (Üç cilt birlikte 3. baskı), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 439.

Arat, Reşit Rahmeti (1998), *Kutadgu Bilig- II- Çeviri*, Ankara: 7. Baskı Türk Tarih Kurumu Yayınları: II. Dizi- S. 20f.

_____ (1999), *Kutadgu Bilig- I- Metin*, Ankara: 4. Baskı Türk Dil Kurumu Yayınları: 458.

Ata, Aysu (1997), *Nāsırü'd-din Bin Burhānü'd-dīn Rabgūzī Kısasü'l- Enbiyā (Peygamber Kıssaları) I Giriş- Metin- Tıpkıbasım*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 681- 1.

_____ (1998), *Nehcü'l- Ferādīs Uştmaḫlarnıñ Açuq Yolı II- Dizin- Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 518.

_____ (1997), *Nāsırü'd-din Bin Burhānü'd-dīn Rabgūzī Kısasü'l- Enbiyā (Peygamber Kıssaları) II Dizin*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 681- 2.

_____ (2002), *Harezm – Altın Ordu Türkçesi*, İstanbul: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 36.

Banguoğlu, Tahsin (2000), *Türkçenin Grameri* (6. Baskı), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 528.

Bassarak, Armin (1997), "Türkçede Zaman Kiplerinin Doğallık Dereceleri", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten 1995*, ss. 31- 36.

Bilgegil, Kaya (1984), *Türkçe Dilbilgisi* (3. Baskı), İstanbul: Dergâh Yayınları: 82.

Brendemoen, Bernt (1999), "Doğu Karadeniz Ağızlarındaki –mIş'li Geçmiş Zaman Üzerine Bir Not", *3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996,* ss. 199- 206, Ankara.

Brockelmann, Carl (1954), *Osttürkische Grammatik Der Islamischen Litteratursprachen Mittelasiens*, Leiden.

Büker, Cengiz (1990), "Türkçede 'İmek' Eylemi", *Türk Dili Dergisi*, C. 3, Temmuz-Ağustos, S. 19, ss. 9- 14.

Caferoğlu, Ahmet (2001), *Türk Dili Tarihi 1- 2*, İstanbul: 4. Baskı Alfa Yayınları :856.

Cambridge Advanced Learner's Dictionary (2005), Cambridge: 2. Baskı Cambridge University Press.

Clauson, Gerhard (1972), *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish.*

Coşkun, Volkan (1999), "Türk Lehçelerinde Zaman Kavramı Taşıyan -˚p Zarf-Fiil Eki", *Türk Dünyası (Dil ve Edebiyat Dergisi),* Bahar, S. 7, ss. 173- 192.

_____ (2000), *Özbek Türkçesi Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 752.

Cumakunova, Gülzura (1999), "Kırgız Dilinde i- Fiilinin Gelişmesi", *3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996*, ss. 233- 237, Ankara.

Çağatay, Saadet (1988), "Türkçede ki<erki", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten 1963*, ss. 245- 250.

Çengel, Hülya Kasapoğlu (1999), "Kırgız Lehçesindeki 'Eken' Üzerine", *3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996*, ss. 641- 651, Ankara.

Dahl, Ö. (1994), "Aspect", *The Encyclopedia of Language and Linguistics*, C. 1, ss. 240- 247.

Delice, İbrahim (2002), "Yüklem Olarak Türkçede Fiil", *Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 26, No. 2, ss. 185- 212.

Demir, N. ve E. Yılmaz (2003), *Türk Dili El Kitabı*, İstanbul: Grafiker Yayınları.

Demir, Nurettin (1997), "Birleşik Fiiller ve Vurgu: -iver- Şeklinin Görevlerini Tespitte Vurgunun Rolü", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten 1994*, ss. 83- 94.

Deny, Jean (1941), *Türk Dili Grameri- Osmanlı Lehçesi* (Çev. Ali Ulvi Elöve) (1. Baskı), İstanbul: İstanbul Maarif Matbaası.

Develi, Hayati (1995), "-sA Eki Nedir? Kip mi, Zarf-Fiil mi?", *İlmi Araştırmalar*, S. 1, ss. 91- 94.

Dilâçar, Agop (1949), "Aspekt", *Türk Ansiklopedisi*, C. III, ss. 474- 477.

_____ (1971), "Gramer: Tanımı, Adı, Kapsamı, Türleri, Yöntemi, Eğitimdeki Yeri ve Tarihçesi", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten 1971*, ss. 81- 145.

_____ (1974), "Türk Fiilinde 'Kılınış'la 'Görünüş' ve Dilbilgisi Kitaplarımız", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten 1973- 1974*, ss. 159- 171.

Durak, Mustafa (1992), "Dilde Yansıtma ve Türkçede Yüklemsel Ekler", *Türk Dili Dergisi*, C. 5, Ocak- Şubat, S. 28, ss. 19- 27.

Eckmann, Janos (1995), *Nehcü'l- Ferādīs- Uştmaḫlarnıñ Açuq Yolı I- Metin II- Tıpkıbasım* (Yayınlayanlar: Semih Tezcan, Hamza Zülfikar), Ankara: Türk Dil Kurumu: 518.

_____ (2003a), *Çağatayca El Kitabı* (Çev. Günay Karaağaç) (1. Baskı), Ankara: Akçağ Yayınları: 456.

_____ (2003b), *Harezm, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* (Haz. O. F. Sertkaya) (2. Baskı), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 635.

Ediskun, Haydar (2005), *Türk Dilbilgisi Sesbilgisi- Biçimbilgisi- Cümlebilgisi* (10. Baskı), İstanbul: Remzi Kitabevi.

Emre, A. Cevat (1951), *Liselerin İkinci Sınıfları İçin Dilbilgisi- II*, İstanbul: Hilmi Yayınevi.

Eraslan, Kemal (1980), *Eski Türkçede İsim- Fiiller* (1. baskı), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları: 2731.

_____ (1996), "Bar ve Yok Kelimelerinin Cümle Kuruluşundaki Rolü", *Uluslararası Türk Dili Kongresi 1988*, ss. 457- 463, Ankara.

Ercilasun, Ahmet B. (1984), *Kutadgu Bilig Grameri- Fiil* (1. Baskı), Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları: 33.

_____ (2005), *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Ankara: 2. Baskı Akçağ Yayınları: 603.

Erdal, Marcel (2004), *A Grammar of Old Turkic*, Leiden.

Ergin, Muharrem (1997), *Dede Korkut Kitabı Giriş- Metin- Faksimile*, Ankara: 4. Baskı Türk Dil Kurumu Yayınları: 169.

_____ (1997), *Dede Korkut Kitabı II İndeks- Gramer* (3. Baskı), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 219.

_____ (2000), *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayınları.

Gabain, Annemarie von (1953), "Türkçede Fiil Birleşimleri", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten 1953*, ss. 16- 28.

_____ (2000), *Eski Türkçenin Grameri* (Çev. Mehmet Akalın) (3. Baskı), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 532.

Gencan, T. Nejat (1979), *Dilbilgisi* (4. Baskı), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 418.

Göğüş, Beşir (1989), "Türkçede Cümlemsilerin Kuruluşu ve Temel Cümleciğe Bağlanma Şekilleri", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten 1968*, ss. 89- 142.

Göksel, A. ve C. Kerslake (2005), *Turkish A Comprehensive Gramer* (1. Baskı), London.

Gülsevin, Gürer (1990), "Türkçede –sA Şart Gerundiumu Üzerine", *Türk Dili*, C. 1990/ II, Kasım, S. 467, ss. 276- 279.

_____ "Türkiye Türkçesindeki Zaman ve Kip Çekimlerinde Birleşik Yapılar Üzerine", *VIII Milletler Arası Türkoloji Kongresi 1999*, ss. 1- 8, http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/gulsevin_02.pdf (23.02.2009).

Hacıeminoğlu, Necmettin (1991), *Türk Dilinde Fiiller- En Eski Türkçeden Çağdaş Türk Şivelerine Kadar* (1. Baskı), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

_____ (2003), *Karahanlı Türkçesi Grameri* (2. Baskı), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 638.

Hacıolova, Kremena (1970), "Türkçede İken'in Durumu ve Fonksiyonu", *İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. 18, ss. 1- 8.

Hanser, Oskar (2003), *Türkmence Elkitabı* (Çev. Zuhal Kargı Ölmez), İstanbul: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 17.

Hatiboğlu, Vecihe (1982), *Türkçenin Söz Dizimi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Yayınları: 317.

Hengirmen, Mehmet (1999), *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü* (1. Baskı), Ankara: Engin Yayınevi.

İlhan, Nadir (2001), "Birleşik Fiil Kuruluşunda A- I- U Ünlüleri", *Türk Dili*, C. 2001/ II, Ağustos, S. 596, ss. 177- 183.

Johanson, Lars (1971), *Aspekt im Türkischen- Vorstudien zu einer Beschreiburg des Türkeitürkischen Aspektsystems*, Uppsala.

_____ (2007), *Türkçe Dil İlişkilerinde Yapısal Etkenle*r (Çev. Nurettin Demir), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 914.

Kahraman, Tahir (1996), *Çağdaş Türkiye Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 654.

Karahan, Leyla (1994), "-sa/ -se Eki Hakkında", *Türk Dili*, C. 1994/ II, Aralık, S. 516, ss. 471- 474.

_____ (1999), *Türkçede Söz Dizimi- Cümle Tahlilleri* (6. Baskı), Ankara: Akçağ Yayınları: 58.

_____ (2008), *Türkçede Söz Dizimi* (13. Baskı), Ankara: Akçağ Yayınları: 58.

Karamanlıoğlu, A. Fehmi (1994), *Kıpçak Türkçesi Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 579.

Kaya, Ceval (1994), *Uygurca Altun Yaruk- Giriş ve Dizin*, Ankara: 1. Baskı Türk Dil Kurumu Yayınları: 607.

Kirişçioğlu, Fatih (1994), *Saha (Yakut) Türkçesi Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 594.

Kocaman, Ahmet (1981), "Türkçede Kip Olgusu Üzerine Görüşler", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten 1980- 1981,* ss. 81- 85.

Koç, Nurettin (1990), *Yeni Dilbilgisi*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Kononov, A. N. (1956), *Çağdaş Türk Edeb Dilinin Grameri* (Çev. Sabit Paylı), Moskova.

Korkmaz, Zeynep (1960), "Türkiye Türkçesinde 'İktidar' ve 'İmkân' Gösteren Yardımcı Fiiller ve Gelişmeleri", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten 1959*, ss. 107- 124.

_____ (1969), "Türkiye Türkçesinin ki Bağlacı ile ki Şüphe Edatı Arasındaki Yapı ve Görev Ayrılığı", *Necati Lugal Armağanı*, ss. 389- 395, Ankara.

_____ (1995), "-sa/ -se Dilek- Şart Kipi Eklerinde Bir Yapı Birliği Var mıdır?", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar I*, ss. 160- 167.

_____ (2003), *Gramer Terimleri Sözlüğü* (Genişletilmiş 2. Baskı), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 575.

Mansuroğlu, Mecdut (1953), "Türkçede –mIş Ekinin Fonksiyonları", *Fuat Köprülü Armağanı,* ss. 345- 350.

Menges, Karl H. (1995), *The Turkic Languages and People* (2. Baskı), Wiesbaden: Veröffentlichungen Der Societes Uralo- Altaica: 42.

Ölmez, Mehmet (1991), *Altun Yaruk III. Kitap- 5. Bölüm*, Ankara: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 1.

Ölmez, Zuhal (2003), "Çağatayca'da Yardımcı Eylemler ve Deyimler Üzerine", *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Sempozyumu 2003- Mustafa Canpolat Armağanı* (Yayınlayanlar: Aysu Ata, Mehmet Ölmez), ss. 119- 133, Ankara.

Öner, Mustafa (1998), *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 703.

_____ (2006), "Türkçede İsimden Fiil Yapımı Üzerine Notlar", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, C. 3, Mart, S. 1, ss. 60- 76.

Özel, S. ve N. Atabay ve İ. Kutluk (2003), *Sözcük Türleri* (3. Baskı), İstanbul: Papatya Yayıncılık.

Özezen, Muna Yüceol (2001), "Türkçe Deyimler Üzerine Birkaç Söz", *Türk Dili*, C. 2001/ II, Aralık, S. 600, ss. 869- 879.

Özkan, Nevzat (2000), *Ahmet Cevdet Paşa – Fuat Paşa Kavâ'id-i Osmaniyye*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 760.

Özmen, Mehmet (2000), "Türkçede Değil Kelimesi ve Kullanımları", *İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. XXIX, ss. 189- 244.

_____ (2001), "Eksik Olan Dil Bilgisi Terimlerimiz Üzerine", *Uluslararası Sözlükbilim Sempozyumu Bildirileri 1999,* ss. 111- 125, Gazimağusa.

_____ (2007), "Olmak Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiil Çekimleri Üzerine", *Türk Dil Kurumu IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı 2000*, C. II, ss. 1417- 1426, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 856/ II.

Özyetkin, Melek (1996), *Kırım ve Kazan Sahasına Ait Yarlıg ve Bitiglerin Dil ve Üslup İncelemesi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 658.

Palmer, F. R. (1994), "Mood and Modality", *The Encyclopedia of Language and Linguistics*, C. 5, ss. 2535- 2541.

Savran, Hülya (2001), "Bir İsim ile Bir Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller Üzerinde Yeni Görüşler", *Türk Dili*, C. 2001/ II, Ağustos, S. 596, ss. 140- 142.

Schinkewitz, Jakob (1947), "Rabġūzī Sentaksı" (Çev. Sabit Paylı), *Türk Dili- Belleten Seri. III Sayı. 8-9'dan ve Sonraki Sayılardan Ayrı Baskı*.

Schamiloğlu, Uli (1996), "Türk Dillerinde Yardımcı Fiiller Sorunu", *Uluslar arası Türk Dili Kongresi 1988*, ss. 153- 168, Ankara.

Tamir, Ferhat (1999), "Kazak Türkçesinde Kalıp Fiilleri", *3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996,* ss. 1105- 1108, Ankara.

Taşkıran, Celal (1997), "Yüklemlerde Birleşik Zaman", *Çağdaş Türk Dili*, S. 112, ss. 21- 22.

Tekin, Şinasi (1992), "Eski Türkçe", *Türk Dünyası El Kitabı*, ss. 69- 119.

Tekin, Talan (1988), *Orhon Yazıtları*, Ankara.

_____ (1998), *Orhon Yazıtları (Köl Tigin, Bilge Kağan, Tunyukuk)*, İstanbul: 2. Baskı Simurg Yayınları.

_____ (2000), *Orhon Türkçesi Grameri*, Ankara: Türk Dili Araştırmaları Dizisi: 9.

Timurtaş, F. Kadri (1994), *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer – Metin – Sözlük*, İstanbul: Enderun Yayınları: 42.

Topaloğlu, Ahmet (1989), *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü* (1. Baskı), İstanbul: Ötüken Yayınları: 207.

Turan, Zikri (1999), "Eski Anadolu Türkçesinde Ol- Cevheri Fiili", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten 1996*, ss. 265- 289.

Turgunbayev, Caştegin (1999), "-a turur Şimdiki Zaman ve –p turur Geçmiş Zaman Eklerinin Yapısı Üzerine", *Türk Dünyası (Dil ve Edebiyat Dergisi)*, Güz, S. 8, ss. 497- 503.

Türkçe Sözlük (2005), Ankara: 10. Baskı Türk Dil Kurumu Yayınları: 549.

Türkmen Dilinin Grammatikasy- Morfologiÿa (1999), Aşgabat.

Uğurlu, Mustafa (2003), "Türkiye Türkçesinde Bakış (Aspektotempora)", *Türk Dili El Kitabı*, ss. 247- 258.

Uzun, N. Engin (1998), *Dilbilgisinin Temel Kavramları- Türkçe Üzerine Tartışmalar*, Ankara.

Vardar, Berke (2002), *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Multilingual.

Yalçın, Hüseyin C. (2000), *Türkçe Sarf ve Nahiv* (Haz. L. Karahan, D. Ergönenç), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 769.

Yaman, Ertuğrul (1992), "Türkçenin Ekleri Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi", *Türk Dili*, C. 1992/ II, Ekim, S. 490, ss. 322- 328.

_____ (2000), *Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesinin Söz Dizimi Bakımından Karşılaştırılması*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 742.

Yıldırım, Faruk (23 Mart 2009), Görüşme.

Yusipova, Roza (1968), "Türkçede Deyimler ve Birleşik Fiiller", *XI. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler 1966*, ss. 249- 250.

Zeynalov, Ferhat (1993), *Türk Lehçelerinin Karşılaştırmalı Dilbilgisi* (Çev. Yusuf Gedikli) (1. Baskı), İstanbul: Cem Yayınevi.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ADI – SOYADI: Bilal Erdem DAĞISTANLIOĞLU

DOĞUM YERİ – YILI: Adana – 1985

ADRES: Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

TELEFON: (Ev) 0 322 256 94 98

E- POSTA: bilerdem@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Yüksek Lisans: 2006- 2009 Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüreğir/ Adana

Lisans: 2002- 2006 Çukurova Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Programı Yüreğir/ Adana

Lise: 1998- 2002 Seyhan Rotary Anadolu Lisesi Yüreğir/ Adana

Ortaokul: 1995- 1998 Atatürk Ortaokulu Seyhan/ Adana

İlkokul: 1990- 1995 Yeşilevler İlkokulu Seyhan/ Adana

YABANCI DİL: İngilizce

İŞ YAŞAMI

2008- Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Araştırma Görevlisi